

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Diplomová práce

Bc. Hana Čadová

Komunikace města Kouřimi s apelačním soudem v letech 1548 – 1568

The Communication of the Town Kouřim with the Court of Appeals, 1548 – 1568

Praha 2011

vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Hojda, CSc.

Tímto bych chtěla poděkovat panu PhDr. Zdeňku Hojdovi, CSc., za velmi podnětné a ochotné vedení mé diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31. května 2011

.....

Anotace

Předmětem předkládané diplomové práce je sledování vzájemné komunikace mezi královským městem Kouřim a apelačním soudem, jakožto nově zřízenou odvolací instancí, po dobu prvních dvaceti let jeho existence, tedy v letech 1548 – 1568.

Doklady vzájemné komunikace jsou rozděleny do dvou skupin. První představují vlastní rozhodnutí apelačního soudu, která jsou zaznamenána jednak jako opisy v knihách apelačního soudu – tzv. registrech prezidenta, tzv. registrech sekretáře a tzv. právních příručkách (uloženo ve fondu Apelační soud v Národním Archivu), jednak v souboru originálních rozsudků (uloženo v Archivu Národního muzea – Topografická sbírka F). Rozhodnutí zjištěná z těchto pramenů jsou analyzována z hlediska obsahu (tj. poměrné zastoupení civilně-, trestně- a procesněprávních sporů), množství odvolání v jednotlivých letech a způsobu, jakým o nich rozhodl apelační soud. Druhou skupinu představují vlastní misivy (doložené především ve zlomku kouřimských register z let 1565 – 1569), které jsou rovněž podrobeny rozboru z hlediska diplomatického, dále pak z hlediska obsahu a iniciátora. Následně je věnována pozornost jejich vazbě k již zjištěným rozsudkům apelačního soudu.

Dále je v diplomové práci věnována pozornost způsobu, jakým vlastní komunikace mezi Kouřimí a apelačním soudem probíhala, tj. především v jakém časovém horizontu a jakými osobami byla zjištěná odvolání předávána a vyzvedávána.

Závěrečný exkurz je pak věnován průběhu dědického sporu, který v Kouřimi probíhal v 60. letech 16. století a byl veden kvůli Kruthovskému statku. Tento spor bylo možné rekonstruovat jednak na základě zjištění získaných rozbořením pramenů sledovaných pro vzájemnou komunikaci mezi Kouřimí a apelačním soudem, jednak bylo možné informace doplnit z fondu Stará manipulace (uloženo v Národním archivu) a z kouřimské knihy při z let 1565 – 1567.

Klíčová slova: apelační soud, Kouřim, 16. století, komunikace, poslové, městské soudnictví

Annotation

The subject of the submitted dissertation is to pursue the mutual communication between the royal town of Kouřim and the court of appeal established as a new instance for appeal for the time of the first twenty years of its existence that is 1548 – 1568.

Documents of their bilateral communication are divided into two parts first are the own decisions of the court of appeal placed on record as copies in the books of the court of appeal – the so-called presidential registration or the so-called secretary's registration and the

socalled legal manual (in the deposit of the Found of the Court of appeal in the National Archive) second they are in the collection of original judgements filed in the Archive of the National Museum – Topografical collection F.

Decision acqired from these sources are analysed and their contents are examined on proportional presence of civil criminal and lawsuits as well as the number of appeals in the particular years and the way the court of appeal made its decision. The second part is represented by own letters supported mainly by the fragment of Kouřim registration in 1565 – 1569. They were also examined from the diplomatic standpoint of view on their contents and the person of iniciátor

The continuation is dealing with matters in connection with decisions made by courts of appeal.

The dissertation work examines the way of the real communication between Kouřim and the court of appeal. Mainly the time needed for decisions and the kind of persons who call for the ascertained appeals and to whom they are delivered.

The closing part is finally dedicated to the course of inheritance dispute that dealt with the Kruthav country estate in the sixties of the 16th century. It was possible to reconstruct the matter on the one hand by facts we knew by analysis of the sources and mutual communication between Kouřim and the court of appeal. And on the other hand by adding informations from the Fund Stara Manipulace (filed in the Mational Archhive) and inthe book of laxsuits in Kouřim 1565 – 1567

Keywords: Court of appeal, Kouřim, 16th century, communication, messenger, municipal court.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Přehled literatury.....	12
3. Přehled použitých pramenů	21
3. 1 Prameny primární	21
3. 1. 1 Knihy apelačního soudu.....	21
3. 1. 1. 1 Tzv. registra prezidenta.....	21
3. 1. 1. 2 Tzv. registra sekretáře.....	22
3. 1. 1. 3 Tzv. právní příručky	24
3. 1. 2 Kouřimská registra (1565 – 1569).....	25
3. 1. 3 Kouřimská pamětní kniha.....	26
3. 1. 4 Topografická sbírka F – Kouřim	27
3. 2 Prameny sekundární.....	32
3. 2. 1 Stará manipulace.....	32
3. 2. 2 Kouřimská kniha při (1565 – 1567).....	36
4. Stručné dějiny města Kouřimi	38
4. 1 Správa města	42
4. 2 Architektonická podoba města, jeho pamětihodnosti a významné osobnosti	50
5. Dějiny apelačního soudu.....	55
5. 1 Průběh odvolání	66
5. 2 Kancelář apelačního soudu	69
6. Průběh a účastníci komunikace, typologie korespondence	71
7. Přehled a analýza soudních sporů probíhajících v Kouřimi v letech 1548 – 1568	82
8. Rozbor dochované korespondence	96
8. 1 Diplomatický rozbor	97
8. 2 Rozbor misivů z hlediska iniciátora.....	101
8. 2. 1 Misivy odeslané	101
8. 2. 2 Misivy doručené	105
8. 3 Výběr misivů zajímavých z hlediska obsahu.....	106
8. 4 Vztah dochované korespondence ke zjištěným odvoláním	109
8. 5 Shrnutí rozboru dochované korespondence	112
9. Úřední lhůty stanovené pro odvolání k apelačnímu soudu a jejich dodržování	114
10. Exkurz do průběhu sporu o Kruthovský statek.....	126
10. 1 Shrnutí.....	136

11. Závěr	138
Přehled použitých pramenů a literatury	142
Přílohy.....	154

1. Úvod

Udržování kontaktů se svým blízkým, ale i vzdáleným okolím bylo jednou z životních potřeb každého města. V období raného novověku, na rozdíl od naší uspěchané doby, byly tyto kontakty udržovány především prostřednictvím písemné korespondence. Tuto korespondenci představovaly z velké části tzv. misivy, neboli listy poselací, které byly určeným adresátům doručovány jak prostřednictvím osob k tomuto účelu zvláště pověřených (ať už jednorázově či trvale) – poslů, tak i osobami, které jen „měly cestu“ daným směrem. Z našeho pohledu tento způsob doručování trval nezvykle dlouho.

Okruh adresátů, kterým byla korespondence odesílána, se u každého města lišil. Souvisel s postavením města v pomyslné městské hierarchii (města královská, města poddanská apod.), jeho hospodářskými vazbami a zázemím (např. vesnice a statky patřící k městu) a v neposlední řadě byl dán i rodinnými vazbami jeho měšťanů a obyvatel. Složení adresátů nebylo pochopitelně fixní, měnilo se, noví se objevovali, staří se ztráceli. Jedním z nových adresátů, se kterým byla královská města „nucena“ po roce 1548 vést svoji korespondenci, byla královská rada nad apelacemi, neboli apelační soud. Apelační soud byl nově zřízeným panovnickým úřadem, který byl původně zamýšlen jako nejvyšší odvolací instance. Nakonec působil jako odvolací instance pro města v Českém království, zejména pro města královská. Jeho vznik představoval zásadní zásah do organizace městského soudnictví v předbělohorských Čechách.

Stejně jako byl apelační soud pouze jedním z řady možných adresátů, představují i misivy k němu odeslané pouhou úzce vymezenou skupinu písemností z celkového množství korespondence, které byly z městských kanceláří expedovány. Předmětem vzájemně vyměňované korespondence byly nejčastěji soudní záležitosti, tj. především soudní spory, které byly právě posuzovány před městskými soudy nebo jimi byly rozsouzeny již dříve, ale jedna ze stran podala proti rozsudku odvolání a celý spor přešel před apelační soud.

* * *

Předkládaná práce si klade za cíl sledování komunikace mezi královským městem Kouřim a apelačním soudem po dobu prvních dvaceti let působení této nově zřízené odvolací instance (tj. v letech 1548 – 1568) a provedení rozboru vzájemně vyměňované písemné korespondence.

Nejcennější doklad vzájemné písemné komunikace představují misivy ojediněle dochované v originále. V celém zkoumaném souboru pramenů se dochovaly pouze dva. Takto

nízký počet dochovaných originálních misivů není ničím překvapivým. Tento typ písemnosti byl ve většině kanceláří dříve či později ničen kvůli jejich omezené právní platnosti.

Nejdůležitějším pramenem pro sledované téma se tak místo nich stává zlomek knihy kouřimských register z let 1565 až 1569, do kterých byly opisovány misivy (i jiné typy písemností), které opustily (i neopustily) kouřimskou městskou kancelář.

Dokladem vzájemné písemné komunikace jsou vedle opisů misivů dochovaných v kouřimských registrech i jednotlivé rozsudky apelačního soudu. Tyto se nám dochovaly v pramenech vzniklých z činnosti apelačního soudu, které jsou uloženy ve dvou pražských archivech. V Národním archivu, kde je uložen vlastní fond Apelační soud, se jedná především o knihy apelačního soudu, které je možné rozdělit na tři řady – tzv. registra prezidenta, vedená pro jednotlivé kraje v letech 1548 až 1566, tzv. registra sekretáře, vedená od roku 1548 do roku 1681 bez závislosti na kraji a tzv. právní příručky, u kterých je časové i teritoriální vymezení velmi proměnlivé. V Archivu Národního muzea v Topografické sbírce F jsou pak uloženy originály soudních rozhodnutí vynesných apelačním soudem, které byly odeslány do Kouřimi. V téže sbírce jsou uloženy také dva výše zmiňované originální misivy.

Rozsudky apelačního soudu zaznamenané ve sledovaném období (1548 až 1568) ve všech třech řadách knih vedených u této instituce představují základní soubor odvolání, ke kterému je nutno ještě přiřadit odvolání zjištěná z originálních rozsudků, aby tak vznikla kompletní chronologická řada dochovaných odvolání podaných z Kouřimi ve sledovaných dvaceti letech, se kterou je možné dále pracovat.

Rozboru takto zjištěných a seřazených rozsudků o podaných odvoláních bude věnována samostatná kapitola. Jejich chronologické seřazení umožní jednak zjistit, kdy bylo z Kouřimi podáno první dochované odvolání k apelačnímu soudu, které dokládá, jak rychle Kouřim přijala novou organizaci městského soudnictví, jednak umožní sestavit přehled o počtu podaných odvolání v jednotlivých letech. Z něj pak bude možné vyvodit, zda počet podaných odvolání ve sledovaných dvaceti letech stoupal, klesal, či zůstal stejný.

Zmiňovaný rozbor se bude zaměřovat především na obsahové složení zjištěných odvolání, tj. kvůli jakým typům sporů byla odvolání podávána nejčastěji, zda to byly spory civilněprávní povahy, trestněprávní povahy, či povahy procesněprávní.

Dále bude zjišťováno, do jaké míry se městský soud v Kouřimi přidržel tehdy platného městského práva. K tomu poslouží rozbor zjištěných odvolání z hlediska způsobu rozhodnutí apelačního soudu, tj., zda původní rozhodnutí z Kouřimi častěji potvrzoval (i potvrzoval s určitým doplněním), nebo naopak měnil (ať už rozhodnutí celé nebo jen jeho část).

Těžištěm předkládané práce bude kapitola věnovaná jak rozboru doložených opisů misivů z let 1565 až 1569, tak jejich následnému přiřazení ke zjištěným odvoláním z téže doby.

Rozbor bude proveden z několika hledisek. Předně se bude jednat o rozbor diplomatický, ve kterém se pozornost zaměří na jednotlivé části misivů. Dále bude u zjištěných opisů misivů sledován iniciátor, jednak zda kouřimská městská rada odeslala daný misiv z vlastní iniciativy, či k tomu byla vedena žádostí některého z kouřimských měšťanů nebo obyvatel, nebo zda kouřimská městská rada jen reagovala na předcházející list, který jí byl doručen od apelačního soudu. Zjištěné opisy misivů budou také analyzovány z hlediska obsahu, přičemž některým obzvláště zajímavým bude věnováno více prostoru a jejich obsah bude rozebrán podrobněji. Obsahovým rozbohem by mělo být zjištěno, zda se všechny misivy týkaly soudních sporů, či zda se mezi nimi nacházejí i takové, které byly odeslány kvůli jiným než soudním záležitostem. V neposlední řadě má obsahový rozbor misivů ukázat, zda je v misivech možné zachytit zmínky o odvoláních, která nebyla zaznamenána ani do knih apelačního soudu ani nejsou zachycena v originálních rozsudcích.

Zjištěné opisy misivů z let 1559, 1565 až 1569 budou následně přiřazeny k dochovaným odvoláním z téže doby. Toto přiřazení by mělo objasnit, zda se opisy misivů zapsané zejména do kouřimských register (misiv z r. 1559 odeslaný od apelačního soudu byl opsán do kouřimské pamětní knihy) týkají všech odvolání podaných ve vytyčené době či nikoliv. Dále bude věnována pozornost tomu, kvůli jakým typům sporů byla korespondence převážně vedena, zda kvůli procesněprávním, trestněprávním či civilněprávním

V předkládané práci bude také v jedné z kapitol věnována pozornost rychlosti, s jakou byla odvolání z Kouřimi podávána k apelačnímu soudu a jak rychle o nich tento rozhodoval. Na rozdíl od městského soudu, kterému lhůty pro podání odvolání k apelačnímu soudu pevně stanovil až Koldínův zákoník, měl apelační soud dobu, ve které měl o podaném odvolání rozhodnout, závazně stanovenou již v základací instrukci. Kancelářské poznámky připisované do některých knih z řady tzv. register sekretáře obsahují další informace týkající se vyzvedávání již vynesných rozsudků od apelačního soudu. Vedle data, kdy bylo rozhodnutí v kanceláři apelačního soudu převzato, uvádějí i jméno osoby, která tak učinila. V řadě případů snad bude možné tyto osoby identifikovat a učinit si tak představu o tom, jakého společenského postavení byly. Poslední lhůta, které bude věnována pozornost, je doba mezi převzetím rozhodnutí u apelačního soudu a jeho publikováním u městského soudu v Kouřimi.

Závěrečný exkurz se pak zaměří na popis průběhu dědického sporu o Kruthovský statek, který v Kouřimi probíhal v 60. letech 16. století, a který je možné rekonstruovat jednak

na základě informací získaných z pramenů využitých pro předkládanou práci, jednak z informací, které bylo možné doplnit z fondu Staré manipulace uloženého v Národním archivu.

2. Přehled literatury

Apelační soud

Dějinám apelačního soudu již byla v české historiografii věnována pozornost. Ze starších prací, dokonce ještě z počátku 19. století, není možné opominout práci **Josepha Carla von Auersperga**.¹ O necelých padesát let později, v roce 1850, vydal svoji monografii věnovanou apelačnímu soudu **Johann Ferdinand Schmidt**.² Poslední ze tří starších prací a zároveň monografií vydal v roce 1933 **Václav Zděnek**,³ knihovník vrchního soudu v Praze. V 60. letech, kdy došlo na pořádání fondu Apelační soud, který je uložen v Národním archivu, vypracovala **Anita Křepelková**⁴ inventář, který přináší základní informace o fungování této soudní instance. Novějšími pracemi už jsou články v různých sbornících a periodikách. V letech sedmdesátých vyšel článek **Karolíny Adamové**.⁵ Autorka se v něm věnovala především rozsahu kompetencí a působnosti této soudní instituce od jejího založení až do roku 1651. V 90. letech pak vyšel z pera **Marie Ryantové**⁶ článek věnovaný osobě prvního prezidenta apelačního soudu – Ladislava II. Popela z Lobkovic. Personálnímu obsazení apelačního soudu od jeho počátků až do roku 1627 se věnovala **Jaroslava Hausenblasová**.⁷ Ve stejném roce, tedy v roce 2005, publikovala svoji stat' i **Květoslava Hauberová**,⁸ která se zaměřila především na snahu Chebu a chebské oblasti městského práva udržet svoji nezávislost na apelačním soudu a uchovat tradici přímých odvolání k českému panovníkovi. Z prací posledních let je pak třeba zmínit studii **Klára Woitschové**,⁹ ve které se

---

¹ Joseph Carl von AUERSPERG, *Geschichte des königlichen böhmischen Appellationengerichtes*, Bd. I., Prag 1805.

² Johann Ferdinand SCHMIDT, *Monographie des kaiserl. königl. Böhm. Appellations-Gerichtes seit dessen Errichtung als Appellationskammer in dem Jahre 1548 bis zu dem dessem im Jahre 1850 erfolgter Umwandlung in das k.k. Oberlandesgericht des zu dem constitutionellen Keiserthume Oesterreich gehörigen Kronlandes Böhmen*, Prag 1850.

³ Václav ZDĚNEK, *Dějiny královského appelačního soudu na Hradě pražském nyní vrchního soudu v Praze od roku 1548 – 1933*, Praha 1933.

⁴ Anita KŘEPELKOVÁ, *Apelační soud 1548 – 1783 (1788)*, inventář, Praha 1964.

⁵ Karolína ADAMOVIČ, *Apelační soud v Českém království v letech 1548 – 1651*, in: Karel MALÝ (ed.), *Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*, Praha 1975, s. 101 – 112.

⁶ Marie RYANTOVÁ, *Ladislav II. Popel z Lobkovic jako první prezident apelačního soudu*, in: Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547, první krize Habsburské monarchie. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích ve dnech 29. a 30. září 1997*, Pardubice - Praha 1999, s. 185 – 204.

⁷ Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu v Čechách a jeho personální obsazení*, *Paginae historiae* 13, 2005, s. 5 – 31.

⁸ Květoslava HAUBERTOVÁ, *Loketsko v ortelních manuálech apelačního soudu v letech 1548 – 1740. K zániku chebské oblasti městského práva po roce 1548*, in: *Sborník Chebského muzea*, Cheb 2005 [vyd. 2006], s. 8 – 22. Totožný článek autorka publikovala ve Sborníku společnosti pro výzkum kamenných křížů 2008, Aš 2008, s. 89 – 99.

⁹ Klára WOITSCHOVÁ, *Ortelní manuály a knihy protokolů apelačního soudu v Praze v letech 1548 – 1783*, *Paginae Historiae* 16, 2008, s. 545 – 558.

autorka zaměřila především na představení grantového projektu,¹⁰ s jehož pomocí je připravována elektronická databáze vycházející z tzv. ortelních manuálů z let 1548 – 1783. Upozorňuje na výhody i nedostatky excerpcování dat z tohoto typu pramene a jejich vkládání do databáze. Autorky **Renata Růžičková** a **Tereza Siglová**¹¹ zaměřily svoji pozornost na soudní a odvolací praxi soudů první instance působících na pardubickém panství v 16. až 18. století. Ve svém článku se věnují především popisu průběhu tzv. akuzačního řízení. Dále přinášejí kromě převzaté typologie sporů trestněprávních vlastní typologii sporů civilněprávních. Závěr jejich práce je doplněn o registrovou edici.

Dále je nutno zmínit studentské práce, které se zaměřily na činnost této soudní instance, případně na zpracování pramenů vzniklých z její činnosti, především na tzv. ortelní manuály. Mezi starší z nich je možné zařadit diplomovou práci **Ivo Plecháčka**¹² z 50. let. Z novějších prací obhájených na Filozofické fakultě je třeba uvést práci **Lenky Kreuzové**.¹³ Autorka se v ní na základě studia a rozboru právě tzv. ortelních manuálů apelačního soudu pokusila postihnout soudnictví v Poděbradech. Nejnovější prací obhájenou na této fakultě, zaměřenou na činnost apelačního soudu v 17. století, je diplomová práce **Borise Šalaka**.¹⁴ Z prací sepsaných na Právnické fakultě Univerzity Karlovy bych se chtěla zmínit pouze o dvou a spíše jen pro doplnění. První z nich je diplomová práce **Ladislava Krále**,¹⁵ druhou pak je práce rigorózní **Stanislava Peška**.¹⁶

Závěrem bych se chtěla zmínit ještě o dvou studiích **Evy Procházkové**,¹⁷ které se zaměřily na romskou problematiku ve vztahu k činnosti apelačního soudu. První z nich je věnována soudním sporům s představiteli romského etnika projednávaným před apelačním soudem. Studie je v závěru doplněna přehledem zjištěných kauz (jedná se o více než 500

---

¹⁰ Grantový projekt GA ČR č. 407/08/0295 s názvem Ortelní manuály a knihy protokolů apelačního soudu v Praze z let 1548 – 1783: Analýza a kritická edice. Tamtéž, s. 545.

¹¹ Renáta RŮŽIČKOVÁ – Tereza SIGLOVÁ, *Apelační soud a odvolání proti rozhodnutím nižších soudů pardubického panství (Případy řešené v civilním soudním řízení v 16. – 18. století)*, *Sborník prací východočeských archivů* 13, 2009, s. 13 – 130.

¹² Ivo PLECHÁČEK, *Apelační soud v Čechách do r. 1644*, Diplomová práce, Filozoficko-historická fakulta – Katedra československých dějin a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1956.

¹³ Lenka KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu v Poděbradech ve světle knih čistopisů a ortelních manuálů apelačního soudu v Praze (1548 – 1618)*, Diplomová práce, Filozofická fakulta - Ústav českých dějin, Univerzita Karlova, Praha 2005.

¹⁴ Boris ŠALAK, *Apelační soud v letech 1749 až 1790 (1850)*, Diplomová práce, Filozofická fakulta – Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 2011.

¹⁵ Ladislav KRÁL, *Zřízení, pravomoc a působení apelačního soudu v době předbělohorské*, Diplomová práce, Právnická fakulta – Katedra právních dějin, Univerzita Karlova, Praha 2004.

¹⁶ Stanislav PEŠEK, *Zřízení, pravomoc a působení apelačního soudu v Praze (1548 – 1850)*, Rigorózní práce, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2004.

¹⁷ Eva PROCHÁZKOVÁ, *Perzekuce romských kočovníků v Českých zemích v 18. století. (Na základě rozboru ortelních manuálů pražského apelačního soudu.)*, *Sborník archivních prací* 42, č. 2, 1992, s. 307 – 409. Táž, *Jména a příjmení Romů v zápisech ortelních manuálů pražského apelačního soudu*, in: Marta HRADILOVÁ (ed.), *Pocita Evě Šmilauerové. Sborník k 60. narozeninám PhDr. Evy Šmilauerové, Csc.*, Praha 1995, s. 117 – 136.

případů v časovém období let 1694 - 1763). Jako formu zpřístupnění zvolila autorka excerpci nejdůležitějších údajů k jednotlivým sporům (provinilec, trestný čin, rozsudek, poznámka a doklady). Druhá studie je pak věnována rozboru jmen, pod kterými Romové vystupovali před apelačním soudem, přičemž obě dvě studie se zaměřují na mladší období než předkládaná práce (18. století). Další prací, která se zaměřila na řízení před apelačním soudem v pozdějším období (konec 17. století), je studie **Lubomíra Novotného**.¹⁸ Autor se v ní věnuje soudnímu sporu, ve kterém byli z vraždy dvanáctiletého konvertity Šimona Abelese obviněni dva Židé (Šimonův otec Lazar Abeles a Löbel Kurtzhandel). Na tomto případě se snaží ilustrovat řízení v trestní věci v 17. století a vzrůstající vliv apelačního soudu v soudním systému českých zemí.

Komunikace

Česká historiografie začala věnovat intenzivnější pozornost komunikaci, respektive korespondenci vztahující se k městskému prostředí až v 90. letech minulého století, čímž výrazně zaostala za okolní Evropou.¹⁹ Jedním z důvodů zvýšeného zájmu o tuto oblast a o prameny s tímto tématem související (jedná se především o městské knihy – registra, kopiáře a o misivy) je obecně se zvyšující pozornost věnovaná dějinám každodennosti. Články, studie a příspěvky jsou tak rozesety po různých periodikách a sbornících (převážně regionálního charakteru). Mnohá témata byla také zpracována v řadě studentských kvalifikačních prací, ať už bakalářských nebo diplomových.

K tématu sledovanému předkládanou prací se nejvíce přibližuje studie dvojice autorek **Michaely Neudertové a Lenky Kuthanové**,²⁰ která se věnuje komunikaci městských hrdelních soudů s apelačním soudem v době pobělohorské. Autorky se zaměřily na královské město Louny, které má bohatou pramennou základnu. Z ní pro svou studii použily tři typy pramenů: lounskou městskou registraturu, smolné knihy města Loun a soudní akta.

---

¹⁸ Lubomír NOVOTNÝ, Kauza „Abeles“. Příklad řízení v trestní věci před apelačním soudem na sklonku 17. století, in: Rostislav KRUŠINSKÝ (ed.), *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2008. Sborník ze 17. odborné konference Olomouc, 5. – 6. listopadu 2008*, Olomouc 2009, s. 199 – 225.

¹⁹ V následujícím přehledu bude věnována pozornost pouze českým titulům. Přehled nejvýznamnějších zahraničních prací uvádí ve své práci Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětiměstí*, Praha 2001, s. 19 – 22. Také táž, *Ke komunikaci měst v době předbělohorské (Korespondence mezi Novým Městem pražským a královskými městy středního Polabí)*, Disertační práce, Filozofická fakulta - Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 2007, s. 20, 24 – 26. Dále zde nebude věnována pozornost pracím, které se zaměřily na korespondenci v jiném prostředí, např. šlechtickém apod.

²⁰ Michaela NEUDERTOVOU – Lenka KUTHANOVÁ, *Ke komunikaci apelačního soudu a městských hrdelních soudů v době pobělohorské*, in: Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16. – 18. století. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích 21. – 22. 9. 1995*, Pardubice 1996, s. 119 – 132.

Z vlastního fondu Apelační soud uloženého v Národním archivu pak pracovaly s tzv. ortelními manuály.

Práce věnované problematice komunikace v městském prostředí je možné pracovně rozdělit na dvě základní skupiny. První z nich jsou ty, ve kterých se jejich autoři zaměřili na vztahy dvou a více stejně (např. královských měst, měst věnných, měst poddanských) nebo různě (poddanské vs. královské apod.) postavených měst. Z nich je pro předkládanou práci přínosná především nejnovější práce **Jany Vojtíškové**²¹ (dříve Krupholcové), která vychází z její práce disertační a ve které se autorka zaměřila na komunikaci měst ležících ve středním Polabí (Český Brod, Kolín, Kouřim, Kutná Hora a Nymburk) s Novým Městem pražským. Svoji pozornost tak věnovala i mnou sledovanému městu Kouřim. Komunikaci těchto měst zkoumala na základě dochovaných misivů, respektive jejich opisů v městských registrech. Vzájemné komunikaci mezi městy ležícími v západní části dnešního Středočeského kraje, jmenovitě mezi Rakovníkem, Slaným a Novým Strašecí v 16. a 17. století, se věnoval **Jan Černý**.²² Jedná se o studie, které se věnují právě komunikaci mezi městy, jejichž postavení bylo rozdílné. V případě Slaného a Rakovníka se jednalo o významná centra, která si vzájemně příliš nekonkurovala. Nové Strašecí patřilo k menším městům, a proto se snažilo vybojovat si svoji pozici vůči silnějším partnerům. Na podobu komunikace mezi městy Slaný

---

²¹ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*, Praha 2011. Disertační práci obhájila na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze: Táž, *Ke komunikaci měst v době předbělohorské (Korespondence mezi Novým Městem pražským a královskými městy středního Polabí)*, Disertační práce, Filozofická fakulta - Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 2007. Z dřívějších studentských prací jsou to především její rigorózní a diplomová práce Jana KRUPHOLCOVÁ, *Komunikace českých královských měst v předbělohorském období (Úřední korespondence mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem)*, Rigorózní práce, Pedagogická fakulta – Ústav historických věd, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2002. Táž, *Komunikace královských měst Českého Brodu, Kolína a Nymburka v době předbělohorské ve světle jejich úřední korespondence*, Diplomová práce, Vysoká škola pedagogická v Hradci Králové, Hradec Králové 2000. Své poznatky a závěry také zpřístupnila v několika článcích: Táž, *Písemná komunikace královských měst v době předbělohorské korespondence z Nymburka do Českého Brodu*, in: *Celostátní studentská vědecká konference - Historie 1998. Sborník prací*. Praha 2000, s. 73 – 109. Táž, *Komunikace nymburské a kolínské městské rady ve světle úřední korespondence*, *Vlastivědný zpravodaj Polabí* 34, 2000, s. 42 – 62. Táž, *Komunikace českých královských měst v době předbělohorské (Úřední korespondence mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem)*, *Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny* 4, 2002, č. 1, s. 20 – 33. Rovněž se věnovala stručnému přehledu městských knih evidujících korespondenci (registra, kopiáře) ve východních Čechách. Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Registra a kopiáře městské korespondence dochované v oblasti Královéhradecka a Trutnovska*, *Východočeské listy historické* 23 – 24, 2005, s. 457 – 478.

²² Jan ČERNÝ, *Korespondence mezi městy Rakovníkem a Slaným v 16. století*, in: Jan ČERNÝ - Božena FRANKOVÁ – Renata MAYEROVÁ (edd.), *Slánské rozhovory 2007. Rakovník – Slaný. Historie. Literatura. Osobnosti. Památky. Sborník příspěvků z kolokvia. Rakovník – Slaný, které proběhlo 9. října 2007 v bývalé kolejní kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie*, Slaný, Královské město Slaný 2008, s. 19 – 22. Týž, *Nové Strašecí v korespondenci se Slaným a Rakovníkem v 16. a 17. století*, *Středočeský sborník historický* 35, 2009, s. 130 – 184. Týž, *Službu svů vzkazujem slovně opatrnosti páni sousedé a přátelé naši milí. Registra odeslaných listů města Rakovníka z let 1534 – 1544 (1545)*, *Rakovnický historický sborník* 6, 2006, s. 163 – 228. Tato studie věnovaná nejstarším dochovaným registrům města Rakovníka je doplněna o edici 104 zápisů zaznamenaných v těchto registrech.

a Louny se ve svých studiích zaměřili dva autoři, a sice **Bohumír Roedl**²³ pro období předbělohorské a **Jan Mareš**²⁴ pro polovinu 15. století. Poměrně značná pozornost byla ze strany badatelů věnována komunikaci města České Budějovice. O kontakty této jihočeské metropole s jejím moravským protějškem se zajímal **Tomáš Sterneck**.²⁵ Stejný autor také zaměřil pozornost na kontakty Českých Budějovic s Petrem Doudlebským z Doudleb, který zastával úřad hejtmana krumlovského panství.²⁶ Všechny jeho články jsou doplněny o edici zachycených dopisů. Další edici, tentokrát dopisů, které byly posílány mezi Českými Budějovicemi a Tábořem zpracoval v několika člancích **Vlastimil Kolda**.²⁷ I **Miroslava Ctiborová**²⁸ zaměřila svoji pozornost na České Budějovice. Předmětem jejího studia se stala dochovaná korespondence z předbělohorského období, kterou si město vyměnilo se Soběslaví. I tato práce je doplněna o edici zjištěných dopisů. Na komunikaci dvou poddanských měst Velkého Meziříčí a Velké Bíteše, které zastávaly v 17. století úlohu center dominií, se zaměřil **Martin Štindl**.²⁹ Ten se věnoval nejen intenzitě vzájemné komunikace, ale zaměřil se i na okruh dalších adresátů. Za zmínku stojí také jeho pozornost věnovaná postavení poslů. Na vzájemnou komunikaci mezi Jihlavou a Tábořem v předbělohorském období (1574 – 1576, 1579 – 1584) se zaměřil **Vlastimil Svěrák**.³⁰ Jeho dvě studie vycházejí z rozboru jihlavských register a také jsou doplněny o ediční zpracování zachycených opisů misivů.

---

²³ Bohumír ROEDL, Ke komunikaci městských rad ve Slaném a v Lounech v předbělohorském století, in: Dana PŘIBYLOVÁ – Vladimír PŘIBYL (edd.), *Slánské rozhovory 2006. Louny – Slaný. Sborník příspěvků z kolokvia Slánské rozhovory 2006 - Louny - Slaný, které proběhlo 10. října 2006 v bývalé kolejni kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie*, Slaný 2007, s. 18 – 21.

²⁴ Jan MAREŠ, Vztahy mezi městy Slaným a Louny v polovině 15. století ve světle slánského kopiáře, in: *Slánské rozhovory 2006, Louny – Slaný. Sborník příspěvků z kolokvia Slánské rozhovory 2006 – Louny – Slaný, které proběhlo 10. října 2006 v bývalé kolejni kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie*, Slaný 2007, s. 14 – 17.

²⁵ Tomáš STERNECK, Z korespondence mezi Českými Budějovicemi a Brnem v polovině 16. století, *Brno v minulosti a dnes. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna* 18, 2005, s. 557 – 587. Autor zde na s. 559 (pozn. č. 7) upozorňuje na řadu dalších prací vztahujících se více či méně ke komunikaci Českých Budějovic.

²⁶ Tomáš STERNECK, Korespondence královského města Českých Budějovic s rožmberským úředníkem Petrem Doudlebským z Doudleb († 1550) – I. Dopisy z let 1532 – 1545, *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech* 40, 2003, s. 120 – 156. Týž, Korespondence královského města Českých Budějovic s rožmberským úředníkem Petrem Doudlebským z Doudleb († 1550) – II. Dopisy z roku 1546, *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech* 41, 2004, s. 240 – 271.

²⁷ Vlastimil KOLDA, Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic (část 1. – 1505 až 1538), *Táborský archiv* 8, 1997 – 1998, s. 37 – 46. Týž, Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic (část 1. – 1505 až 1538, dodatek), *Táborský archiv* 9, 1999, s. 121 – 129. Týž, Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic (část 2. – 1538 až 1550), *Táborský archiv* 10, 2000 – 2001, s. 291 – 319.

²⁸ Miroslava CTIBOROVÁ, Korespondence mezi purkmistrem a radou města Českých Budějovic a purkmistrem a radou města Soběslavi, *Táborský archiv* 11, 2002, s. 147 – 153.

²⁹ Martin ŠTINDL, Velké Meziříčí a Velká Bíteš ve svazku sousedství (Každodenní komunikace poddanských měst v 17. století), *Západní Morava* 1, 1997, s. 3 – 19.

³⁰ Vlastimil SVĚRÁK, Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1574 – 1576, *Táborský archiv* 10, 2000 – 2001, s. 321 – 326. Týž, Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1579 – 1584, *Táborský archiv* 11, 2002, s. 155 – 184.

Rozboru jihlavských register, přesněji prvnímu svazku jejich české řady, se věnoval **Vít Křesadlo**,³¹ který zaměřil svoji pozornost na rok 1573 – 1574, tedy první rok, kdy byla tato registra vedena. Uvedená práce je také první z druhé skupiny, do kterých jsem pracovně rozdělila literaturu o komunikaci. Do této skupiny tedy náleží práce, které se zaměřují především na rozbor městských knih evidujících korespondenci (ať už přijatou či odeslanou) bez ohledu na to, komu byla odeslána. Dalším autorem věnujícím se komunikaci z tohoto hlediska byl **Marek Ďurčanský**.³² Předmětem jeho zájmu se stala registra města Nymburka vedená v pobělohorském období (1629 – 1634), která se pokusil zařadit do struktury městských knih vedených v nymburské kanceláři, jejíž činnosti se také věnoval. Zápisy v registrech pak podrobil velmi detailnímu diplomatickému rozboru. Velmi přínosné jsou jím vytvořené typologie – jedna z hlediska adresátů, druhá podle obsahu misivů. Podobným způsobem pracoval s registry města Chlumce nad Cidlinou vedenými pro léta (1610) 1614 – 1649 i **Čestmír Pelikán**.³³ Ten bohužel nevyužil možnosti, že registra byla vedena pro období před- i pobělohorské, na čemž by mohl ilustrovat změnu jak ve struktuře adresátů, tak i ve složení obsahů sledovaných misivů. Velký zájem o město Rakovník (jiné práce viz výše) dokládá i studie, kterou sepsal **Bohdan Zilynskyj**,³⁴ jež je věnována celkem 36 zápisům vzniklým mezi květnem a červencem roku 1620, které se dochovaly v městských registrech a které se vztahují k významným událostem tohoto roku 1620 (bitva u Rakovníka na přelomu října a listopadu 1620). Autor přitom upozorňuje, že řada listů se dotýkala vojenských záležitostí a to hlavně zpravodajství a zásobování.

---

³¹ Vít KŘESADLO, Jihlavská česká městská registra v letech 1573 – 1574, *Západní Morava* 1, 1997, s. 88 – 93. Citovaný příspěvek vychází z jeho diplomové práce. Týž, *Jihlavská česká městská registra v letech 1573 – 1574*, Diplomová práce, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno 1996.

³² Marek ĎURČANSKÝ, Nymburk v letech 1629 – 1634 ve světle městských register a jiných pramenů 1. (Situace města po bitvě na Bílé hoře a stručný diplomatický rozbor rukopisu, *Středočeský sborník historický* 25, 1999, s. 85 – 104. Týž, Nymburk v letech 1629 – 1634 ve světle městských register a jiných pramenů 2. (Městská kancelář a obsahový rozbor register), *Středočeský sborník historický* 26 – 27, 2000 – 2001, s. 15 – 43. Oba dva příspěvky vycházejí z jeho diplomové práce. Marek ĎURČANSKÝ, *Nymburská registra z let 1629 – 1634*, Diplomová práce, Filozofická fakulta – Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1998. Týž autor se také pokusil o rozbor register královského podkomořského úřadu, na jehož základě se snažil ilustrovat, jak často podkomoři kvůli svému úřadu cestovali. Marek ĎURČANSKÝ, Česká královská města v letech 1640 – 1648 ve světle register podkomořského královských měst, in: Martin ELBEL – Milan TOGNER (edd.), *Historická Olomouc XIII. Konec švédské okupace a poválečná obnova ve 2. polovině 17. stol.*, Olomouc 2002, s. 351 – 358. Týž, Úřední knihy vedené v rámci podkomořského úřadu jako pramen k výzkumu šlechtických dvorů v období třicetileté války, *Sborník archivních prací* 52, 2002, s. 243 – 256.

³³ Čestmír PELIKÁN, Registra městské korespondence města Chlumce nad Cidlinou z let (1610) 1614 – 1649, *Sborník prací východočeských archivů* 13, 2009, s. 131 – 162.

³⁴ Bohdan ZILYNSKYJ, Soubor listů rakovnické městské rady z května až července 1620 (Nad zápisy jednoho svazku rakovnických městských register), *Rakovnický historický sborník* 3, 2002, s. 5 – 20.

Dále bych se ještě chtěla stručně zmínit o dvou autorech – **Miloslavovi Polívkovi**³⁵ a **Václavu Bůžkovi**,³⁶ kteří svůj zájem zaměřili na registra města Norimberka, kterých se pro léta 1404 – 1738 dochovalo úctyhodných 359 svazků. Rozbor těchto register přináší zajímavá zjištění o kontaktech tohoto významného říšského města s Českými zeměmi. Miloslav Polívka se zaměřil na rozbor prvních pěti knih, ve kterých je možno zachytit listy pro období panování Václava IV. (tj. 1404 – 1419). Věnuje se jednak složení adresátů, mezi kterými se objevují významná česká a moravská města (Praha, Kutná Hora, Olomouc, Jihlava, Brno, Znojmo), významní šlechtici, ať už za vlastní osobu nebo jako osoby vykonávající významné úřady, a samozřejmě panovník Václav IV., jednak i typologii věcných obsahů, kde převažují záležitosti majetkové povahy. Také Václav Bůžek vypracoval na základě listů odeslaných mezi lety 1581 až 1600 typologii z hlediska adresátů, mezi kterými se nejčastěji objevují města i jednotliví měšťané, dále císař Rudolf II. i příslušníci vyšší a nižší šlechty. Nepřekvapí ani kontakty s Norimberčany usazenými v Čechách. Z typologie z hlediska obsahu je patrné, že převládala korespondence týkající se války s Turky, problematiky dluhů a vybírání hraničního cla na Přimdě.

Závěrem bych chtěla zmínit práci **Zdeňka Kristena**,³⁷ který zaměřil svou pozornost na diplomatický rozbor misivů, které byly odesílány jak z české kanceláře, tak z kanceláře české komory. Dále se věnoval způsobu evidence tohoto typu písemností ve, k tomuto účelu, zřízených registrech.

Poslové a poštovní spojení

Česká historiografie věnovala pozornost vývoji poštovníctví na území Českých zemí již koncem 19. století, kdy mu **Josef Svátek**³⁸ věnoval jednu z kapitol v rámci své práce *Obrazy z kulturních dějin*. Ve 30. letech 20. století zaměřil svoji pozornost na toto téma

---

³⁵ Miloslav POLÍVKA, „Briefbücher des Rates der Reichsstadt Nürnberg“ jako pramen k českým dějinám a česko – německým vztahům doby Václava IV., in: Miroslav POLÍVKA – Michal SVATOŠ (edd.), *Historia docet. Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka, CSc.*, Praha 1992, s. 417 – 436.

³⁶ Václav BŮŽEK, Říšské město Norimberk a České země v předbělohorské době. Stav a perspektivy studia, *Folia Historica Bohemica* 18, 1997, s. 19 – 70. Týž, Komunikace bez hranic. Mezi Norimberkem a českými zeměmi na sklonku předbělohorské doby, *Dějiny a současnost* 6, 1995, s. 11 – 14. Týž, Zpravodajské cesty Norimberčanů do rudolfinských Čech. Die Nachrichtenreisen der Nürnberger nach Böhmen in der Rudolfschen Zeit, in: Lenka BOBKOVÁ – Michaela NEUDERTOVÁ (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti. Reisen im Leben der Gesellschaft. Sborník příspěvků z konference konané 6. – 8. září 1994 v Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem 1995, s. 183 – 189.

³⁷ Zdeněk KRISTEN, Listy poselací a jejich registra v královské kanceláři české až do Bílé Hory. Příspěvek k novější české diplomacie, *Časopis archivní školy* 5, 1927, s. 1 – 109.

³⁸ Josef SVÁTEK, K dějinám poštovníctví v Čechách, in: *Obrazy z kulturních dějin českých*, 1. díl, Praha 1891, s. 163 – 190.

František Roubík.³⁹ Věnoval se především postupnému vývoji poštovních tras na území Českého království, fungování správy poštovní sítě a v neposlední řadě i rychlosti poštovního spojení. Ve stejné době vydal vlastním nákladem **Václav Záběhlický**⁴⁰ svoji monografii, v níž se zaměřil na vývoj způsobů komunikace od jejích počátků, kdy byly zprávy předávány prostřednictvím posílů a později pošty, až do moderního období, kdy tuto úlohu převzal telefon a telegraf. O necelých padesát let později vyšla práce **Antonína Hudce**⁴¹ podobného zaměření. Z nejnovějších prací vzniklých po roce 2000 je nutno zmínit učebnici pro studenty poštovní školy, kterou vydal kolektiv autorů kolem **Jana Galušky**.⁴² Jejím prostřednictvím se měli studenti seznámit s dějinami poštovníctví. Práce je pojata poměrně zešíroka a kromě popisu vlastních dějin se okrajově věnuje i otázkám diplomatiky apod. Obdobně složený kolektiv pod vedením **Pavla Čtvrtníka**⁴³ vydal o osm let později populárně naučnou publikaci věnovanou dějinám poštovníctví na území Čech, Moravy a Slezska. I zde se autoři zaměřili na vývoj komunikačních prostředků od doby antické až po dobu nejmodernější. Nelze opominout ani článek **Jany Vojtíškové**,⁴⁴ ve kterém se autorka detailněji zaměřila nikoliv na poštovní organizaci, ale na instituci posílů, především těch městských a na jejich působení v době předbělohorské.

Kouřim

Základní informace o Kouřimi je možné získat z přehledové práce **Karla Kučy**.⁴⁵ Pokud se ale týká detailnějšího zpracování dějin královského města Kouřimi, nelze, vedle starší práce **Vincence Oehma**⁴⁶ vydané koncem 19. století, opominout řadu studií, které sepsal kouřimský městský archivář **Bedřich Svoboda** (1883 – 1971)⁴⁷ a které, bohužel, ze

³⁹ František ROUBÍK, K vývoji poštovníctví v Čechách v 16. až 18. století, *Sborník archivu ministerstva vnitra Republiky Československé* 10, 1937, s. 167 – 305.

⁴⁰ Václav ZÁBĚHLICKÝ, *Dějiny pošty, telegrafu a telefonu v Československých zemích (od nejstarších dob až do převratu)*, Praha [1928].

⁴¹ Antonín HUDEC, *Spoje slovem i obrazem. Kapitoly z historie pošty a telekomunikací*, Praha 1973.

⁴² Pavel ČTVRTNÍK - Jan GALUŠKA - Jiří HÁNL - Patricia TOŠNEROVÁ - Václav ŠAMONIL, *Dějiny pošty v českých zemích*, Praha 2000.

⁴³ Pavel ČTVRTNÍK - Jan GALUŠKA - Jiří HÁNL - Patricia TOŠNEROVÁ, *Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Liberec 2008.

⁴⁴ Jana VOJTÍŠKOVÁ, Instituce městských posílů v českých zemích v době předbělohorské, *Královéhradecko. Historický sborník po poučenou veřejnost* 4, 2007, s. 485 – 493.

⁴⁵ Karel KUČA, *Města, městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, III. díl (Kolín – Miro), Praha 1998.

⁴⁶ Vincenc OEHM, *Paměti královského města Kouřimě. Od založení župního hradu až do začátku válek husitských (r. 1419)*, 1. díl, Praha 1894.

⁴⁷ Pro sledované období jsou důležité zejména práce: Bedřich SVOBODA, *Kouřim a Kouřimsko III – Třetí Kouřim, město dříve královské krajské*, nevydáno (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody). Týž, *Historie královského krajského města Kouřimě*, in: Miloš ŠOLLE – Bedřich SVOBODA – Alena POSPÍŠILOVÁ (edd.), *Kouřim (Katalog ke stálé expozici)*, Muzeum v Kouřimi, sine dato, bez paginace. Týž, *Dějiny opevnění královského krajského města Kouřimě*, in: *Ročenka města Kolína a okresu*, Kolín 1941, s. 45 – 58. Týž, *Obrázek z doby rudolfínské*, bez paginace, nevydáno (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody). Týž, *Ztracené statky města Kouřimě*, bez paginace, nevydáno

značné části zůstaly pouze v rukopisech, které jsou dnes uloženy v jeho pozůstalosti ve Státním okresním archivu v Kolíně. Svoboda svoji pozornost sice převážně zaměřoval na období tzv. třetí Kouřimi, tedy na období královského města, nicméně některé jeho studie jsou věnovány i obdobím starším. Diplomatičkému a obsahovému rozboru (se zaměřením na nejstarší zápisy) nejstarší kouřimské městské knihy – Liber privilegiorum se ve své diplomové práci věnovala **Kateřina Hráčková**.⁴⁸ Na stránkách prací všech výše zmíněných autorů se vždy, alespoň okrajově, setkáme se zmínkou o významných stavebních památkách tohoto města. Ať už se jedná o zachované městské hradby, chrám sv. Štěpána s kaplí sv. Kateřiny nebo probošství sv. Martina. Detailněji se na tyto významné stavební a umělecké památky zaměřil **Dobroslav Líbal**.⁴⁹ Z mladší generace pak především současný ředitel regionálního muzea v Kolíně, **Vladimír Rišlink**.⁵⁰ Uměleckému rozboru nově objevených nástěnných maleb v kapli sv. Kateřiny se věnovala historička umění **Zuzana Všečeková**.⁵¹ Na stavební vývoj probošství sv. Martina se zaměřila dvojice autorů **Dušan Foltýn** – **Miroslav Kolář**.⁵² Snahám o jeho obnovení počátkem 18. století věnoval svůj článek **Štěpán Vácha**.⁵³ Závěrem je nutno uvést jméno **Miloše Šolleho**,⁵⁴ který se zabýval podobou a historií několika starších sídel, která předcházela založení královského města Kouřimi.

(strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody). Z ostatních prací, věnovaných především staršímu období: Týž, *Kouřim a Kouřimsko I – Kouřim pravěká a Zlická*, 1967, nevydáno (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody). Týž, *Kouřim a Kouřimsko II – Druhá Kouřim, mladší hrad a věvodové Děpoltici*, nevydáno (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody). Týž, Jaromírový kouřimské ražby, *Numismatické listy* 23, 1968, č. 5 – 6, s. 137 – 143.

⁴⁸ Hana HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha kouřimská 1404 – 1592 (1710). Rozbor pramene*, Diplomová práce, Filozofická fakulta - Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1983.

⁴⁹ Dobroslav LÍBAL – Veronika LÍBALOVÁ, *Gotická architektura středních Čech*, Praha 1983. Dobroslav LÍBAL, *Kouřim*, Praha 1943, bez paginace.

⁵⁰ Vladimír RIŠLINK – Josef KŘEČEK, *Kouřimská kaple sv. Kateřiny a její andělský chór*, Kouřim 2009.

⁵¹ Zuzana VŠETEČKOVÁ, Gotické nástěnné malby v kryptě sv. Kateřiny v kostele sv. Štěpána v Kouřimi, *Umění* 56, 2008, s. 483 – 503.

⁵² Dušan FOLTÝN – Miroslav KOLÁŘ, Ke stavebním dějinám probošství sv. Martina v Kouřimi v období rané gotiky, *Památky středních Čech* 20, 2006, č. 2, s. 1 – 8.

⁵³ Štěpán VÁCHA, Pokus o obnovu cisterciáckého probošství v Kouřimi roku 1707, *Archivní prameny Kolínska*, 2002, s. 95 – 112. Vladimír RIŠLINK a kol, *Kouřim. Průvodce po kulturních památkách města*, Jílové u Prahy 1992, bez paginace.

⁵⁴ Miloš ŠOLLE, *Po stopách přemyslovských Děpolticů. Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, Praha 2000. Týž, *Kouřim v průběhu věků*, Praha 1981. Týž, Přemyslovská a děpoltická Kouřim podle výzkumu z let 1967 – 1977, *Archeologické rozhledy* 65, 1993, č. 2, s. 268 – 278, 360 – 362. Týž, Kouřim v mladší a pozdní době hradištní (Věnováno dr. Ivanu Borkovskému k jeho sedmdesátinám), *Památky archeologické* 60, 1969, č. 1, s. 1 – 124. Týž, *Stará Kouřim a projevy velkomoravské hmotné kultury u nás*, Praha 1966. Týž, Zlická Kouřim, in: Josef PÝCHA – Josef BALETKA – Jaroslav VOPAŘIL – Josef NAJBRT (edd.), *Kolínsko. Sborník učitelstva kolínského kraje. Kouřim včera a dnes*, Praha 1958, s. 9 – 12. Týž, Nové objevy potvrzují slávu Staré Kouřimi, in: Josef PÝCHA – Josef BALETKA – Jaroslav VOPAŘIL – Josef NAJBRT (edd.), *Kolínsko. Sborník učitelstva kolínského kraje. Kouřim včera a dnes*, Praha 1958, s. 13 – 14.

3. Přehled použitých pramenů

3. 1 Prameny primární

3. 1. 1 Knihy apelačního soudu

3. 1. 1. 1 Tzv. registra prezidenta

Knihy s inv. číslem 99⁵⁵ je v inventáři označena jako „*Nálezy a ortely městských soudů a jejich napravení příp. ponechání apelačním soudem pro kraje Kouřimský a Čáslavský*“⁵⁶ a patří mezi tzv. prezidentská registra,⁵⁷ někdy také uváděná jako knihy čistopisů.⁵⁸ Jak vyplývá z názvu, jejím obsahem jsou zápisy ze jmenovaných dvou krajů v časovém rozmezí let 1548 – 1566, tedy z prvních osmnácti let činnosti apelačního soudu. Zápisy jsou vedeny velmi pečlivě, úhledně a bez škrtnů. Zkratky se v textu vyskytují pouze ojediněle (pro kopy grošů ať už českých či míšeňských nebo v dataci pro termín feria v podobě „ff“). Z paleografického hlediska v zápisech převládá novogotická polokurzíva a kurzíva (záleželo na písaři, který zápis vyhotovil). Pro latinské datace je užíváno humanistické kurzívy. Začátek každého nového zápisu je zvýrazněn názvem města, od kterého byla apelace „přinesena“, provedeném v novogotickém kresleném písmu. Po celou dobu užívání register dodržovali písaři formulář, který byl zaveden na počátku a který je následující.

Každý zápis začíná nadpisem obsahujícím název města, ze kterého odvolání k apelačnímu soudu přišlo, jména nebo jiné určení sporných stran a příčinu jejich sporu. Následující odstavec je uvozen formulí „*ortel na temž právě*“ a je věnován přepisu celého znění původního rozsudku u městského soudu i s datací. Za ním pak následuje poslední odstavec, který obsahuje rozhodnutí apelačního soudu. Ten jím mohl původní rozhodnutí změnit, pak je zápis uveden formulí „*takto ten ortel napravuji*“ nebo „*takto ten ortel napraven*“, případně další variací s menšími odchylkami. V případě, že apelační soud původní rozhodnutí potvrdil, je v zápise použita formule „*tento ortel zanechává se při své váze*“ nebo „*tento ortel při své váze zůstaven*“. Třetí možností bylo, že apelační soud původní

⁵⁵ Národní archiv (dále jen NA), fond Apelační soud (dále jen AS), inv. č. 99, sign. 20/268 (dále bez signatury).

⁵⁶ Anita KŘEPELKOVÁ, *Apelační soud 1548 – 1783 (1788)*, inventář, Praha 1964 (dále jen A. KŘEPELKOVÁ, *Apelační soud*).

⁵⁷ Jde o typ register, jejichž vedení je nařízeno již v základací instrukci vydané Ferdinandem I. „*A tak aby on Ladislav Popel jedny registra a sekretář druhé měli [...]*“. *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, sv. II. 1546 – 1557, Praha 1880, s. 546 (dále jen *Sněmy české*, sv. II).

⁵⁸ Tohoto označení užívá ve své diplomové práci Lenka KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu v Poděbradech ve světle knih čistopisů a ortelních manuálů apelačního soudu v Praze (1548 – 1618)*, Diplomová práce, Filozofická fakulta - Ústav českých dějin, Univerzita Karlova, Praha 2005, s. 28 n (dále jen L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*).

rozhodnutí městského soudu potvrdil, ale s určitým doplněním, pak byl zápis začat formulí „*tento ortel při své váze zůstaven, však s tím doložením*“. Čtvrtou a poslední možností bylo, že apelační soud část rozsudku potvrdil a část změnil. Jednotlivé části jsou pak zpravidla označovány jako „artikuly“.

Zápisy v celé knize jsou psány česky, výjimku tvoří pouze některé datace v latině. Kniha má dvojí foliaci, původní psanou inkoustem v pravém horním rohu v podobě arabských číslic, která je přeškrtnuta a nahrazena novodobou, psanou tamtéž obyčejnou tužkou, která je též vyjádřena arabskými číslicemi. Označení rukopisu jako registra⁵⁹ není z diplomatického hlediska zcela přesné, protože neobsahuje pouze znění rozhodnutí vyneseného apelačním soudem. Právě díky opisu rozhodnutí nižší instance informativní hodnota a badatelská využitelnost tohoto pramene výrazně stoupá, zvláště pro města, která nemají soudní agendu dochovanou vůbec nebo jen velmi zlomkovitě, tak jako Kouřim.

3. 1. 1. 2 Tzv. registra sekretáře

Mezi tzv. registra sekretářova⁶⁰ patří rukopisy začínající v inventáři inv. číslem 102.⁶¹ Jejich řada je dovedena až do roku 1681. Pro sledované období, tedy do roku 1568 respektive do r. 1569, jsou proto relevantní knihy od inv. čísla 102 po inv. číslo 116.⁶² Všechny sledované rukopisy jsou v inventáři označeny totožně jako „*Kniha českých ortelů*“, liší se pouze časovým rozsahem.⁶³ Pro roky 1551, 1552, 1558 a 1565 – 1567 se tento typ pramene nezachoval. Je ale nutno upozornit, že dochované knihy zpravidla přesahují do následujícího roku. Tak například kniha s inv. č. 105, která je podle inventáře vedena pro odvolání z roku 1554, obsahuje odvolání z let 1553 – 1554, která byla apelačním soudem rozhodnuta v letech

⁵⁹ Základní informace k registrům vedeným v české dvorské kanceláři Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984, s. 23, 223 – 225 (dále jen J. ŠEBÁNEK a kol., *Česká diplomatika*). Podrobněji se této problematice věnoval již koncem 19. století Jaromír ČELAKOVSKÝ, *O domácích a cizích registrech, zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kanceláří*, Praha 1890. Na registra listů otevřených zaměřil svoji pozornost Václav LETOŠNÍK, *Registra otevřených listů české kanceláře*, *Časopis archivní školy* 3, 1926, s. 36 – 63. Týž, *Registra otevřených listů české kanceláře. II. Registra německých listů otevřených*, *Časopis archivní školy* 4, 1926 – 1927, s. 49 – 102. Na další typ diplomatického materiálu, tentokrát na misivy vydávané českou dvorskou kanceláří se zaměřil Zdeněk KRISTEN, *Listy poselací a jejich registra v královské kanceláři české až do Bílé Hory*, *Časopis archivní školy* 5, 1927, s. 1 – 109 (dále je Z. KRISTEN, *Listy poselací*). Týž, *K otázce register a registrování listů poselacích v české kanceláři dvorské na počátku XVII. století*, *Časopis archivní školy* 9 - 10, 1933, s. 218 – 234.

⁶⁰ „*A sekretář aby také hned tu apelací do register obzvláštních, kteréž k takovým apelacím zpuosobiti má [...] zaregistroval neb zapsal.*“ *Sněmy české*, sv. II, s. 546.

⁶¹ NA, AS, inv. č. 102, sign. 23/161/3 (dále bez signatury).

⁶² Kniha s tímto inventárním číslem 116 (NA, AS, inv. č. 116), přestože zachycuje odvolání z roku 1569, byla do zkoumaného materiálu zařazena z toho důvodu, že obsahuje odvolání, která byla v městech rozsoudena ještě v roce 1568. Mým cílem bylo zachytit všechna odvolání, která v Kouřimi proběhla za sledované dvacetileté období. Nepovažovala jsem za účelné uvádět na tomto místě citace všech rukopisů spadajících do této podkapitoly. Znění jejich citací je uvedeno v závěru práce, v přehledu použitých pramenů.

⁶³ A. KŘEPELKOVÁ, *Apelační soud*, s. 25 – 27.

1554 až 1555.⁶⁴ Je tedy možné několik málo odvolání z chybějících let zachytit v knihách vedených pro okolní roky.

Z této poměrně početné skupiny knih je nutné vyčlenit první dvě (inv. číslo 102 a 103), protože se od ostatních liší vnější úpravou zápisů; jejich podoba je téměř shodná s onou v tzv. registrech prezidenta. Zápisy obsahují přepis původního rozhodnutí, za kterým následuje nález apelačního soudu. Z paleografického hlediska je používána především novogotická polokurzíva a kurzíva, pro nadpisy pak písmo kreslené. Pro latinské datování humanistická kurzíva. Foliace je v obou rukopisech dvojí, původní a novodobá, obě jsou umístěny v pravém horním rohu. Původní je ve formě písmene doplněného římskou číslovkou, novodobá je psána arabskými číslicemi.

Zbývající knihy počínaje inv. číslem 104 již neobsahují přepis rozhodnutí nižší instance. Díky tomu se změnil i vzhled zápisů. Každý je nadepsán názvem města, odkud byla apelace doručena. Za ním pak následuje zjednodušené znění rozhodnutí, které bylo zasíláno zpět k nižší instanci. Zápisy jsou po stránce paleografické rozmanitější než v tzv. prezidentských registrech, protože se zde mohla výrazněji projevit individualita písaře. Proto zde najdeme zápisy psané velmi zběžnou novogotickou kurzívou s řadou vsuvek, zkratek a škrtnů i zápisy psané velmi úhledně, které se svou podobou přibližují zápisům v registrech prezidentských. U nich písař užíval písma polokurzívního a název města opět vyhotovoval novogotickým kresleným písmem. Většina knih je novodobě stránkována. Výjimkou je kniha s inv. číslem 115, která je foliována. Zajímavou a pro sledované téma velmi důležitou novinkou jsou kancelářské poznámky, které se v těchto knihách objevují. Nacházejí se vždy nalevo od zápisu. První z nich, které jsou umístěny přibližně na úrovni nadpisu nebo na začátku vlastního zápisu, uvádějí datum, kdy byla žádost o přezkoumání rozhodnutí nižší instance doručena do kanceláře apelačního soudu. Druhé, které jsou umístěny pod prvními (někdy ještě pod zkratkou exp – znamenající expedování rozhodnutí) informují o datu, kdy bylo rozhodnutí u apelačního soudu vyzvednuto, popřípadě i kým. Jazykem těchto poznámek je čeština, pro vyjádření data pak latina. Nařízení, že u apelačního soudu mají být tyto informace evidovány, je opět zahrnuto již v zakládací instrukci „[...] *když jim která apelací odeslána bude, tehdy aby tu apelací skrze sekretáře přísežného přijetí rozkázali a tomu kdož té apelací dodá, jistotu poznamenanou dáti a který den té apelací dodal, aby [...] strana věděti, kdy zase k přijetí ortele vyslati aneb státi má.*“⁶⁵

⁶⁴ NA, AS, inv. č. 105, např. s. 81 a 138.

⁶⁵ *Sněmy české*, sv. II., s. 546.

3. 1. 1. 3 Tzv. právní příručky

Knihy uložené pod inv. číslu 100 a 101 nelze zařadit ani mezi registra prezidentská ani mezi registra sekretářova. V inventáři jsou obě označené podobně. Rukopis s inv. číslem 100 jako „*Nálezy a ortely různých městských soudů a jejich napravení, příp. ponechání, apelačním soudem pro kraje Kouřimský a Čáslavský (1548 – 1566)*“, rukopis s inv. číslem 101 jako „*Nálezy a ortely různých městských soudů a jejich napravení, příp. ponechání, apelačním soudem zejména Praha a okolní města, ale i jiná (1548 – 1566)*“.⁶⁶ A proto jsem považovala za účelné vytvořit pro ně samostatnou skupinu.

Rukopis s inv. číslem 100⁶⁷ sice svým časovým rozsahem let 1548 - 1566 odpovídá tzv. registrům prezidenta, ale jeho vnitřní uspořádání a podoba nikoliv. Zápisy nejsou vedeny chronologicky, ale členěny podle věcného obsahu. Nejsou zde však vytvořeny rozsáhlejší tematické celky, každý zápis je pouze uvozen nadpisem, vedle kterého je po pravé, případně po levé straně uvedena stručná poznámka, čeho se zápis týká, např. „*o nepořízeném statku*“⁶⁸, „*o šacuňku statku šosovního*“⁶⁹, „*o žhářství, které se po příčině vyhledalo*“⁷⁰ apod. Poté následuje formule, zda byl ortel potvrzen nebo napraven, někdy v latinské modifikaci, a vlastní rozhodnutí apelačního soudu. Tato úprava se po celou dobu vedení knihy nemění. Nadpisy jsou psány stejným typem písma jako vlastní zápisy, tudíž v celém rukopise se užívá pouze novogotická kurzíva. Je možné předpokládat, že se jedná pouze o dochovaný zlomek rozsáhlejšího rukopisu. Napovídaly by tomu zbytky posledních pěti folií, které byly vytrhány, a proto jsou číslovány novodobě (fol. 31 – 35), ale navazují na foliaci původní, která je v rukopise užívána. Na začátek knihy jsou vložena dvě folia, která obsahují zhruba poznámky z mladšího období (17. stol.).

Druhá kniha, s inv. číslem 101,⁷¹ je poměrně rozsáhlý rukopis čítající celkem 407 folií. Foliace začíná číslem 29, je původní, umístěná na horním okraji. Na konci knihy se na nově číslovaných foliích 408 – 410 nachází moderní jmenný a místní rejstřík. Kouřim v něm ale zachycena není. Některé části rukopisu jsou silně poškozeny, a proto velmi špatně čitelné. Písaři v rukopise nezachovávali jednotný formulář. Jeho podoba se proto pohybuje od velmi rozsáhlých zápisů, které se svojí úpravou a strukturou podobají těm v rukopise tzv. prezidentských register, po velmi stručné, kdy je celý spor poznamenán jen několika větami. U řady zápisů se objevuje odkaz na rukopis z řady tzv. register prezidenta nebo sekretáře, ve

⁶⁶ A. KŘEPELKOVÁ, *Apelační soud*, s. 25.

⁶⁷ NA, AS, inv. č. 100, sign. XV. F. 10, rkp. č. 886 (dále bez signatury a čísla rukopisu).

⁶⁸ Tamtéž, inv. č. 100, f. 30v.

⁶⁹ Tamtéž, inv. č. 100, f. 30r.

⁷⁰ Tamtéž, inv. č. 100f. 19r.

⁷¹ NA, AS, inv. č. 101, sign. XV. F. 11, rkp. č. 887 (dále bez signatury a čísla rukopisu).

kterém je celá kauza zapsána. I z toho je možné usuzovat, že šlo také o právní příručku nebo pomůcku. Zápisy zahrnují časové období let 1549 – 1605 a nejsou tříděny chronologicky ale pravděpodobně věcně.⁷² Z hlediska paleografického je užito obdobného písma jako v rukopise předchozím. Tedy, pokud písař zvýrazňoval názvy měst, odkud odvolání přicházela, používal k tomu novogotické kreslené písmo. Ve vlastních textech zápisů pak písaři užívali novogotické písmo polokurzívní nebo kurzívní. V latinských datacích se objevuje humanistická kurzíva. V případě zběžných krátkých zápisů je užita novogotická kurzíva.

3. 1. 2 Kouřimská registra (1565 – 1569)⁷³

Tento rukopis uložený ve Státním okresním archivu v Kolíně je v inventáři k fondu Archiv města Kouřimi označen jako „*Kopiář listů radou odeslaných (1565 – 1569)*“.⁷⁴ Z diplomatického hlediska je tedy označen nepřesně. Rukopis v sobě eviduje písemnosti, které kouřimská rada expedovala, a jde tudíž o registra.⁷⁵ Časové rozpětí uvedené v inventáři odpovídá zachyceným zápisům. Nejstarší jistě datovatelný zápis je z 10. listopadu 1565,⁷⁶ nejmladší z 11. února 1569.⁷⁷

Archiválie je značně poškozena, především počáteční a závěrečná folia musela být zpevněna japonským papírem. Původní vazba se nezachovala, takže rukopis tvoří jednotlivé sešité složky, které jsou vloženy do nových papírových desek.

V pravém horním rohu se pak nachází foliace v podobě arabských číslic, která je na restaurovaných foliích novodobá, ale umístěním navazuje na původní, jak ukazují folia, která nepotřebovala restaurátorský zásah. Celkem se v rukopise nachází 268 číslovaných folií, z nichž některá se ale nedochovala (55, 66 – 71, 91, 115, 148, 151 – 156, 165, 167 – 174, 176 – 178, 199, 225, 226, 229), jiná se objevují víckrát – fol. číslo 94 a 130 (3x), folio č. 98, 99, 182, 232, 235, 237, 238 (2x).⁷⁸ Díky uvedeným ztrátám a chybám má rukopis fyzicky 247 listů (i s nečíslovanou titulní stranou).

⁷² Bohužel v tomto rukopisu se neobjevují, na rozdíl od předchozího, stručné nadpisy, které sloužily k usnadnění orientace jak současníkům, tak i moderním badatelům. Určení, podle jakého klíče jsou zápisy v knize řazeny, by bylo velmi obtížné a časově náročné. Proto jsem od něj, vzhledem k zaměření práce, upustila.

⁷³ Detailnímu rozboru kouřimských register se ve své disertační práci věnovala Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Ke komunikaci měst v době předbělohorské (Korespondence mezi Novým Městem pražským a královskými městy středního Polabí)*, Disertační práce, Filozofická fakulta – Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha, 2007 (dále jen J. VOJTÍŠKOVÁ, *Ke komunikaci*).

⁷⁴ Státní okresní archiv Kolín (dále jen SOkA Kolín), fond Archiv města Kouřim (dále jen AMK), inv. č. 170, č. knihy 165 (dále bez čísla knihy).

⁷⁵ Literatura k registrům viz výše podkapitola č. 3. 1. 2, pozn. č. 59.

⁷⁶ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 3r.

⁷⁷ Tamtéž, inv. č. 170, f. 268v.

⁷⁸ U ztracených a opakujících se folií jsem dospěla k jiným závěrům než J. VOJTÍŠKOVÁ, *Ke komunikaci*, s. 96 – 97. V citacích jsou tato opakující se folia označena římskou číslicí.

Jednotlivé zápisy jsou psány s mírným odsazením od levého okraje, kde tak zůstával prostor pro různé marginální vsuvky a poznámky. Písař tam také zapisoval klíčové slovo, které se vztahovalo k danému zápisu. Někdy šlo o jméno nebo příjmení adresáta, jindy o projednávanou věc. Tato klíčová slova, která sloužila k rychlejší orientaci, písař zpravidla podtrhával. Dalším prvkem usnadňujícím orientaci byly nadpisy, které jednak oznamovaly změnu v úřadu purkmistra např. „*za úřadu pana Tomáše bakaláře*“ a zároveň umožňovaly určit, za kterého purkmistra byly dané písemnosti sepsány. Pro tyto nadpisy bylo písařem užíváno většího písma.

Většinu expedovaných písemností zachycených v registrech můžeme z diplomatického hlediska označit jako misivy. Kromě nich jsou v registrech zaznamenány i jiné typy písemností – např. listy zachovací, listy mocné, patenty, listy přiznávací, listy výhostní, kvitance apod.⁷⁹ Celkem registra obsahují 1928 zápisů. Do tohoto počtu byly zahrnuty i ty zápisy, které písař mřežoval, a je tedy možné předpokládat, že v dané verzi misiv odeslán nebyl, a buď byl přepsán a odeslán v jiné podobě, nebo byla celá záležitost ukončena jiným způsobem. Naopak do tohoto počtu nebyly zahrnuty latinské sentence, které se v rukopise příležitostně objevují. Do kouřimských register bylo zapisováno převážně na základě konceptů. Toto tvrzení je možné podložit především podobou zápisů, které jsou často psány velmi zběžně a obsahují škrty a vsuvky. Určitou představu o podobě originálních misivů odesílaných z Kouřimi si můžeme udělat na základě těch, které se nacházejí ve fondu Staré manipulace uloženém v Národním archivu (viz dále). Z čistopisů byly do register přepisovány jen některé významnější písemnosti jako např. zmíněné listy zachovací, mocné apod.

Rukopis je psán novogotickým kurzívním písmem, které je poměrně dobře čitelné. Ojedinele se v rukopise setkáme s písmem humanistickým. Tím písař zapisoval již zmiňované latinské sentence. Zcela běžné jsou v rukopise zkratky, vsuvky a škrty.

K datování jednotlivých zápisů je písařem užíváno církevních svátků a dnů v týdnu, a ačkoliv je patrná snaha o časovou posloupnost zápisů, ne vždy je dodržena. Nedodržování chronologie zápisů umožňuje vyslovit domněnku, že do register bylo zapisováno až s určitým časovým odstupem.

3. 1. 3 Kouřimská pamětní kniha⁸⁰

⁷⁹ Jejich přesné počty uvádí ve své práci J. VOJTÍŠKOVÁ, *Ke komunikaci měst*, s. 96 – 97.

⁸⁰ Starší rozbor této knihy provedl již kouřimský městský archivář Bedřich Svoboda ve svém Katalogu archivu města Kouřimě. Jedná se o rukopis, který je uložen ve Státním okresním archivu Kolín. Nověji se rozboru knihy věnovala ve své diplomové práci Hana HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha kouřimská 1404 – 1592*

Kouřimská kniha „*Liber privilegiorum*“ je nejstarší městskou knihou uloženou ve fondu Archiv města Kouřim, uloženém ve Státním okresním archivu v Kolíně.⁸¹ Podle inventáře pamětní kniha obsahuje zápisy z let 1400, 1405 – 1710. Jde o knihu o rozměrech 22 x 30 cm, která je svázána v dřevěných deskách, které jsou nyní potažené kůží šedé barvy. Dříve byly potaženy kůží barvy bílé a opatřeny pěti puklami. Knihu je možné svázat dvěma koženými řemínky. Na jejím příděšti je přilepen list se stručným obsahem knihy. Kniha prošla restaurátorským zásahem, o kterém u ní není přiložena zpráva. V rámci restaurace byly poškozené listy dolity japonským papírem. Kniha obsahuje celkem 237 popsaných folií. V knize jsou dvě foliace. První pravděpodobně z 16. století, je psána arabskými číslicemi v pravém horním rohu a díky poškození rukopisu na mnoha foliích chybí. Proto byla do rukopisu vepsána kouřimským archivářem Bedřichem Svobodou foliace novodobější. Je umístěna uprostřed horního okraje listu, psána modrým inkoustem a vyjádřena arabskými číslicemi doplněnými o zkratku fol.

Z hlediska obsahu je možné knihu rozdělit do dvou částí, mezi kterými tvoří pomyslnou hranici folium 33r. V první části jsou zapsány smlouvy a jiné zápisy týkající se majetkových záležitostí měšťanů, města a sporů vedených v letech 1404 – 1441. V druhé části se pak nacházejí zápisy pamětního charakteru, jejichž obsah alespoň stručně formou regestů zpřístupnila ve své diplomové práci Hana Hráčková.⁸² Tato druhá část čítající přibližně 200 folií by si jistě zasloužila podrobný rozbor z hlediska paleografického a diplomatického, nicméně to není úkolem předkládané práce, a proto od něj upouštím. Pro sledované téma je podstatné, že se v této části knihy, na foliích 105r a 122v, nacházejí opisy tří misivů, které byly do Kouřimi doručeny od apelačního soudu. Opsané misivy byly psány v češtině. Podobu písma originálního misivu samozřejmě neznáme, nicméně lze usuzovat podle jiných písemností odesílaných apelačním soudem, že bylo použito novogotického kurzívního písma. Pro případné termíny v latině pak písma humanistického. Datováno bylo pro tu dobu obvyklou formou pomocí dne v týdnu a křesťanského svátku.

3. 1. 4 Topografická sbírka F – Kouřim

Prameny týkající se Kouřimi jsou uloženy v Archivu Národního muzea ve fondu Topografická sbírka F a zabírají pět kartonů. Jedná se převážně o aktový materiál, který je

---

(1710). *Rozbor pramene*, Diplomová práce, Filozofická fakulta - Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1983, s. 57 – 58 (dále jen H. HRÁČKOVÁ, *Nejstarší městská kniha*). Ze závěrů obou autorů vycházím i v následujícím rozboru.

⁸¹ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 6, kn. č. 1 (dále jen bez čísla knihy).

⁸² H. HRÁČKOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 116 – 172.

roztříděn do tematických skupin a v jejich rámci je řazen chronologicky. Pod signaturou F 89⁸³ jsou tak ve složce označené písmenem „c“ uloženy písemnosti v inventáři označené jako „*věci obecní a listiny (1487 – 1595)*“. Karton se signaturou F 90⁸⁴ obsahuje „*korespondenci obecní i právní (1520 – 1549)*“, která přesahuje i do následujícího kartonu se signaturou F 91⁸⁵ a je dovedena až k roku 1569. Pod poslední signaturou F 93⁸⁶ jsou ve třech složkách označených písmenem „i“ uloženy písemnosti týkající se záležitostí soukromníků pro období 1513 – 1570. Pod stejnou signaturou jsou také uloženy zbytky městských register z 50. let 16. století.⁸⁷ V citacích z tohoto pramene budu pro snazší dohledání uvádět vedle obvyklých údajů i datum, které bylo na písemnost doplněno při pořádacích pracích. Důvodem k takovéto podobě citace je právě chronologické řazení písemností.⁸⁸

Písemnosti dochované v Archivu Národního muzea, relevantní pro sledované téma, je možné rozdělit do tří skupin.

První a nejpočetnější skupinu tvoří dochované **originály rozhodnutí apelačního soudu**. Jedná se o písemnosti, které byly od soudu expedovány v uzavřené podobě. Na jedné straně uzavřeného listu se nacházela adresa. Její znění bylo zakotveno již v zakládací instrukci apelačního soudu: „*Od našich Ferdinanda, římského uherského a českého etc. krále, infanta v Hispánii, arciknížete rakouského, markrabí moravského, lucemburského a slezského knížete a markrabí lužického etc. zřízených rad, kteří nad apelacemi na hradě našem Pražském sedají, jsou tato příležitější zapečetěné akta a apelací vykonány a vyřízeny.*“⁸⁹ Dále obsahuje instrukce poučení, aby soudci dané instituce ortel otevřeli „[...] v přítomnosti obojí strany a nejináče odevřeli.“⁹⁰ Na rozsudcích odeslaných do Kouřimi byla předepsaná adresa až na drobné odchylky dodržována. Do jejího textu bylo zahrnuto i poučení o způsobu otevření rozsudku, které znělo nejčastěji „*A se ku právu města Kouřima zase odsílá, aby v přítomnosti obojích stran a nejináče odevzdána a přečtena byla.*“⁹¹ Na straně adresy se dále setkáme s různými kancelářskými poznámkami.⁹² Můžeme je rozdělit do dvou skupin. První z nich

---

⁸³ Archiv Národního muzea (dále jen ANM), fond Topografická sbírka F – Kouřim (dále jen Sbírk F – Kouřim), karton č. 73 (dále jen k. č.), sign. F89.

⁸⁴ ANM, Sbírk F – Kouřim, karton č. 74, sign. F90.

⁸⁵ ANM, Sbírk F – Kouřim, karton č. 75, sign. F91.

⁸⁶ ANM, Sbírk F – Kouřim, karton č. 77, sign. F93.

⁸⁷ ANM, Sbírk F – Kouřim, karton č. 79, sign. F93.

⁸⁸ Citace budou vypadat následovně např. ANM, Sbírk F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 25. června 1568.

⁸⁹ *Sněmy české*, sv. II., s. 547.

⁹⁰ Tamtéž, s. 547.

⁹¹ Viz např. ANM, Sbírk F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1513 – 1559), 27. května 1552.

⁹² Mezi kancelářské poznámky není možné zařadit data, která byla na písemnosti dopsána při pořádacích pracích, podle kterých jsou také písemnosti v kartonech seřazeny.

byly na písemnost dopsány v kanceláři apelačního soudu.⁹³ Uvádějí jména sporných stran, rok rozhodnutí nižší instance a apelačního soudu a stručně definují příčinu sporu, např. „*Voldřich Myška proti Václavovi Vrtalovi anno 1562 in annum 1561 o dluh za pšenici.*“⁹⁴ Druhý typ poznámek byl na písemnosti poznamenán až v kanceláři příjemce, tedy v městské kanceláři v Kouřimi. Tyto poznámky nás informují o datu publikování ortele a dále, že toto bylo provedeno v přítomnosti obou stran. Zpravidla je zde uvedeno i jméno purkmistra, např. „*Čteno v přítomnosti strany obojí feria 4 post Jacobi anno 1566 officio domini Venc Vrtal.*“⁹⁵

Na opačné straně uzavřeného listu než se nacházela adresa, byla pod papírovým krytem přitištěna pečeť apelačního soudu, která písemnost uzavírala. Vzhledem k nutnosti pečeť při otevírání rozsudku rozlomit nebo rozříznout, dochovaly se na originálech rozsudků pouze její části. V literatuře je podoba první pečeti apelačního soudu zachycena i popsána.⁹⁶ Pečetní pole je rozděleno několika soustřednými kruhy ohraničenými perlovcem. Zcela ve středu pečetního pole se nachází český dvouocasý lev ve skoku, který nese srdeční štítek s rakouským břevnem. Kolem znaku se pak v mezikruží nachází šest štítků, které nesou znaky dalších zemí – Moravy, Slezska, Lucemburska, Dolní Lužice, Horní Lužice a Zhořelecka. Všechny štítky jsou pak odděleny jemnou ornamentální výzdobou. Mezi znaky Moravy a Slezska, které jsou umístěny na dvou nejčestnějších místech, tedy vpravo a vlevo nahoře, se nad hlavou lva nachází majuskulou vyobrazené písmeno F. Opis pečeti je psán kapitálními písmeny a opět se nachází v mezikruží:

FERDINANDI REG: HUNG: ET BOHEM: SIGILUM AD CAUSAS
APPELLATIONUM IN ARCE PRAGENSI

Kromě této pečeti byla pro uzavírání odesílaných rozhodnutí užívána i jiná pečeť, jak je patrné z dochovaných zlomků. S největší pravděpodobností se jednalo o císařskou pečeť s dvouhlavým orlem.⁹⁷ Její první užití je doloženo na rozsudku z 30. ledna 1562⁹⁸ a

⁹³ Ivo PLECHÁČEK, *Apelační soud v Čechách do r. 1644*, Diplomová práce, Filozoficko-historická fakulta – Katedra československých dějin a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1956, s. 85 (dále jen I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*).

⁹⁴ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F 91, korespondence obecní i právní (1550 – 1569), 16. července 1562.

⁹⁵ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 24. května 1566.

⁹⁶ Vyobrazení pečeti Václav ZDĚNEK, *Dějiny královského appellačního soudu na Hradě pražském nyní vrchního soudu v Praze od roku 1548 – 1933*, Praha 1933, volná vložka mezi stranami 4 a 5 (dále jen V. ZDĚNEK, *Dějiny královského appellačního soudu*). Popis pečeti I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 92 – 94.

⁹⁷ Většina dochovaných fragmentů představuje spodní polovinu pečeti. Jsou na nich jasně patrné pařáty dravce s největší pravděpodobností dvouhlavého orla vzhledem k datu vydávaných písemností. Bohužel v dostupné literatuře věnované apelačnímu soudu jsem se s vyobrazením pečeti, která by odpovídala dochovaným zlomkům, nesetkala. Při této hypotéze bylo nutné se opřít o literaturu sfragistickou. Především o práci Otto POSSE, *Die Siegel der Deutschen Kaiser und Könige von 751 bis 1806*, Band III, Dresden 1912, s. 16 – 19, tafeln 20 – 28. Jarmila KREJČÍKOVÁ – Tomáš KREJČÍK, *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*, Praha 1987, s. 296, 343.

⁹⁸ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F 91, korespondence obecní i právní (1550 – 1569), 30. ledna 1562.

pravidelně se na listech, na kterých se rozpoznatelný zlomek pečeti dochoval, objevuje až do r. 1568. Původní pečetní obraz pečetidla apelačního soudu jsem již na rozhodnutích po roce 1562 nezaznamenala.⁹⁹

Písemnosti byly vydávány jménem panovníka. Vzor pro stylizaci znění rozsudku obsahovala taktéž základní instrukce: „*My Ferdinand z boží milosti římský, uherský, český etc. král, infant v Hispanii, arcikníže rakouské, markrabě moravský, lucemburské a slezské kníže etc. Oznamujem tímto listem, že skrze rady naše k apelacím na hradě našem Pražském zřízené a usazené na tyto od práva N. odeslaná a odevzdaná zapečetěná akta v té při N. z jedné a N z strany druhé se dotýkající, pováživše toho všeho s pilností, podle práva takto o tom vypovídají etc. aneb napravují ten ortel v tomto etc. aneb zanechávají toho při tom orteli, poněvadž v té při jest vypovědino, co za právo jest etc. Tomu na svědomí pečeti naší královskou, k tomu soudu obzvláště zřízenou, jest zapečetěno. Dán na hradě našem Pražském N. a N. léta etc. 48 království našich římského osmnáctého a jiných dvamecítmého.*“¹⁰⁰ Rozsudky odeslané do Kouřimi toto znění až na drobné stylistické odchylky dodržují. Pod textem rozhodnutí jsou pak umístěny podpisy. V levém dolním rohu se zpravidla nachází podpis prezidenta apelačního soudu Ladislava II. Popela z Lobkovic. Ten je u některých rozhodnutí nahrazen podpisem některého z uvedených radů – Jindřicha Plánského z Berka, Petra Bechyně z Lažan, Viléma Muchka z Bukova a Jana ml. z Lobkovic.¹⁰¹ Vpravo dole se pak na některých rozhodnutích nachází podpis sekretáře Balbína z Vorličné.¹⁰²

Všechny originály rozhodnutí jsou psány na papíře. Použitým písmem je dobře čitelná novogotická polokurzíva. Text je bez výraznějších ozdob, pouze u některých rozhodnutí je zvýrazněna první iniciála ve slůvku „My“. Pouze u jednoho rozhodnutí¹⁰³ se setkáme se zvýrazněným prvním řádkem, pro který je užito kresleného novogotického písma. Pro výjimečně se objevující latinské termíny je použito písma humanistického.

Druhou skupinu písemností tvoří dva **misivy odeslané od apelačního soudu** do Kouřimi.¹⁰⁴ První z nich nese datum 3. dubna 1549¹⁰⁵ a je tedy ze začátku sledovaného

⁹⁹ Podle Ivo Plecháčka mělo být původní pečetidlo užíváno až do r. 1565, kdy po smrti Ferdinanda I. († 1564), mělo být nahrazeno novým typářem se jménem císaře Maxmiliána, k čemuž nedošlo a u apelačního soudu bylo nadále užíváno císařské pečeti. I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 94.

¹⁰⁰ *Sněmy české*, sv. II, s. 547.

¹⁰¹ Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, Počátky apelačního soudu v Čechách a jeho personální obsazení, *Paginae historiae* 13, 2005, s. 14 – 15 (dále jen J. HAUSENBLASOVÁ, Počátky apelačního soudu).

¹⁰² Tamtéž, s. 19.

¹⁰³ Jedná se o poslední rozhodnutí z námi sledovaných, které nese datum 12. listopadu 1568. ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F 91, korespondence obecní i právní (1550 – 1569), 12. listopadu 1568.

¹⁰⁴ Detailnějšímu rozboru, zaměřenému na jednotlivé diplomatické části misivu, je věnována pozornost v kapitole č. 7, podkapitole 7.1.

¹⁰⁵ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 74, sign. F90, korespondence obecní i právní (1520 – 1549), 3. dubna 1549.

období. Druhý je až z jeho závěru, je datován k 25. červnu 1568.¹⁰⁶ K druhému misivu byla přiložena další písemnost, jejímž původcem nebyl apelační soud, nýbrž obyvatel Kouřimi – Václav Svatoš. Jedná se o jeho suplikaci, která byla k apelačnímu soudu odeslána jako „příloha“ jiného misivu a apelační soud ji teď posílá zpět.

Misiv z 3. dubna 1549 je psán podél delší strany listu velmi dobře čitelným novogotickým kurzívním písmem. Jazykem písemnosti je čeština. Intitulace panovníka, tak jak je u misivů obvyklé, je napsána ve dvou řádcích, oddělených od zbylého textu. Datováno je podle dne v týdnu a křesťanského svátku, zároveň jsou v dataci uvedena i léta panování. Pod textem se pak nachází panovníkův vlastnoruční podpis, doprovázený vlevo pod ním umístěným podpisem nejvyššího kancléře Jindřicha z Plavna.¹⁰⁷ Na zadní straně se nachází adresa, která je psána rovnoběžně s vlastním textem. Kolmo k textu adresy se nalézá kancelářská poznámka z kanceláře příjemce – městské kanceláře v Kouřimi. Jedná se vlastně o stručný regist obsah písemnosti. Pečeť, která misiv uzavírala, se nedochovala a stopy po ní jsou jen velmi nepatrné. Stejně jako u všech dalších misivů je použitou psací látkou papír.

Druhý misiv (z 25. června 1568) je na rozdíl od předcházejícího psán na dvoulistě podél kratší strany listu. Použitým typem písma je novogotická kurzíva a text je psán v češtině. Na rozdíl od předešlého misivu se titulace nenachází nad textem, ale zcela neobvykle je umístěna pod ním. Opět je napsána ve dvou řádcích oddělených od zbytku textu a její znění je přizpůsobeno vydavateli, kterým nebyl panovník, ale apelační radové, kteří na uzavřený misiv přitiskli své sekretní pečeti. Ty nebylo možné díky jejich fyzickému stavu identifikovat. K dataci je užito dne v týdnu a křesťanského svátku a na rozdíl od předešlého misivu se zde nesetkáme s podpisem. Na straně, kde je uvedena adresa, tentokrát napsaná kolmo k vlastnímu textu, se opět setkáme s kancelářskou poznámkou, která byla na písemnost dopsána v městské kanceláři kouřimské.

Suplikace, přiložená k tomuto misivu, je rovněž psána česky, na dvojlistu a novogotickým kurzívním písmem. Písemnost je opatřena podpisem, který je psán stejnou písařskou rukou jako zbylý text. Otázka, zda písemnost sepsal sám Václav Svatoš nebo školený písař, zůstane vzhledem k ojedinělosti tohoto misivu ve zkoumaném materiálu nezodpovězena.

Poslední třetí skupinou, jsou dva **misivy vztahující se k soudnímu sporu o Kruthovský statek**, který je popsán v závěrečném exkurzu. V jejich případě již nebyl

---

¹⁰⁶ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 25. června 1568.

¹⁰⁷ František PALACKÝ, *Přehled současné nejvyšší důstojníků a úředníků zemských i dvorských v Království českém, od nejstarších časů až do nynějška*, Praha 1832, s. 366 (dále jen Fr. PALACKÝ, *Přehled důstojníků a úředníků*).

odesílatelem apelační soud, ale s největší pravděpodobností kancelář české komory. Oba dva byly sepsány v roce 1565. První z nich je z 29. května, druhý z 13. srpna.¹⁰⁸ Intitulace arciknížete je oddělena od zbylého textu, který začíná přímým oslovením adresáta. V závěru se setkáme s datací podle církevního kalendáře a dne v týdnu. Vlevo pod textem se nachází vlastnoruční podpis arciknížete, vlevo pod ním je umístěn podpis Volfa z Vřesovic¹⁰⁹ a vpravo je podpis Joachima ze Švamberka,¹¹⁰ pod kterým se nachází ještě jeden neidentifikovaný podpis. Na jednom z listů se kromě zbytků uzavírající pečeti zachovala pod textem ještě přitiskovaná znaková pečeť pod papírovým krytem. Oba misivy byly opatřeny stručným regestem, po jehož odříznutí jsou na písemnosti stále patrné zbytky. Na reversu se vedle kancelářských poznámek nachází i adresa, která je na obou misivech psána rovnoběžně s textem. Na archiváliích jsou patrné zbytky uzavírající pečeti. List z 29. května byl adresován kouřimské radě, zatímco ten z 13. srpna přímo Jiříkovi Diblíkovi. V obou misivech písař užil českého jazyka a text napsal velmi úhledným novogotickým polokurzívním písmem s výrazným sklonem doprava.

K uvedeným misivům se ve fondu Staré manipulace (viz níže) zachovaly jejich koncepty. To nám nabízí možnost porovnání konceptu s čistopisem. Z něj vyplývá, že oba čistopisy byly vyhotoveny přesně podle konceptu. Jen v konceptu z 29. května se v dataci setkáme se zkratkou v podobě grafického znamení „*v úterý po + neděli*“, která je v čistopise již rozepsána.

3. 2 Prameny sekundární

Níže popsané prameny jsou označeny jako sekundární z toho důvodu, že informace v nich obsažené byly využity převážně v závěrečném exkurzu. Z tematického hlediska by sem měly být zařazeny i dva misivy, které byly popsány v předcházející podkapitole (3. 1. 4) v rámci Topografické sbírky – F. Protože se v této Sběrce nalézají i další prameny k sledovanému tématu, rozhodla jsem se je popsat na jednom místě a nedělit je do dvou kapitol.

3. 2. 1 Stará manipulace

---

¹⁰⁸ Oba uloženy v ANM, Sběrka F – Kouřim, kč 77, sign. 93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 29. května 1565 a 13. srpna 1565.

¹⁰⁹ Prezident komory v letech 1550 – 1557, 1562 – 1569. Fr. PALACKÝ, *Přehled důstojníků a úředníků*, s. 367.

¹¹⁰ Prezidentem komory v letech 1570 – 1574. Tamtéž, s. 370.

Fond Stará manipulace je uložený v Národním archivu a jsou v něm zmanipulovány písemnosti vzniklé z činnosti české kanceláře, české komory a českého místodržitelství.¹¹¹ Aktový materiál ke Kruthovskému statku je uložen pod inv. číslem 1586, v kartonu č. 1086, ve složce se signaturou K7/18,¹¹² v jejímž rámci netvoří jeden ucelený soubor, nýbrž písemnosti jsou po ní volně rozptýleny, v některých případech jsou dokonce přiřazeny do složek zabývajících se zcela jinými záležitostmi. Proto bylo nutné jednotlivé písemnosti vyselektovat a znovu utřídit. Možnost rekonstruovat původní „spisy“ byla nereálná. Jako nejúčelnější se mi jevílo rozdělit písemnosti na přijaté a odeslané, a to z pohledu kanceláře komory, respektive arciknížete. Pro jednodušší zpětné dohledání písemností užívám v citacích novodobého pro číslování kartonu (foliace), které je psáno obyčejnou tužkou v pravém dolním rohu.

První skupinu tvoří písemnosti „odeslané“. Z diplomatického hlediska se jedná o koncepty.¹¹³ Jsou psány při pravém okraji listu zběžnějším typem písma. Adresát je z dnešního pohledu uveden jakoby v záhlaví, v pravém horním rohu. Vyskytují se v nich škrty, vsuvky (marginální, interlineární) i poměrně mnoho zkratk, především v ustálených frázích, např. pro intulaci arciknížete, kde je místo titulu uvedena pouze zkratka jména Ferdinand. Pro datování je užíváno svátků církevního kalendáře v kombinaci se dnem v týdnu. Datace je v řadě případů dopsána jinou písařskou rukou, což může naznačovat, že koncept písemnosti byl vyhotoven s předstihem a datace doplněna až těsně před odesláním čistopisu. O následné činnosti registrátora svědčí dvě poznámky. Jednak převedení uvedené formy datace do podoby zachycující pořadí dne v měsíci, např. 13. augusti, která se nachází na konceptu vlevo dole. Dále pořadovou číslici v levém horním okraji, které odpovídá pořadí misivu v daném měsíci.¹¹⁴ Použitým typem písma je zběžná novogotická kurzíva, která je i přesto poměrně dobře čitelná. Dále se na písemnostech objevují různé kancelářské poznámky. Ty, které na ně byly připsány již v době vzniku, jsou soustředěny na levém volném okraji. Poznámky připsané při pozdějším pořádání mají podobu německých registů a nacházejí se na rubové straně. Jazykově převládá čeština, pouze jeden koncept je psán německy. Většina písemností je vyhotovena jménem arciknížete Ferdinanda, ve dvou případech je jisté, že písemnost vydala česká komora a pouze v jednom případě je v intulaci uveden král Maxmilián I.

¹¹¹ Ke vzniku a manipulaci fondu více Karol BERÁNEK - Věra BERÁNKOVÁ, *Stará manipulace 14. st. – 1805*, inventář, sv. 1, č. inv. 667, Praha 1973, s. 9 – 20.

¹¹² Národní archiv, fond Stará manipulace, inv. číslo 1586, karta č. 1086, sign. K7/18 v inventáři označeno jako „měšťané, jejich pozůstalosti 1552 – 1695“. Protože prameny pro sledovaný spor se nacházejí pouze v této jedné složce, budu v citacích používat pouze následující označení: NA, SM, f. (odkaz na příslušné folium).

¹¹³ Podrobněji k charakteristice těchto konceptů zejména Z. KRISTEN, *Listy poselací*, s. 48 – 50.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 48 – 50.

Druhou skupinu tvoří písemnosti „přijaté“, jimiž jsou misivy neboli listy poselací. Zachované misivy v zásadě, až na drobné odlišnosti, dodržují znaky této diplomatické kategorie.¹¹⁵ Adresa je psána na rubové straně, kolmo k vlastnímu textu misivu. Listy byly uzavírány pečeti, zpravidla pod papírovým krytem, jak dokládají dochované zlomky. Z těch je možno rozpoznat, že se jednalo o kouřimskou městskou znakovou pečeť.¹¹⁶ Koroborace není uvedena a datováno je podle církevních svátků a dne v týdnu. Na rozdíl od „vzorových“ misivů vydávaných panovnickou kanceláří nejsou tyto uvozeny intitulací, nýbrž začínají přímo oslovením adresáta. Také podoba podpisů má ze zřejmých důvodů jednodušší formu, omezila se na „*vaší arciknížecí milosti věrně poddaní purkmistr a rada města Kouřima*“, popřípadě pouze na „*purkmistr a rada města Kouřima*“. Všechny dochované misivy jsou psány česky, novogotickým kurzívním písmem. V textu se jen ojediněle objevují zkratky, a to u ustálených výrazů jako např. „*vaše [mil]ost*“ apod. Pozornost si zaslouží kancelářské poznámky připsané na misivy v kanceláři příjemce. Vedle poznámek, které se týkají způsobu vyřízení, jako např. „*Psaní z Kouřima o statek Kruthovský. Jest psáno kouřimským, aby ten statek šacovali a o kupce se starali.*“¹¹⁷ se zde na misivu adresovaném arciknížeti setkáme s poznámkou „*ad cameram*“,¹¹⁸ která vypovídá o předávání agendy mezi kanceláři.

Vzhledem k poměrně nízkému počtu zachovaných misivů (celkem čtyři¹¹⁹) není možné vyvozovat nějaké zásadní obecné závěry. Nicméně i tak trochu překvapí jejich nízký počet ve srovnání s množstvím dochovaného aktového materiálu, který jsem také zařadila do skupiny písemností „přijatých“. Vysvětlením by mohla být pozměněná funkce misivů, které se z nositele informace staly spíše „průvodními listy“ pro spisy k nim přikládáné,¹²⁰ a proto na jejich zachování a uložení nebyl kladen takový důraz. I přesto si na základě těchto čtyř misivů můžeme alespoň učinit obrázek, jak vypadaly misivy odesílané kouřimskou městskou radou. Tyto misivy byly odeslány mezi 18. srpnem 1564 až 27. říjnem 1564, a proto není možné

¹¹⁵ K charakteristickým znakům misivů více J. ŠEBÁNEK a kol., *Česká diplomatika*, s. 219 – 222.

¹¹⁶ Dochované zlomky pečeti neumožňují přesně určit, o kterou z kouřimských pečeti se jedná. Což je dáno především nejasností, na kterou stranu je obrácen na znaku umístěný český lev. Proto se můžeme na základě dostupné literatury pouze domnívat, že se jedná o pečeť, na které se v pečetním poli nachází volně položené kouřimské městské znakové znamení. Kde lev na štítku skáče doleva. Opis pečeti je vyhotoven majuskulou, je ukončen hvězdičkou a zní: SIGILLVM:CIVITATIS:GVRIMENSIS*. Alois PŘIBYL – Karel LIŠKA, *Znaky a pečeti středočeských měst*, Praha 1976, s. 81. Protože se jedná o pečeť znakovou, je příhodné blasonovat zde i kouřimský erb: Na modrém štítě se nachází stříbrná hradební zeď s cimbuřím. Uprostřed se nachází otevřená gotická brána s otevřenými zlatými vraty a vytaženou zlatou mříží. Ze zdí vystupují dvě stříbrné věže s mřížovaným oknem, zakončené cimbuřím a červenou valbovou střechou se zlatými makovicemi. Mezi věžemi je umístěn červený štítek, v jehož poli se nachází stříbrný dvouocasý český lev ve zlaté zbroji ve skoku doprava. Tamtéž, s. 81. Jiří ČAREK, *Městské znaky českých zemí*, Praha 1985, s. 207.

¹¹⁷ NA, SM, f. 335rv.

¹¹⁸ Tamtéž, f. 269rv.

¹¹⁹ NA, SM, f. 335rv. Tamtéž, f. 328rv. Tamtéž, f. 269rv. Tamtéž, f. 267rv.

¹²⁰ K tomu více J. VOJTÍŠKOVÁ, *Ke komunikaci*, s. 128.

zachytit jejich koncepty v kouřimské knize register, kde je nejstarší zápis z listopadu r. 1565 (viz výše).

Příkládaná akta tvoří druhou, početnější podskupinu písemností „přijatých“. Z diplomatického hlediska je možné je rozdělit do tří kategorií. První jsou supliky neboli petice, dobově nazývané „*suplikace*“, ¹²¹ jejichž prostřednictvím především jednotlivci sdělují svoji žádost nebo prosbu vyššímu úřadu nebo instituci. Druhou kategorií jsou zprávy neboli relace, ¹²² kterými podřízený úřad informuje úřad nadřízený. Variabilita písemností této kategorie je přímo úměrná variabilitě odesílaných zpráv. Z tohoto důvodu upouštím od detailnějšího popisu těchto písemností. Do třetí kategorie spadají různé opisy ¹²³ (ověřené ¹²⁴ i neověřené), které byly přikládány jak k misivům, tak i suplikám a relacím.

Třetí skupinu tvoří **misivy přijaté od císařů** Ferdinanda I. a Maxmiliána II. arciknížetem Ferdinandem. ¹²⁵ Tyto misivy zachovávají všechny znaky charakteristické pro tuto diplomatickou kategorii, a proto se o nich zmíním jen stručně. Jedná se o písemnosti vyhotovené na papíře. Většina z nich je napsána na dvoulistě, ¹²⁶ podél kratší strany. Po oddělené intitulaci následuje vlastní text, který je uvozen oslovením adresáta. V závěru se nachází vlastnoruční podpis panovníka doprovázený podpisy dalších představitelů kanceláře. Na některých misivech jsou patrné zbytky odříznutého regestu, prostřednictvím kterého se panovník seznamoval s obsahem listu. Koroborace chybí, panovnická znaková pečeť písemnost uzavírala a byla chráněna papírovým krytem. Adresa, která se nachází na rubové straně, je ve všech případech psána kolmo k textu. Na rubové straně se také setkáme s různými kancelářskými poznámkami ať už soudobými nebo novějšími, které byly připsány pravděpodobně při pořádání fondu. Jedná se celkem o pět misivů, z nichž čtyři jsou psány německy, jeden česky. Ve všech pisař užíval úhledného novogotického kurzívního písma, které působí drobně, ale má výrazné smyčky. Nejsou užívány zkratky a jen jednou se objevuje interlineární vsuvka. Datovány jsou podle církevních svátků a dne v týdnu.

Poslední, čtvrtou skupinou, jsou písemnosti, které jsem pracovně nazvala „**dobrozdání**“. Jedná se o naučení nebo opisy, které byly doručeny od apelačního soudu. Tyto písemnosti si zpravidla vyžádala česká komora, jak o tom svědčí poznámky na rubové straně „*ad cameram*“. Jde o písemnosti psané na papíře, bez ověřovacích prostředků.

---

¹²¹ J. ŠEBÁNEK a kol., *Česká diplomatika*, s. 201.

¹²² Tamtéž, s. 201.

¹²³ Tamtéž, s. 198.

¹²⁴ Ve zkoumaném materiálu se zachoval pouze jeden ověřený opis a to inventáře Kruthovského statku. NA, SM, f. 317r – 318v.

¹²⁵ K charakteristice těchto misivů a vzájemné komunikaci mezi císařem a arciknížetem viz Z. KRISTEN, *Listy poselací*, s. 40 – 42.

¹²⁶ Pouze v jednom případě se jedná o dva sešité dvoulisty.

Vyhotovovány tedy byly očividně pouze pro informaci. Na rubové straně se také nacházejí poznámky, kdy bylo naučení vyhotoveno – např. „*Ex consilio appellationum 9 aprilis anno 1656*“. K určení provenience odesílaných opisů pomohl podpis Jana ml. z Lobkovic, který u apelačního soudu v letech 1560 – 1570 působil jako rada za panský stav.¹²⁷

3. 2. 2 Kouřimská kniha pří (1565 – 1567)

Tento zlomek papírového rukopisu je uložen ve Státním okresním archivu v Kolíně.¹²⁸ Tvoří jej několik desítek folií z původně rozsáhlejšího rukopisu, který měl pravděpodobně standardní formát 31 x 21 cm. Listy jsou svázané a uloženy v papírových deskách opatřených nadpisem „*I. zlomek, primus liber actorum Stephani z let 1565 – 7*“.¹²⁹ Pro zařazení tohoto zlomku do struktury kouřimských městských knih je velmi užitečná soudobá poznámka písaře z 1. listopadu 1565 „*Jiná acta nová po obnovení úřadu založena než do těchto, které pře zašly před tím přece se zapisují až do jich vykonání. Actum feriis omnium sanctorum 1565 officio domini Joan Lan.*“.¹³⁰ Tedy, do této knihy byly pouze dopsány rozjednané spory, které začaly dříve. Nově začaté kauzy byly zapisovány do nově zřízené knihy.¹³¹

Ač se jedná o pouhý zlomek původního rukopisu, dochované listy jsou v poměrně dobrém fyzickém stavu. Některá více poškozená folia jsou doplněna japonským papírem. Knihu tvoří celkem 22 zachovaných folií, která jsou číslována v pravém horním rohu arabskými číslicemi. První folium je označeno číslem 218. Foliace pak pokračuje až k číslu 229, následují pouze zbytky tří nečíslovaných folií, na která opět navazují číslovaná folia 230 – 233, 236 – 240. Folia 234 a 235 se nezachovala, ale do původní foliace byla zahrnuta. Z uvedeného je patrné, že foliace byla provedena až po odstranění (vzhledem k podobě zachovaných zbytků stránek je možné zvažovat i vytržení) některých folií. Folia č. 234 a 235 se musela ztratit později. Jako i v jiných archiváliích uložených v Státním okresním archivu v Kolíně se i zde setkáváme s novodobými zásahy badatelů (podtržení červenou tužkou).

Obsahem knihy jsou protokoly ze soudních jednání konaných před městskou radou. První jistě datovatelný zápis je z 30. října 1565.¹³² Zápisy v knize jsou tříděny chronologicky. Nadpisy jsou tvořeny datem, za kterým následují zápisy z jednotlivých soudních jednání, která ten den probíhala. V případě, že bylo jednání odročeno, písař na závěr zápisu učinil

¹²⁷ J. HAUSENBLASOVÁ, Počátky apelačního soudu, s. 15.

¹²⁸ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, č. knihy 245 (dále bez č. knihy).

¹²⁹ Podle rukopisu je zřejmé, že ji tímto názvem označil kolínský archivář Dr. Bedřich Svoboda.

¹³⁰ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 221r.

¹³¹ Touto novou knihou je s největší pravděpodobností následující Kniha pří, která je uložena ve stejném fondu (SOKA Kolín, AMK, inv. č. 251, č. knihy 246).

¹³² SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 218r.

poznámku s termínem dalšího stání, později k ní doplnil i odkaz na příslušné folium. Pokud bylo jednání ukončeno a městská rada vynesla rozhodnutí neboli výpověď, je tato také zvýrazněna nadpisem a oproti zápisům z jednání je psána o něco úhledněji.

Písař v rukopise užíval novogotického kurzívního písma velmi zběžných tvarů, které je v některých částech velmi obtížně čitelné. Pro nadpisy užíval stejného jen většího písma. Zcela běžně se v rukopise objevují zkratky, a to nejen u ustálených výrazů jako např. „ff“ pro feria nebo „uts“ pro ut supra, kde je užito suspenze, ale i pro běžné, kde se často objevuje zkracování značkou zvláštního významu, zastupující nejčastěji „n“ a „m“ (např. „na onē čas“ – na onen čas, „sē“ - sem). Dále jsou zde různé vsuvky, odkazovací znaménka (někdy i spojovací linka) a samozřejmě škrty.

Celý rukopis je psán v češtině, pouze v datacích, ve kterých je užíváno datování podle církevního svátku a dne v týdnu, se setkáváme s latinskými názvy svátků.

4. Stručné dějiny města Kouřimi

Kouřim je poměrně malé město ležící asi 45 km východně od Prahy, které má velmi bohatou a dlouhou historii. Kdy přesně bylo královské město Kouřim založeno, nevíme, většina autorů se přiklání k 1. polovině 13. století.¹³³ Jeho vzniku předcházelo několikeré osídlení této oblasti.¹³⁴

Protože se jednalo o královské město, bylo v zájmu panovníka, aby co nejlépe prosperovalo. Z tohoto důvodu byla Kouřimi, stejně jako jiným královským městům, udělována rozličná privilegia, kterými bylo zlepšováno jednak postavení obyvatel, jednak konkurenceschopnost města v oblasti hospodářské a v neposlední řadě také jeho vojenská síla. Zásadní nevýhodou Kouřimi byla její izolovanost od hlavních obchodních cest, a proto se její obyvatelé zaměřovali spíše na zemědělství, než na řemesla a obchod.

Nejstarší doložená privilegia udělená Kouřimi byla vydána Janem Lucemburským. Prvním z nich (21. února 1334) se kouřimským umožňovalo uvěznit poddané i jiné osoby bez výsad, pokud byly dlužníky a výše jejich dluhu nepřesáhla 5 kop grošů českých.¹³⁵ Druhým, vydaným o den později 22. února, se Kouřimi udělovalo mílové právo. Zvláště u tohoto privilegia je možné předpokládat, že jím byla Kouřim nadána v souvislosti se zničujícím požárem, který město postihl předešlého roku.¹³⁶ Privilegiem ze 4. července 1337 byla povinnost platit královskou berni a jiné rozličné městské dávky rovnoměrně rozložena na všechny majetky ve městě. Zároveň privilegium rušilo veškeré výjimky v této oblasti, které byly doposud v platnosti.¹³⁷ Právo svobodného kšaftu získali kouřimští měšťané (stejně jako

---

¹³³ Bedřich SVOBODA, Historie královského krajského města Kouřimě, in: Miloš ŠOLLE - Bedřich SVOBODA – Alena POSPÍŠILOVÁ (edd.), *Kouřim (Katalog ke stálé expozici)*, Muzeum v Kouřimi, nedatováno, bez paginace (dále jen B. SVOBODA, Historie, bez paginace). Vincenc OEHM, *Paměti královského města Kouřimě. Od založení župního hradu až do začátku válek husitských (r. 1419)*, 1. díl, Praha 1894, s. 23 (dále jen V. OEHM, *Paměti*).

¹³⁴ Osídlením předcházejícím založení královského města byla již v odborné literatuře věnována pozornost, proto se jim zde nebudu věnovat a z titulů věnujících se tomuto tématu uvádím pouze ty nejdůležitější. Jedná se především o práce, jejichž autorem byl Miloš Šolle. Miloš ŠOLLE, *Po stopách přemyslovských Děpoliců. Příspěvek ke genezi města Kouřimě*, Praha 2000. Týž, *Kouřim v průběhu věků*, Praha 1981. Týž, Přemyslovská a děpoltická Kouřim podle výzkumu z let 1967 – 1977, *Archeologické rozhledy* 65, 1993, č. 2, s. 268 – 278, 360 – 362. Týž, Kouřim v mladší a pozdní době hradištní (Věnováno dr. Ivanu Borkovskému k jeho sedmdesátinám), *Památky archeologické* 60, 1969, č. 1, s. 1 – 124. Týž, *Stará Kouřim a projevy velkomoravské hmotné kultury u nás*, Praha 1966. Týž, Zlická Kouřim, in: Josef PÝCHA – Josef BALETKA – Jaroslav VOPARIL – Josef NAJBRT (edd.), *Kolínsko. Sborník učitelstva kolínského kraje. Kouřim včera a dnes*, Praha 1958, s. 9 – 12. Týž, Nové objevy potvrzují slávu Staré Kouřimi, in: Josef PÝCHA – Josef BALETKA – Jaroslav VOPARIL – Josef NAJBRT (edd.), *Kolínsko. Sborník učitelstva kolínského kraje. Kouřim včera a dnes*, Praha 1958, s. 13 – 14.

¹³⁵ Jiří KEJŘ, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998, s. 171 (dále jen J. KEJŘ, *Vznik městského zřízení*).

¹³⁶ V. OEHM, *Paměti*, s. 29 - 30. Také H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 25. Autorka v této práci uvádí k většině privilegií i odkaz na jejich zpřístupnění ve významných edicích.

¹³⁷ V. OEHM, *Paměti*, s. 30. H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 26 – 27.

měšťané jiných královských měst) od císaře Karla IV. dne 19. září 1372. Jeho syn Václav IV. toto privilegium potvrdil již v roce 1382.¹³⁸ K potvrzení dalších udělených privilegií přistoupil Václav IV. postupně v několika letech – 1. srpna 1389¹³⁹ potvrdil právo mílové, 1407 pak další privilegia.¹⁴⁰ Privilegiem z 28. prosince 1395 došlo ke zklidnění vyhrocené situace mezi královskými městy a královským podkomořím Zikmundem Hullerem (1387 – 1405), který v nich každoročně obnovoval sbor konšelů. Kouřimi byl snížen povinný plat podkomořimu z původních 20 kop grošů českých na 15 kop.¹⁴¹

V období husitských válek vystřídal Kouřim různé zneprátené strany, v závislosti na vývoji politické situace. Od začátku konfliktu až do roku 1421 byla na straně krále Zikmunda. V dubnu 1421 pak přešla na stranu pražanů, kterým otevřela své brány. Další změna strany nastala v roce 1424 po bitvě u Malešova. Kouřim byla spolu s Kutnou Horou, Českým Brodem a Nymburkem dobyta tábority, na jejichž straně zůstala až do bitvy u Lipan (1434), po které se vzdala vítězné straně. Slib věrnosti složila do rukou císaře Zikmunda 21. srpna 1436. Ještě téhož roku císař Kouřimi potvrdil držení některých statků získaných v období husitských válek, jednalo se především o vesnice Skalici, Ždánice, Bošice a Horní Chvaliny.¹⁴²

V trendu střídání politických stran pokračovala Kouřim i v následujícím období, kdy ze strany podporující Albrechta Habsburského přešla na stranu opačnou, vedenou kouřimským hejtmanem Hynkem Ptáčkem z Pirkštejna. Ten stál od března 1440 v čele spojení čtyř východočeských landfrýdů – Hradeckého, Chrudimského, Čáslavského a Kouřimského.¹⁴³ Teprve po korunovaci Ladislava Pohrobka českým králem zvolila Kouřim svoji stranu. Od té doby (až do r. 1547) ji nalezneme vždy na straně panovníka.¹⁴⁴

V první polovině 16. století rozšiřovala Kouřim svoji pozemkovou držbu. Přikoupila Žabonosy (1499¹⁴⁵), v roce 1513 Krychnov, o jedenáct let později Toušice a v roce 1545 šosovní dvůr Jilmanice. Z roku 1543 se nám dochovalo ocenění majetku ve výši 25 461 kop.¹⁴⁶ Kouřim zažívala zlatý věk, který byl rázně ukončen sankcemi, jimiž byla stížena za

¹³⁸ V. OEHM, *Paměti*, s. 33. H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 30 a 32.

¹³⁹ V. OEHM, *Paměti*, s. 33. H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 32.

¹⁴⁰ V. OEHM, *Paměti*, s. 38. H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 34.

¹⁴¹ V. OEHM, *Paměti*, s. 33 – 34. H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 32.

¹⁴² H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 35 – 40. Bedřich SVOBODA, *Kouřim a Kouřimsko III – Třetí Kouřim, město dříve královské krajské*, nevydáno, s. 18 – 20 (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody), (dále jen B. SVOBODA, *Kouřim a Kouřimsko III*, nevydáno). B. SVOBODA, *Historie*, bez paginace.

¹⁴³ H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 42 – 43.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 43.

¹⁴⁵ Bedřich SVOBODA, *Ztracené statky města Kouřimě*, nevydáno, bez paginace (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody), (dále jen B. SVOBODA, *Ztracené statky*, nevydáno, bez paginace).

¹⁴⁶ B. SVOBODA, *Historie*, bez paginace.

svoji účast na stavovském odboji proti Ferdinandu I v letech 1546 – 1547. Obdobně jako jiná královská města byla nucena odevzdat svá městská a cechovní privilegia, musela panovníkovi odstoupit cla v městských branách, stejně jako nejdůležitější zdroj svých příjmů – obecní statky, mezi kterými byly například vsi Ždánice, Bošice, Toušice, Žabonosy, Krychnov a další.¹⁴⁷ Dále musela odevzdat všechny své zbraně, odvádět daň z uvařeného piva – tzv. posudné, zaplatit pokutu ve výši 2000 kop gr. míšeňských.¹⁴⁸

Majestátem z 24. září 1547,¹⁴⁹ kterým Ferdinand I. oznamoval kouřimským navrácení některých zabavených privilegií, byl do měst dosazen nový královský úředník – císařský (královský) rychtář. Kouřim i další potrestaná města se musela vyrovnat s novým fungováním městské samosprávy, která od teď byla podřízena jeho dohledu. V Kouřimi tento úřad zastával jako první Ondřej Nykl (1548 – 1562).¹⁵⁰ Hospodářsky (i politicky) zdecimovaná Kouřim samozřejmě usilovala o navrácení alespoň části svých majetků. Uspěla u statků zádušních, které ale byly trvale postoupeny faře sv. Štěpána a dalším kostelům – sv. Máří Magdaleny, sv. Jiří a sv. Bartoloměje v Třebovli. Z příjmů těchto statků měl být nadále placen farář, kněží, studenti i chudí ve špitále.¹⁵¹ Až v roce 1558 se Kouřimi podařilo získat zpět právo na vybírání mýta a cla v městských branách, dále z masných krámů a luk.¹⁵² O tři roky později, v roce 1561, poté co se spolu s Českým Brodem zaručila za Ferdinandův dluh v hodnotě 8.000 zl., byly jí navraceny další majetky, především rybníky a zádušní dvůr Špitál.¹⁵³ Následujícího roku (27. dubna 1562) Kouřim uspěla se snahami o navrácení vsi Ždánice, když uzavřela smlouvu s opatem sedleckého kláštera. Znovuzískání této vsi bylo pro Kouřim klíčové především z toho důvodu, že z jednoho z rybníků k ní náležejících přiváděla do města vodu.¹⁵⁴ Skupování dalších majetků a jejich špatná hospodářská správa přivedla Kouřim rok před pražskou defenestrací k vysokému zadlužení, které dosáhlo 30. 417 kop.¹⁵⁵

Stejně jako v předcházejících stoletích stíhaly Kouřim i ve století šestnáctém různé pohromy, ať už způsobené lidmi nebo přírodou. Mezi ty, zaviněné člověkem můžeme bezesporu zařadit požár, který propukl po poledni dne 21. května 1567 a zachvátil místní

¹⁴⁷ Jejich přesný seznam je uveden v edici *Sněmy české*, sv. II, s. 466 – 467.

¹⁴⁸ B. SVOBODA, *Ztracené statky*, nevydáno, bez paginace.

¹⁴⁹ Opis tohoto privilegia zachycuje kouřimská pamětní kniha. SOKA Kolín, AMK, inv. č. 6, f. 70r – 71r. O rozeslání těchto majestátní do ostatních královských měst a o ustanovení královské rady nad apelacemi jako odvolací instance podrobněji viz kapitola č. 5.

¹⁵⁰ Fr. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 345.

¹⁵¹ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*, Praha 2011, s. 63 (dále jen J. VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace*).

¹⁵² Tamtéž, s. 63.

¹⁵³ B. SVOBODA, *Ztracené statky*, nevydáno, bez paginace.

¹⁵⁴ B. SVOBODA, *Ztracené statky*, nevydáno, bez paginace. Josef NUHLÍČEK, *Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení r. 1783. I. část: 1420 – 1564*, *Středočeský sborník historický* 9, 1974, s. 178.

¹⁵⁵ B. SVOBODA, *Ztracené statky*, nevydáno, bez paginace.

špitál i s kostelem a některé přilehlé budovy.¹⁵⁶ Vyšetřováním se prokázalo, že nešlo o nehodu, ale o zlý úmysl. Podezření ze žhárství padlo nejdříve na jistou kouřimskou „vovčáčku“.¹⁵⁷ Dalším podezřelým se stal Simeon Žid z Kolína, a proto byl 5. srpna 1567 uvězněn.¹⁵⁸ Rozkaz k jeho uvěznění vydal kouřimský krajský hejtman Václav Holický ze Šternberka a na Českém Šternberce, který dále nařídil, aby s vězněm nikdo nemluvil o samotě, ale jen v přítomnosti kouřimského městského rychtáře. Stejně tak veškerá jemu určená korespondence má projít rukama rychtáře.¹⁵⁹ Nicméně na základě nařízení místodržících, aby byl propuštěn,¹⁶⁰ dále kvůli přimluvě Jindřicha Materny z Květnice, správce kolínského panství,¹⁶¹ a v neposlední řadě po složení vysoké finanční záruky (1000 kop gr. českých) byl Simeon 13. srpna 1567 z vězení propuštěn.¹⁶²

Ve sledovaném období postihly Kouřim dvě vlny moru, první v roce 1561,¹⁶³ druhá o sedm let později v roce 1568. Ještě před tím než dosáhla druhá morová rána Kouřimi, zasáhla Prahu. Proto představitelé nejvýznamnějších zemských úřadů, mezi nimi i radové apelačního soudu, opustili hlavní město království.¹⁶⁴ Jedním z měst, kde na krátkou dobu našli útočiště, byla právě Kouřim. V pramenech se nám bohužel o této, pro Kouřim jistě vzácné návštěvě, mnoho informací nezachovalo.¹⁶⁵ Víme jen, že úřednictvo opustilo Kouřim okolo 21. září 1568¹⁶⁶ poté, co se známky moru projeví i ve městě a přesunulo se dále – do Kutné Hory. Sepisováním seznamů zemřelých pověřila kouřimská rada děkana místního chrámu sv. Štěpána. Jejich odesílání místodržícím dokládají opisy doprovodných misivů, které se dochovaly v kouřimských registrech. Cenné z hlediska síly moru a počtu zemřelých by samozřejmě byly právě zmíněné seznamy, nicméně z doprovodných misivů můžeme alespoň sledovat, jak dlouho byla Kouřim izolována od okolního světa. Určitě tomu tak bylo ještě

¹⁵⁶ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 130a r.

¹⁵⁷ Tamtéž, inv. č. 170, f. 129r.

¹⁵⁸ V pramenech se jeho jméno objevuje v několika variantách: Salamon, Šalamoun, Žalman, Žalman Benácký žid.

¹⁵⁹ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F 91, korespondence obecní i právní (1550 – 1569), 5. srpna 1567.

¹⁶⁰ Tamtéž, 11. srpna 1567.

¹⁶¹ Tamtéž, 6. srpna 1567.

¹⁶² SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 146v.

¹⁶³ B. SVOBODA, *Kouřim a Kouřimsko* III, nevydáno, s. 23 – 24.

¹⁶⁴ I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 55.

¹⁶⁵ K jejich pobytu se vztahují dva opisy misivů v kouřimských registrech. První není datován a vzhledem k tomu, že je mřežován, je možné předpokládat, že ani nebyl odeslán. I přes tuto skutečnost je velmi zajímavý. Kouřimští jeho prostřednictvím žádají českobrodskou městskou radu, aby k nim vyslala svého souseda Matěje, jinak Matějůčka Tomanu. Důvodem k jeho pozvání byla nutná oprava kamen v radní světnici, kde měli očekávaní úředníci přebývat. SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 220r. Druhý zápis je datován k 23. září 1568 a Jan Pech jím žádá o co možná nejrychlejší vyřízení stání, které ho čeká v Kolíně, protože má, jako spoluradní, mnoho povinností kvůli „[...] sjezdu jeho milosti nejvyšších pánů úředníků českých a jeho milosti císařské pánů rad [...]“. Právě datace k 23. září se nesrovnává s údajem I. Plecháčka, že apelační radové opustili Kouřim 21. září. A není pravděpodobné, že by apelační radové odcestovali v jiný den než zbytek nejvyšších úředníků. SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 228v.

¹⁶⁶ I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 55.

mezi říjnem a prosincem roku 1568, kdy byly tyto seznamy odesílány.¹⁶⁷ Právě izolovanost, umocněná lokalizací města mimo hlavní cesty, představovala pro Kouřim závažný problém. Město za dobu řádění moru přišlo o dva pravidelné jarmarky – první 13. září¹⁶⁸ a druhý 3. ledna roku 1569.¹⁶⁹ O důsledcích nekonání jarmarků neopomněli kouřimští informovat místodržící.¹⁷⁰ Kdy přesně toto pro Kouřim jistě obtížné období skončilo, není z pramenů jisté. Za doklad určité konsolidace poměrů můžeme považovat, že již 29. prosince vyslala Kouřim do Kutné Hory „v svých některých pilných obecních potřebách“ radního písaře Štěpána.¹⁷¹ A dne 5. ledna 1569 byl do Kutné Hory vyslán další posel, kvůli složení důkladných peněz.¹⁷²

4. 1 Správa města

O fungování městské správy v Kouřimi mnoho zpráv není, a proto bude nutné si v některých jejích aspektech vypomoci informacemi a zákonitostmi platnými pro jiná královská města.

Ve svých počátcích se Kouřim spravovala podle magdeburského práva, od kterého se později přiklonila k právu jihlavskému, v 16. století spadala již pod právo staroměstské.¹⁷³

¹⁶⁷ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 231v, 232II-v, 237II-v, 241r, 245r, 248r, 249r.

¹⁶⁸ Tamtéž, inv. č. 170, f. 222r.

¹⁶⁹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 249v – 250r.

¹⁷⁰ „[...] za jakými příčinami byste vaše milosti, aby se u nás jarmark v pondělí po Novém létě držal, povolití moci neráčili, sme porozuměli, že z té příčiny, že by u nás infecti morová býti měla. [...] I vašim milostem v pravdě oznamujem, že tento týden z dáni pána Boha všemohoucího, v neděli nyní minulou jediné dítě na morní bolest umřelo. [...] I také račte znáti, že město Kouřim na silnici neležící v něm chudí řemeslníci krom jarmarku řemeslných nemohou odbyvati. [...] A tak ani odkud berni jich milosti císařské panu pánu našemu nejmilostivějšímu, ani poplatků obecních dávati nemohou. Protož za to vašich milostí, jakž i předešle, že toho všeho povážíce, k držení téhož jarmarku milostivě povolití ráčíte, poníženě žádáme.“ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 249v – 250r.

¹⁷¹ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 252r.

¹⁷² Tamtéž, inv. č. 170, f. 254r.

¹⁷³ Historickým vývojem vznikly, zjednodušeně řečeno, na území Českých zemích dvě hlavní oblasti (skupiny) městských práv. První z nich byla ovlivněna právem jihoněmeckým (švábským), druhá právem severoněmeckým (sasko-magdeburským). Problémům spojeným s označením oblasti práva jihoněmeckého jako práva norimberského, které uvozuje předpoklad určité právní vazby mezi městy spadajícími do této právní skupiny, s Norimberkem, se podrobněji věnoval Bedřich MENDL, *Tak řečené norimberské právo v Čechách*, Praha 1938. Jako vrchní stolice však působilo město Norimberk pouze pro Cheb a města spadající do oblasti jeho práva, protože město Cheb mělo v Českých zemích specifické postavení (viz kapitola č. 5). Vedle Norimberka existovaly pro skupinu jihoněmeckých práva i jiné vrchní stolice. Jednou z nich byla Vídeň, která výrazně ovlivnila právo brněnské. Podrobněji k brněnskému právu Miroslav FLODR, *Brněnské městské právo. Zakladatelské období (-1359)*, Brno 2001. Týž, *Brněnské městské právo po smrti notáře Jana (1359 – 1389)*, Brno 2006. Týž, *Brněnské městské právo na konci středověku (1389 – konec 15. století)*, Brno 2008. Kromě práva brněnského vzniklo mimořádně významné městské právo v Jihlavě, které také náleželo k jihoněmeckému okruhu. Nejvýznamnější oblastí byl okruh práva Starého Města pražského, které ale na rozdíl od Jihlavy nebo Brna nemělo původní soupis svých práv. Toto právo se postupně vyvíjelo, formovalo se později a pomaleji. V 15. a 16. stol. bylo výrazně ovlivněno právem brněnským a jihlavským, které mu bylo zprostředkováno přes Kutnou Horu. V oblasti práva severoněmeckého se s takovým množstvím dílčích práv nesetkáme. Některá slezská a moravská města užívala práva hlubčického, které poměrně brzy zaniklo. František HOFFMANN, *České město ve středověku*, Praha 1992, s. 249 - 254 (dále jen Fr. HOFFMANN,

Tak jako v jiných městech, setkáme se i v Kouřimi s královským rychtářem (iudex, richter, voigt, schultheis), který byl v případě královských měst jmenován do svého úřadu panovníkem a ve městě představoval vrchnostenskou moc. Kromě jiných povinností v rámci správy města byl rychtářovým nejdůležitějším úkolem dohled nad městským soudnictvím.¹⁷⁴ Rychtář předsedal městskému soudu, jehož členy byli přísežní neboli konšelé (consules, iurati, geschworen). Jejich počet se v jednotlivých městech lišil (v Praze bylo přísežných osmnáct, běžný počet přísežných byl dvanáct, v menších městech jich bývalo osm). Konšelé na rozdíl od rychtáře představovali městskou samosprávu.¹⁷⁵ Ta se po upevnění městského zřízení ve 14. století začala vyhraňovat právě proti osobě rychtáře a snažila se omezit jeho pravomoci, především v oblasti soudnictví.¹⁷⁶ Konšelé, kteří byli původně pouze přísedícími u městského soudu, se začali scházet nezávisle na královském rychtáři a střídali se v úřadu purkmistra.¹⁷⁷ Původně se jejich schůzky konaly v měšťanských domech. Symbolem určité nezávislosti byla žádost o povolení stavby radnice.¹⁷⁸ Sbor přísežných se tak během první poloviny 14. století přerodil v nový samosprávný orgán – městskou radu, se zřetelně vyhraněnými kompetencemi. V případě Kouřimi máme první zmínku o městské radě z r. 1308,¹⁷⁹ kdy se zavázala věrností Jindřichovi Korutanskému a k listině, která byla při té příležitosti sepsána, je přitížena i městská pečeť.¹⁸⁰ Ta představovala také jeden ze symbolů emancipace městské rady. Většina královských měst se závislosti na královském rychtáři

---

České město). Týž, K oblastem českých práv městských, *Studie o rukopisech* 14, 1975, s. 36 – 41 (dále jen Fr. HOFFMANN, K oblastem). Jiří KEJŘ, *Vznik městského zřízení*, k oblastem městských práv zejména s. 150 – 160. O hierarchii odvolacíh stolic podrobněji Antonín HAAS, Právní oblasti českých měst, *Časopis společnosti přátel starožitností* 60, 1952, s. 15 – 24 (dále jen A. HAAS, Právní oblasti), který ve své práci vycházel především ze znalosti privilegií poddanských měst, která zpracoval a zpřístupnil. Zmíněné právní skupiny podle některých badatelů byly (srovn. A. HAAS, Právní oblasti, zejména s. 15) podle jiných nebyly (srovn. František HOFFMANN, K oblastem, s. 38) odděleny jasnou hranicí. O tom, že příslušnost města k jednomu právnímu okruhu nebyla trvalá, podávají nejlepší svědectví města nacházející na hranici právních oblastí. Jedním z nich je právě i Kouřim, která se nacházela na hranici práva magdeburského a dvou oblastí práva jihoněmeckého – Starého Města pražského a jihlavského. Fr. HOFFMANN, K oblastem, s. 45. Do oblasti práva magdeburského ji bez dalšího komentáře zařadil A. HAAS, Právní oblasti, s. 15. Snahy o odstranění partikularismu městského práva je možné sledovat ve vzniku „*Práv městských*“ jejichž autorem byl Briek z Licska (k jeho osobě a činnosti viz níže), kterým se ale nedostalo obecného přijetí. Větší úspěch slavila „*Práva městská*“ vydaná tiskem Pavlem Kristiánem z Koldína o více jak 40 let později v r. 1579. Ze starších prací věnovaných městskému právu je nutno zmínit práci Zikmunda WINTRA, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku*, díl 2., Praha 1892, který se městským právům věnuje na s. 631 až 636. (dále jen Z. WINTER, *Kulturní obraz* II). Další je pak práce Jaromíra Jana HANĚLA, *O vlivu práva německého v Čechách a na Moravě*, Praha 1874, zejména s. 13 – 53, 78 – 83. Z prací věnujících se dějinám práva je možné zmínit například dvě monografie, jejichž autorem je Jan Kapras. První z nich je Jan KAPRAS, *Právní dějiny zemí Koruny české*, díl 2, část 1, Praha 1913. Týž, *Přehled právních dějin zemí České koruny*, díl 1, Praha 1921.

¹⁷⁴ Fr. HOFFMANN, *České město*, s. 258 – 259.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 263.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 258.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 264.

¹⁷⁸ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989, s. 240 (dále jen J. JANÁK, *Dějiny správy*).

¹⁷⁹ H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 178.

¹⁸⁰ K podobě kouřimské pečeti viz výše podkapitola č. 3. 2. 1, s. 34, pozn. č. 116.

zbavila v době husitských válek. V Kouřimi se s ním v čele městské správy setkáváme až do r. 1421, kdy městská rada přebírá rychtu.¹⁸¹

Po husitských válkách se tak ve většině měst stala nejvýznamnějším představitelem odpovědným za vnitřní fungování města i jeho politickou reprezentaci navenek právě městská rada, zatímco rychtář se stal pouze jejím výkonným orgánem odpovědným za pořádek ve městě. Městskou radu tvořilo zpravidla dvanáct konšelů, kteří se v pravidelných intervalech (přibližně po měsíci) střídali v úřadu purkmistra. První purkmistr v roce byl označován jako primas a byl zodpovědný za městské hospodářství. Konšelé byli voleni a v případě královských měst (tedy i Kouřimi) volbu potvrzoval královský podkomoří.¹⁸² O velikosti a složení kouřimských městských rad do r. 1547 se mnoho informací nezachovalo.¹⁸³

Zásadní zlom pro fungování správy královských měst přinesl již zmiňovaný rok 1547. Do čela městských rad byl dosazen nový úředník – císařský rychtář. Vzorem pro jeho pravomoci byli zástupci krále u městské rady ve Vídni (Anwalt). Určitou paralelu je možno najít i s původními rychtáři působícími v královských městech v předhusitském období. Povinnosti rychtářů dosazených do venkovských královských měst byly vymezeny instrukcí, která jim byla udělena 17. ledna 1548. Jejich úkolem bylo zasedat v čele městské rady a dohlížet, aby plnila své povinnosti a aby v soudních záležitostech rozhodovala bez zbytečných průtahů. V případných soudních sporech pak bylo rychtářovou povinností zastupovat zájmy císaře a v případě nejasností se měl obrátit na českou komoru. V neposlední řadě měl císařský rychtář dohlížet na pořádek ve městě – svěcení svátků, nedělí, účasti na bohoslužbách apod. Jakékoliv aktivity, které mohly být namířeny proti císaři nebo jeho zájmům, byl povinen oznámit.¹⁸⁴ Jak již bylo zmíněno výše, prvním císařským rychtářem v Kouřimi byl Ondřej Nykl. Městská rada nebyla od nynějška volena, ale jen jmenována podkomořským úřadem.¹⁸⁵ Na rozdíl od předcházejících období jsou v pramenech pro léta 1556 – 1558, 1560 – 1573¹⁸⁶ dochovány zápisy o obnově městské rady, ve kterých jsou jména členů nové rady, starších obecních, císařského i městského rychtáře. Přehled, jaké bylo

¹⁸¹ H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 177.

¹⁸² J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 241, 245, 249.

¹⁸³ Jména některých radních uvádí H. HRÁCHOVÁ, *Nejstarší městská kniha*, s. 206 – 209.

¹⁸⁴ Fr. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 265 – 267.

¹⁸⁵ J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 252.

¹⁸⁶ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 727, kniha č. 565 - Racionál kouřimských purkmistrů 1556 – 1558 (dále bez čísla knihy), SOKA Kolín, AMK, inv. č. 728, kniha č. 566 – Racionál purkmistrů 1560 – 1566 (dále bez čísla knihy), SOKA Kolín, AMK, inv. č. 729, kniha č. 567 - Racionál purkmistrů 1566 – 1573 (dále bez čísla knihy). Císařský rychtář je v nich zpravidla titulován druhým možným způsobem, jako „královský rychtář“. V případě, že byl zápis v latině, převedla jsem jména radních do češtiny. Pro určení některých termínů, především latinských názvů řemesel. Ivana EBELOVÁ a kol., *Libri civitatis I. Pamětní kniha České Lípy 1461 – 1722*, Ústí nad Labem 2005, osobní rejstřík s. 323 – 374.

personální složení nově jmenovaných rad pro jednotlivé roky, přinášejí následující tabulky č. 1 – 12.

císařský rychtář		rychtář městský
Ondřej Nykl		Jan Bulánek
konšelé		starší obecní
Václav bakalář	Vít soukeník	Řehoř Bušek
Jiřík Kacovský	Zikmund Tobiášů	Voldřich Trčka
Jiřík Diblík	Jan Kučera	Jan Vyskočil
Ctibor Luk ze Zlonic	Jan Dačický	Jan Fanta
David Vraštík	Václav Vrtal	
Jan Lán	Martin Bulánek	

Tabulka č. 1: Složení rady a starších obecních podle jmenování ze 16. dubna 1556
(*SOkA Kolín, AMK, inv. č. 727, f. 3rv*)

královský rychtář		rychtář městský
Ondřej Nykl		Jan Lán
konšelé		starší obecní
Václav Dětel ze Zlonic	Jan Kučera soukeník	Řehoř Bušek
Martin bakalář Roubíček	Martin bakalář Zahradský	Václav Vrtal
Jiřík Kacovský	Martin Bulánek	Jan Turnovský
Ctibor ze Zlonic	Šimon Lysý	Kašpar mydlář
David Žatecký	Voldřich Trčka	
Viktorín soukeník		

Tabulka č. 2: Složení rady a starších obecních podle jmenování z 9. dubna 1557
(*SOkA Kolín, AMK, inv. č. 727, f. 58r*)

královský rychtář	rychtář městský
Ondřej Nykl	Vít Klášterský
konšelé	starší obecní
Václav Kučera soukeník Jan Lán	Řehoř Bušek
Václav ze Zlonic Jan Zlonický	Martin Bulánek
Martin bakalář Roubíček Viktorín soukeník	Oldřich Trčka
Jiřík Kacovský Martin bakalář Zahrádský	Šimon kantor Lysý
Jiřík Diblík Jan Krumpolec	
David Žatecký Jan Tábořský	

Tabulka č. 3: Složení rady a starších obecních podle jmenování z 2. dubna 1558
(SOkA Kolín, AMK, inv. č. 727, f. 24r)

královský rychtář	rychtář městský
Ondřej Nykl	David krejčí
konšelé	starší obecní
Jiřík Kácovský (primátor) Jan Lán	Jiřík Diblík
Martin bakalář Jan Lounský	Martin Bulánek
Václav Zlonický Voldřich Trčka	Jan Tábořský
Jan Kučera soukeník Jan Krumpolec	Kašpar mydlář
Řehoř Bušek Mikuláš kantor	
David Žatecký*) Stanislav Otebuzský	

Tabulka č. 4: Složení rady a starších obecních podle jmenování z r. 1560
(SOkA Kolín, AMK, inv. č. 728, f. 1r)

*) Brzy se vzdal svého úřadu, odešel do Poděbrad, kde působil jako důchodní písař

královský rychtář	rychtář městský
Ondřej Nykl	Jakub Táta
konšelé	starší obecní
Martin bakalář Viktorín soukeník	Jan Krumpolec
Václav ze Zlonic Martin Bulánek	Václav Launský
Jiřík Kacovský Voldřich Trčka	Stanislav Stebuzský
Jan Kučera Jan Tábořský	Nikodým řezník*)
Jiřík Diblík David krejčí	
Jan Lán Kašpar mydlář	

Tabulka č. 5: Složení rady a starších obecních podle jmenování z 3. července 1561
(SOkA Kolín, AMK, inv. č. 728, f. 39v)

*) zemřel v sobotu před narozením Panny Marie [6. 9. 1561]

královský rychtář		rychtář městský
Ondřej Nykl ^{*)}		Jakub Táta
konšelé		starší obecní
Jiřík Kacovský	Martin Bulánek	Jan Kučera ^{****)}
Martin bakalář	Voldřich Trčka	Viktorín soukeník
Václav ze Zlonic	Jan Tábořský ^{***)}	David krejčí
Řehoř Bušek ^{**)}	Šimon Lysý	Jan z Bezdědic
Jan Lán	Kašpar mydlář	
Jan Krumpolec	Stanislav	

Tabulka č. 6: Složení rady a starších obecních podle jmenování z 6. května 1562

(SOka Kolín, AMK, inv. č. 728, f. 72r)

*) zemřel **) zemřel ***) zemřel ****) zemřel

královský rychtář		rychtář městský
Václav ze Zlonic		Jiří Podyas
konšelé		starší obecní
Martin bakalář	Tomáš bakalář	Jan Krumpolec
Jiří Kacovský	Václav Diblík z Votína	Voldřich Trčka
Jan Lán	Stanislav Stebuzevský	Jan z Bezdědic
Martin Bulánek	Jakub Táta	Martin krejčí
Viktorín soukeník	Petr kolář	
David krejčí		

Tabulka č. 7: Složení rady a starších obecních podle jmenování z 27. května 1563

(SOka Kolín, AMK, inv. č. 728, f. 100r)

královský rychtář		rychtář městský
Václav ze Zlonic		Jiřík Podyas
konšelé		starší obecní
Jan Lán (primas)	Tomáš bakalář	Martin Bulánek
Martin bakalář	Stanislav postřihač	Jan z Bezdědic
Jiří Kacovský	Václav Diblík	Havel od brány
Jan Krumpolec	Jakub Táta	Marek Pacovský
David krejčí	Petr kolář	
Voldřich Trčka	Jan podučitel	

Tabulka č. 8: Složení rady a starších obecních podle jmenování z 2. září 1564

(SOka Kolín, AMK, inv. č. 728, f. 127r)

královský rychtář		rychtář městský
Václav ze Zlonic		Jan Succetor Pistor
konšelé		starší obecní
Jan Lán (primas)	Šimon Lysý	Jan Krumpolec Jan z Bezdědic Jan Vodička Václav bakalář Rokesanus
Martin bakalář	Martin krejčí	
Tomáš bakalář	Jiří Podyas	
Martin Bulánek	Václav Vrtal	
David krejčí	Jan Vyskočil	
Stanislav Stebuzevsky	Jan Skřemenec	

Tabulka č. 9: Složení rady a starších obecních podle jmenování z 2. listopadu 1565
(SOka Kolín, AMK, inv. č. 728, f. 156r)

královský rychtář		rychtář městský
Václav ze Zlonic		Jakub Táta
konšelé		starší obecní
Jiřík Kacovský (primas)	Voldřich Trčka	Jan Krumpolec Jan Skřemenec Jan Bulánek Jan Sloupecký
Martin bakalář	Stanilav Tonsor	
Jan Lán	Jiří Podyas	
Tomáš bakalář	Jan st. z Bezdědic	
Martin Bulánek ^{*)}	Václav bakalář	
David krejčí	Matyáš Pašek	

Tabulka č. 10: Složení rady a starších obecních podle jmenování z 27. září 1566
(SOka Kolín, AMK, inv. č. 729, f. 2r)

^{*)} zemřel po Velikonocích roku 1567

královský rychtář		rychtář městský
Václav ze Zlonic		Stanislav postřihač
konšelé		starší obecní
Jan Lán (primas)	Jan Pechů	Jan Krumpolec Jiřík Podyas Jan Skřemenec Matouš Vodňanský
Martin bakalář	Jakub Táta	
Jiřík Kacovský	Martin krejčí	
Tomáš bakalář	Jan podučitel	
David krejčí	Václav Vrtal	
Voldřich Trčka ^{*)}	Petr kolář	

Tabulka č. 11: Složení rady a starších obecních podle jmenování ze 6. října 1567
(SOka Kolín, AMK, inv. č. 729, f. 26r)

^{*)} zemřel na úterý velikonoční (13. dubna 1568), pochován byl v kostele následující den

královský rychtář		rychtář městský
Václav ze Zlonic		Jan Bulánek
konšelé		starší obecní
Jan Lán (primas)	Jiřík Podyas	Jan Krumpolec
Martin bakalář	Jakub Táta	Jan Skřemenec
Jiřík Kacovský	Martin krejčí	Matouš Vodňanský
Tomáš bakalář	Jan succentor	Jan Sloupecký
David krejčí	Václav Vrtal	
Jan Pechů	Petr kolář	

Tabulka č. 12: Složení rady a starších obecních podle jmenování z roku 1568
(SOkA Kolín, AMK, inv. č. 729, f. 48r)

Racionály purkmistrů nám, kromě jmen obou rychtářů, kouřimských radních i obecních starších, poskytují i další zajímavé informace. Především se jedná o poznámky učiněné evidentně později, které zachycují personální změny v radě za dobu jejího působení.¹⁸⁷ Kromě jmen se také dozvídáme, kým byla rada obnovena a kdy se tak stalo. Kouřim, jak již bylo výše uvedeno, byla královským městem, a proto měl její radu obnovovat královský podkomoří, respektive podkomořský úřad.¹⁸⁸ V případě Kouřimi byla městská rada obnovena v přítomnosti královského podkomořího¹⁸⁹ celkem třikrát, a to v roce 1560, dále dne 6. května 1562 a 2. září 1563.¹⁹⁰ V devíti případech pak obnovoval kouřimskou městskou radu jeho zástupce – hofrychtěř.¹⁹¹ Nesrovnalost v počtech je dána tím, že k poslednímu obnovení rady v námi sledovaném období, tedy v roce 1568, byl vyslán jako zástupce podkomořího nebo hofmistra pouze písař české dvorské komory Jan Pollius.¹⁹² Ze zápisu věnovaného tomuto obnovení rady vyplývá, že nedošlo k obnovení rady, ale pouze k jejímu doplnění „[...] písař komorní jsa vyslán, úřadu konšelského neobnovil, než dosadivše na místo toho kterýž umřel, potvrdil, a při jich závazcích jich zanechal.“¹⁹³ Je teoreticky možné

¹⁸⁷ Písař je tam pravděpodobně doplňoval nedlouho po té, co k dané změně došlo. Ve výše uvedených tabulkách jsou označeny hvězdičkami. Zpravidla se jednalo o úmrtí některého z radních, pouze v jednom případě radní z rady odstoupil a odešel za prací jinam.

¹⁸⁸ J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 241, 252.

¹⁸⁹ V roce 1560 obnovoval radu ještě Petr Bechyně z Lažan a na Pičíně a Buštěhradě. Zbylá dvě obnovení již proběhla v přítomnosti Buriana Trčky z Lípy a na Světlé nad Sázavou.

¹⁹⁰ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 728, f. 1r, 72r, 127r.

¹⁹¹ K úřadu hofrychtěře J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 66, 68. Ve sledovaném období se při obnovování rady v Kouřimi vystřídal dva hofrychtěři – Jakub Kočka z Kočenštejna a Jan Bohnický či Bohemický. SOkA Kolín, AMK, inv. č. 727, f. 3rv, 24r, 58r. Tamtéž, inv. č. 728, f. 39v, 100r, 156r. Tamtéž, inv. č. 729, f. 2r, 26r, 48r.

¹⁹² Ten se mimochodem účastnil i obnovení rad dne 2. září 1564 a 6. října 1567. SOkA Kolín, AMK, inv. č. 728. Tamtéž, inv. č. 729, f. 26r.

¹⁹³ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 729, f. 48r.

předpokládat, že důvodem nepřítomnosti podkomořího nebo hofrychtěře byl mor, který Kouřim v roce 1568 postihl (viz výše). Srovnáním původní rady z r. 1567 s nově dosazenou z r. 1568 vyplývá, že jejich složení je téměř totožné, pouze u Voldřicha Trčky (tak jako i u jiných) je uvedena poznámka, že zemřel. Jediným, kdo se v nově jmenované radě neobjevuje, je městský rychtář Stanislav postřiháč. U jeho jména ale není učiněna žádná poznámka, takže pouze srovnání s dalšími lety by mohlo ozřejmit, zda zemřel či nikoliv.

Termíny, kdy byla městská rada v Kouřimi obnovována, prošly za sledovaných 13 let (a 12 doložených obnovení) určitým vývojem. Zatímco v prvních letech, do r. 1560, byla rada obnovována v první polovině dubna, v roce 1562 a 1563 k obnovení došlo až v květnu. V následujících letech 1564 až 1567 se obnovování rady přesunulo k závěrečným měsícům roku (září – listopad).

Posledním a nikoliv nezajímavým údajem, který sledované prameny poskytují, jsou jména kouřimského písaře, respektive písařů. Až do r. 1567 se setkáváme pouze s Štěpánem bakalářem Volyňským. Roku následujícího je spolu s ním uveden jako písař ještě Václav bakalář Rolyčanský.¹⁹⁴ Kromě jmen písařů jsou zde zachycena i jména osob, které zastávaly úřad městského sluhy. Byli jimi Jan Sloupecký, Jan Tensor a Jan Městecký, přičemž prvně jmenovaný se v roce 1568 objevuje mezi staršími obecními (viz tabulka č. 12).

4. 2 Architektonická podoba města, jeho pamětihodnosti a významné osobnosti

Závěr této kapitoly bych chtěla věnovat stručné zmínce o architektonické podobě města a jeho pamětihodnostech, kterých se v Kouřimi nachází celá řada.

Kouřim, obdobně jako jiná královská města, byla sevřena kruhem hradeb, o nichž máme doložené zmínky již z období před vládou Přemysla Otakara II.¹⁹⁵ Značná část z hradeb z období pozdějších přestaveb se dochovala až do dnešních dnů. Do města bylo možné vstoupit čtyřmi branami, z nichž se do dnešních dnů zachovala pouze Pražská.¹⁹⁶ Zbylé tři – Kolínská (zbořena 1865), Olešecká (1841) a Malotická (1876) musely ustoupit rozvoji

---

¹⁹⁴ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 729, f. 48r

¹⁹⁵ V. OEHM, *Paměti*, s. 24. K dochovaným fragmentům původního opevnění podrobněji Vladislav RAZÍM, K přemyslovskému opevnění města Kouřimi, *Archaeologia historica* 11, 1986, s. 255 – 265 (dále jen V. RAZÍM, K přemyslovskému opevnění). O rekonstrukci pozdější podoby opevnění na základě Willenbergovy rytiny se pokusil ve svém článku Bedřich SVOBODA, Dějiny opevnění královského krajského města Kouřimě, in: *Ročenka města Kolína a okresu*, Kolín 1941, s. 45 – 59 (dále jen B. SVOBODA, Dějiny opevnění).

¹⁹⁶ Tato brána je jedním z několika fragmentů původního přemyslovského opevnění. Detailní rozbor z hlediska stavebního viz V. RAZÍM, K přemyslovskému opevnění, s. 257 – 260.

města.¹⁹⁷ Hradby tak určovaly půdorys původní rozlohy města, který si dodnes zachoval výraznou podobu připomínající písmeno „D“.

Centrem každého města je jeho náměstí. To kouřimské má přibližně obdélníkový tvar, v jehož jihovýchodní části se nachází chrám sv. Štěpána.¹⁹⁸ Stavba chrámu byla dokončena v 70. letech 13. století. Jedná se o trojlodní baziliku, která v sobě nese prvky románské a gotické a která byla vystavěna podle cisterciácko-burgundského vzoru. V roce 1567 byl chrám poničen požárem. U vchodu do severního bočního chóru visí epitaf Jana Lána z Varvažova, kouřimského primase, později císařského rychtáře, který zemřel v roce 1598.¹⁹⁹ Nicméně architektonicky a umělecky nejzajímavější částí chrámu je kaple sv. Kateřiny, která je přístupná z bočních chórů. Kaple osmibokého půdorysu je sklenuta hvězdnicovitou klenbou, jejíž užití v této kapli je považováno za nejstarší ve střední Evropě. Původní gotické nástěnné malby (vznik okolo r. 1410) byly odkryty teprve nedávno a za nejzajímavější z nich jsou považovány ty, na kterých je vyobrazen sbor dvaceti čtyř andělů hrajících na různé hudební nástroje. Kaple sv. Kateřiny se tak díky své architektonické podobě a umělecké výzdobě řadí mezi nejceněnější raně gotické památky nejen v Čechách, ale i ve střední Evropě.²⁰⁰ Nedaleko svatoštěpánského chrámu byla v roce 1525 vystavěna zvonice, která byla o čtyřicet pět let později renesančně upravena.²⁰¹ V centrální části náměstí stojí budova radnice, která byla vystavěna až v r. 1782, ta původní, středověká, se nedochovala.²⁰²

¹⁹⁷ V. OEHM, *Paměti*, s. 38 – 42. K postupnému stržení bran B. SVOBODA, *Dějiny opevnění*, s. 53

¹⁹⁸ Z odborné literatury věnované chrámu sv. Štěpána jsem vycházela zejména z prací: Dobroslav LÍBAL, *Kouřim*, Praha 1943, bez paginace (dále jen D. LÍBAL, *Kouřim*, bez paginace). Dobroslav LÍBAL – Veronika LÍBALOVÁ, *Gotická architektura středních Čech*, Praha 1983, s. 8 – 11 (dále jen D. LÍBAL – V. LÍBALOVÁ, *Gotická architektura*). V. OEHM, *Paměti*, s. 55 – 59. B. SVOBODA, *Kouřim a Kouřimsko III*, nevydáno, s. 10 – 12. Antonín PODLAHA, *Posvátná místa království českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. Řada první, Arcidiecese Pražská*, díl IV., Praha 1910, s. 65 – 79 (dále jen A. PODLAHA, *Posvátná místa*). Dále srovn. Vladimír RIŠLINK – Josef KŘEČEK, *Kouřimská kaple sv. Kateřiny a její andělský chór*, Kouřim 2009, zde s. 4 – 10 (dále jen V. RIŠLINK – J. KŘEČEK, *Kouřimská kaple*). Vladimír RIŠLINK a kol., *Kouřim. Průvodce po kulturních památkách města*, Jílové u Prahy 1992, bez paginace. Na možné vlivy benediktinského prostředí upozorňuje Milada RADOVÁ-ŠTIKOVÁ, Příspěvek architekta k dějinám Kouřimi, *Archeologické rozhledy* 27, 1975, č. 3, s. 281 – 282. Na stáří chrámu podle jeho zasvěcení sv. Štěpánu upozorňuje Zdeněk BOHÁČ, Patrocinia kostelů českých královských měst z období vrcholné kolonizace, in: František ROUBÍK – Jiří ŠPĚT (edd.), *Acta Regionalia. Sborník vlastivědných prací společnosti přátel starožitností*, 1970 – 1971, s. 18 – 19.

¹⁹⁹ O životních osudech jeho i jeho rodiny se zmiňuje Bedřich SVOBODA, *Obrázek z doby rudolfinské*, bez paginace, nevydáno (strojopis uložený v SOKa Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody). Autor uvádí chybné datum jeho úmrtí k roku 1608. Jan Lán podle informací Fr. Roubíka zemřel již v roce 1598. Fr. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 345.

²⁰⁰ Ke kapli sv. Kateřiny zejména: V. RIŠLINK – J. KŘEČEK, *Kouřimská kaple*, zde další literatura. Uměleckému rozboru dochovaných maleb se věnovala Zuzana VŠETEČKOVÁ, Gotické nástěnné malby v kryptě sv. Kateřiny v kostele sv. Štěpána v Kouřimi, *Umění* 56, 2008, s. 483 – 503. O kapli sv. Kateřiny se ve svých pracích zmiňuje většina autorů věnujících se dějinám Kouřimi. Srovn. D. LÍBAL, *Kouřim*, bez paginace. D. LÍBAL – V. LÍBALOVÁ, *Gotická architektura*, s. 10. V. OEHM, *Paměti*, s. 58 – 59. B. SVOBODA, *Kouřim a Kouřimsko III*, nevydáno, s. 10 – 12.

²⁰¹ V. RIŠLINK – J. KŘEČEK, *Kouřimská kaple*, s. 6.

²⁰² D. LÍBAL, *Kouřim*, bez paginace.

U hradeb na severozápadním konci města se nacházelo proboštství sv. Martina. Názory na dobu jeho vzniku se rozcházejí, většina autorů se však přiklání k 20. létům 14. století. Proboštství spadalo pod sedlecký klášter. Mělo zde působit 6 mnichů v čele s proboštem, jejichž úkolem byla správa majetků sedleckého kláštera, které se nacházely v okolí Kouřimi. Název je odvozen od chrámu sv. Martina, který byl součástí proboštství. Stejně jako řada jiných církevních staveb bylo i proboštství poničeno husity (v dubnu 1421) a nedlouho poté opuštěno. Nicméně ještě v 18. století jsou doloženy zmínky o jeho ruinách.²⁰³

O kouřimské škole se mnoho informací nezachovalo.²⁰⁴ Víme jen, že poměry ve škole nebyly zrovna ideální. I přesto patří mezi její absolventy několik významných osobností. Ve vztahu k soudnictví není možné opominout mistra Brikcího Kouřimského, později z Licska, autora městských práv.²⁰⁵ Ten se narodil v Kouřimi pravděpodobně okolo r. 1488. O jeho rodině víme málo. Jeho otec se jmenoval Jiřík a živil se jako soukeník, jeho matka se jmenovala Anna. Z pramenů se dozvídáme i o jeho bratru Prokopovi.²⁰⁶ V roce 1506 nastoupil Brikcí na pražskou univerzitu, kde o dva roky později složil bakalářské zkoušky. V roce 1513 se stal mistrem svobodných umění.²⁰⁷ Po přibližně tříletém působení na univerzitě odchází r. 1516 do úřadu radního písaře Nového Města pražského, ve stejné době se také oženil s Annou, vdovou po Janovi, synovi Ondřeje z Koňského trhu. V listopadu téhož roku koupil od Mikuláše z Dražovic a na Crhenicích dům na Koňském trhu a bylo mu uděleno měšťanské právo.²⁰⁸ Úřadu novoměstského písaře se vzdal v září 1518, kdy byl jako

²⁰³ O proboštství se opět zmiňuje většina autorů věnujících se Kouřimi. Srovn. B. SVOBODA, *Kouřim a Kouřimsko* III, nevydáno, s. 6 – 7. D. LÍBAL, *Kouřim*, bez paginace. V. OEHM, *Paměti*, s. 74 – 78. A. PODLAHA, *Posvátná místa*, s. 82. Nejnověji se proboštstvím zabývali Dušan FOLTÝN – Miroslav KOVÁŘ, *Ke stavebním dějinám proboštství sv. Martina v Kouřimi v období rané gotiky*, *Památky středních Čech* 20, 2006, č. 2, s. 1 – 8. Štěpán VÁCHA, *Pokus o obnovu cisterciáckého proboštství v Kouřimi roku 1707*, *Archivní prameny Kolínska*, 2002, s. 95 – 112.

²⁰⁴ V. OEHM, *Paměti*, s. 74. B. SVOBODA, *Kouřim a Kouřimsko* III, nevydáno, s. 30 – 31.

²⁰⁵ Z literatury věnované životopisu Brikcího z Licska, případně i jeho právnické a literární činnosti především: Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Příspěvky k životopisu mistra Brikcího z Licska*, *Časopis musea Království českého* 54, 1880, s. 489 – 502 (dále jen J. ČELAKOVSKÝ, *Příspěvky*). Týž, *O právech městských M. Brikcího z Licska a o poměru jich k starším sbírkám právním. Příspěvek k dějinám právních poměrů v zemích Českých*, Praha 1880, zejména s. 11 – 59 (dále jen J. ČELAKOVSKÝ, *O právech*). Josef JIREČEK – Hermenegild JIREČEK (edd.), *M. Brikcího z Licska práva městská*, Praha 1880, s. V – XXVI (dále jen J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *M. Brikcího z Licska*). Josef JIREČEK, *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku ve spůsobě slovníka životopisného a knihslovního*, sv. 1, Praha 1875, s. 99 – 102 (dále jen J. JIREČEK, *Rukověť*). Hermenegild JIREČEK, *Právnický život v Čechách a na Moravě v tisícileté době od konce IX. do konce XIX. století*, Praha – Brno 1903 (dále jen H. JIREČEK, *Právnický život*). *Ottův slovník naučný*, sv. IV, Praha 1891, s. 680 – 681. Nejnověji pak Petr KREUZ, *K projednávání deliktu pohlavního zneužití a znásilnění dítěte před městským soudem v předběllohorských Čechách (zároveň příspěvek k životopisu Mistra Brikcího Kouřimského z Licska)*, in: Kristina KAISEROVÁ (ed.), *Nardi aristae. Sborník k sedmdesátým narozeninám Ivana Martinovského*, Ústí nad Labem 2007, s. 33 – 58 (dále jen P. KREUZ, *K projednávání*).

²⁰⁶ Tyto informace čerpal Jaromír Čelakovský ze zachovacího listu z 17. května 1515, který je podle jeho odkazu uložen v archivu kutnohorském, v knihách smluvních z let 1528 – 1543. J. ČELAKOVSKÝ, *Příspěvky*, s. 490.

²⁰⁷ J. JIREČEK, *Rukověť*, s. 99.

²⁰⁸ J. ČELAKOVSKÝ, *Příspěvky*, s. 491.

zástupce Nového Města pražského zvolen do spojené 18-členné městské rady spojených pražských měst. Ve sboru radních se s ním setkáváme až do 9. srpna 1524, kdy zastával úřad purkmistra a kdy byl spolu s dalšími stoupenci luteránství při převratu Jana Paška z Vratu uvězněn.²⁰⁹ Spolu s ostatními strávil ve vězení skoro půl roku, až do 11. února 1525, kdy byl sice z rozhodnutí krále Ludvíka Jagellonského propuštěn, ale zároveň musel Prahu do tří týdnů opustit.²¹⁰ Místem jeho dalšího pobytu se stala Kutná Hora, kam odešel spolu s Janem Hlavsou z Liboslavi, který se nedlouho nato stal jeho tchánem, protože již v roce 1526 je Brikcí manželem jeho dcery Kateřiny. O rok později si Brikcí ve městě koupil dům a stal se kutnohorským měšťanem.²¹¹ Po svém příchodu do Kutné Hory využil Brikcí svého vzdělání a nejdříve se živil jako řečník u městského soudu, 18. října 1529 pak přijal (za určitých podmínek²¹²) místo třetího městského písaře. O tom, že jeho druhé manželství nebylo šťastné, svědčí, že v létě roku 1528 mu jeho manželka Kateřina utekla s nobilitovaným měšťanem Petrem Škrovadem z Vrbice.²¹³ Téhož roku se Brikcímu, jako i jiným lidem vypovězeným z Prahy, otevřela možnost k návratu. Ferdinand I. sesadil Jana Paška z Vratu a pražská města byla opět rozdělena. Této možnosti využil Brikcí, nyní již s přídomkem z Licska,²¹⁴ až koncem roku 1531, kdy přijal úřad písaře hejtmanského soudu. V tomto úřadu setrval až do května 1534, kdy došlo k jeho spojení se soudem komorním a on přešel do úřadu písaře soudu komorního.²¹⁵ V témže roce vydal na základě podnětu místokancelře Jiřího Žabky z Limburka své první literární dílo, kterým byl titulář s názvem „*Titulové stavu duchovního a světského*“ a který místokancelři také dedikoval.²¹⁶ Jeho stěžejní dílo „*Práva městská*“²¹⁷ bylo vytištěno v Litomyšli Alexandrem Aujezdským v roce 1536. Práce na něm zahájil Brikcí již za svého nedobrovolného pobytu v Kutné Hoře, kde spolupracoval s dalšími dvěma písaři – mistrem Pavlem Vodolenským a Janem Šatným.²¹⁸ V roce 1540 vyšla tiskem jeho sbírka latinských a

²⁰⁹ P. KREUZ, K projednávání, s. 36.

²¹⁰ *Ottův slovník naučný*, sv. IV, Praha 1891, s. 680.

²¹¹ J. ČELAKOVSKÝ, Příspěvky, s. 492.

²¹² Brikcí si vyhradil, že nebude volen do městské rady. Zároveň se s kutnohorskou městskou radou domluvili na „půlroční výpovědní lhůtě“ a to z obou stran. Podrobněji viz J. ČELAKOVSKÝ, Příspěvky, s. 493.

²¹³ Tamtéž, s. 493. K následnému soudnímu sporu mezi Brikcím a Petrem Škrovadem z Vrbice podrobněji P. KREUZ, K projednávání, s. 37.

²¹⁴ Erb a přídomek „z Licska“ mu propůjčil král Ferdinand listinou ze 7. října 1529. Spolu s ním byl tento erb propůjčen i jeho bratrovi Prokopovi, Jindřichovi Charvátovi a Petru Čepkovi. J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *M. Brikcího z Licska*, s. XI. H. JIREČEK, *Právníký život*, s. 331.

²¹⁵ P. KREUZ, K projednávání, s. 38. Srovn. Týž, *Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526 – 1547*, Praha 2000, s. 93 – 95 (dále jen P. KREUZ, *Postavení a působnost*).

²¹⁶ H. JIREČEK, *Právníký život*, s. 332. J. JIREČEK, *Rukověť*, s. 102.

²¹⁷ Ohledně pramenů, ze kterých toto právníké dílo vycházelo, se mezi badateli objevila řada názorů. Srovn. Bohumil RYBA, K pramenům práv městských mistra Brikcího z Licska, *Strahovská knihovna* 8, 1973, s. 5 – 18. Jaromír ČELAKOVSKÝ, Pohnutky m. Brikcího při vydávání „*Práv městských*“ r. 1536 tiskem, *Právník* 20, 1881, s. 145 – 153, 181 – 188. Týž, *O právech*, s. 59 – 74.

²¹⁸ J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *M. Brikcího z Licska*, s. XIII.

českých přísloví a výroků o právu s názvem „*Naučení mudrcuov o spravování a soudech lidských*“, která byla tištěna na jedné straně latinsky, na druhé česky.²¹⁹ O rok později vydal „*Regule tj. řeholy obecné z latinských učitelův práv vybrané, na česko přeložené*“, které jsou podobného obsahu jako sbírka předchozí a pro nás je zajímavé, že je dedikoval kouřimské městské radě.²²⁰ Téhož roku sepsal ještě předmluvu ke kronice Václava Hájka z Libočan.²²¹ V roce 1542 vydal společně s knězem Pavlem Bydžovským Smetanou, který byl farářem u sv. Havla v Praze, „*Milíčovy knihy o zarmoucení velikých církve svaté*“, pro jejichž vydání opět sepsal předmluvu.²²² Na sklonku svého života se Brikcí z Liska usadil v Čáslavi. Zemřel 16. listopadu 1543, pravděpodobně ve svém domě na Starém Městě pražském.²²³

---

²¹⁹ J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *M. Brikcího z Licska*, s. XVIII. H. JIREČEK, *Právnícký život*, s. 333.

²²⁰ J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *M. Brikcího z Licska*, s. XX – XXI. H. JIREČEK, *Právnícký život*, s. 338.

²²¹ H. JIREČEK, *Právnícký život*, s. 332.

²²² H. JIREČEK, *Právnícký život*, s. 333. *Ottův slovník naučný*, sv. IV, Praha 1891, s. 680. J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *M. Brikcího z Licska*, s. XXII.

²²³ P. KREUZ, *K projednávání*, s. 39. Mezi některými autory převládá myšlenka, že zemřel v Čáslavi, např. J. JIREČEK, *Rukověť*, s. 102.

5. Dějiny apelačního soudu

Po porážce vojsk Jana Fridricha v bitvě u Mühlberka (24. dubna 1547) mohl Ferdinand I. zcela obrátit svoji pozornost na potrestání stavovského odboje v Čechách.²²⁴ Ze všech stavovských účastníků zakročil nejrazantněji proti královským městům v čele s pražskými městy, která považoval za strůjce a vůdce celého opozičního hnutí. Inspiraci, jak vést soudní řízení, bral jednak z postupu svého bratra proti Gentu (1540), jednak ze svého postupu proti Vídní (1522) a Šlikům (1545).²²⁵

Proces s pražskými městy byl zahájen po dvoudenním odkladu 8. července 1547²²⁶ (obeslání bylo sepsáno v Litoměřicích 1. července 1547²²⁷) a stejného dne nad nimi byl vynesena i rozsudek.²²⁸ Podle něj, kromě jiných požadavků, měla Pražská města odevzdat panovníkovi veškerá městská i cechovní privilegia s tím, že jejich případné navrácení je čistě na jeho vůli. Dále byly zabaveny všechny městské i měšťanské zbraně. Musela se vzdát zemskodeskových statků, cel a zavázat se k placení posudného. Představitelé ostatních královských měst byli předvoláni a souzeni mezi 21. až 26. červencem²²⁹ a rozsudky byly obdobného znění jako ten pro Pražská města.²³⁰

Tím byl učiněn první krok k trvalému pokoření měst po stránce politické, právní, hospodářské, finanční a vojenské. Jediná tři královská města – České Budějovice, Ústí nad Labem a Plzeň se díky svému loajálnímu postoji k Ferdinandovi I. těmto přísným trestům vyhnula a nadále se spravovala podle staré městské ústavy. Města Kutná Hora a Most byla sankcionována až později.²³¹

---

²²⁴ O stavovském odboji v letech 1546 – 1547 podrobněji viz Karel TIEFTRUNK, *Odpor stavů českých proti Ferdinandovi I. léta 1547*, Praha 1872 (dále jen K. TIEFTRUNK, *Odpor stavů českých*). Josef JANÁČEK, *České dějiny. Doba předbělohorská 1526 – 1547*, díl I/2, Praha 1984 (dále jen J. JANÁČEK, *České dějiny*). Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize Habsburské monarchie. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích ve dnech 29. a 30. září 1997*, Pardubice – Praha 1999. Některé prameny k období stavovského povstání 1546 – 1547 jsou zpřístupněny v následujících edicích: *Akta všech těch věcí (1547)*, Historický spolek v Praze (vyd.), [Praha před r. 1948] (dále jen *Akta všech těch věcí*). *Sněmy české*, sv. II. Josef JANÁČEK (ed.), *Sixt z Ottersdorfu, O pokoření stavu městského léta 1547*, Praha 1950 (dále jen J. JANÁČEK (ed.), *O pokoření stavu*). Josef TEIGE (ed.), *Sixta z Ottersdorfu Knihy památné o nepokojných letech 1546 a 1547*, díl II, Praha 1920. (dále jen J. TEIGE (ed.), *Sixta z Ottersdorfu*).

²²⁵ J. JANÁČEK, *České dějiny*, s. 299 – 300.

²²⁶ *Sněmy české*, sv. II, s. 323 – 330.

²²⁷ Tamtéž, s. 308 – 318.

²²⁸ Jeho celé znění zachytil Sixt z Ottersdorfu viz J. TEIGE (ed.), *Sixta z Ottersdorfu*, s. 163 – 166.

²²⁹ Města byla rozdělena do tří skupin. Na 21. července 1547 byli předvoláni zástupci měst Žatce, Litoměřic, Tábora, Hradce Králové a Klatov. Na 26. července 1547 byli samostatným obesláním předvoláni představitelé Kouřimi, další pak bylo adresováno zbylým devatenácti královským městům. Znění předvolání viz *Sněmy české*, sv. II, s. 363 – 367, 398 – 400.

²³⁰ J. JANÁČEK, *České dějiny*, s. 303.

²³¹ Kutnou Horu a Most obeslal panovník 17. září 1547 a datum soudního řízení stanovil na 1. října. Těmto městům nezabavil majetek, ale byla donucena podřídit se nové městské ústavě. J. JANÁČEK, *České dějiny*, s. 307. *Sněmy české*, sv. II, s. 526.

Druhým krokem bylo rozeslání majestátu z 24. září 1547 do Pražských²³² a potrestaných venkovských královských měst. Znění majestátu bylo pro všechna města obdobné. Po připomenutí jejich provinění jim Ferdinand I. navrácí některá stará privilegia,²³³ ale zároveň formuluje fungování nové městské samosprávy a její vztah k panovníkovi. Do Pražských měst byli dosazeni dva královští úředníci – královský hejtmán a královský rychtář. Do venkovských měst pouze královský rychtář. Ti měli podle jim dané instrukce (viz dále) dohlížet na fungování městské samosprávy a bez jejich účasti nemohla městská rada vlastně fungovat. Zároveň měli o všech důležitých událostech ve městě informovat panovníka. Další ustanovení majestátu se týkala např. práva odúmrti, cel, cechů a těžkých zločinů. Změny se dotkly i soudnictví. Jeden z artikulů městům nařizuje, aby nově svá odvolání od soudních sporů adresovala panovníkovi, v případě jeho nepřítomnosti k tomuto účelu zvláště ustanovené skupině radů. „*A kdež prvé apelací a odvolání z téhož města Kouřima do Starého města Pražského šla a bývala, takové apelací z města Kouřima do Starého města Pražského více jíti nemají. Než tomu chcem, aby takové apelací a odvolání z města Kouřima, když v království Českém býti ráčíme, před nás, dědice a potomky naše a bez přítomnosti naší před rady naše, k takovým apelacím obzvláště zřízené a na hradě Pražském usazené, se dály a nejinám činěny byly.*“²³⁴

Majestáty adresované pěti vybraným královským městům zpřístupňuje edice Sněmů českých,²³⁵ jmenovitě se jedná o Kouřim,²³⁶ Stříbro,²³⁷ Nymburk,²³⁸ Tábor²³⁹ a Čáslav.²⁴⁰ Domnívám se, že tato skupina měst byla vybrána jako reprezentační vzorek, zachycující všechny možnosti vrchních stolic, ke kterým mohla města dříve podávat svá odvolání. Nově se Čáslavi zakazuje odvolání k Jihlavě, Nymburk se nadále nesmí odvolávat do Magdeburku. Táboru a Menšímu Městu pražskému je sice zachována stávající odvolávací praxe, protože se

²³² Podle Jaromíra Čelakovského byly majestáty rozeslány do všech pražských měst, ale pro Nové Město pražské se nezachoval. Edičně jsou tedy zpřístupněny pouze pro Staré Město pražské a Menší Město pražské, přičemž text majestátu pro Staré Město pražské také není kompletní, ale J. Čelakovský v něm odkazuje na pozdější potvrzení privilegií z roku 1558. K celému znění majestátu z roku 1547 pro Staré Město již není možné se dobrat, protože kniha privilegií, ve které byl zachycen, shořela při požáru radnice 8. května 1945, viz archiv Hlavního města Prahy, fond Sbirka rukopisů, sign. 19, pozn. shořel 8. 5. 1945. Dostupné znění majestátu pro Staré Město pražské tak Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae I. Privilegia civitatum Pragensium*, Praha 1886, s. 389 – 391, 413 – 420 (dále jen J. ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex iuris municipalis I*). Pro Menší Město pražské viz tamtéž, s. 391 – 395.

²³³ Velmi sarkasticky se k této situaci vyjádřil Sixt z Ottersdorfu „[...] a vzav jádro, plevy městům navrátil [...]“ J. JANÁČEK (ed.), *O pokoření stavu*, s. 134.

²³⁴ *Sněmy české*, sv. II, s. 527.

²³⁵ Tamtéž, s. 526 – 532.

²³⁶ Originál uložen: Archiv Národního muzea, fond Sbirka pergamenů, sign. A 672.

²³⁷ Originál uložen: Státní okresní archiv Tachov, fond Archiv města Stříbro, I A 5.

²³⁸ Originál uložen: Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburk, fond není inventarizován.

²³⁹ Originál uložen: Státní okresní archiv Tábor, fond Archiv města Tábor, inv. č. 7, sign. A I, č. 7.

²⁴⁰ Originál uložen: Státní okresní archiv Kutná Hora, fond Archiv města Čáslav, inv. č. 24.

již odvolávali k panovníkovi, novinkou pro tato dvě města ale bylo odvolání se k ustanovené skupině radů.²⁴¹ Stříbro přišlo o možnost odvolávat se ke Starému Městu pražskému.

O existenci privilegií pro další města se dozvídáme z literatury, především z článků Miloslava Volfa²⁴² a Antonína Haase.²⁴³ Na jejich základě jsem zjistila, že originály privilegií existují ještě pro Český Brod,²⁴⁴ Domažlice,²⁴⁵ Dvůr Králové nad Labem,²⁴⁶ Hradec Králové,²⁴⁷ Kadaň,²⁴⁸ Louny,²⁴⁹ Mělník,²⁵⁰ Vodňany,²⁵¹ Vysoké Mýto²⁵² a Žatec.²⁵³ Pozdější konfirmace privilegií nebo jejich opisy existují pro města Jaroměř,²⁵⁴ Klatovy,²⁵⁵ Kolín,²⁵⁶

²⁴¹ Menší Město pražské získalo právo podávat svá odvolání přímo k panovníkovi v roce 1545, viz J. ČELAKOVSKÝ (ed.) *Codex iuris municipalis* I, s. 386 – 389.

²⁴² Miloslav VOLF, *Popis městských archivů v Čechách*, Praha 1947.

²⁴³ Antonín HAAS, Soupis privilegií měst a městeček ve Středočeském kraji od roku 1526, *Středočeský sborník historický* 6, 1971, s. 125 – 161 (dále jen A. HAAS, Soupis privilegií – Středočeský kraj). Týž, Soupis privilegií měst a městeček v Západočeském kraji od r. 1526, *Minulost Západočeského kraje* 6, 1968, s. 306 – 336. Týž a kol, Soupis privilegií měst a městeček Jihočeského kraje od r. 1526, in: *Archivum Trebonense. Sborník sudtí pracovníků archivu a jeho badatelů*, České Budějovice 1973, s. 89 – 216 (dále jen A. HAAS, Soupis privilegií – Jihočeský kraj). Týž, Soupis privilegií měst a městeček ve Východočeském kraji (české části) do roku 1526, *Sborník prací východočeských archivů* 2, 1972, s. 127 – 220 (dále jen A. HAAS, Soupis privilegií – Východočeský kraj).

²⁴⁴ Originál uložen: Státní okresní archiv Kolín, fond Archiv města Český Brod, sign. I A 6

²⁴⁵ Originál uložen: Státní okresní archiv Domažlice, fond Archiv města Domažlice, fond se nově inventarizuje, stará signatura je I A 38.

²⁴⁶ Originál uložen: Státní okresní archiv Trutnov, fond Archiv města Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 5. Text majestátu je obsažen jednak ve Vitákových dějinách, jednak v práci Bienenbergově. Antonín Konstantin VITÁK, *Dějiny královského věnného města Dvora Králové nad Labem*, Praha 1867, s. 43 – 45. Karl Josef BIENENBERG, *Versuch einer kurzgefassten Geschichte der Stadt Königin Hof. Worinnen XXX Urkunden enthalten*, Prag 1782, s. 38 – 73 (přílohy). Na majestát upozorňuje i Antonín SCHULZ, ale s chybnou datací ke 14. září. Antonín SCHULZ, *Archivní prameny ku poznání života i strážně na širém královédvorskou od smrti Husovy až do doby Koníášovy*, Dvůr Králové 1913, s. 15.

²⁴⁷ Originál uložen: Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Archiv města Hradec Králové, inv. č. 22.

²⁴⁸ Originál uložen: Státní okresní archiv Chomutov, fond Archiv města Kadaň, inv. č. 33, evid. č. 33. O privilegium se také zmiňuje I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 15.

²⁴⁹ Originál uložen: Státní okresní archiv Louny, fond Archiv města Louny, inv. č. 41, sign. 41. Privilegium zmiňuje také K. TIEFTRUNK, *Odpor stavů českých*, s. 326.

²⁵⁰ Originál uložen: Státní okresní archiv Mělník, fond Archiv města Mělník, inv. č. 39. Také o tomto privilegium se zmiňuje K. TIEFTRUNK, *Odpor stavů českých*, s. 326.

²⁵¹ Originál uložen: Státní okresní archiv Strakonice, fond Archiv města Vodňany, inv. č. 16.

²⁵² Originál uložen: Státní okresní archiv Ústí nad Orlicí, fond Archiv města Vysoké Mýto, fond není inventarizován.

²⁵³ Originál uložen: Státní okresní archiv Louny, fond Archiv města Žatec, inv. č. 23, sign. I A 20.

²⁵⁴ Privilegium z 24. září 1547 je insertováno v listině z 12. ledna 1793 (A. HAAS, Soupis privilegií – Východočeský kraj s. 159), která je uložena ve Státním okresním archivu Chrudim, fond Archiv města Chrudim, inv. č. 2, ev.č. 2. Text je zpřístupněn v práci Antonína KNAPPA, *Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem*, Jaroměř 1887, s. 232 – 247, zde 241 – 244.

²⁵⁵ Stručný obsah privilegia uvádí ve svých dějinách Jindřich VANČURA, *Dějiny někdejšího královského města Klatov*, díl. I, svazek II, Klatovy 1927, s. 355. Ve fondu Archiv města Klatovy, uloženém ve Státním okresním archivu Klatovy jsou dochovány dva opisy zmíněného privilegia. První v tzv. Pamětech Václava Vojtěcha Voříška (Soka Klatovy, AM Klatovy, inv. č. 45, ev. č. K 29, s. 221 – 227). Druhý v Kopířích instrukcí městského a cechovního práva, pamětní zápisy, odkazy na městská privilegia (tamtéž, inv. č. 43, event. č. K 27, f. 75r – 81v). Ověřený opis privilegia z roku 1660 je také uložen v NA, SM, inv. č. 3745, sign. T71/3, karta č. 2428.

²⁵⁶ Znění privilegia je známo díky vidimátu Kutné Hory z 26. listopadu 1596. Ten je uložen ve Státním okresním archivu Kolín, fond Archiv města Kolín, bez inv. č., sign. I, č. 25. Také A. HAAS, Soupis privilegií – Středočeský kraj, s. 138.

Písek,²⁵⁷ Poličku,²⁵⁸ Slaný²⁵⁹ a Sušici.²⁶⁰ V některých městech se privilegia nedochovala, jmenovitě v Berouně, Chrudimi²⁶¹ a Litoměřicích. Váhání panovníka s potrestáním Kutné Hory a Mostu (viz výše pozn. č. 231) se projevilo i v pozdějším navrácení některých odevzdaných privilegií. Majestáty, kterými se tak stalo, jsou datovány až 30. březnem 1549 pro Most²⁶² a 9. říjnem téhož roku pro Kutnou Horu.²⁶³

Majestáty z 24. září 1547 představují první zmínku o centrální odvolací instanci před vydáním instrukce, kterou byla zřízena královská rada nad apelacemi. Ivo Plecháček ve své práci došel k závěru, že existovala jakási prozatímní skupina radů, která se po 21. lednu 1548 změnila na řádný apelační soud.²⁶⁴ Podle mého názoru však šlo ze strany panovníka spíše o jakousi přípravu situace ve městech, jejímž završením bylo vydání vlastní zřizovací instrukce.²⁶⁵ Určitou podobnost postupu panovníka je možné spatřit při zřízení úřadu královského rychtáře, jenž je sice zmíněn v tomtéž privilegiu, ale instrukce upravující činnost a stanovující práva a povinnosti rychtářů byla pro venkovská královská města vydána až 17. ledna 1548 (pro Pražská města již 8. října 1547). Čímž byl zároveň učiněn poslední, třetí krok k pokoření městského stavu.²⁶⁶

Jen na závěr je třeba zmínit, že starší literatura²⁶⁷ vztahuje první nařízení o povinnosti měst odvolávat se k panovníkovi již k tzv. bartolomějskému sněmu (23. srpna – 3. září 1547). Nicméně tento údaj se mi nepodařilo z dostupných pramenů a literatury potvrdit.²⁶⁸

---

²⁵⁷ Majestát z 24. září 1547 je inzertován v listině Karla VI. Z 8. ledna 1732, kterou městu potvrzuje starší privilegia. A. HAAS, *Soupis privilegií – Jihočeský kraj*, s. 169.

²⁵⁸ Znění privilegia je zachováno díky vidimátu města Vysokého Mýta z 23. srpna 1585. Státní okresní archiv Svitavy, fond Archiv města Polička, inv. č. 7. Dále je také dochován opis v Liber memorabilium uložené tamtéž, pod inv.č. 75, fol. 24v – 25v.

²⁵⁹ Opis privilegia je podle A. Haase uložen v Státním ústředním archivu, dnes v Národním Archivu (fond Stará manipulace, sign. P 106/S 40). A. HAAS, *Soupis privilegií – Středočeský kraj*, s. 153.

²⁶⁰ Opis obsažen v konfirmaci privilegií města Sušice od Josefa II. Z 23. září 1784. Listina je uložena ve Státním okresním archivu v Klatovech, fond Archiv města Sušice, inv. č. nemá (fond se v současné době inventarizuje).

²⁶¹ Originál privilegia se nezachoval. Znění privilegia zachytil Karel LÁBLER, *Listář královského věnného města Chrudimi I. Privilegia městská a listy králů českých*, Chrudim 1900, s. 44 – 47. I ten odkazuje na přepis ze 17. století.

²⁶² Originál uložen: Státní okresní archiv Most, fond Archiv města Most, inv. č. 69. Ověřený opis privilegia z roku 1660 je také uložen v NA, SM, inv. č. 3745, sign. T71/3, karton č. 2428.

²⁶³ Originál uložen: Státní okresní archiv Kutná Hora, fond Archiv města Kutná Hora, inv. č. 29.

²⁶⁴ I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 15 – 16.

²⁶⁵ Určitým potvrzením může být vlastní znění instrukce z 20. ledna 1548. „Jakož jsme z hodných příčin v království našem Českém rád ustanoviti ráčili: jestližeby se komu zdálo, že by skrze soudy a ortele v městech našich královských obtěžován byl, aby ten každý před nás neb rady od nás k tomu zřízené se odvolati a appellaci vzíti mohl.“ Kdyby šlo o nově zaváděnou praxi, pravděpodobně by nebylo použito minulého času. *Sněmy české*, sv. II, s. 545.

²⁶⁶ J. JANÁČEK, *České dějiny*, s. 317. Podrobněji k úřadu královských rychtářů Fr. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 265 – 356.

²⁶⁷ K. TIEFTRUNK, *Odpor stavů českých*, s. 343. Emil OTT, *Beiträge zur Receptions-geschichte des Römisch-canonicalen Processes in den Böhmischen Ländern*, Leipzig 1879, s. 216.

²⁶⁸ Viz *Akta všech těch věcí*, s. 176. Zde je městskému soudnictví věnována pouze krátká zmínka v artikulu o zemském soudu ve druhé královské propozici. „Než což se Pražan a jiných měst království Českého dotýče, ti

Královská rada nad apelacemi²⁶⁹ byla zřízena instrukcí vydanou 20. ledna 1548 v Augšpurku,²⁷⁰ která byla adresována jejímu prvnímu prezidentovi Ladislavu II. Popelu z Lobkovic a novým radům. O vzniku nové soudní instance byli informováni i zemští hejtmani, kteří měli tuto skutečnost uvést ve všeobecnou známost.²⁷¹ Původním záměrem Ferdinanda I. bylo, aby nový soud působil „[...] jako všeobecná odvolací instance pro všechny soudy země včetně zemských soudů.“²⁷² Od této vize byl nakonec nucen ustoupit a rada nad apelacemi byla ustanovena jako nejvyšší odvolací instance pro všechna města Českého království, ač podle textu instrukce by se mohlo zdát, že její pravomoci se dotýkaly pouze měst královských.²⁷³ Naopak. Jmenovité uvedení královských měst v instrukci zdůrazňuje, že především královská města jsou od nynějška podřízena působnosti apelačního soudu.²⁷⁴

Před apelačním soudem měly být posuzovány spory z oblasti civilního a trestního práva, a to nejenom měšťanů a lidí zdržujících se ve městech, ale i vyšších stavů, pokud se týkalo jejich majetku, který podléhal šosovní dávce.²⁷⁵ Dále pak bylo možné podat odvolání ve sporech neusedlého lidu, pokud je v první instanci soudili krajští hejtmani, městské rady královských měst nebo vrchnostenské soudy.²⁷⁶

Kvůli kompetencím se nový soud dostal nedlouho po svém založení do sporu se šlechtou. Rada nad apelacemi totiž mnohdy předvolávala i představitele vyšších stavů a v jejich sporech si osobovala právo fungovat jako soud první instance. Ti se proti takovéto praxi ohradili, argumentující zásadou, že šlechtice smí soudit pouze šlechtic.²⁷⁷ Celý spor byl

---

jse s strany souduov i jiných svých spravedlivostí při právu, privilejích, svobodách a starobylém zpuosobu i pořádku svém zuostavují.“

²⁶⁹ V literatuře též označována jako rada nad apelacemi, či zkráceně apelační soud.

²⁷⁰ Text instrukce viz *Sněmy české*, sv. II, s. 545 – 548. V. ZDĚNEK, *Dějiny královského appellačního soudu*, s. 8 – 13.

²⁷¹ I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 15 – 16.

²⁷² Karolína ADAMOVÁ, *Apelační soud v Českém království v letech 1548 – 1651*, in: Karel MALÝ (ed.), *Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*, Praha 1975, s. 108 (dále jen K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*).

²⁷³ „[...] jestliže by se komu zdálo, že by skrze soudy a ortele v městech našich královských obtěžován byl, aby ten každý před nás neb rady od nás k tomu zřízené se odvolati a appellaci vzíti mohl [...]“ *Sněmy české*, sv. II, s. 545.

²⁷⁴ K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 102.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 102.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 103.

²⁷⁷ Zásada, že měšťané (a šlechtici v záležitostech šosovního majetku) náležejí před městský soud, byla zakotvena v prvním článku Svatováclavské smlouvy z 24. října 1517. K tomu např. Z. WINTER, *Kulturní obraz II.*, s. 615. Vzorem pro tento článek se stal nález císaře Karla IV. z roku 1366, zařazený do Vladislavského zřízení zemského jako čl. 455, podle kterého člověk obviněný z vraždy má být viněn na svém právu. Petr KREUZ – Ivan MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*, Praha 2007, s. 63 (pozn. č. 68), 232, 269 (dále jen P. KREUZ – I. MARTINOVSKÝ, *Vladislavské zřízení zemské*). Tato edice přináší nejnovější ediční zpracování Vladislavského zřízení zemského, Svatováclavské smlouvy a tzv. Zřízení o ručnicích. Autoři vycházeli v případě Svatováclavské smlouvy z tisku uloženého v Národní knihovně v Praze (sign. 65 E 8155). V úvodní

ukončen usnesením zemského sněmu z roku 1575, kdy páni a rytíři byli z kompetencí apelačního soudu vyňati (spory ohledně šosovního majetku nikoliv).²⁷⁸

Podle znění instrukce odvolání proti rozhodnutí městského soudu měla jít k apelačnímu soudu. Měla tak být ukončena letitá praxe, kde se měšťané odvolávali nebo žádali o naučení u vyšší stolice toho práva, do jehož právního okruhu náleželi.

Přesto funkce královských měst jakožto odvolací instance neskončila hned, jak je patrné z odpovědi Ferdinanda I. na list staroměstských radních. Ti se dotazovali, zda po zřízení Královské rady nad apelacemi mají rozhodovat odvolání, která k nim přicházejí z menších měst (především poddanských). Ferdinand I. jim 13. března 1548 odpověděl: „*Tolikéž, která města aneb městečka stavu panského aneb rytířského, kromě měst královských do Starého města Pražského by se odvolávali aneb odvolávati budou, aby to ještě učiniti mohli. Než kdyby kdo z těch panských a rytířských měst a městeček na orteli v Starém městě Pražském přestati nechtěl, tehdy má tomu každému dopuštěno býti také před J[eho] M[ilost] K[rálov]skou na hrad Pražský se odvolati.*“²⁷⁹ Pokud takové povolení získala staroměstská rada, platilo analogicky i pro ostatní královská města. Hlavní podmínkou bylo, aby s odvoláním ke královskému městu souhlasily obě strany. Pokud se tak nestalo, musel být spor postoupen před královskou apelací.²⁸⁰

Tento vlastně trojinstanční systém městského soudnictví byl zrušen až majestátem ze 4. prosince 1558, jímž Ferdinand I. Starému Městu pražskému také opětovně potvrzoval privilegia navrácená již v roce 1547.²⁸¹ „*A kdež prvé bejvalo, že k Pražanóm do Starého města apellací neboližto odvolání z Nového města Pražského a z jiných měst našich*

části upozorňují na starší literaturu a edice této smlouvy (s. 96): Karel Jaromír ERBEN (ed.), *Smlouva Svato-Václavská*, *Právník* 1, Praha 1861, s. 25 – 33. Karel Jaromír ERBEN, *Výbor z literatury české*, díl II., Praha 1868, sloupec 1217 – 1244. Josef JIREČEK – Hermenegild JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská Království českého XVI. věku*, Praha 1882, s. 91 – 103 (dále jen J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská*). Jindřich FRANCEK, *24. 10. 1517 Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006 (edice na s. 91 – 116).

²⁷⁸ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, sv. IV. 1574 – 1576, Praha 1886, s. 271 – 272 (dále jen *Sněmy české*, sv. IV.). J. HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu*, s. 10.

²⁷⁹ J. ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex iuris municipalis* I, s. 408. Čelakovský ve své další práci věnované soudní pravomoci panovníka cituje jinou písemnost, která se týkala stejné problematiky, ale měla poněkud odlišné znění: „[...] že se povoluje které appellací do Prahy neb do jiného města královského prvé šly, aby předce při tom zůstaveny byly, než kdožby na orteli, do kteréhož by tak města appelloval, přestati nechtěl, bude toho každý vůli jmiti, aby předce na hrad Pražský appellací vzal.“ Jaromír ČELAKOVSKÝ, *O soudní pravomoci panovníka a jeho úředníků nad církevními korporacemi a královskými městy v Čechách*, *Právník* 17, 1878, s. 738 (dále jen J. ČELAKOVSKÝ, *O soudní pravomoci panovníka*). Ivo Plecháček a na něj se odkazující Lenka Kreuzová datují toto svolení až ke 2. dubnu 1549. I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 39 – 40 a Lenka KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 21.

²⁸⁰ K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 102. Příklady odvolání k jiným stolicím než k apelačnímu soudu uvádí Květoslava HAUBERTOVÁ, *Loketsko v ortelních manuálech apelačního soudu v letech 1548 – 1740. K zániku chebské oblasti městského práva po roce 1548*, in: *Sborník Chebského muzea*, Cheb 2005 [vyd. 2006], s. 15, pozn. 2 (dále jen K. HAUBERTOVÁ, *Loketsko v ortelních manuálech*).

²⁸¹ Archiv Hlavního města Prahy, fond Sbirka pergamenových listin, sign. AMP PGL I – 48, inv. č. 49. J. ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex iuris municipalis* I, s. 413 – 420, citace s. 418.

v království Českém se činily a oni rozsudky i naučení svá na to dávali, takových apellací oni Pražané Staroměstští více k sobě přijímati nemají [...]“ Toho dne získalo obdobný majestát i Nové Město pražské, kterému bylo zakázáno nadále se odvolávat do Starého Města.²⁸² Ale i poté šla v některých oblastech odvolání z poddanských měst k blízkému královskému městu.²⁸³

Dále byla zakázána stále se udržující praxe některých měst žádat o naučení jednak ve městech ležících za hranicemi českého státu, nebo i u jiných institucí, například univerzit.²⁸⁴ „[...] aby již napotom více žádná apelací do měst našich Pražských ani do Madburku [!] a Lipska ani na žádná jiná místa ven z země nešla [...]“ „Tolikéz [...] od žádných souduov neb práv městských ani vysokých škol žádné naučení ani slepi ortelové bráni býti nemají.“²⁸⁵ Nově měla v případě nejasnosti či komplikovanosti některého sporu žádat o naučení Královskou radu nad apelacemi. K upřesnění, v jakých případech se tak má dít, došlo až po bitvě na Bílé hoře.²⁸⁶

Co však instrukce z dřívější praxe městského soudnictví prozatím neodstranila, byla roztříštěnost městských práv na území Českého království. Historickým vývojem se do 16. století vytvořily dvě stěžejní oblasti – severoněmecká a jihoněmecká.²⁸⁷ Apelační soud musel spor rozhodnout podle práva, kterým se řídilo město, odkud odvolání přišlo. Ale už v roce 1579 byl učiněn první významný krok k sjednocení městského práva. Byl vydán tiskem tzv. Koldínův zákoník,²⁸⁸ jež apelační soud prohlásil za závazný hned následující rok.²⁸⁹ Proti

²⁸² „A kdež prvé appellací a odvolání z téhož Nového města do Starého města Pražského šla a bejvala, takové appellací z Nového města do Starého města více jíti nemají.“ J. ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex iuris municipalis* I, s. 420 – 425, citace s. 423.

²⁸³ Šlo však především o města v oblastech, která dlouho odmítala respektovat autoritu apelačního soudu (viz níže). Václav Zděnek uvádí příklad města Nového Jičína, které s povolením Ferdinanda I. mohlo podávat svá odvolání nově k městu Olomouc a ne jak doposud do Hlubčic. Toto povolení je datováno k roku 1562. V. ZDĚNEK, *Dějiny královského appellačního soudu*, s. 7.

²⁸⁴ Snaha Ferdinanda I. omezit žádosti o naučení do zahraničních měst nebyla ničím novým. Odvoláním a naučením ven ze země se snažil zabránit již Václav IV. v roce 1387 svým nařízením, že odvolání mají jít jen do Litoměřic, Prahy, k podkomořímu, hofrychtěři a panovníkovi. Tento pokus, stejně jako další v letech 1510 a 1546 nebyl příliš úspěšný. Až díky změně politické situace mohl Ferdinand I. tuto zásadu razantněji prosazovat. S komplikacemi se setkal např. na Moravě (viz níže s. 62) Viz V. ZDĚNEK, *Dějiny královského appellačního soudu*, s. 5.

²⁸⁵ *Sněmy české*, sv. II, s. 545.

²⁸⁶ K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 109.

²⁸⁷ K vývoji oblastí městského práva viz výše podkapitola č. 4. 1, s. 42 – 43, pozn. č. 173.

²⁸⁸ V námi sledovaném období v Českých zemích ještě tento zákoník nebyl v platnosti. První zmínky o záměru vypracovat kodifikaci městského práva jsou zahrnuty již ve sněmovním usnesení z r. 1523. A mistr Brikei z Licska, nejvýznamnější člen komise pověřené jeho vypracováním sice v r. 1534 dokončil svá „Práva městská“, která vycházela převážně ze starší příručky – brněnské právní knihy písaře Jana, oficiálně ale tato kodifikace přijata nebyla ač byla vydána tiskem. Karel MALÝ a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 1999, s. 90 (dále jen K. MALÝ a kol. *Dějiny č. a čs. práva*). Edičně byla tato městská práva vydána bratry Jirečky. J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *M. Brikeiho z Licska*. Analýze této právní knihy se věnoval J. ČELAKOVSKÝ, *O právech*, s. 11 – 56 Snahy o právní kodifikaci pokračovaly a v roce 1558 se objevuje první návrh vycházející z práva Starého Města pražského, jehož autorem byl mistr Pavel Kristián z Koldína. Tento zákoník byl také v roce 1579 vydán tiskem, panovník jej sankcionoval a o rok

zákoníku vycházejícímu převážně z práva staroměstského se postavila na odpor města užívající právo magdeburské, v čele s Litoměřicemi. Až po zemském sněmu v roce 1609, kdy se jím zavázaly řídit i Litoměřice a Louny, se stal závazným pro všechny země Koruny české. Morava přesto ještě v roce 1611 na generálním sněmu žádá, aby se apelační soud řídil právy jednotlivých měst.²⁹⁰

Tak významné zásahy do léty zaběhnuté městské soudní praxe samozřejmě nemohly být prosazeny ze dne na den. Ferdinand I. proto již 3. dubna 1549 upozorňuje listem všechna královská města (mimo pražských) na jejich povinnost odesílat žádosti o odvolání výhradně k Radě nad apelacemi.²⁹¹ Liknavost v odesílání odvolání nebo dokonce nerespektování apelačního soudu jako odvolací instance i přes toto důrazné upozornění pokračovaly. Především města vzdálenější pražskému centru dlouho odmítala respektovat nově vzniklou soudní stolicí jako jedinou možnou odvolací instanci.

Z hlediska územní působnosti měly podle instrukce pod pravomoc nově vzniklé soudní instance spadat Čechy, Morava, obojí Lužice a Slezsko.²⁹²

Nicméně respekt si v jednotlivých zemích apelační soud získával postupně. Velmi problematickou byla Morava. Například Olomouc neakceptovala vznik rady nad apelacemi a nadále posílala odvolání do Vratislavi. První známé odvolání odeslané k apelačnímu soudu je až z roku 1569.²⁹³ I z ostatních moravských měst se první odvolání k apelačnímu soudu objevují až koncem 70. let.²⁹⁴ V době sporů mezi Rudolfem II. a jeho bratrem Matyášem se

---

později jej apelační soud prohlásil za závazný pro soudní praxi měst. Jeho přijetí v oblasti magdeburského práva bylo komplikovanější. K. MALÝ a kol., *Dějiny*, s. 91. Edičně tento zákoník zpřístupnil Josef JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jejich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, Praha 1876 (dále jen J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*). Jednotlivým vlivům a právním normám, které se projevují v tzv. Koldínově zákoníku se věnoval Jaromír ŠTĚPÁN, *Studie o kompilační povaze Koldínových Práv městských*, Praha 1940. K příležitosti čtyřtého výročí vydání zákoníku byla v Praze pořádána mezinárodní konference věnující se jak životu a dílu Mistra Pavla Kristiána z Koldína, tak i obecně městskému právu v 16. – 18. století, jejíž výsledky shrnuje sborník Karel MALÝ (ed.), *Městské právo v 16. – 18. století v Evropě. Sborník příspěvků z mezinárodní konference uspořádané právníkou fakultou Univerzity Karlovy ve dnech 25. – 27. září 1979 v Praze*, Praha 1982.

²⁸⁹ K. MALÝ a kol., *Dějiny č. a čs. práva*, s. 91.

²⁹⁰ I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 19 – 20, 37.

²⁹¹ *Sněmy české*, sv. II, s. 548. Pro město Kouřim je toto nařízení uloženo v ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 74, sign. F90, korespondence obecní i právní (1520 – 1549), 3. dubna 1549.

²⁹² *Sněmy české*, sv. II, s. 545.

²⁹³ Olomouc užívala magdeburského práva. Ve svých počátcích se odvolávala do Uničova. Od roku 1352 získala právo podávat svá odvolání do Vratislavi. Po ustanovení apelačního soudu odmítla svou soudní praxi změnit a s ní i města spadající do její právní oblasti, která zahrnovala skoro celou severní Moravu. Vladimír SPÁČIL – Milan TICHÁK, *V čele města Olomouce. Správa města a její představitelé v průběhu staletí*, Olomouc 2002, s. 7 – 11. K prvnímu odvolání podrobněji Václav NEŠPOR, *Dějiny města Olomouce*, Olomouc 1998, s. 113 a Vladimír SPÁČIL, *Sbírka listin archivu města Olomouce 1261 – 1793*, inventář, Olomouc 1998, s. 242.

²⁹⁴ V kterých letech a od jakých měst konkrétně viz např. K. HAUBERTOVIÁ, *Loketský v ortelních manuálech*, s. 8.

Morava stala na apelačním soudu dokonce nezávislou.²⁹⁵ S nechutí přijmout apelační soud jako vrchní odvolací instanci se setkáme i na Opavsku.²⁹⁶

Specifickou oblastí bylo Chebsko, které trvalo na své autonomii dané historickým vývojem.²⁹⁷ Ta se svým způsobem projevovala i v oblasti práva. Cheb patřil mezi města spadající do oblasti jihoněmeckého městského práva,²⁹⁸ ale na rozdíl od jiných českých měst (např. Praha, Plzeň, České Budějovice a další) bral, i přes zákazy panovníků, naučení přímo z Norimberku.²⁹⁹ V průběhu 14. století se z Chebu stala odvolací instance pro okolní města jak z území Čech, tak i za hranicemi. Česká je možné rozdělit na dvě skupiny. První zahrnuje ta města, která se odvolávala do Chebu přímo (např. Aš, Bochoř, Horní Slavkov, Loket, Sokolov, Žlutice, Ostrov a Luby). Druhá ta, která se odvolávala prostřednictvím další stolice (Bečov, Kynšperk nad Ohří, Kraslice, Karlovy Vary a Ostrov se odvolávaly přes Loket).³⁰⁰ Nařízení Ferdinanda I., aby Cheb nově podával odvolání k apelačnímu soudu, porušovalo autonomní postavení, na kterém si Cheb, potažmo celá oblast Chebska zakládala. Instrukce byla také v rozporu s privilegiem jednotlivých měst chebské soudní oblasti. Mnohá z nich se odvolávala k původním stolicím i po roce 1558. Například Žlutice uznaly možnost odvolání k apelačnímu soudu (ale pouze jako opravný prostředek po odvolání k Chebu) až v roce 1570. Přímé odvolání ze Žlutic k apelačnímu soudu je až z roku 1587.³⁰¹

Naproti tomu v obou Lužicích a v bezprostředních knížectvích slezských se vznik apelačního soudu nesetkal s výraznějším odporem.³⁰²

²⁹⁵ I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 34 – 37.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 38.

²⁹⁷ K historickému vývoji Chebu a Chebska nejnověji Karel HALLA – Volker DITTMAR (edd.), *Po stopách šlechtického rodu Notthafftů – Notthaffti v Čechách a v Bavorsku. Auf den Spuren eines Adelsgeschlechts – Die Notthaffe in Böhmen und Bayern*. Katalog ke stejnojmenné výstavě v Krajském muzeu Cheb a v Muzeu Chebska v Marktredwitz. Katalog zur gleichnamigen Ausstellung im Regionalmuseum Eger und im Egerland-Museum Marktredwitz, Cheb 2006. František KUBŮ, *Chebský městský stát. Počátky a vrcholné období do počátku 16. století*, České Budějovice 2006. S názorem, že Cheb byl centrem městského státu, nesouhlasí V. Růžek. Vladimír RŮŽEK, *Chebská radnice a její středověké fresky*, Cheb 1994, s. 135. Základní informace k územnímu vývoji viz J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 18 – 19. Prameny k dějinám Chebska do r. 1322 jsou zpřístupněny v edici, kterou vydal Heinrich GRADL (ed.), *Monumenta Egrana. Denkmäler des Egerlandes als Quellen für dessen Geschichte*, Band I. (805 – 1322), Eger 1886.

²⁹⁸ O první úpravě městského práva pro Cheb se dozvídáme z privilegia Rudolfa I. Habsburského. Vilém KNOLL, *Vývoj chebské a městské správy do počátku 15. století*, *Právník* 141, 2002, s. 235 (dále jen V. KNOLL, *Vývoj chebské a městské správy*). K norimberskému právu podrobněji B. MENDL, *Tak řečené*, zejména s. 16 – 64. O rozsahu chebské právní oblasti a jejím vlivu na blízká města A. HAAS, *Právní oblasti*, s. 19.

²⁹⁹ Na úzké vazby mezi Norimberkem a Chebem upozorňuje B. MENDL, *Tak řečené*, s. 20.

³⁰⁰ František KUBŮ, *Renesanční Cheb v jedenácti obrazech*, *Minulost západočeského kraje* 25, 1989, s. 97. Ve vrocení, od kdy se jednotlivá města odvolávala k dané vrchní instanci, se literatura zásadně rozchází. Podle K. Haubertové se město Loket do Chebu odvolávalo od r. 1489, naproti tomu V. Knoll uvádí rok 1352. Další příklady K. HAUBERTOVÁ, *Loketsko v ortelních manuálech*, s. 9 a V. KNOLL, *Vývoj chebské a městské správy*, s. 236 – 237.

³⁰¹ Podrobněji k vývoji chebské právní oblasti K. HAUBERTOVÁ, *Loketsko v ortelních manuálech*, s. 8 – 10.

³⁰² I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 34.

Pozdější historický vývoj s sebou nesl ztráty a zisky území, s kterými byl spojen nárůst nebo naopak úbytek agendy. V roce 1635 byly Sasku postoupeny oblasti Horní a Dolní Lužice.³⁰³ O necelých dvacet let později, v roce 1651, přešla na apelační soud agenda zaniklého hejtmanství německých lén.³⁰⁴ V 18. století pak především vznikla samostatná odvolací instance pro Moravu se sídlem v Brně (1753)³⁰⁵ a České země ztratily většinu území Slezska (1742).³⁰⁶

Na apelační soud byla přenesena povinnost vydávání tzv. slepých rozsudků. V obzvláště komplikovaných a kvalifikovaných případech mohl soud nižší instance odeslat všechna akta pře, ve kterých byla jména sporných stran nahrazena pouze právními termíny, k Radě nad apelacemi. Ta spor posoudila a rozsudek spolu s akty odeslala zpět k nižší instanci, která se ale nemusela rozsudkem řídit. Slepé ortely měli radové řešit přednostně, protože šlo o výjimečný prostředek. Následná praxe ale vedla ke zneužívání této možnosti, zvláště pokud se městské soudy chtěly vyhnout posuzování pře, ve které se střetli významní měšťané. A přetěžovali tak apelační soud. Z tohoto důvodu bylo vydávání slepých rozsudků v roce 1575 sněmovním usnesením zakázáno.³⁰⁷

---

³⁰³ Základní informace k územnímu vývoji Horní a Dolní Lužice ve vztahu k Českému království J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 20 – 21, 24 – 26.

³⁰⁴ K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 110. J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 147. K Hejtmanství německých lén podrobněji: Jiří VESELÝ, *Obnova zahraničních lén české koruny za Jiříka z Poděbrad*, *Právněhistorické studie* 8, 1962, s. 261 – 279. Týž, *O soudu hejtmanství německých lén. Příspěvek ke kapitole o soudnictví ve starém českém státě*, *Právněhistorické studie* 16, 1971, s. 113 – 124. Týž, *O přenesení působnosti Hejtmanství německých lén na apelační soud na hradě Pražském*, *Právněhistorické studie* 26, 1984, s. 73 – 89.

³⁰⁵ Jako apelační soud fungoval královský tribunál rozšířený o dva rady. Od tohoto roku končí odvolání do Prahy. J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 192.

³⁰⁶ Základní informace k územnímu vývoji Slezska ve vztahu k Českému království J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 19 – 20, 24 – 25.

³⁰⁷ K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 110. Marie RYANTOVÁ, Ladislav II. Popel z Lobkovic jako první prezident apelačního soudu, in: Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize Habsburské monarchie. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích ve dnech 29. a 30. září 1997*. Pardubice - Praha 1999, s. 197 (dále jen M. RYANTOVÁ, *Ladislav II. Popel z Lobkovic*).

Zakládací instrukcí byli jmenováni první radové. Šlo celkem o 14 osob, které zastupovaly jednotlivé stavy a to v následujícím složení:³⁰⁸ tři páni (včetně prezidenta),³⁰⁹ tři rytíři,³¹⁰ čtyři doktoři práv³¹¹ a čtyři měšťané.³¹² Za dobu existence se počet radů několikrát zvýšil. Poprvé snad už v roce 1548 na 15³¹³ a v roce 1628 na 16 členů.³¹⁴

Změny v řadách apelačních radů se netýkaly jen jejich počtu. V roce 1582 byla na zemském sněmu přednesena stížnost Pražanů a představitelů dalších měst, že není dodržován počet jejich zástupců u apelačního soudu. Místa původně určená městskému stavu postupem času získávali především právníci. Pokud po zasedání sněmu nastala změna, neměla dlouhého trvání, jak o tom svědčí opakování žádosti v letech 1610 a 1619.³¹⁵

Apelační soud byl zřízen jako čistě panovnický a byrokratický úřad, proto byli radové zcela podřízeni panovníkovi, byli jím placeni a na jeho souhlasu záleželo, zda některý z nich mohl vykonávat současně i jiné zaměstnání. Stavové na obsazování členů kolegia neměli

³⁰⁸ Ze znění instrukce podle mého názoru vyplývá, že personální složení a zastoupení radů z jednotlivých stavů bylo následující: tři páni (i s prezidentem), tři rytíři, čtyři doktoři práv a čtyři měšťané. *Sněmy české*, sv. II, s. 545. S obdobným názorem jsem se setkala i u J. JANÁK, *Dějiny správy*, s. 117. Na nejednotnost názorů historiků, co se týče personálního složení radů jmenovaných z určitého stavu, upozorňuje ve svém článku K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 105. Podle ní, ač se odkazuje na edici sněmů českých, kolegium tvořili čtyři páni (včetně prezidenta), dva rytíři, čtyři představitelé měst a stejný počet doktorů práv. Stejně složení uvádějí i Johann Ferdinand SCHMIDT, *Monographie des kaiserl. königl. Böhm. Appellations-Gerichtes seit dessen Errichtung als Appellationskammer in dem Jahre 1548 bis zu dem dessem im Jahre 1850 erfolgter Umwandlung in das k.k. Oberlandesgericht des zu dem constitutionellen Keiserthume Oesterreich gehörigen Kronlandes Böhmen*, Prag 1850, s. 6 (dále jen J. F. SCHMIDT, *Monographie des kaiserl. königl. Böhm. Appellations-Gerichtes*), L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 22 a M. RYANTOVÁ, *Ladislav II. Popel z Lobkovic*, s. 191. Marie Ryantová vycházela ze dvou rukopisů, z nichž první je uložen v Archivu Národního muzea (ANM, rkp. B, č. 290, fol. 4a – 15a), druhý v Národním archivu (NA, AS, inv. č. 69, rkp. 3344). Jinou variantu složení, v podobě čtyři páni, tři rytíři, čtyři doktoři práv a tři měšťané, uvádí J. Hausenblasová, která vycházela z Manuálu apelačního soudu (NA, AS, inv. č. 68). J. HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu*, s. 11, 13 – 15. S další možností nás seznamuje J. von Auersperg. Podle něj bylo složení apelačních radů následující: čtyři páni (i s prezidentem), dva rytíři, čtyři právníci a 5 měšťanů. Mezi měšťany je jmenován i Johann Wollinger a počet radů se tak zvýšil na patnáct. Joseph Graf von AUERSPERG, *Geschichte des königlichen böhmischen Appellationsgerichtes*, Bd. I. Prag 1805, s. 14 – 15. S Johannem Wollingerem, ale jmenovaným mezi právníky, se setkáme na jiném místě již jmenované práce J. F. Schmidta, kde uvádí další a zcela odlišné složení apelačního soudu, viz J. F. SCHMIDT, *Monographie des kaiserl. königl. Böhm. Appellations-Gerichtes*, s. 143 – 145.

³⁰⁹ Ladislav Popel z Lobkovic, dvorní maršálek; Jindřich Planský z Ziberku, hejtman Starého Města pražského; Ludvík Bezdrůžický z Kolovrat, hejtman Nového Města pražského. *Sněmy české*, sv. II, s. 545. Z dostupné literatury vyplývá, že úřad Jindřicha Planského ze Ziberku je ve sněmech českých uveden chybně. Byl hejtmanem Menšího Města pražského. K tomu především práce J. F. Schmidta, která obsahuje přepis zakládací instrukce, kde je Jindřich Planský uveden jako hejtman Menšího Města pražského. J. F. SCHMIDT, *Monographie des kaiserl. königl. Böhm. Appellations-Gerichtes*, s. 41. Z další literatury pak Václav Vladivoj Tomek, *Dějepis města Prahy*, díl XI, Praha 1897, s. 403 – 404. K. TIEFTRUNK, *Odpor stavů českých*, s. 344, 385. Jan HALADA, *Lexikon české šlechty*, díl 2, Praha 1993, s. 177 (dále jen J. HALADA, *Lexikon II.*)

³¹⁰ Adam Řepický ze Sodoměře a na Řepici, podkomoří a hejtman na Starém Městě pražském; Petr Bechyně z Lažan na Pičíně; Alber Kaplíř ze Sulevic. *Sněmy české*, sv. II, s. 545.

³¹¹ Ludvík Šradín, Vavřinec Knor z Roznrotu, Gerhard z Cách a Kryštof Klekler. *Sněmy české*, sv. II, s. 545.

³¹² Mr. Tomáš z Javořice, Blažej Nožička, Jan Lukáš a Jan Panphilius. *Sněmy české*, sv. II, s. 545.

³¹³ J. HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu*, s. 11.

³¹⁴ O personálním složení apelačního soudu, o množství členů, o četnosti zastupování jednotlivých zemí na pozicích apelačních radů viz podrobněji J. HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu*, s. 11.

³¹⁵ K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 107 – 108. J. HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu*, s. 11.

vliv.³¹⁶ Jednotliví apelační radové neměli dovoleno opouštět Prahu bez vědomí prezidenta a prezident sám musel pro svoji osobu o svolení žádat panovníka. Pokud některý z radů potřeboval opustit Prahu na dobu delší než šest týdnů, musel mu to povolit panovník.³¹⁷ Dohledem nad řádnou činností soudu byl pověřen Ladislav II. Popel z Lobkovic,³¹⁸ první prezident apelačního soudu. Pokud shledal některého z radů „*nedbalým neb nepilným*“ měl ho vést k nápravě, pokud by se nic nezměnilo, měl věc oznámit panovníkovi. Dokladem, že se tato striktní opatření neprosadila hned, je napomenutí panovníka adresované apelačním radům ještě v témže roce, kdy apelační soud zahájil činnost – 7. listopadu 1548.³¹⁹

Na rozdíl od jiných soudů fungujících v Českém království (např. zemský soud), zasedal soud apelační téměř denně v určených hodinách, které se odvíjely od ročního období. Volnými dny v týdnu byly středa, sobota a neděle.³²⁰

Vlastní činnost apelačního soudu byla zahájena nedlouho po vydání zmiňované instrukce, a to 8. února 1548, kdy bylo vyneseno rozhodnutí ve sporu Starého Města pražského.³²¹

5. 1 Průběh odvolání³²²

Po vynesení rozhodnutí soudu nižší instance měly obě strany čtrnáctidenní lhůtu, ve které mohly před městským soudem (případně jen před purkmistrem, pokud soud nezasedal) oznámit, že hodlají podat proti rozsudku odvolání. Jakmile tak jedna ze stran učinila, byla povinna složit radě tzv. „peníze důkladní“.³²³ Po projití této lhůty nabyl rozsudek

³¹⁶ M. RYANTOVÁ, *Ladislav II. Popel z Lobkovic*, s. 188 – 189. K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 106.

³¹⁷ K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 106.

³¹⁸ Podrobněji k jeho osobě a činnosti u Královské rady nad apelacemi M. RYANTOVÁ, *Ladislav II. Popel z Lobkovic*, s. 189 – 190, 197 – 202.

³¹⁹ V něm Ferdinand I. upozorňuje rady, že jsou na jejich činnosti stížnosti „[...] že se [...] k dané hodině určité nescházíte, nýbrž vedle vůle a libosti Vaší [...] bez vědomí a povolení presidenta před časem rozcházíte a druhdy i doma zuostáváte aneb na projížďky a procházky jezdíte i chodíte [...]“. Nabádá je tedy, aby se ve svých povinnostech zlepšili, jinak bude nucen přistoupit k sankcím. *Sněmy české*, sv. II, s. 546.

³²⁰ *Sněmy české*, sv. II, s. 546. K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 106.

³²¹ V. ZDĚNEK, *Dějiny královského appellačního soudu*, s. 14. K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 103.

³²² K popisu řízení před apelačním soudem jednak vlastní instrukce z 20. ledna 1548, viz *Sněmy české*, sv. II, s. 545 – 548, dále pak Koldínův zákoník, viz J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 87 – 91, kde jsou odvolacímu řízení věnovány odstavce C. IV – C. XIII. Z literatury zejména K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 104, 106, 107 a I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 77 – 81.

³²³ Zakládací instrukce údaj o výši důkladních peněz neobsahuje, stejně tak Koldínův zákoník. Je ale doloženo privilegium pro Staré Město pražské z 13. března 1548, které stanoví za podání odvolání od jeho soudu částku 15 kop grošů českých. Viz J. ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex iuris municipalis* I, s. 408. S určením výše poplatku pro všechna královská města, mimo Starého Města, se setkáváme v listu Ferdinanda I. ze 3. dubna 1549, kde jsou sníženy na 2 kopy grošů českých. Viz *Sněmy české*, sv. II, s. 548. Nicméně v Kutné Hoře byl tento poplatek privilegiem z r. 1558 opět zvýšen – na částku šesti kop grošů českých. Státní okresní archiv Kutná Hora, fond Archiv města Kutná Hora, inv. č. 33. Postupem času docházelo k dalšímu snižování poplatku. V roce 1582 sněm rozhodl o snížení ze dvou na jeden tolar. *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, sv. VI, 1581 – 1585, Praha 1890, s. 204 (dále jen *Sněmy české*, sv. VI.) Také viz K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 104.

právní moci a již nebylo možné se odvolat. Po uplynutí čtrnáctidenní lhůty začínala běžet lhůta další, šestitýdenní. V té byla povinna odvolávající se strana sepsat své důvody odvolání a obeslat protistranu. Před oběma stranami pak byly přečteny všechny materiály i důvody k odvolání, akta zapečetěna a odeslána po zvláštním poslu k vyšší instanci.

V období, než přišlo rozhodnutí odvolací instance, neměly strany proti sobě vynášet nové skutečnosti, ale byla jim ponechána možnost ukončit spor dohodou. V takovém případě se odvolávajícímu vracely peníze důkladní, případné náklady za vedení pře byl ale nucen uhradit.

Odvolání doručená do rady měla být zapisována a také vyřizována v tom pořadí, ve kterém byla doručena. Sekretář je zapsal do příslušných register (tzv. registra sekretářova) a osobě, která je doručila, vydal potvrzení s datem přijetí, aby strany věděly, kdy se mají do Prahy dostavit pro rozsudek. Podle instrukce měla být odvolání vyřízena do měsíce od jejich podání. Pouze pro případy doručené k soudu z Moravy byla lhůta prodloužena na měsíc a půl kvůli velké vzdálenosti. Zpravidla ale tyto lhůty nebyly dodržovány. Sekretář zároveň vybíral a zapisoval do register poplatků za odvolání, tzv. „peníze ortelní“.³²⁴ Ty byly ukládány u apelačního soudu a o jejich vynaložení rozhodoval panovník.

Sekretář pak předal akta prezidentovi, který sporu určil jednoho z radů jako referenta. V případě, že se jedna ze stran jméno referenta dozvěděla, měl být ustanoven jiný. Dohledem nad řádnou činností apelačního soudu a zejména nad tím, aby jakýkoliv zaměstnanec nebo rada soudu nebral úplatky, byl pověřen prezident. Přidělený referent pak měl povinnost vytvořit návrh rozsudku a jeho odůvodnění. Ten přednesl při zasedání rady poté, co ji sekretář seznámil s průběhem řízení u městského soudu. Jednání před apelačním soudem probíhalo v češtině nebo v němčině. Tomu také odpovídá dvojí řada register (českých a německých). K přednesu se vyjadřovali jednotliví radové. Ti si mohli vyžádat čas na rozmyšlenou, ale maximálně na dobu tří dnů. Pokud byl před soudem přednesen nějaký obzvláště komplikovaný případ, mohli radové požádat o radu panovníka, v případě jeho nepřítomnosti pak místodržícího.³²⁵ Jednání před apelačním soudem bylo písemné a řídilo se zásadami římsko-kanonického procesu.

Po projednání veškerých dokumentů, které byly k dané věci odeslány, přistoupil apelační soud k rozhodnutí. To probíhalo hlasováním. Rada byla usnášeníschopná v devíti členech. Při rovnosti hlasů rozhodovalo, na jakou stranu se přiklonil prezident.³²⁶ Vynesený

---

³²⁴ V instrukci je stanovena jejich výše na 5 bílých grošů. *Sněmy české*, sv. II, s. 547.

³²⁵ Tamtéž, s. 547.

³²⁶ V letech 1628 a 1644 došlo k úpravám hlasovacího pořadí radů. K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 107

rozsudek byl zapsán do příslušných register.³²⁷ Formulář rozsudku s možnými variantami byl závazně stanoven již základací instrukcí.

Vyhotovený rozsudek, který byl vydáván jménem panovníka, byl zapečetěn a spolu se všemi doručenými akty byl odeslán zpět do příslušného města nebo k instituci, která odvolání podala. Odvolávající se strana ale musela zaplatit příslušnou taxu za expedici spisu. Její nezaplacení bylo dobrým prostředkem k oddalování exekuce.³²⁸ Pokud některá ze stran obdržela rozsudek od apelačního soudu, byla povinna ho předat purkmistrovi. Za zadržování rozhodnutí apelačního soudu déle jak dva týdny hrozila pokuta až 10 kop grošů českých. K přečtení ortele před městským soudem měly být obeslány obě sporné strany. Pokud se jedna ze stran k čtení rozsudku nedostavila ani po druhém předvolání, měl být tento otevřen a přečten. V případě, že rozsudek apelačního soudu zněl v její prospěch, svojí nepřítomností umožnila, aby spor vyhrála protistrana.³²⁹

Ve výjimečných případech mohla strana, která s rozsudkem apelačního soudu nesouhlasila, podat do dvou měsíců návrh na tzv. revizi a tak se odvolat proti jeho rozhodnutí.³³⁰ Žádosti o revizi byly adresovány panovníkovi a rozhodovány komorním soudem. Kromě trestních záležitostí nemělo podání žádosti odkladný účinek. Proti rozsudku vydanému po revizi již nebylo odvolání. Přestože revize měly být požadovány jen zcela výjimečně, jejich počet byl tak značný, že byl Maxmilián II. nucen vydat v r. 1571 mandát, který za bezdůvodné požadování revize stanovil přísné sankce.³³¹ Po stížnosti měšťanů na zemském sněmu v roce 1600, že žádosti o revizi bývají vyřizovány se značným zpožděním, bylo množství jednacích dnů komorního soudu postupně navyšováno.

Ohledně revizí se rozhořel spor mezi panovníkem a šlechtou. Panovník pobývajících dlouhodobě mimo české království projednával revize s členy dvorské rady, což stavy oprávněně vnímaly jako vměšování do záležitostí Českého království. Proto bylo do zemského zřízení z roku 1564³³² vloženo, že v nepřítomnosti panovníka má revize řešit pouze komorní soud.³³³ V roce 1575 bylo toto právo dáno i zemskému soudu a nejvyšším

³²⁷ K podobě zápisů v registrech vedených u apelačního soudu podrobněji viz podkapitoly č. 3. 1. 1. 1 až 3. 1. 1. 3.

³²⁸ Jiří KLABOUCH, *Staré české soudnictví. Jak se dříve soudívalo*, Praha 1967, s. 229 (dále jen J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*). K této problematice také kapitola č. 9.

³²⁹ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 90.

³³⁰ Více k revizím K. ADAMOVÁ, *Apelační soud*, s. 108 – 109 a I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 46 – 48.

³³¹ „[...] poněvadž již tak mnoho osob nás za takovou příčinou a odvoláním se na vlastní osobu naši císařskou [...] zaneprázdnňují a čím dál vždy více toho přibývá [...]“ „[...] každý [kdo podá nezdůvodněnou žádost – H. Č.], aby pátý díl té sumy statku anebo té věci [...] a ten pátý díl k témuž ouřadu [apelační soud – H. Č.] spraviti a zaplatiti povinen a nad to ještě vězením dostatečným [...]“ „Pakliby žádného statku svého [...] neměl [...] toliko samým vězením jak výš dotčeno“ Mandát byl vydán tiskem a jeho datum je 14. května 1571. *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, sv. III 1558 – 1573. Praha 1884, s. 607 (dále jen *Sněmy české*, sv. III.)

³³² J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská*, s. 643 – 644.

³³³ P. KREUZ, *Postavení a působnost*, s. 104 – 105.

úředníkům.³³⁴ Po roce 1627 přešlo projednávání revizí od komorního soudu na českou dvorskou kancelář, přičemž už od roku 1610 mohlo jít pouze o spory, které se týkaly cti, hrdla nebo dědictví.³³⁵

Jiným výjimečným opravným prostředkem byl tzv. rozklad. O něj mohla jedna ze stran požádat do čtrnácti dnů po vynesení rozsudku. Pak byl apelační soud povinen do osmi dnů podat vysvětlení nejasných formulací obsažených v rozhodnutí. Pravidla pro vydávání rozkladů byla stanovena až v instrukci z roku 1644.³³⁶

5. 2 Kancelář apelačního soudu

Již v zakládací instrukci byl radě nad apelacemi za sídlo zvolen Pražský hrad. O přesnou lokalizaci kanceláře a popis jednotlivých místností se pokusil Ivo Plecháček.³³⁷ Apelační soud v období předbělohorském pravděpodobně sídlil v tzv. Karlově paláci pod přední polovinou Vladislavského sálu. Kancelář tvořily čtyři hlavní místnosti – předsíň, kancelář, radní síň a malá radní síň a dvě místnosti registratury. V těchto místnostech rada nezasedala jedině tehdy, když byla nucena opustit Prahu.³³⁸

Jak již bylo řečeno výše, v čele apelačního soudu stál prezident. Musel být z panského stavu a do úřadu byl vybírán panovníkem, do jehož rukou skládal přísahu. Instrukce o svých povinnostech získával od české kanceláře. Musel se účastnit všech zasedání rady. Měl právo jednání kdykoliv ukončit. Dohlížel na správnou činnost celého soudu. Do úřadu byl instalován nejvyšším purkrabím a placen byl českou komorou.³³⁹

Zakládací instrukcí bylo kromě prezidenta jmenováno třináct apelačních radů.³⁴⁰ Návrh na nového radu předkládal panovníkovi prezident. Ten také nového radu instaloval do úřadu a přijímal od něj přísahu. Povinností apelačních radů bylo připravovat návrhy rozhodnutí sporů k zasedání rady. Z počátku nebyl při jmenování radů kladen tak velký důraz na jejich právní kvalifikaci. Až instrukce z roku 1644 zavádí povinnost složení zkoušky před přijetím do úřadu.³⁴¹

Za vlastní administrativní činnost kanceláře byli zodpovědní dva sekretáři, kteří byli vybíráni z řad měšťanů. Jeden vedl českou expedici, druhý německou. Mohli se vzájemně

³³⁴ Podrobněji J. HAUSENBLASOVÁ, Počátky apelačního soudu, s. 9 – 10. *Sněmy české*, sv. IV., s. 270 – 271.

³³⁵ K. ADAMOVÁ, Apelační soud, s. 109.

³³⁶ Tamtéž, s. 110

³³⁷ I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 51 – 56.

³³⁸ Nejčastějším důvodem byly morové epidemie. Kvůli nim se rada do bitvy na Bílé hoře stěhovala celkem šestkrát do různých měst v Čechách, z toho jednou do Kouřimi (viz kapitola č. 4) I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 54 – 56.

³³⁹ Podrobněji I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 57 – 61.

³⁴⁰ O problematice jejich složení a postupném navyšování jejich počtu viz výše.

³⁴¹ Podrobněji I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 62 – 66.

zastupovat a starší z nich byl zpravidla představitelem kanceláře jako celku. Povinnosti sekretáře byly v počátcích apelačního soudu velmi rozmanité. Přebíral od stran nebo jejich poslů akta při, vydával jim potvrzení o převzetí a přijetí zapisoval do register. Zároveň od nich vybíral stanovený poplatek, který také zapsal do register a ukládal do truhly. Ručil za správnost údajů všech vydávaných písemností, zejména rozsudků.³⁴²

Dalšími úředníky kanceláře byli písaři, kteří měli na starost vlastní vyhotovování všech písemností. Také při zasedání rady předčítali z akt zaslaných městskými soudy.³⁴³

Narůstající agenda apelačního soudu si vyžádala zvýšení počtu jeho úředníků. V lednu 1602 proto vznikl nový úřad registrátora a taxátora, který byl do roku 1623 společný pro obě expedice.³⁴⁴ V roce 1627 byl poprvé jmenován viceprezident, který měl zastupovat prezidenta v době jeho nepřítomnosti.³⁴⁵

---

³⁴² Podrobněji I. PLECHÁČEK, *Apelační soud*, s. 66 – 68.

³⁴³ Podrobněji tamtéž, s. 69.

³⁴⁴ Podrobněji tamtéž, s. 68 – 69.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 61 – 62.

6. Průběh a účastníci komunikace, typologie korespondence

V následující části se pokusím nastínit průběh komunikace předbělohorské městské rady a její kanceláře s jejím okolím tak, jak mohla v ideálním případě probíhat. Celý proces komunikace je možné rozčlenit do tří základních etap, do kterých mohlo být zapojeno až pět účastníků.³⁴⁶

První etapou je tzv. geneze, neboli proces vzniku odesílaného misivu. Na jejím počátku je tzv. podání, které před městskými radními ústně přednesl nebo v písemné podobě předložil některý z obyvatel nebo měšťanů daného města. Podání mohla v městské radě přednést i místní korporace – např. cech. Všechny tyto účastníky můžeme označit termínem „původní iniciátor“. V některých případech bylo nutné k podání přiložit další dokumenty (důkazní materiály). Městská rada (tzn. iniciátor) podání zvážila, a pokud shledala žádost oprávněnou, dala pokyn písaři k vyhotovení konceptu, který jej pak zapsal do příslušných register evidujících odeslanou korespondenci města.³⁴⁷ V této části je nutné upozornit, že v některých městských kancelářích mohly být zápisy do register činěny až podle konečného znění misivu, to znamená, že písař do register opisoval misivy z čistopisů. Vyhotovením čistopisu, který byl připraven k odeslání, je zakončena první etapa komunikačního procesu.

Původním iniciátorem mohla být ale i samotná městská rada, kdy podnět k sepsání misivu vycházel z funkcí, které městská rada v rámci správy města vykonávala.

Druhou etapu představuje vlastní přenos vytvořeného misivu (tzv. komunikátu) v prostoru, neboli jeho odeslání určenému adresátu, kterým mohla být například jiná městská rada a její kancelář, vrchnostenská kancelář nebo kancelář některé z centrálních institucí. V předbělohorském období byly misivy nejčastěji dodávány prostřednictvím poslů (k nim podrobněji dále), kteří tak představují již třetího účastníka komunikačního procesu.

---

³⁴⁶ Následující popis průběhu vzniku misivu v městské kanceláři, tak i celého korespondenčního procesu vychází z poznatků Jany Vojtíškové, která se ve svých pracích zaměřila mimo jiné i na průběh komunikačního procesu. Jako model jí posloužil komunikační proces, tak jak jej chápe lingvistika. Ten pak z obecné (lingvistické) roviny přenesla do prostředí předbělohorských městských rad a jejich kanceláří. Autorka vymezuje základní termíny, se kterými dále pracuje. První skupinou jsou účastníci komunikačního procesu, kde rozlišuje původního iniciátora (zpravidla obyvatel města, který dal podnět své městské radě), iniciátora (městská rada, která dopis odesílá), adresáta (instituce, která dopis převezme) a konečného adresáta (ten, kterého přijímající instituce zastupovala). Druhou skupinou jsou tzv. komunikáty, neboli výsledky komunikačního procesu. J. VOJTÍŠKOVÁ, *Ke komunikaci*, s. 14 – 17, 128 – 132. K tomuto tématu i její starší práce vycházející z její práce diplomové: Jana KRUMPHOLCOVÁ (= VOJTÍŠKOVÁ), *Písemná komunikace královských měst v době předbělohorské korespondence z Nymburka do Českého Brodu*, in: *Celostátní studentská vědecká konference - Historie 1998. Sborník prací*. Praha 2000, s. 74 – 76. Popisu komunikačního procesu se věnoval také Čestmír Pelikán, který v zásadě vychází z poznatků Jany Vojtíškové. Čestmír PELIKÁN, *Registra městské korespondence města Chlumce nad Cidlinou z let (1610) 1614 - 1649*, *Sborník prací východočeských archivů 13*, 2009, s. 148 - 149 (dále jen Č. PELIKÁN, *Registra Chlumce nad Cidlinou*).

³⁴⁷ K rozboru kouřimských register více podkapitola č. 3.1.2.

Třetí závěrečnou etapu představuje tzv. recepce neboli přijetí odeslaného misivu v kanceláři příjemce neboli tzv. adresáta. V případě, že se doručený misiv týkal třetí osoby, například měšťana města, jehož radě byl misiv doručen apod., jedná se o tzv. „konečného adresáta“. Městská rada (nebo jiný z možných adresátů) jej kontaktovala a požadovala, aby se k obsahu misivu vyjádřil a zaujal určité stanovisko (ať už souhlasné či nesouhlasné), se kterým měl pak seznámit městskou radu (adresáta). V této fázi se nám komunikační proces uzavírá, respektive začíná nový cyklus, který se zpravidla skládal ze stejných etap.

Pokusme se nyní nastíněný teoretický průběh komunikace přenést do prostředí kouřimské městské kanceláře v případech, kdy kontaktovala apelační soud.

První etapa, tedy vznik vlastního misivu, tak jak byla popsána výše, není výrazněji ovlivněna tím, že adresátem vznikajícího misivu měl být apelační soud. Průběh probíhal obdobně, ať byl misiv odeslán do sousedního města nebo centrální instituci. Je zde ale nutno brát v potaz, že kouřimská městská rada představující z hlediska soudní hierarchie soud první instance v případě, že kontaktovala apelační soud, oslovovala instituci sobě nadřízenou, což se samozřejmě projevilo na stylizaci odesílaných misivů, které mají velmi zdvořilý až „úslužný“ tón. Kouřimská městská registra zachycují jak případy, kdy městská rada kontaktovala apelační soud z pozice tzv. původního iniciátora, tedy z vlastní iniciativy, tak i případy, kdy jej oslovila na základě podnětu jedné ze stran. V tomto případě tedy vystupovala v pozici tzv. iniciátora. Ve stejné pozici se městská rada nacházela i v případech, kdy odpovídala na předcházející misiv jí od apelačního soudu doručený.³⁴⁸ Ač o tom nejsou v kouřimských registrech žádné záznamy, je samozřejmé, že jednou skupinou písemností,³⁴⁹ které byly z kouřimské kanceláře k apelačnímu soudu odesílány, byly spisy neboli „akta“ týkající se soudních kauz, kvůli kterým bylo podáno odvolání k apelačnímu soudu. Tento „spis“, kromě všech podkladů týkajících se vlastní kauzy, obsahoval také odůvodnění, proč daná strana odvolání podala a pravděpodobně byl opatřen i průvodním dopisem. Druhou skupinu písemností pak představují jednotlivé misivy, jejichž znění již kouřimská registra zachycují a které si kouřimská městská rada s apelačním soudem vyměňovala, ať už v souvislosti s některou u městského soudu právě projednávanou kauzou, nebo v souvislosti s některým sporem, kvůli kterému bylo podáno odvolání, případně i ohledně záležitostí, které se soudními záležitostmi neměly žádnou spojitost.

---

³⁴⁸ Tyto misivy jsou v registrech mnohdy uvozeny slovem „odpověď“.

³⁴⁹ V tomto případě nepovažuji za možné označit tyto písemnosti z diplomatického hlediska jako misivy, protože k takovému označení nemám podklady.

U druhé etapy, tedy vlastního přenosu misivu, je možné předpokládat, že i misivy určené apelačnímu soudu pravděpodobně doručovali poslové.³⁵⁰ Bohužel zápisy v kouřimských registrech nám tuto skutečnost nemohou ani potvrdit, ani zásadním způsobem vyvrátit. Ze všech misivů, které byly odeslány k apelačním radům, se pouze v jednom z nich setkáme s poznámkou o způsobu doručení, a to ještě v post skriptu „*Byla-li která apelací ku právu našemu vyřízena vás [žádáme, že – H. Č.] ji po tomto poslu odešlete.*“³⁵¹

Poslední, třetí etapa, představuje vlastní přijetí misivu případně spisu v kanceláři apelačního soudu. V případě, že se jednalo o přijetí spisu, započal proces vyřizování odvolání.³⁵² V okamžiku, kdy apelační soud odeslal své rozhodnutí o podaném odvolání nebo odpověď na doručený misiv, začíná se již další cyklus komunikačního procesu s apelačním soudem.

Zde bych chtěla jen učinit závěrečnou poznámku právě k odesílání rozhodnutí od apelačního soudu zpět do Kouřimi, ač se z pohledu teorie komunikace jedná již o druhý cyklus komunikačního procesu. O způsobu odesílání rozhodnutí apelačního soudu zpět do Kouřimi se totiž v pramenech zachovalo více informací, než o doručování odvolání. Pro některé soudní spory lze zjistit nejen, kdy k odeslání rozhodnutí došlo, ale i jméno osoby, která si je u apelačního soudu vyzvedla, případně i její povolání nebo funkci v rámci městské samosprávy v Kouřimi. V těchto případech nám tak osoby vyzvedávající odvolání vystupují z anonymity a v některých případech se tak dozvíme i jména poslů z Kouřimi.³⁵³

Z popsaného průběhu komunikace je patrné, že i způsob přenosu zpráv (ať už rozhodnutí nebo běžné korespondence) hrál poměrně důležitou roli, a to nejen z hlediska časového, a proto bych chtěla poslům, kteří nejčastěji tuto činnost vykonávali, věnovat trochu pozornosti.

Nejstarší zprávy o posílání městské korespondence prostřednictvím poslů máme již z 12. století. Nicméně intenzivnější rozvoj jejich činnosti zaznamenáváme až o dvě století později, ve století čtrnáctém.³⁵⁴ Ve větších městech docházelo postupem času k organizování jejich činnosti tzv. poselskými řády, které upravovaly kromě povinností poslů také podmínky,

---

³⁵⁰ Tento předpoklad rozhodně nevyvrací znění artikulu C. VI. tzv. Koldínova zákoníku. „*To když všechno před obojí stranou přečteno, a což strany ukazovaly i čeho jsou se dokládaly, vyhledáno bude: hned též při přítomnosti stran to všecko i s příčinami těmi městskou pečeti aneb těch soudců, kteříž rozsudek učinili, zapečetěno a k vyššímu právu po přísežném poslu aneb jiném dobře zachovalém člověku beze všeho prodlévání a odkladův, dodáno a odesláno býti má.*“ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 89.

³⁵¹ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, fol. 254r.

³⁵² Průběhu vyřízení odvolání je věnována pozornost v předcházející podkapitole č. 5. 1.

³⁵³ Detailněji se celým procesem odesílání odvolání k apelačnímu soudu a vyzvedávání jeho rozsudku zabývám v kapitole č. 9.

³⁵⁴ Pavel ČTVRTNÍK – Jan GALUŠKA – Patricie TOŠNEROVÁ, *Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Liberec 2008, s. 16 (dále jen P. ČTVRTNÍK a kol., *Poštovníctví*).

za kterých bylo možné využít tohoto způsobu dopravy zpráv. Postupem času se v některých městech vyvinul způsob organizace, kdy v čele poslů zpravidla stával jeden z městských úředníků, tzv. poselský mistr, který organizoval jejich cesty a vybíral příslušné poplatky za jejich služby.³⁵⁵ Služeb městských poslů pochopitelně nevyužívala pouze městská rada, ale i měšťané a obyvatelé daného města spolu se zde působícími korporacemi, jakými byly například cechy. Kromě těchto „řádných“ poslů organizovaných městem mohli zprávy doručovat i poslové „příležitostní“ dobově nazývaní jako „schvální“,³⁵⁶ mezi které je možné zařadit studenty, potulné mnichy, tovaryše, různé poutníky apod. Služeb příležitostných poslů užívala především menší města, kterým se nevyplatilo udržovat místo stálého posla. Ze skupiny těchto příležitostných poslů je třeba vyzdvihnout zejména řezníky, kteří díky povaze svého řemesla vykonávali často dlouhé cesty za nákupem dobytka na venkov a při této příležitosti doručovali i jim svěřenou korespondenci. Stupeň jejich organizovanosti dospěl až tak daleko, že si na svých pravidelných trasách vybudovali stanice. Příjezd do určitého města pak oznamovali trubením.³⁵⁷

Vnímání městských poslů tehdejší společností je možné označit jako dvojsečné.³⁵⁸ V rámci domovské obce nebylo jejich společenské postavení nijak významné, o čemž svědčila i jejich sociální situace. Plat za poselské služby nebyl vysoký, a proto si přivydělávali různým způsobem.³⁵⁹ Na druhou stranu již z dřívějších dob se udrželo celospolečenské povědomí, že posel je svým způsobem osoba nedotknutelná, což bylo například v Koldínově městském zákoníku zohledněno tím, že nemohl být obstaven, pokud byl vyslán na sněm nebo

³⁵⁵ Pavel ČTVRTNÍK - Jan GALUŠKA – Jiří HÁNL – Patricia TOŠNEROVÁ – Václav ŠAMONIL, *Dějiny pošty v českých zemích*, Praha 2000, s. 16. (dále jen J. GALUŠKA a kol., *Dějiny pošty*). Václav ZÁBĚHLICKÝ, *Dějiny pošty, telegrafu a telefonu v československých zemích (od nejstarších dob až do převratu)*, nákladem vlastním, Praha [1928], s. 21 (dále jen V. ZÁBĚHLICKÝ, *Dějiny pošty*).

³⁵⁶ Martin ŠTINDL, *Velké Meziříčí a Velká Bíteš ve svazku sousedství (Každodenní komunikace poddanských měst v 17. století, Západní Morava 1, 1997, s. 10 (dále jen M. ŠTINDL, Velké Meziříčí a Velká Bíteš).*

³⁵⁷ Antonín HUDEC, *Spoje slovem i obrazem. Kapitoly z historie pošty a telekomunikací*, Praha 1973, s. 18 (dále jen A. HUDEC, *Spoje slovem*).

³⁵⁸ Velmi pěkně popsal vnímání poslů v obci Martin Štindl: „Od dob své současnosti stojí tito lidé poněkud v ústraní. V očích svého okolí totiž až příliš často opouštějí bezpečný okruh hradeb a putují po nejistých cestách. Jako takoví u svých současníků nezískávají úctu ani obdiv, ale svým konáním vzbuzují spíše podezření a pohrdání.“ M. ŠTINDL, *Velké Meziříčí a Velká Bíteš*, s. 9.

³⁵⁹ Poslové byli zpočátku odměňováni v naturáliích. Postupem času se přešlo na vyplácení odměn v penězích. Pro představu zde můžu uvést finanční ohodnocení nymburských poslů na počátku 17. století. Za cestu z Nymburka do Poděbrad posel získal 2 groše české (asi 9 km), do Kutné Hory vzdálené asi 35 km získal 8 gr. č. Za cestu do Prahy vzdálené asi 50 km inkasoval 12 gr. č. Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Instituce městských poslů v českých zemích v době předbělohorské, Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost 4, 2007, s. 487. Také Jana KRUMPHOLCOVÁ (= VOJTÍŠKOVÁ), Komunikace českých královských měst v době předbělohorské (Úřední korespondence mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem), Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny 4, 2002, č. 1, s. 26 – 27. Možnost srovnání finančního ohodnocení poslů působících ve stejné době ve vrchnostenském prostředí, nám umožňuje studie Jiřího Kubeše, který se zaměřil na komunikaci Petra Voka z Rožmberka. Jeho poslové měli pevně stanovenou taxu 3 groše a 3 denáry za ujiti jedné míle (11, 2 km). Jiří KUBEŠ, *Rosenbergica 2. Rožmberští poslové. (Příspěvek ke komunikační praxi ve středoevropském prostoru na počátku 17. století), Sborník vědeckých prací univerzity Pardubice 7 – Serie C, 2001, s. 28 (dále jen J. KUBEŠ, Rosenbergica 2.).**

ke králi kvůli nějaké důležité potřebě obce.³⁶⁰ Napadení posla bylo tímž právem vnímáno jako výtržnost a podle závažnosti tohoto činu za ně byly stanoveny i tresty.³⁶¹

Nejen z tohoto důvodu bylo třeba posly odlišovat od ostatních cestujících pohybujících se po silnicích. Proto byli „řádni“ poslové (a to nejen městští) poměrně brzy vybaveni znamením svého pána, které nosili na viditelném místě – nejčastěji na rameni nebo na prsou. Poslové ve službách Starého a Nového Města pražského měli již od 13. století povinnost nosit služební oděv – stejnokroj, jehož barevnou kombinaci známe. Staroměstští poslové byli oděni do černého kabátu a žlutých nohavic, novoměstští naproti tomu měli stejnokroj červeno-žlutý. K dalšímu vybavení posla náleželo kovové pouzdro nebo kožená brašna, kterou nosili zavěšenou přes rameno. Obojí bylo určeno k uložení přenášené (převážené) korespondence. Dlouhé kopí jim sloužilo jak k obraně, tak jako opěrná hůl.³⁶²

Poslové nesoucí zprávy se na silnicích,³⁶³ po kterých se pohybovali především pěšky, potkávali s posly vyslanými jinými institucemi – univerzitami,³⁶⁴ vrchnostmi,³⁶⁵ kláštery,³⁶⁶ zeměpanskými³⁶⁷ úřady nebo soudy (např. zemský soud).³⁶⁸

---

³⁶⁰ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 296.

³⁶¹ Tamtéž, s. 321.

³⁶² A. HUDEC, *Spoje slovem*, s. 19.

³⁶³ Přes české království procházející zemské stezky postupně přestaly vyhovovat zvýšenému obchodnímu provozu a ve 14. století byly postupně měněny v zemské „veřejné“ silnice, které byly širší. Síť silnic, tak jak se vytvořila ve 14. století, se v podstatě udržela až do století šestnáctého. Náklady na údržbu silnic byly v rukách vrchností, přes jejichž panství procházely, a ač cestující byli povinni platit vedle cla, které připadalo králi, i mýto, které mělo být znovu investováno právě do silnic, zpravidla tomu tak nebylo. Snaha dbát o bezpečí cestujících se projevila v nařízení z r. 1361, podle kterého měly být lesy v okolí silnic vykáceny do vzdálenosti „co by kamenem obehjatým prsty dohodil“. V 16. století tato vzdálenost vzrostla na 32 metrů. Z 15. století se také dochovala první „pravidla silničního provozu“ nebo spíše ustanovení o způsobu dávání předností mezi dvěma povozy, jezdcem a pěším. J. GALUŠKA a kol., *Dějiny pošty*, s. 15, 31 – 32.

³⁶⁴ Asi nejpropracovanější systém poslů měla pařížská univerzita, kde byli studenti rozděleni do čtyř národů podle místa původu. Každý z těchto národů si pak vybral své posly, kteří se dále dělili na hlavní posly „grands massagers“ a podposly „petits massagers“. Hlavní poslové vybírali poplatky, z kterých pak hradili výlohy podposlů. Služeb takto organizovaných univerzitních poslů začala brzy využívat i širší společnost, takže bylo nutné vybudovat ve městech a vesnicích stabilní sídla, aby doprava zpráv byla co nejplynulejší. V. ZÁBĚHLICKÝ, *Dějiny pošty*, s. 19 – 20.

³⁶⁵ Vrchnosti často využívaly jako poslů svých poddaných, především v případech, kdy bylo nutné danou informaci přenést pouze v rámci dominia (např. povinnost poddaných ze Střešovic roznášet korespondenci strahovského opata do 7 mil tzn. asi 52, 5 km). S důležitějšími zprávami za hranice dominia nebo dokonce k významným sousedům byli vysíláni zpravidla řádní poslové, kteří žili u dvora daného velmože. Mohlo tedy docházet ke specializaci poslů. Takového významnějšího postavení dosáhl u dvora Petra Voka z Rožmberka jistý Vít Fabián. P. ČTVRTNÍK a kol., *Poštovníctví*, s. 16. J. KUBEŠ, *Rosenbergica 2.*, s. 28

³⁶⁶ Kláštery v období středověku využívaly k poselským službám především vlastních bratří. Ti se zprávami putovali do sousedních klášterů, často je ale poselství zavedlo k církevní vrchnosti, mnohdy k samotnému papeži do Říma. Poslové měli možnost přespát v jiných klášterech, pokud od sebe byly příliš vzdáleny, některé řády budovaly speciální stanice, kde si mohli poslové odpočinout. V. ZÁBĚHLICKÝ, *Dějiny pošty*, s. 19. A. HUDEC, *Spoje slovem*, s. 16.

³⁶⁷ I panovník byl nucen udržovat kontakt jak s okolními státy, tak i s vlastní zemí. Politicko-ekonomické zájmy i samotná správa země si tento kontakt ostatně vynucovaly samy. Agenda panovnické kanceláře i soukromá korespondence byla doručována prostřednictvím poslů, kteří podléhali komoře, tedy úřadu, který měl na starosti správu panovníkových financí. Již před zřízením královské pošty byla povinnost těmto poslům poskytnout ubytování a případně i čerstvého koně. J. GALUŠKA a kol., *Dějiny pošty*, s. 16. P. ČTVRTNÍK a kol., *Poštovníctví*, s. 15.

Své nezanedbatelné místo ve vývoji doručování korespondence v českých zemích má budování státní pošty.³⁶⁹ Ta měla být organizována systematicky, na rozdíl od výše popsané praxe doručování zpráv, které se dělo převážně příležitostně a podílely se na něm jen ty vrstvy společnosti, které tuto službu ke své činnosti potřebovaly.

Tak jako řada dalších změn ve fungování státní správy, spadá i snaha o zavedení pravidelného poštovního spojení do doby nástupu Habsburků na český trůn. Hned roku 1527 pověřil Ferdinand I. Antonína Thurn-Taxisem zřízením poštmistrovského úřadu v Praze, v jehož čele měl stát pražský poštministr. Do tohoto nově zřízeného úřadu doporučil svého příbuzného Ambrosia Taxise.³⁷⁰ Ještě v témže roce začalo fungovat první pravidelné poštovní spojení mezi Prahou a Vídní tvořené řadou poštovních stanic, které od sebe byly vzdáleny přibližně 2 poštovní míle (1 poštovní míle odpovídá přibližně 7,5 km), což odpovídalo přibližně dvěma hodinám jízdy na koni.³⁷¹ Kromě této trati vznikly v průběhu 16. století tratě další, ať už stálé, nebo „příležitostné“, které byly dány momentální potřebou především diplomatickou a vojenskou.³⁷²

Takto organizovaná pošta sloužila až do poloviny 16. století výhradně potřebám panovníka a administrativě dvorských úřadů. Až v druhé polovině století byly služby královské pošty postupně zpřístupňovány i širšímu okruhu obyvatel Českých zemí. Prvním krokem byl souhlas císaře Maxmilián II., aby poštou byly přepravovány i zásilky soukromníků. Koncem téhož století povolil jeho syn císař Rudolf II. i přepravu osob. Od téže

---

³⁶⁸ Kromě poslů královské komory byli důležití i tzv. soudní poslové, kteří působili u zemského soudu. V rámci řízení před tímto soudem byla jejich úloha důležitá především při přípravném řízení. Povinností soudních poslů bylo doručit obžalovanému tzv. půhon neboli předvolání žalované strany před soud. Od konce 13. století muselo být, kromě lokalizace majetků pohnaného, v půhonu alespoň rámcově uvedeno, čeho se spor bude týkat a jaké budou vedeny důkazy. Sepsaný půhon byl předán některému ze zřízců soudu (v Brně byli najímání poslové), který jej doručil na statky uvedené v půhonu. Pokud se poslovi nepodařilo předat půhon, mohl tuto skutečnost oznámit manželce nebo úředníkům. V krajním případě se musel opatřit důkazem, že s půhonem na statky dorazil (značka na dveřích). O způsobu a problémech spojených s doručováním půhonů podrobněji J. KLABOUC, *Staré české soudnictví*, s. 155 – 166. Ve městech, jejichž jurisdikce byla výrazně omezena prostorem města, často obehnaného hradbami, byl proces předvolání před soud výrazně jednodušší. Soudní zřízenec přišel k pohnanému domů, a pokud jej tam nezastihl, nechal mu zprávu u sousedů. Poslů bylo užíváno pouze v případech, kdy se měšťané daného města dostali do sporu s někým mimo jeho právní okruh. J. KLABOUC, *Staré české soudnictví*, s. 217 – 219.

³⁶⁹ Tak jako v jiných zemích ovládaných Habsburky, byli i v Českých zemích organizací královské pošty pověřeni příslušníci původně severoitalského rodu Tassů. Jeho příslušníci po přenesení většiny podnikatelských aktivit na území Svaté říše římské začali používat poněmčenou verzi svého jména Taxis, později pak Thurn-Taxis. Úřad nejvyššího dvorského poštministra si udrželi až do r. 1564 a vliv na jmenování pražského poštministra si udrželi až do r. 1571. Podrobněji k tomuto rodu a jeho působení v Evropě v oblasti poštovníctví viz P. ČTVRTNÍK a kol., *Poštovníctví*, s. 18 – 20 a 22.

³⁷⁰ V údajích o jejich vzájemném příbuzenském vztahu se literatura rozchází. Jana Vojtíšková uvádí, že Ambrož Thurn-Taxis byl Antonínův strýc, viz J. VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace*, s. 121. Jan Galuška prozměnu uvádí, že Ambrož byl bratrancem Antonína, viz J. GALUŠKA a kol., *Dějiny pošty*, s. 23. Do třetice Antonín Hudec označuje Ambrože Taxise jako synovce Antonína, viz A. HUDEC, *Spoje slovem*, s. 22.

³⁷¹ J. GALUŠKA a kol., *Dějiny pošty*, s. 22 – 23.

³⁷² Detailně se vzniku i zániku jednotlivých poštovních tratí věnoval František ROUBÍK, K vývoji poštovníctví v Čechách v 16. až 18. století, *Sborník archivu ministerstva vnitra Republiky Československé* 10, 1937, s. 169 – 281 (dále jen Fr. ROUBÍK, K vývoji poštovníctví).

doby se také datuje snaha centrálních úřadů omezit činnost jak soukromých poslů (např. městských), tak formanů, kteří svojí činností představovali pro královskou poštu konkurenci. O trvanlivosti těchto konkurenčních způsobů doručování korespondence a dopravy osob svědčí především opakování zákazu užívání jejich služeb (patent z 12. srpna 1637 zakazující činnost řeznických poslů).³⁷³ Důvodem, proč obyvatelé českých zemí vyhledávali jejich služby i přes králův zákaz, byla jednak větší volnost – osoby cestující královskou poštou byly podrobovány přísnější kontrole, jednak pravděpodobně lepší dostupnost a to jak z teritoriálního, tak finančního hlediska.

Právě nedostupnost královské pošty z hlediska teritoriálního byla problémem i pro Kouřim, která, ač královské město, ležela zcela mimo její trasy.³⁷⁴ Proto byla nucena využívat služeb poslů. Nicméně z dochovaných pramenů není možné jednoznačně vyvodit, zda měla vlastní „řádne“ posly, nebo zda využívala služeb poslů „příležitostných“. Zprávy o jejich působení pro kouřimskou městskou radu, respektive pro měšťany a obyvatele města Kouřimi, jsou velmi omezené.

Stejně jako poslové jiných měst byli i ti kouřimští pověřováni vedle doručení příslušného listu i vyzvednutím určité finanční částky. V lednu roku 1568 upomínal Jan Pech na radních města Vysokého Mýta dluh po nebožce Martě Holubíkové, který činil 14 kop a 4 groše míšeňské. K dlužné částce byly připočítány i náklady ve výši 2 a půl kopy. Vyzdvižením požadované sumy a jejím kvitováním byl pověřen právě posel, který byl s tímto listem do Vysokého Mýta poslán. „*A protož že vedle též odpovědi Vaší opatrnosti tohoto posla naschválního [Jan Pech – H. Č.] posílá a Vaší opatrnosti žádá a my [kouřimská rada – H. Č.] se přimlouváme, že po témž poslu proti pořádné kvitanci spoluradnímu našemu ostatek toho dluhu jako 14 kop 4 gr. míš. i s škodami na to 2,5 kopy vzešlý dodati a odeslati ráčíte.*“³⁷⁵ V jiných odeslaných misivech bylo zplnomocnění posla k vyzdvižení částky zvláště zdůrazněno: „*I za to žádá a my se přimlouváme, že jí k dodání té 3 kop míš. a k odeslání po tomto poslu přidržeti ráčíte. Neb týž posel přijma od ní peníze jest zmocněn aby jí na místě radního našeho i sirotků podle práva kvitoval.*“³⁷⁶ V tomto případě se jednalo o požadavek Martina Krejčího, spoluradního v Kouřimi, aby Kateřina Pincernová z Českého Brodu zaplatila svůj dluh sirotkům po Josefovi Tichém.

³⁷³ J. GALUŠKA a kol., *Dějiny pošty*, s. 24 – 27.

³⁷⁴ O výjimečném postavení Kouřimi, co se týče dosažitelnosti Prahy, zde bohužel v negativním smyslu Josef HŮRSKÝ, *Vývoj dopravního a poštovního spojení Prahy s českými městy do začátku 19. století*, *Historická geografie* 14 – 15, 1967, s. 620.

³⁷⁵ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 175v.

³⁷⁶ Tamtéž, inv. č. 170, f. 198v.

Vedle vyzvedávání finančních částek byli kouřimští poslové pověřováni i jejich doručením, jak nás o tom informuje zápis z 4. května roku 1566, „ [...] že Lukáš Střela Havlovi Sedleckýmu 38 gr. č. po tomto listu dodateli jemu odsílá.“³⁷⁷ O tom, že nemusely být doručovány jen finanční obnosy, nám vypovídá jiný zápis. Kouřimští odeslaným misivem žádali Václava Malešického, aby vypustil vodu ze svého rybníka a jako projev své vděčnosti za tuto službu „ [...] vaší milosti ovoce a víno posíláme.“³⁷⁸ Asi daleko menší radost měl týž Václav Malešický o dva roky později, v říjnu 1568, kdy mu kouřimská městská rada na žádost svého spoluradního Jana Pecha odesílá rozhodnutí apelačního soudu: „*Sme žádání od spolu radního našeho Jana Pecha k vaší milosti za toto připsání, že vaší milosti apelaci, kteráž jest jemu od jich milostí pánů rad nad apelacemi zřízených odeslána po tomto svém poslu posílá.*“³⁷⁹

I kouřimští poslové byli zpravidla pěší, jak nám dokládají dvě zprávy. První je datována k 2. červnu roku 1568: „*Pavlíček Kuliškový ten podruh u Eliášů s nadepsaným listem chodil a samému panu opatu jej dodal. A pan opat že jemu když s ním německy mluvil, že doma písaře nemá odpověď dal, že po svém poslu odešle.*“³⁸⁰ Druhá vznikla o osm měsíců později a je výrazně stručnější: „*Poslu od chůze dáti.*“³⁸¹

V druhé části této kapitoly bych se chtěla alespoň stručně zmínit o typologii korespondence, kterou mohli městští poslové doručovat. Zaměřit se chci především na dvě možná rozdělení. První je z hlediska účastníků korespondenčního procesu, tedy zejména adresátů. Druhé pak z hlediska obsahu doručovaného listu. Je pochopitelné, že v obou výše uvedených typologiích se odrazí specifika toho kterého města a také časové období, ve kterém sledovaná korespondence vznikla. Nicméně jejich vzájemným srovnáním je možné dojít k určitým závěrům, které je pak třeba dát do souvislosti se sledovaným tématem, tedy komunikací městské rady v Kouřimi s apelačním soudem.

S velmi propracovanými typologiemi vztahujícími se k oběma sledovaným hlediskům přichází Marek Ďurčanský.³⁸² Adresáty, kterým byla určena nymburská korespondence 30. let

³⁷⁷ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 51v.

³⁷⁸ Tamtéž, inv. č. 170, f. 84r.

³⁷⁹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 232r.

³⁸⁰ Tamtéž, inv. č. 170, f. 202r.

³⁸¹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 267r.

³⁸² Marek Ďurčanský sestavil typologie na základě rozboru nymburských register z let 1629 - 1634. Marek ĎURČANSKÝ, Nymburk v letech 1629 – 1634 ve světle městských register a jiných pramenů 2. (Městská kancelář a obsahový rozbor register), *Středočeský sborník historický* 26 – 27, 2000 – 2001, s. 24 – 27 (dále jen M. ĎURČANSKÝ, Nymburk v letech 1629 – 1634 2.) Týž, *Nymburská registra z let 1629 – 1634*, Diplomová práce, Filozofická fakulta – Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1998, s. 51 – 58.

17. století, rozdělil do 11 skupin.³⁸³ Až na čtvrtém místě se mezi adresáty objevuje císař spolu s centrálními úřady, jejichž počet autor vyčísľuje na jedenáct, bohužel mezi nimi nezmiňuje kontakty s apelačním soudem, což ovšem neznamená, že tím směrem korespondence neodcházela. Druhá typologie – z hlediska obsahu – zahrnuje celkem 8 skupin.³⁸⁴ První dvě nejpočetněji zastoupené skupiny se týkaly majetkových záležitostí, předně jednotlivců, poté obce jakožto celku. Autor sem zahrnuje odeslané misivy, týkající se vymáhání dlužných částek, spravedlností (neboli dědických podílů) i různých věcí. Kvůli obecním záležitostem pak misivy ohledně obecních dluhů, vybírání berní a jejich nedoplatků i jiných hospodářských záležitostí. Pravděpodobně opět v souvislosti s vojenskou situací je poměrně početně zastoupená korespondence týkající se migrace obyvatel a vojenských záležitostí. Obdobně složenou korespondenci z hlediska adresátů i obsahu je možné dohledat i pro, od Nymburka nepříliš vzdálený, Chlumec nad Cidlinou.³⁸⁵ I zde převažovala korespondence v majetkových záležitostech jednotlivců, která byla na rozdíl od Nymburka následována záležitostmi týkajícími se trestněprávní problematiky a správy obce. Mezi adresáty převažovala okolní města a, na rozdíl od Nymburka, se v Chlumu setkáme s jedním misivem určeným k apelačnímu soudu. O obsahovém složení korespondence odesílané z dalších měst nacházejících se východně od Prahy (jmenovitě Kolína, Kouřimi, Kutné Hory a Nymburka) do Nového Města pražského můžeme říci, že se nijak zásadně nelišilo od těch výše uvedených.³⁸⁶ I zde výrazně převažovala korespondence týkající se majetkových záležitostí jednotlivců (především vymáhání finančních pohledávek), která byla až s určitým odstupem následována dalšími skupinami. Tu tvořily misivy týkající se dědických záležitostí, právní oblasti, trestněprávní oblasti, městských korporací a nakonec záležitostí obce jako celku. V Kutné Hoře je k nim třeba přiřadit i misivy týkající se městských korporací. Trošku zvláštní postavení mezi jmenovanými městy zaujímá námi sledovaná Kouřim. V korespondenci, kterou odeslala do Nového Města pražského, zcela chybí záležitosti týkající se obce jako celku. Veškerá odeslaná korespondence se tak týkala záležitostí jednotlivců. Z provedených

³⁸³ Tyto skupiny jsou následující: 1) města, 2) vyšší vrchnostensí úředníci, 3) nižší šlechta 4) císař, zemské úřady a úředníci, 5) vyšší šlechta, 6) nižší vrchnostensí úředníci, 7) měšťané, 8) duchovní, 9) císařští důstojníci, 10) cechy, 11) ostatní.

³⁸⁴ Tyto skupiny jsou následující: 1) majetkové a hospodářské záležitosti obce, 2) správní záležitosti obce, 3) majetkové záležitosti jednotlivců, 4) migrace, 5) trestněprávní záležitosti, 6) církevní záležitosti, 7) vojenské záležitosti, 8) ostatní.

³⁸⁵ Rozboru korespondence tohoto města se věnoval Č. PELIKÁN, *Registra Chlumce nad Cidlinou*, s. 152 – 154. Oproti výše uvedené typologii se mezi adresáty korespondence neobjevují cechy a císařští důstojníci.

³⁸⁶ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace*, s. 192 – 201, 216 – 220, 241 – 249, 272 – 278. Vzhledem k množství zkoumaných register autorka vcelku pochopitelně ustoupila od početního o procentuálního vyjádření zastoupení jednotlivých skupin misivů. To je možné odvodit z detailních tabulkových přehledů. Ve svém starším článku se věnovala obsahovému složení korespondence vyměněné mezi Kolínem a Nymburkem. Jana KRUMPHOLCOVÁ (= VOJTÍŠKOVÁ), *Komunikace nymburské a kolínské městské rady ve světle úřední korespondence*, *Vlastivědný zpravodaj Polabí* 34, 2000, s. 48 – 56.

rozborů korespondence odesílaných v opačném směru, tedy z Nového Města pražského, je pro nás nejzajímavější ta, která se zaměřuje na složení adresátů vyjma měst, které je možné zachytit ve třech knihách novoměstských register.³⁸⁷ Ve vytyčeném období, které bylo autorkou stanoveno od září 1588 do počátku prosince 1591,³⁸⁸ se novoměstská městská rada obrátila na apelační soud celkem 33 misiv.³⁸⁹ Zde je ovšem nutné mít na zřeteli, zda zkoumaná registra představují veškeré knihy, do kterých byla zachycována odeslaná korespondence, či zda došlo k nějakým ztrátám. I přesto uvedené zjištění poskytuje jedinečný srovnávací materiál pro sledované téma.

Srovnání struktury korespondence z dalších měst³⁹⁰ potvrdilo výše uvedené skutečnosti, které se týkají obsahového hlediska, a to, že ve většině z nich výrazně převažovala korespondence týkající se majetkových záležitostí jednotlivců. Obecně lze říci, že na prvních čtyřech příčkách z hlediska četnosti se kromě zmíněných majetkových záležitostí objevovala ještě korespondence týkající se trestněprávní problematiky, záležitosti obce jako celku (jak majetkové tak bezpečnostní) a záležitosti migrace obyvatel. U měst, ve kterých byla sledována korespondence v období třicetileté války, je pochopitelné, že se tato skutečnost do struktury jejího obsahu promítla a podíl misivů týkajících se válečných záležitostí výrazně stoupl.³⁹¹ Dalším zajímavým závěrem vyplývajícím ze srovnání obsahové

---

³⁸⁷ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace*, s. 146 – 154. Jedná se o Registra pro záležitosti císařské 1586 – 1589 (1590, 1591), Registra pro záležitosti panské 1587 – 1593 a Registra pro rytířské záležitosti 1587 – 1593.

³⁸⁸ Autorkou zvolené sledované časové období svou délkou (nikoliv však obdobím) odpovídá době, po kterou byla vedena sledovaná kroužková registra. Tedy něco málo přes tři roky.

³⁸⁹ Šest konceptů misivů je zachyceno v Registrech pro záležitosti císařské, zbylých 27 zachycují Registra pro záležitosti panské. J. VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace*, s. 146 – 147.

³⁹⁰ Srovnej zejména: Jan ČERNÝ, Nové Strašecí v korespondenci se Slaným a Rakovníkem v 16. a 17. století, *Středočeský sborník historický* 35, 2009, s. 143 – 144, 148 – 152 (dále jen J. ČERNÝ, Nové Strašecí v korespondenci). Týž, Korespondence mezi městy Rakovníkem a Slaným v 16. století, in: Jan ČERNÝ – Božena FRANKOVÁ – Renata MAYEROVÁ (edd.) *Slánské rozhovory 2007. Rakovník – Slaný. Historie. Literatura. Osobnosti. Památky. Sborník příspěvků z kolokvia. Rakovník – Slaný, které proběhlo 9. října 2007 v bývalé kolejní kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie*, Slaný, Královské město Slaný 2008, s. 21n (dále jen J. ČERNÝ, Korespondence mezi Rakovníkem a Slaným). Týž, Službu svú vzkazujem slovné opatnosti páni sousedé a přátelé naši milí. Registra odeslaných listů města Rakovníka z let 1534 – 1544 (1545), *Rakovnický historický sborník* 6, 2006, s. 166 (dále jen J. ČERNÝ, Službu svú). Na poměrně malém vzorku 11 originálních misivů z let 1524 – 1625 převahu majetkových záležitostí jednotlivců prokázal i Bohumír ROEDL, Ke komunikaci městských rad ve Slaném a v Lounech v předbělohorském století, in: Dana PŘIBYLOVÁ – Vladimír PŘIBYL (edd.), *Slánské rozhovory 2006. Louny – Slaný. Sborník příspěvků z kolokvia Slánské rozhovory 2006 - Louny - Slaný, které proběhlo 10. října 2006 v bývalé kolejní kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie*, Slaný 2007, s. 20. Vít KŘESADLO, Jihlavská česká městská registra v letech 1573 – 1574, *Západní Morava* 1, 1997, s. 90n (dále jen V. KŘESADLO, Jihlavská registra). M. ŠTINDL, Velké Meziříčí a Velká Bíteš, s. 4 – 8.

³⁹¹ Velmi přínosná je v tomto ohledu studie Jana Černého, který porovnává mimo jiné složení korespondence města Nové Strašecí v 16. a 17. století. J. ČERNÝ, Nové Strašecí v korespondenci, s. 163 – 175. Dále srovnej s: M. ŠTINDL, Velké Meziříčí a Velká Bíteš, s. 7 – 8. Bohdan ZILYNSKYJ, Soubor listů rakovnické městské rady z května až července 1620 (Nad zápisy jednoho svazku rakovnických městských register), *Rakovnický historický sborník* 3, 2002, s. 11 – 13 (dále jen B. ZILYNSKYJ, Soubor listů).

stránky korespondence je fakt, že se v ní téměř nesetkáme s politickými otázkami.³⁹² Jedinou výjimku tvoří soubor misivů odeslaných ze Slaného do Loun ve 40. letech 15. století.³⁹³

Typologii adresátů můžeme najít, kromě výše uvedených měst, už jen pro pár dalších. Důvodem je, že řada autorů zaměřila své bádání na vzájemné kontakty mezi dvěma subjekty (nejčastěji městy) a specifikování okruhu dalších adresátů nevěnovali příliš pozornosti.³⁹⁴ I tak jsou typologie pro další města ve srovnání s výše uvedenými výrazně stručnější. Což překvapí například u tak významných center, jakými byly České Budějovice a Brno, kde je otázka adresátů pojednána jen velmi stručně.³⁹⁵ Pro město Rakovník se dozvídáme, že jeho misivy z 30. a 40. let 16. století směřovaly především do okolních měst, a to především severně a západně od tohoto města.³⁹⁶ V kritickém roce 1620 naopak převážně k šlechticům v regionu a až poté do okolních měst.³⁹⁷ Pro města Velké Meziříčí a Velkou Bíteš se také dozvídáme pouze o adresátech z řady okolních měst.³⁹⁸

Z uvedeného přehledu jednoznačně vyplývá, že královská rada nad apelacemi se jmenovitě mezi adresáty objevila jen výjimečně. Na tomto faktu ale nemůžeme založit předpoklad, že si zmíněná města s touto institucí korespondenci nevyměňovala. Právě naopak, korespondence k apelačnímu soudu odesílána byla, jen to není z literatury a v ní užitých typologiích dostatečně patrné. Ve prospěch tohoto závěru hovoří i pouhé zmínky o tom, že nějaký dlouho trvající spor byl doveden až před apelační soud (např. v Nymburce nebo v Novém Strašecí).³⁹⁹ Literatura tak pouze neposkytuje dostatek komparačního materiálu pro situaci v Kouřimi, vyjma práce Jany Vojtíškové (viz výše) a článku Neudertové a Kuthanové.⁴⁰⁰

³⁹² Jan Černý uvádí, že tuto skutečnost způsobilo „*Klidné období druhé poloviny 16. století a umenšené politické postavení měst* [...]“ J. ČERNÝ, Korespondence mezi Rakovníkem a Slaným, s. 22. Na absenci korespondence dotýkající se politických záležitostí upozorňuje také J. VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace*, s. 310.

³⁹³ Jan MAREŠ, Vztahy mezi městy Slaným a Louny v polovině 15. století ve světle slánského kopiáře, in: Dana PŘIBYLOVÁ – Vladimír PŘIBYL (edd.), *Slánské rozhovory 2006. Louny – Slaný. Sborník příspěvků z kolokvia Slánské rozhovory 2006 - Louny - Slaný, které proběhlo 10. října 2006 v bývalé kolejni kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie, Slaný 2007*, s. 15n (dále jen J. MAREŠ, Vztahy mezi městy).

³⁹⁴ Srovn. J. ČERNÝ, Korespondence mezi Rakovníkem a Slaným, s. 20. Týž, Nové Strašecí v korespondenci, s. 138. J. MAREŠ, Vztahy mezi městy, s. 14 – 17.

³⁹⁵ Tomáš STERNECK, Z korespondence mezi Českými Budějovicemi a Brnem v polovině 16. století, *Brno v minulosti a dnes. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna 18*, Brno 2005, s. 560 – 564.

³⁹⁶ J. ČERNÝ, Službu svú, s. 20.

³⁹⁷ B. ZILYNSKYJ, Soubor listů, s. 8.

³⁹⁸ M. ŠTINDL, Velké Meziříčí a Velká Bíteš, s. 4 – 5, 11 – 16. Autor při svém rozboru vycházel z frekvence vyslaných posílů na základě dochovaných účtů.

³⁹⁹ Srovn. např. M. ĎURČANSKÝ, Nymburk v letech 1629 – 1634 2., s. 22 – 23. J. ČERNÝ, Nové Strašecí v korespondenci, s. 156 – 157.

⁴⁰⁰ Michaela NEUDERTOVÁ – Lenka KUTHANOVÁ, Ke komunikaci apelačního soudu a městských hrdelních soudů v době pobělohorské, in: Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16. – 18. století. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích 21. – 22. 9. 1995, Pardubice 1996*, s. 119 – 132.

7. Přehled a analýza soudních sporů probíhajících v Kouřimi v letech 1548 – 1568

Přistupme nyní k přehledu soudní agendy v Kouřimi, tak jak se nám o ní zachovaly zprávy v pramenech vzniklých z činnosti apelačního soudu. Tyto prameny, jak již bylo uvedeno výše, je možné nalézt ve dvou fondech. Prvním z nich je vlastní fond apelačního soudu uložený v Národním archivu.⁴⁰¹ Druhým je fond Topografická sbírka F,⁴⁰² který je uložen v Archivu Národního muzea a kromě jiných písemností obsahuje i originály rozhodnutí, které apelační soud odeslal do Kouřimi. Do následujícího přehledu jsem zařadila všechna odvolání od sporů, které byly před kouřimským městským soudem posuzovány ve sledovaném období, tj. v letech 1548 až 1568 včetně. K jednotlivým letům jsou pak rozhodnutí přiřazována podle data rozhodnutí městského soudu. Pouze v případě, že prameny toto datum neuvádějí, bylo rozhodnutí k danému roku přiřazeno podle data rozhodnutí apelačního soudu.⁴⁰³

Jako základní pramenný zdroj mi posloužila kniha s inv. číslem 99, která svým časovým rozsahem (1548 – 1566) pokrývá většinu sledovaného období⁴⁰⁴ a která patří mezi tzv. prezidentská registra. Pro následující roky jsem použila knihy s inv. čísly 115 a 116, které patří mezi tzv. registra sekretáře a zachycují odvolání z let 1568 a 1569.⁴⁰⁵ K celkem 105⁴⁰⁶ zachyceným odvoláním z těchto tří knih, které vytvořily určitou základní chronologickou řadu, jsem pak přiřazovala tytéž spory, které jsem našla v ostatních pramenech.

Předně se jednalo o zbylé knihy patřící mezi tzv. registra sekretáře, které jsou uloženy pod inv. čísly 102 – 114. Zde je nutno opět připomenout, že od těchto register se nedochovaly všechny „ročníky“ a knihy s odvoláními z let 1551, 1552, 1558, 1565 až 1567 chybí. Absence zápisů z uvedených let (kromě roku 1567) nepředstavuje až tak zásadní nedostatek díky existenci rukopisu s inv. číslem 99. V zásadě je možné říci, že je-li daný rok v časovém rozsahu prezidentských register a zároveň se pro něj dochovala registra sekretáře, dochází k dublování zápisů. Pouze v jednom případě se stalo, že odvolání je zapsáno do tzv. register sekretáře a prezidentská registra jej neobsahuje. Šlo o soudní spor z roku 1561 o „šacuňk“

---

⁴⁰¹ K charakteristice pramenů viz podkapitola č. 3. 1. 1.

⁴⁰² K charakteristice pramenů viz podkapitola č. 3. 1. 4.

⁴⁰³ Nejvíce odvolání, které bylo nutno přiřadit k jednotlivým rokům na základě data rozhodnutí apelačního soudu, je z počátku působení této soudní instance, především mezi lety 1549 – 1552. Poté se v zápisech ustálil úzus, že do rozhodnutí apelačního soudu bylo opisováno i datum rozhodnutí nižší instance.

⁴⁰⁴ NA, AS, inv. č. 99. K charakteristice viz podkapitola č. 3. 1. 1. 1.

⁴⁰⁵ K charakteristice viz kapitola č. 3. 1. 1. 2.

⁴⁰⁶ Celkem 92 sporů obsahuje kniha s inv. číslem 99. Dalších 13 sporů je zapsáno v knihách s inv. čísly 115 a 116.

neboli finanční odhad statku pozůstalého po Pavlovi z Bezdědic a jeho následné rozdělení mezi dědice.⁴⁰⁷ Počet zjištěných odvolání se tak zvýšil na 106. V jednom případě také došlo, pravděpodobně chybou písaře, k zapsání jedné kauzy do dvou knih register sekretáře. Jednalo se o soudní spor mezi Voldřichem Myškou ze Žlunic a Václavem Vrtalem o dluh 23 kop grošů českých za kopu korců pšenice, který byl v Kouřimi rozsouzen 10. září 1561 a který apelační soud potvrdil 16. července 1562. Písař tento spor zapsal do register k roku 1561⁴⁰⁸ a omylem i do register z roku následujícího.⁴⁰⁹ Když si svoji chybu uvědomil, zápis mřežoval a připsal k němu poznámku „*do loňských register*“.

Dále jsem již zjištěná odvolání doplnila o ta, která obsahují tzv. právní příručky. Jejich počet není vysoký, jedná se celkem o 17 kauz, přičemž většina z nich je zachycena v rukopise s inv. číslem 100 (celkem 12 kauz). V druhém rukopise s inv. číslem 101 je zachyceno zbylých 5 kauz, přičemž jedna kauza je v tomto rukopise zapsána dvakrát.⁴¹⁰ Tato dvakrát zapsaná kauza je ale významná pro námi sledované hledisko, nenachází se totiž ani v prezidentských ani v sekretářových registrech, čímž se opět zvýšil počet zjištěných soudních sporů. Ve všech knihách uložených ve fondu apelační soud je tak možno dohledat celkem 107 odvolání od městského soudu v Kouřimi.

Těchto sto sedm zjištěných sporů jsem porovnála s druhým pramenným zdrojem, kterým je Topografická sbírka F. V ní je uloženo celkem 25 originálních rozhodnutí vztahujících se ke sledovanému období. Ke třem z nich se nepodařilo najít odpovídající zápis v knihách apelačního soudu. Jedno rozhodnutí (z roku 1567) odpovídá pouze rozhodnutí zachycenému v tzv. právní příručce s inv. číslem 101.⁴¹¹ Celkem se tedy jedná o čtyři rozhodnutí, z nichž dvě jsou z roku 1567 a dvě z roku 1565. Z hlediska sledované problematiky se jako zajímavější jeví ta z roku 1565, protože by je teoreticky měla zachycovat tzv. prezidentská registra, která jsou dovedena až do roku 1566. Prvním je rozhodnutí apelačního soudu ve sporu mezi Svatošem a jeho syny a jistým Šebkem o vedení

---

⁴⁰⁷ NA, AS, inv. č. 112, s. 142. O provedení šacuňku bylo v Kouřimi rozhodnuto již v prosinci roku 1561. Rozhodnutí apelačního soudu je až ze září roku 1563. Důvody k takto dlouhé lhůtě mezi podaným odvoláním a rozhodnutím apelačního soudu je možné zjistit z jiných zápisů týkajících se téže věci (zejména viz NA, AS, inv. č. 100, f. 25v – 26r. NA, AS, inv. č. 99, f. 627r – 628r). Z nich vyplývá, že celý spor byl převeden před zemský soud, protože se týkalo sporu, ve kterém byly obě sporné strany z rytířského stavu. Následně byl spor vrácen k apelačnímu soudu.

⁴⁰⁸ NA, AS, inv. č. 111, s. 147.

⁴⁰⁹ Tamtéž, inv. č. 112, s. 34.

⁴¹⁰ O tomto sporu se mnoho informací nezachovalo, protože zápisy jsou velmi stručné. Spornými stranami byli úředníci kouřimské obce a Anna Hašková. Čeho přesně se kauza dotýkala, ze zápisu nevyplývá, ale rozhodnutí apelačního soudu z roku 1565 vyznělo v tom smyslu, že úředníci z Kouřimi nemohou soudit spor, ve kterém jsou zároveň jednou ze sporných stran. NA, AS, inv. č. 101, f. 81v a 390r.

⁴¹¹ NA, AS, inv. č. 101, f. 260v.

svědků.⁴¹² Druhým je spor Martina Bulánka, který zastupoval i své syny Jana a Petra s Janem Vavřincem a jeho manželkou Annou o nářek cti.⁴¹³ V prvním z dvojice sporů z roku 1567 byly spornými stranami Lukáš Střela se svojí manželkou Annou a Zdenek Kostelák. Předmětem jejich sporu bylo stanné právo.⁴¹⁴ V druhém vystupuje opět Zdenek Kostelák, který obvinil Matěje Svinku z neodpovídání na žaloby podle stavuňků a z vedení svědků k postranní při.⁴¹⁵

Z uvedeného srovnání dochovaných pramenů vzniklých z činnosti apelačního soudu vyplývá, že zachycují celkem 111 odvolání z královského města Kouřimi za prvních dvacet let působení této soudní instance. V knize s inv. číslem 99, která zachycuje většinu sledovaného období, nebylo možné dohledat pouze čtyři kauzy, které se objevují v jiných pramenech - jednu z roku 1561 a tři z roku 1565. Počet tří jinde nalezených rozsudků z roku 1565 se na první pohled nezdá nijak překvapivý, dokud se nesrovná s faktem, že uvedená kniha zachycuje z tohoto roku pouze jedno odvolání. Poněkud problematickými se jeví také odvolání z roku 1567, která již jmenovaný rukopis nezachycuje a zároveň se pro tento rok nedochovala ani tzv. registra sekretáře, která opět začínají až rokem 1568. Tuto mezeru je možné, i když pouze částečně, doplnit díky dochovaným originálům rozhodnutí, ve kterých je možno nalézt dva rozsudky z roku 1567.

Počet sporů v jednotlivých letech zachycuje pro větší přehlednost následující graf.

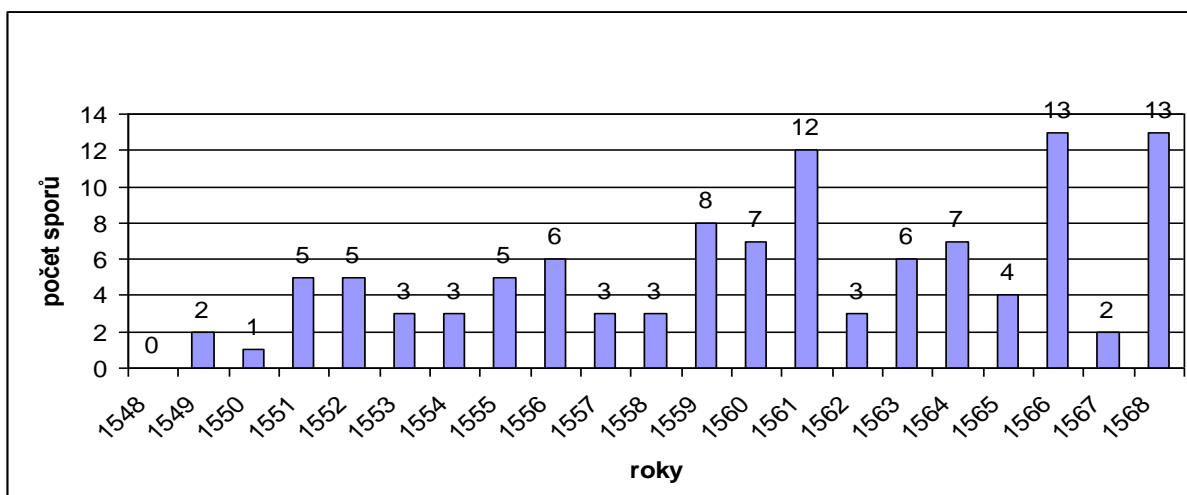
---

⁴¹² Kouřimská rada vynesla svůj nálezn 14. března 1565, který ale apelační soud svým rozhodnutím z 24. května 1565 napravil a přiklonil se na stranu obžalovaného Šebka, že svědectví od jím jmenovaných svědků mají být přijata a zapsána. ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 24. května 1565.

⁴¹³ Spor byl rozhodnut v Kouřimi v roce 1565 (originál rozhodnutí bohužel neobsahuje přesnější datum) a apelační soud jeho nálezn potvrdil 27. listopadu téhož roku. ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 27. listopadu 1565.

⁴¹⁴ Městský soud v Kouřimi rozhodl již 10. ledna 1567. Apelační soud původní rozhodnutí z Kouřimi v první části napravil a stanné právo uvalené na Zdenka Kosteláka zrušil. V druhé části (o které nemáme bohužel více informací) potvrdil původní rozhodnutí městského soudu. Svůj ortel vynesl apelační soud 7. dubna 1567. ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 7. dubna 1567.

⁴¹⁵ Kouřimský městský soud rozhodl 27. června 1567 a apelační soud svým náleznem z 25. září téhož roku jeho rozhodnutí potvrdil. ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 77, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 25. září 1567.

Graf č. 1: Počet odvolání z Kouřimi v letech 1548 - 1568

Jak je z něj patrné, nezachovalo se v pramenech žádné odvolání z roku 1548. Nejstarším je tedy odvolání, o kterém apelační soud rozhodl až 11. dubna roku 1549, tedy více než rok po zahájení své činnosti. Pro srovnání první odvolání z Kouřimi blízkých měst byla k apelačnímu soudu doručena dříve. Pro Český Brod je první rozhodnutí apelačního soudu datováno ke 12. listopadu 1548,⁴¹⁶ pro Kolín již k 24. říjnu 1548.⁴¹⁷ Z poněkud vzdálenějších Poděbrad bylo první podané odvolání apelačním soudem rozhodnuto přibližně ve stejné době jako to kouřimské – 17. května 1549.⁴¹⁸ První odvolání z Kouřimi se týkalo sporu o zranění mezi Janem Písařem, důchodním písařem kosteleckým a obviněným Matějem, řezníkem z Českého Brodu.⁴¹⁹ Městský soud v Kouřimi se svým rozhodnutím, které vynesl 23. ledna 1549, přiklonil na stranu Matěje řezníka a zbavil ho uvedeného obvinění. Svůj verdikt městský soud odůvodnil tím, že ke zranění došlo ve vzájemné potyčce v domě Mikuláše Vraštíka, jejímž iniciátorem byl jakýsi Jílek, písař kostelecký.⁴²⁰ Apelační soud původní rozhodnutí napravil a přiklonil se na stranu Jana písaře s tím, že nebylo dostatečně prokázáno, že by Jan dal Matějovi nějakou záminku.

Z grafu také vyplývá, že počet dochovaných odvolání v jednotlivých letech je poměrně nevyrovnaný, přesto je možno postřehnout postupnou vzrůstající tendenci. Za prvních deset let působení apelačního soudu k němu bylo z Kouřimi posíláno přibližně tři až šest odvolání ročně. V druhém sledovaném desetiletí počet odvolání vzrostl skoro na

⁴¹⁶ NA, AS, inv. č. 99, f. 363v – 364r.

⁴¹⁷ Tamtéž, inv. č. 99, f. 363rv.

⁴¹⁸ L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 83.

⁴¹⁹ NA, AS, inv. č. 99, f. 370rv. Tamtéž, inv. č. 102, f. 119v – 120r.

⁴²⁰ „[...] že Jílek písař kostelecký přišed do domu Mikuláše Vraštíka nejprve rozmluvení pšeptmo s támž panem Janem písařem měl a v tom hned odšed od něho počátek na Matěje řezníka, kdež on za druhým stolem seděl, sekání kordem učinil [...]“ AS, NA, inv. č. 99, f. 370rv. Tamtéž, inv. č. 102, f. 119v – 120r.

dvojnásobek a počet odeslaných odvolání se pohyboval mezi šesti až třinácti za rok. Nejvyšší počet odvolání je doložen pro roky 1566 a 1568, což ještě zvýrazní nízký počet odvolání z roku 1567. Ten je možné vysvětlit, jak již bylo naznačeno výše, nedochováním všech pramenných zdrojů, kvůli kterému byla odvolání pro tento rok zjištěna pouze v originálech rozhodnutí, jež se zachovala spíše ojediněle, takže i povědomí o dvou odvoláních z tohoto roku je velmi přínosné. Můžeme se pouze dohadovat, zda byl v roce 1567 podán přibližně stejný počet odvolání jako v letech 1566 a 1568.

Jako hůře vysvětlitelný se jeví pokles podaných odvolání v letech 1562 a 1565. V roce 1565 bylo do tzv. prezidentských register zapsáno pouze jedno odvolání a další tři pak byla doplněna z ostatních pramenů. Proto bylo nutné položit si otázku, zda tento výpadek byl záležitostí pouze lokální (vztahující se ke Kouřimi) nebo šlo o jev širšího významu. Z dostupných prací pro jiná města je patrné, že podobný pokles se objevil v Poděbradech⁴²¹ i v Českém Brodě.⁴²² V obou městech se pro rok 1565 nedochovalo žádné odvolání, přičemž je nutno mít na zřeteli, že odvolací agenda v uvedených městech byla zpracována pouze na základě knih apelačního soudu.

Přistupme nyní k přehledu, jak o odvoláních z Kouřimi rozhodl apelační soud. Ten mohl původní rozhodnutí městského soudu potvrdit, změnit, potvrdit s určitým doplněním nebo potvrdit pouze část původního rozhodnutí a zbytek změnit. Všechny možnosti jsou ve zkoumaném materiálu zastoupeny, ale jejich četnost je různá. Nejčastěji, vlastně více než v polovině případů (celkem v padesáti osmi), apelační soud původní rozhodnutí potvrdil, a to bez jakýchkoliv výhrad. K potvrzení s určitým doplněním přistoupil v 8 případech. Ve 40 sporech naopak apelační soud rozhodnutí nižší instance změnil, neboli „*napravil*“ a vynesl nový ortel. Čtyři rozhodnutí nižší instance apelační radové zčásti potvrdili a zčásti rozhodli jinak. Pouze v jednom případě byla žaloba zdvižena. Je tedy možné říci, že v případě Kouřimi apelační soud častěji přikračoval k potvrzení původního rozhodnutí než k jeho změně. Pokud sečteme odvolání, ve kterých bylo apelačním soudem rozhodnutí potvrzeno zcela nebo s určitým doplněním, dostaneme celkem 66 soudních sporů, což z celkového množství podaných odvolání činí přibližně 59,5%. Počet napravených odvolání odpovídá přibližně 36%. Spory, ve kterých bylo původní rozhodnutí z části potvrzeno a z části napraveno, tvoří přibližně 3,6%. Necelé 1% pak zbývá na jeden případ, kdy apelační soud žalobu zdvihl.

---

⁴²¹ L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 94.

⁴²² Hana ČADOVÁ, *Soudnictví města Český Brod ve světle ortelních manuálů apelačního soudu v době předbělohorské*, Bakalářská práce, Fakulta humanitních studií – Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2006, s. 113 (dále jen H. ČADOVÁ, *Soudnictví města Český Brod*).

Zjištěná odvolání je možné rozdělit podle jejich obsahu, tedy zda se týkaly sporů civilněprávní povahy, trestněprávní povahy, nebo zda bylo zpochybněno samotné jednání a byl napaden proces jako takový.

Typologii sporů trestněprávní povahy byla již v literatuře věnována pozornost.⁴²³ Velmi přínosnou je především rozsáhlá studie Karla Malého věnovaná trestnímu právu v 15. a 16. století, ve které se autor nezaměřuje jen na právo zemské, ale věnuje pozornost i právu městskému. Trestné činy jsou v ní rozděleny do 5 základních skupin. První tvoří delikty proti ideologickým základům feudálního státu, státnímu zřízení a jeho představitelům, mezi které autor zařadil např. kacířství, čarodějnictví, rouhání, crimen laese majestatis (tj. útoky proti panovníkovi) apod.⁴²⁴ Druhou skupinou jsou delikty proti právnímu řádu, bezpečnosti a veřejnému pořádku, kam patří např. moc, opověď, odboj, výtržnost, výboj, souboj, útoky proti veřejnému pořádku, povinnost stíhat zločince a zákaz jejich podpory (tj. „fedrování“), povalečství, zákaz veřejného nošení ručnic.⁴²⁵ Ve třetí jsou zahrnuty delikty proti feudálnímu vlastnictví jako např. moc, výtržnost, pych, pytláctví, žhářství, faleš – při prodeji nebo např. falšování mince a listin, zpronevěru, lichvu, trestnost karetních her a především krádež a loupež.⁴²⁶ Do předposlední skupiny patří delikty proti životu a zdraví, kterými jsou především ublížení na zdraví (výtržnost, poranění) a usmrcení (vražda, zabití, mord).⁴²⁷ Poslední skupinu tvoří delikty proti osobním právům příslušníků feudální stavovské společnosti, které je možno rozdělit do dvou základních podskupin a) nárek cti a zhanění (urážka na cti, nárek cti, lání pro peníze, zhanění) b) delikty proti manželství a delikty pohlavní (bigamie, cizoložství, únos, smilstvo, znásilnění, krvesmilstvo, sodomie, kuplířství).⁴²⁸

Typologii soukromoprávních (civilněprávních) sporů se ve své diplomové práci pokusila vytvořit Lenka Kreuzová. Její klasifikace vychází do značné míry z moderního pojetí soukromého práva a sama autorka upozorňuje na její jisté nedostatky.⁴²⁹ Podle této typologie

⁴²³ Jaroslav PÁNEK, Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. Výsledky, problémy a perspektivy studia, *Československý časopis historický* 32, 1984, k typologii zejména s. 712 – 713, pozn. č. 86. J. Pánek rozdělil trestní delikty do 8 základních skupin – 1. delikty proti oficiální ideologii, 2. delikty proti panovníkovi a státnímu zřízení, 3. delikty proti pozemkové vrchnosti, 4. delikty proti místní administrativě, 5. delikty proti životu a zdraví, 6. delikty proti majetku, 7. delikty proti cti, 8. delikty proti mravnosti. Bohumír ROEDL, *Knihy svědomí Žatce a Loun jako pramen k dějinám městského soudnictví před Bílou horou*, *Folia historica Bohemica* 7, 1984, k typologii zejména s. 260 (dále B. ROEDL, *Knihy svědomí*). Autor mezi trestní spory zařadil urážku na cti, zranění, zbití, krádež a mravnostní delikty. Karel MALÝ, *Trestní právo v Čechách v 15. a 16. století*, Praha 1979 (dále K. MALÝ, *Trestní právo*).

⁴²⁴ K. MALÝ, *Trestní právo*, s. 35 – 74.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 75 – 111.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 113 – 159.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 161 – 195.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 197 – 246.

⁴²⁹ L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 54 – 56. S rozřazením civilněprávní agendy se setkáme i v jiné literatuře, srovn. Michal DRAGOUN – Petr MAŤA, *Komorní soud za Vladislava Jagellonského*, *Sborník archivních prací* 47, 1997, s. 255 – 292 (dále jen M. DRAGOUN – P. MAŤA, *Komorní soud*). O velmi

je možné civilněprávní spory rozdělit do 3 základních skupin. První jsou dědické spory, mezi které patří nápady a spory o podíly na spravedlnosti, přípovědi a odpory kšaftu a je možné sem zařadit i poručnictví nad sirotky.⁴³⁰ Druhou skupinou jsou závazkové spory. Do této skupiny patří pře o různé dluhy, především z uzavřených smluv, ale je možné sem zařadit i jiné druhy plnění, např. ze satebních smluv. Zejména je třeba upozornit na tzv. likvidatorní pře, ve kterých byla předmětem sporu náhrada finančních nákladů vynaložených kvůli soudnímu řízení.⁴³¹ Poslední, třetí skupinou, jsou vlastnické spory,⁴³² které autorka dělí na tři podskupiny podle typu žaloby – žaloba revindikační,⁴³³ žaloba negatorní⁴³⁴ a žaloba určovací.⁴³⁵

Typologii poslední, třetí skupiny sporů, se opět věnuje Lenka Kreuzová.⁴³⁶ Jedná se o spory, které napadaly samotný průběh procesu – spory procesní povahy.⁴³⁷ Ve většině případů

---

stručnou typologii civilních sporů se ve své studii pokusil i Bohumír Roedl, který je v zásadě rozdělil na dvě skupiny – dlužní a pozůstalostní. B. ROEDL, *Knihy svědomí*, s. 260. Nejnověji se o typologii civilních sporů pokusila dvojice autorek Renáta RŮŽIČKOVÁ – Tereza SIGLOVÁ, *Apelační soud a odvolání proti rozhodnutím nižších soudů pardubického panství (Případy řešené v civilním soudním řízení v 16. – 18. století, Sborník prací východočeských archivů 13, 2009, s. 34 – 43 (dále jen R. RŮŽIČKOVÁ – T. SIGLOVÁ, Apelační soud)*

⁴³⁰ L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 54 – 56.

⁴³¹ Tamtéž, s. 54 – 56, 64 – 65.

⁴³² Tamtéž, s. 54 – 56.

⁴³³ Podle současného práva je tato žaloba určena k ochraně vlastnického práva v případě neoprávněného zadržování věci. Revindikační žalobou se lze domáhat vydání movitých věcí i nemovitostí. V případě nemovitostí se pak užívá termínu „žaloba o vyklizení věci“. Žaloba na vydání věci. In: Sagit, nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava [online]. Poslední revize 01. 05. 2004. [cit. 2011-02-27]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&refresh=yes&levelid=OC_607.HTM

⁴³⁴ „Zápůřčí (negatorní) žaloba obecně slouží oprávněnému, aby se jí mohl domáhat zdržení neoprávněných zásahů do jeho práv. Tuto žalobu lze použít také k ochraně vlastnického práva ve všech případech, kdy došlo k zásahu do vlastnického práva jinak než protiprávním zadržováním věci. Tuto žalobu lze úspěšně použít při ochraně tzv. sousedských vztahů. Žalobce se může domáhat, aby bylo žalovanému uloženo zdržet se jednání, kterým neoprávněně zasahuje do vlastnického práva, nebo aby bylo uloženo obnovení původního stavu, jestliže by pouhé upuštění od protiprávního jednání nestačilo k tomu, aby zásah do vlastnického práva byl odstraněn.“

Zápůřčí žaloba. In: Sagit, nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava [online]. Poslední revize 01. 05. 2004. [cit. 2011-02-27]. Dostupné z:

http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&refresh=yes&levelid=OC_565.HTM

⁴³⁵ „Určovací žaloby jsou žaloby, ve kterých se žalobce u soudu domáhá určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není. Předpokladem podání určovací žaloby je třeba prokazovat naléhavý právní zájem.“

Určovací žaloba. In: Kovář & Šalamoun advokátní kancelář [online]. [cit. 2011-05-12]. Dostupné z: http://www.pravnipraxe.com/index.php?file=soudy_urcovaci_zaloby

⁴³⁶ L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 71.

⁴³⁷ Procesním otázkám byla v literatuře věnována pozornost, ale častěji se zaměřovala na průběh řízení před soudy, které se řídily zemským nikoliv městským právem. Z této literatury srovn.: Marta KADLECOVÁ, *Proces v zemských zřízeních v 16. a na počátku 17. století*, in: Karel MALÝ – Jaroslav PÁNEK (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500 – 1619). Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 7. – 8. prosince 2000 v Praze*, Praha 2001, s. 217 – 238. Josef MARKOV, *Přípravné procesní řízení v českém právu zemském XIII. – XVII. století*, Bratislava 1930. Týž, *Kapitoly z dějin českého zemského soudního řízení XII. – XVII. století*, Praha 1967. Procesu před městskými soudy se věnoval J. KLABOUCH, *Staré české soudnictví*, s. 217 – 236. Z. WINTER, *Kulturní obraz II.*, s. 643 – 882. Pozornost byla také věnována dvěma základním typům procesu – soukromoprávnímu (akuzačnímu, obžalovacímu) a trestnímu (inkvizičnímu). K tomu zejména Petr KREUZ, *Několik poznámek k otázce odrazu kriminality v písemnostech soudů předbělohorských Čech. Příspěvek k metodice studia sociálních dějin kriminality v Českých zemích v raném novověku*, *Documenta Pragensia* 23, 2004, s. 123 – 161. Týž,

se tak jednalo o odvolání od tzv. postranních pří, které apelační soud rozhodoval jako samostatné spory. Spory v této kategorii je možné rozdělit na tři základní skupiny podle toho, ve které části jednání k odvolání došlo. První skupinou jsou spory v úvodu řízení.⁴³⁸ Druhou pak ta, která byla podána kvůli důkaznímu řízení.⁴³⁹ Poslední tvoří odvolání v závěru řízení.⁴⁴⁰

Výše uvedené typologie jsem využila k rozřídění zjištěné odvolací agendy z Kouřimi. Zařadit zjištěná odvolání do tří hlavních kategorií, tedy mezi trestněprávní, soukromoprávní či spory procesní povahy bylo možné u všech 111 zjištěných sporů.⁴⁴¹ Nejčastěji byla z Kouřimi podávána odvolání v civilněprávních sporech, kterých se ve sledovaných pramenech dochovalo celkem 63 (tedy přibližně 56,7 %).⁴⁴² Druhou nejpočetnější skupinu tvoří odvolání v případech trestněprávní povahy, kterých je ve zkoumaném materiálu zaznamenáno celkem 25 (což odpovídá 22,5 %).⁴⁴³ V těsném závěsu za případy trestněprávní povahy jsou odvolání ve věcech procesních, kterých bylo z Kouřimi ve sledovaném období podáno celkem 23 (tedy přibližně 20,7 %).⁴⁴⁴

Jaké bylo rozložení sporů z těchto tří základních skupin v jednotlivých letech, zachycuje následující tabulka č. 13. K ní je třeba upozornit, že výrazné výkyvy mohou být způsobeny zejména mezerovitostí zkoumaných pramenů, která se týká především roku 1567. Jak je z tabulky patrné, v jednotlivých letech téměř vždy převažovaly spory civilněprávní povahy nad zbylými dvěma skupinami. Pouze v letech 1554 a 1562 bylo k apelačnímu soudu podáno více odvolání v případech trestněprávní povahy než ve sporech civilněprávních. Přičemž v prvním uvedeném roce se dochovala pouze odvolání v trestněprávních záležitostech. Případy procesní povahy převážily pouze v letech 1551 a 1565.

K charakteristice procesního projednávání trestních případů v českých městech doby předbělohorské, in: Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí 16. – 18. století. Sborník příspěvků z konference, konané v Pardubicích 21. – 22. 9. 1995*, Pardubice 1996, s. 63 – 100 (dále jen P. KREUZ, K charakteristice).

⁴³⁸ Mezi tato odvolání patří např. „neodpovídání na žalobu“. L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 73.

⁴³⁹ Do této skupiny náleží především jakékoliv napadnutí svědků nebo svědeckví. L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 74.

⁴⁴⁰ Sem je možné zařadit především spory kvůli nedodržení lhůty na podání odvolání k vyšší instanci. Patří sem i spory ohledně podávání svědeckví po uzavření důkazního řízení nebo dokonce po vynesení nálezu. Je možné sem zahrnout i tzv. „vysvětlení ortele“. L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 77 – 78.

⁴⁴¹ K problémům a úskalím odlišení civilněprávních sporů od trestněprávních viz P. KREUZ, K charakteristice, s. 63 – 70.

⁴⁴² Počtem podaných odvolání v civilněprávních sporech Kouřim mírně vyčnívá nad jinými městy, kde byl obdobný průzkum proveden. V Českém Brodě tvořila tato odvolání 48 %, v Poděbradech skoro o dvanáct procent méně – 36,3 %. H. ČADOVÁ, *Soudnictví města Český Brod*, s. 81 – 82. L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 31 – 33.

⁴⁴³ Naopak počtem podaných odvolání v trestněprávních sporech Kouřim za výše uvedenými městy mírně zaostává. V Českém Brodě činila tato odvolání přibližně 25,7 %, v Poděbradech dokonce 35,2 %. H. ČADOVÁ, *Soudnictví města Český Brod*, s. 81 – 82. L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 31 – 33.

⁴⁴⁴ Chybějící jedna desetina procenta je dána zaokrouhlením.

	civilněprávní	trestněprávní	spory procesní povahy	spory celkem
1548	-	-	-	0
1549	1	1	-	2
1550	1	-	-	1
1551	2	-	3	5
1552	3	1	1	5
1553	1	1	1	3
1554	-	3	-	3
1555	4	1	-	5
1556	5	-	1	6
1557	3	-	-	3
1558	3	-	-	3
1559	5	2	1	8
1560	4	1	2	7
1561	6	5	1	12
1562	1	2	-	3
1563	5	1	-	6
1564	5	1	1	7
1565	1	1	2	4
1566	8	2	3	13
1567	-	-	2	2
1568	5	3	5	13

Tabulka č. 13: Přehled civilně-, trestně- a procesně právních sporů v letech 1548 - 1568

Na odvolání rozdělená podle obsahu můžeme nahlížet i z hlediska, jak o nich rozhodl apelační soud, tedy zda např. v civilněprávních sporech spíše původní rozhodnutí městského soudu potvrzoval či napravoval apod. Z celkového počtu 63 odvolání v civilněprávních sporech apelační soud původní rozhodnutí změnil ve dvaceti jednom případě (33,3 %), potvrdil v třiceti šesti případech (57,1 %), potvrdil ale s určitým doplněním u tří případů (4, 76 %), částečně potvrdil a částečně napravil ve dvou případech (3,1 %) a v jednom případě žalobu zdvihl (1,5 %). O 25 odvoláních od sporů trestněprávní povahy rozhodl následovně – devět jich napravil (36 %), dvanáct potvrdil (48 %), tři odvolání potvrdil ale s určitou připomínkou (12 %) a jedno odvolání z části potvrdil a z části napravil (4 %). Poslední skupinu tvoří dvacet tři odvolání v případech procesní povahy, o kterých apelační soud

rozhodl takto – v deseti sporech původní rozhodnutí nižší instance napravil (43,5 %), v druhých deseti sporech původní rozhodnutí potvrdil (43,5 %), ve dvou sporech sice původní rozhodnutí potvrdil, ale připojil k němu určité připomínky (8, 7 %) a v jednom případě byl původní ortel částečně potvrzen a částečně napraven. Pro větší přehlednost použijí opět srovnání pomocí tabulky (tabulka č. 14). Z té je možné vyčíst, že ve všech skupinách sporů apelační soud téměř polovinu rozhodnutí potvrzoval. Tento trend se stane ještě výraznějším, pokud sečteme spory potvrzené zcela s těmi, které byly potvrzeny s určitým doplněním. Můžeme tak na základě uvedeného srovnání konstatovat, že městský soud v Kouřimi, bez ohledu na typ sporu, rozhodoval podle práva.

	napraven	potvrzen	potvrzen s doložením	část potvrzena, část napravena	žaloba zdvižena
civilněprávní spory	21 (33,3 %)	36 (57,1 %)	3 (4,76 %)	2 (3,1 %)	1 (1,2 %)
trestněprávní spory	9 (36 %)	12 (48 %)	3 (12 %)	1 (4 %)	
spory procesní povahy	10 (43,5 %)	10 (43,5 %)	2 (8,7 %)	1 (4,3 %)	

Tabulka č. 14

Civilněprávní spory je možné rozdělit podle typologie vytvořené L. Kreuzovou do tří základních podskupin, které se dále dělí (viz výše). Z počtu 63 zjištěných odvolání se mi do žádné z těchto tří podskupin nepodařilo zařadit 4 spory. Ze zbylých 59 sporů jsem 26 přiřadila mezi spory dědické, 17 mezi vlastnické a 16 mezi spory závazkové. Výrazná převaha dědických sporů nad zbylými dvěma podskupinami není nijak překvapivá a setkáme se s ní i v jiných městech.⁴⁴⁵ O tom, jakého rozsahu a průběhu mohl dědický spor nabýt, vypovídá exkurz, který tvoří závěrečnou kapitolu této práce.⁴⁴⁶ O významu dědictví pro obyvatelstvo měst vypovídá i rozsah, jaký je této problematice věnován v Koldínově zákoníku.⁴⁴⁷ V kouřimských odvoláních se tak setkáme s „*nápady a spory o podíly na majetku*“⁴⁴⁸, „*přípověďmi*“⁴⁴⁹ a „*odpory kšaftu*“⁴⁵⁰. Mezi dědické spory patří také institut poručnictví, ať

⁴⁴⁵ Z Poděbrad bylo podáno celkem 22 odvolání (z celkového počtu 176) kvůli dědickým záležitostem. L. KREUZOVÁ, *Agenda městského soudu*, s. 57. Z Českého Brodu pak 61 odvolání z celkového počtu 327 odvolání. H. ČADOVÁ, *Soudnictví města Český Brod*, s. 83.

⁴⁴⁶ Viz kapitola č. 10

⁴⁴⁷ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 129 – 198.

⁴⁴⁸ „*Nápad jest a slove na místo jiného jako nějaké nastoupení aneb vkročení. A takové vkročování nemůže nežli tehdáž toliko býti, když by někdo z tohoto světa bez kšaftu sešel. Bez kšaftu umírá, kdo kšaftu neudělá, anebo proti právu když jej udělá*“. J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s.170, k podílům pak zejména, s. 196 – 198.

⁴⁴⁹ „*A poněvadž dědici všeckna práva a spravedlnosti po sešlém z tohoto světa zauplna náležejí: protož také, čímby komu spravedlivě ten, jehož on statku v držení vešel, dlužen pozůstal, všechny dluhy spravedlivě platiti a*

už se týkalo pozůstalých nezletilých dětí nebo manželky. V pramenech se dochovaly zprávy pouze o dvou sporech o poručnictví. V roce 1558 se jistá Anna Hašková obrátila na císařského rychtáře Václava Zlonického ze Zlonic a kouřimskou městskou radu, aby jí určila poručníky. Na což jí rada odpověděla, aby si vybrala některé z hodnověrných osob, a u nich že se pak rada přimluví, což posléze také učinila. Později Anna na tyto poručníky vznesla stížnost k nejvyššímu komorníkovi království českého Adamovi ze Šternberka a na Zelené Hoře, že se poručnictví ujali svévolně. Poručníci byli na základě výše uvedených skutečností tohoto obvinění zbaveni. Dále Anna usilovala, aby jí byl do správy svěřen díl statku, který byl odkázán nezletilému synu Petrovi a který spravovali právě určené poručníci. Této žádosti městský soud nevyhověl a apelační soud celý jeho nález v této záležitosti potvrdil.⁴⁵¹

Typickým příkladem nápadu je odvolání z roku 1550, které bylo podáno kvůli rozdělení pozůstalého statku Jana koželuha mezi dědice.⁴⁵² Jan, jak vyplývá z ortele apelačního soudu, který původní rozhodnutí z Kouřimi napravil, zemřel, aniž učinil poslední pořízení. Proto je pozůstalým – vdově Regině koželužce a dětem Anně, Marianě a Pavlovi – nařízeno, aby v přítomnosti dvou až čtyř radních pozůstalý statek zinventovali. Protože jmenované dcery se už vdaly, má být do tohoto inventáře zahrnut i majetek, který si ze statku odnesly. Posléze má být celý majetek rozdělen na dva díly, z nichž jeden náleží vdově Regině a o druhý se mají podělit děti.

Následující spor, který začal v Kouřimi již v roce 1562, patří již mezi spory vlastnické, konkrétně mezi ty, které byly zahájeny na základě tzv. revindikační žaloby. Žalobcem byl Václav Doubrava jinak Rathauz, obžalovaným Šimon jirchář z Kolína.⁴⁵³ Předmětem jejich sporu byla laní kůže, kterou dal Václav vydělat k Šimonu jircháři. Ten mu pak v přítomnosti kouřimského městského rychtáře Jakuba Táty předložil kůži, o které Václav tvrdil, že není jeho. Rychtář proto nařídil Šimonovi složit přísahu, že je to ta kůže, kterou přijal k vydělání od Václavova čeledína. Strany se odvolaly k městské radě, která rozhodla, že Václav Rathauz je povinen předloženou kůži přijmout a domluvit se s Šimonem na úhradě jeho práce. Pravděpodobně Václav Rathauz⁴⁵⁴ se odvolal i proti tomuto rozhodnutí a spor tak přešel před apelační soud. Ten rozhodl ve prospěch Václava. Šimon je povinen vrátit mu takovou kůži,

---

závady svozovati povinen bude. Nebo věřitelé jsou přední v statcích dlužníků dědicové.“ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 180.

⁴⁵⁰ „*Odpor kšaftu aneb kšaftování téměř nic jiného není, než záповěd' a jako nějaká obstávka, kteráž se děje skrze ohlášení před právem té osoby, jenž sobě do téhož kšaftu něco za stížnost pokládá, aneb jej praví učiněný býti k ublížení nějaké své spravedlnosti a právu svému aneb dětí svých.*“ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 158.

⁴⁵¹ NA, AS, inv. č. 99, f. 520rv.

⁴⁵² NA, AS, inv. č. 99, f. 381v – 382v. Tamtéž, inv. č. 103, f. 15r – 16r. Tamtéž, inv. č. 100, f. 30v.

⁴⁵³ NA, AS, inv. č. 99, f. 636v – 637v. Tamtéž, inv. č. 112, s. 88 – 89.

⁴⁵⁴ Prameny jmenovitě neuvádí, která ze stran se odvolala, ale z obsahu nálezu apelačního vyplývá, že odvolání musel podat on.

která na sobě bude mít Václavovo znamení.⁴⁵⁵ Tento a ještě jeden spor z roku 1555, který také patří mezi vlastnické spory zahájené na základě revindikační žaloby, ve kterém byli spornými stranami Anna Janůvková a Jakub žid z Kolína⁴⁵⁶ soudící se o ohledání kamene se zlatým kroužkem (tj. pravděpodobně o ocenění prstenu), jsou jediné dva případy, kdy máme v pramenech zaznamenáno, že spor byl nejdříve projednáván před městským rychtářem a až poté přešel před městskou radu, která vynesla své rozhodnutí.

U trestněprávních sporů vycházím z typologie K. Malého (viz výše). V této skupině čítající 25 případů se mi nepodařilo přiřadit do vytvořených podskupin pouze jednu kauzu. Zbylých 24 dochovaných odvolání jsem rozřadila následovně: 2 odvolání jsem zařadila mezi delikty proti ideologickým základům feudálního státu, státnímu zřízení a jeho představitelům, další 3 pak mezi delikty proti manželství a delikty pohlavní, 6 odvolání jsem přiřadila k deliktům proti osobním právům i k deliktům proti životu a zdraví a zbylých 7 odvolání bylo podáno kvůli deliktům proti vlastnictví. Uvedená dvě odvolání proti ideologickým základům feudálního státu byla z Kouřimi podána v roce 1554 a pravděpodobně se týkala jedné a téže věci. V obou případech zněla žaloba obdobně „*obvinění* [pokuty – H. Č.] *z tří set kop grošů českých pro neujištění mordýřem*“ V prvním případě⁴⁵⁷ byl ze zanedbání povinnosti obviněn městský rychtář v Kouřimi Ondřej Trčka, protože „[...] *jako orgán policejní byl odpovědný za úspěšné pronásledování a zajištění zločince. Tato odpovědnost* [...] *však překračovala často i rámec města a zavazovala rychtáře plnit i příkazy stran, které do města nepatřily a v městě jen stíhaly své nepřátele.*“⁴⁵⁸ Zavražděným byl jakýsi Jan Trojánek z Bošic, poddaný Kryštofa Skuhrovského ze Skuhrova,⁴⁵⁹ který, zastoupen svými plnomocníky vystupuje jako žalobce. Ondřejovi se před městským soudem podařilo prokázat, že jakmile mu byl znám vrah „*jeho jím se chtěje ujistiti hledal, ale k němu přijíti nemohl* [...]“⁴⁶⁰ a proto také městský soud rozhodl, že pokutu není povinen zaplatit.

⁴⁵⁵ Pravděpodobně se jedná o nějakou značku vypálenou do kůže cejchem.

⁴⁵⁶ NA, AS, inv. č. 99, f. 464v – 466r. Tamtéž, inv. č. 106, s. 103 – 104.

⁴⁵⁷ NA, AS, inv. č. 99, f. 451v – 453r. Tamtéž, inv. č. 105, s. 138, Tamtéž, inv. č. 100, f. 17v.

⁴⁵⁸ K. MALÝ, *Trestní právo*, s. 73. Autor zároveň na tuto kouřimskou kauzu upozorňuje v pozn. č. 197 na s. 74.

⁴⁵⁹ Skuhrovští ze Skuhrova byli starý vladický rod pocházející ze vsi Skuhrova u Lítně. Námi sledovaný Kryštof byl synem Jeronýma Skuhrovského ze Skuhrova. Kryštof se velmi dobře zapsal u krále Ferdinanda I. při bojích o Vídeň v roce 1529. V roce 1538 prodal Skuhrov a přes svoji manželku Mandalenu, která byla dcerou Přecha Popovského z Bezejovic, vyženil Popovice. Jeho manželka vlastnila po otci polovinu statku Postupic. Po r. 1547 Kryštof Skuhrovský získal Louňovice, ke kterým přikoupil r. 1550 od Petra Sloupa z Chotětic tvrz Kunrac s poplužním dvorem a pustou tvrz Olešnou. V roce 1548 získal Domašín, který byl spravován právě z Popovic. V roce 1552 koupil Žabonosy a o dva roky později v roce 1554 získal tvrz, dvůr a městečko Otice. Zemřel před rokem 1560. Jan HALADA, *Lexikon* II, s. 143. August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého*, sv. 15, Praha 1998, s. 91 – 93, 193 – 195, 197 (dále jen A. SEDLÁČEK, *Hrady*, sv. 15).

Ottův slovník naučný, sv. XXIII, Praha 1905, s. 318 – 319.

⁴⁶⁰ NA, AS, inv. č. 99, f. 452v.

Apelační soud tento ortel potvrdil. V druhém případě⁴⁶¹ byl obžalovaným Mikuláš Slivka, u kterého byl pravděpodobný vrah Jiřík Palata čeledínem, a proto byl obviněn, že ač o něm věděl, že je vrah, tak ho nezajistil. Výše pokuty se v tomto případě odvolává na zemské zřízení.⁴⁶² Protože ale před kouřimským soudem nebyla dostatečně prokázána Mikulášova povinnost se Jiříkem „ujistit“, nemusel pokutu zaplatit. Zároveň mu městský soud uložil, aby Jiříka do šesti neděl našel a předal ho k soudu. Apelační soud rozhodl, že Mikuláš není povinen ani placením pokuty (potvrdil tak první artikul) ani pátráním po Jiříkovi Palatovi.

Poměrně pestré složení měla v Kouřimi odvolání kvůli deliktům proti vlastnictví. Převažují sice trestné činy krádeže,⁴⁶³ ale dvakrát se setkáme s pychem⁴⁶⁴ a v jednom případě dokonce se žhářstvím. Žhářství bylo obzvláště v městském právu trestáno velmi přísně.⁴⁶⁵ Důvod je pochopitelný. Většina staveb ve městě byla zcela nebo alespoň z části dřevěná a jakákoliv manipulace s otevřeným ohněm byla nebezpečná, natož úmyslné „*kladení ohně*“. Z vypálení stodoly a z odmítnutí pomoci při hašení byl v Kouřimi v roce 1555 obviněn jakýsi Jiřík pastucha.⁴⁶⁶ Ten se před městským soudem přiznal, že se pohádal s manželkou Jana,⁴⁶⁷ která užívala příjmení Polka, a že potom vyhrožoval, že se jí pomstí. Poté, co vypukl požár u Polčina manžela, „[...] *on Jiřík pastucha seděl v krčmě a hasiti nešel* [...]“.⁴⁶⁸ Kouřimský městský soud dal za pravdu žalobci – Zikmundovi Přebořskému ze Zásmuk – a Jiřík měl podstoupit výslech útrpným právem. Apelační soud, původně plánoval rozhodnutí městského soudu změnit⁴⁶⁹ v tom smyslu, že svědkové dostatečně neprokázali, že ten oheň založil právě Jiřík, a proto nemá být vyslýchán útrpným právem. Pokud se Jiříkovi prokáže jiný trestný čin, v tom případě může být podroben útrpnému výslechu. Jinak má být ze svého vězení „*na Škvorci*“ propuštěn oproti dostatečné záruce. Pokud za sebe „rukojmí“ nesežene, má zůstat po stanovenou dobu ve vězení „*mírném a snesitelném*“. Nakonec ale apelační soud původní rozhodnutí městského soudu potvrdil.

⁴⁶¹ NA, AS, inv. č. 99, f. 453r – 454r. Tamtéž, inv. č. 105, s. 138. Tamtéž, inv. č. 100, f. 17v – 18r.

⁴⁶² Artikul R XXXIII zemského zřízení z roku 1549 se nevztahuje k pokutám za mord, týká se dluhů. Pokuta 300 kop je uvedena v artikulu R. XXXV téhož zemského zřízení a vztahuje se k pokutě za zavražděného poddaného. J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská*, s. 351. K praxi městských soudců odvolávat se na zemská zřízení viz Z. WINTER, *Kulturní obraz II*, s. 636.

⁴⁶³ O deliktu krádeže více viz K. MALÝ, *Trestní právo*, s. 152 – 159. J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 345 – 351.

⁴⁶⁴ O deliktu pychu viz K. MALÝ, *Trestní právo*, s. 116 – 120. J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 354 – 357.

⁴⁶⁵ O deliktu žhářství podrobněji viz K. MALÝ, *Trestní právo*, s. 123 – 128. Viz také J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 340 – 345.

⁴⁶⁶ NA, AS, inv. č. 99, f. 460v – 451r. Tamtéž, inv. č. 106, s. 51 – 52. Tamtéž, inv. č. 100, f. 19r. Tamtéž, inv. č. 101, f. 246rv.

⁴⁶⁷ V rukopisech s inv. č. 100 a 101 je označován jako Jaroš.

⁴⁶⁸ NA, AS, inv. č. 99, f. 461r.

⁴⁶⁹ Vypovídá o tom přeškrtnutý původní nález, který se zachoval v rukopise NA, AS, inv. č. 106, s. 51 – 52.

Odvolání, která byla podána kvůli sporům procesní povahy, je možné, jak již bylo uvedeno výše, rozdělit podle toho, v které části soudního řízení bylo odvolání podáno. Z počtu 23 zjištěných odvolání se mi nepodařilo zařadit dvě. Největší počet odvolání byl podán kvůli důkaznímu řízení (11), po nich následovala odvolání z úvodu řízení (7), z nichž všechna byla podána kvůli „neodpovídání na žalobu“. Tedy, že se obviněný necítil povinen na žalobu reagovat. Nejmenší počet podaných odvolání se týkal závěru řízení, která se dochovala pouze tři (dvě kvůli promeškání termínu k odvolání a jedno kvůli vysvětlení ortele). U této skupiny sporů jsem se rozhodla již neuvádět konkrétní případy, vzhledem k jejich určité stereotypnosti.

8. Rozbor dochované korespondence

Následující kapitola bude věnována rozboru dochované korespondence, kterou bylo možné podchytit ve třech základních pramenných zdrojích. Prvním a nejdůležitějším z nich je zlomek knihy kouřimských register,⁴⁷⁰ ve kterých jsou zaznamenávány opisy misivů, které byly z Kouřimi expedovány. Ve zbývajících dvou pramenech, kterými jsou kouřimská pamětní kniha⁴⁷¹ a Topografická sbírka F – Kouřim⁴⁷² jsou uloženy sice jednotliviny, ale zato významné.

V Topografické sbírce F se dochovaly dva originály misivů, jejichž odesílatelem byl apelační soud nebo jeho radové, a které byly do Kouřimi doručeny. Jedná se celkem o tři písemnosti, protože k jednomu z misivů je přiložena i původní suplikace kouřimského měšťana. U tří opisů, které zachycuje kouřimská pamětní kniha, také není mnoho důvodů k pochybnostem, že písař jejich znění opsál z doručených originálních misivů. O těchto pěti misivech tedy můžeme s největší pravděpodobností říci, že byly do Kouřimi přijaty. V kouřimských registrech máme doloženo celkem 26 opisů misivů, zde je ale nutno upozornit, že ne všechny byly z kouřimské městské kanceláře odeslány, jak o tom svědčí připojené poznámky, případně jejich zamřežování písařem. Ze zmíněných 26 vkladů jsou mřežovány celkem čtyři. Přičemž pouze u jednoho z nich je vysloveně poznamenáno, že misiv nebyl odeslán. Ke zbylým třem je možno na jiném místě register najít obdobný zápis, takže k zamřežování písař přistoupil pravděpodobně v okamžiku, kdy si uvědomil, že do register zaznamenává již jednou zapsanou písemnost. Pouze v jednom případě si stihl svoji chybu uvědomit před dokončením zápisu a zamřežoval jej nedokončený. Z uvedeného vyplývá, že v registrech je pro sledované období zachyceno 22 opisů misivů,⁴⁷³ které s velkou pravděpodobností opustily kouřimskou kancelář a byly odeslány k apelačnímu soudu. Celkem je tedy možno ve všech třech pramenných zdrojích dohledat 27 vzájemných kontaktů mezi městskou radou v Kouřimi a apelačním soudem pro období let 1559, 1565 – 1569, 1572, kterým odpovídá 31 záznamů. V následujícím rozboru budu pracovat pouze s misiv, které s největší pravděpodobností kouřimskou kancelář opustily, nebo do ní byly doručeny. U

---

⁴⁷⁰ Charakteristika tohoto pramene srovn. podkapitola č. 3. 1. 2

⁴⁷¹ Charakteristika tohoto pramene srovn. podkapitola č. 3. 1. 3.

⁴⁷² Charakteristika tohoto pramene srovn. podkapitola č. 3. 1. 4.

⁴⁷³ Zde je příhodné srovnat situaci Kouřimi a Nového Města pražského. Z tohoto nesrovnatelně většího města bylo za období o něco málo delší než tři roky (září 1588 – prosinec 1591) a tedy srovnatelné s námi sledovaným, odesláno k apelačnímu soudu celkem 33 misivů. Což je počet, který ve srovnání s dvaceti dvěma misivy odeslanými z Kouřimi, poněkud překvapí. Srovn. J. VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace*, s. 146 – 154 a také viz výše kapitola č. 6, s. 79 – 80.

misivů, od kterých se v registrech dochovala i mřežovaná neodeslaná verze, budu tuto skutečnost uvádět pouze v poznámce.

Rozbor dochované korespondence bude proveden z několika hledisek, z jejichž závěrů by měly být objasněny základní otázky, jak dochované misivy odpovídají charakteristice své diplomatické kategorie, jaké je jejich složení z hlediska „iniciátora“, tedy zda mezi nimi převažují ty, které iniciovala sama kouřimská městská rada nebo ty, které byly pouze odpovědí na předcházející misiv apelačního soudu. Dále do jaké míry se dochovaná korespondence vztahuje k odvoláním, která byla v daném období podána od kouřimského městského soudu a o kterých bylo pojednáno v předchozí kapitole, případně k jakým typům sporů se dochovaná korespondence vztahovala.

8. 1 Diplomatický rozbor

Vnitřní strukturu misivů tvoří stejně jako u listiny tři základní části – protokol, text a eschatokol (závěrečný protokol), které se dále dělí.⁴⁷⁴

První skupina misivů, které se budeme věnovat, je ta, kterou zachycují ve formě opisů **kouřimská registra**. Do protokolární části náleží především adresa. Ta je ve sledovaných misivech poměrně proměnlivá. Od adres velmi obsažných ve znění „*Odpověď vysoce urozeným panům pánům, urozeným a statečným pánům z rytířstva, císaře jeho milosti zřízeným pánům radám nad apelacemi na hradě pražském, pánům nám laskavě a milostivě příznivým jich milostem.*“⁴⁷⁵ nebo „*Odpověď vysoce urozeným panům pánům, urozeným a statečným pánům rytířům, vysokého a slavného učení pánům doktorům etc. císaře jeho milosti etc. zřízeným pánům radám nad apelacemi na hradě Pražském etc. pánům nám laskavě a milostivě příznivým jich milostem.*“⁴⁷⁶ Až po adresy velmi stručné, které se v misivech objevovaly častěji, například „*císaře jeho milosti radám nad apelacemi*“⁴⁷⁷ nebo „*císaře jeho milosti pánům radám nad apelací*“.⁴⁷⁸ Nejčastěji se opakující formulace adresy zněla „*Odpověď císaře jeho milosti zřízeným radám nad apelacemi na hradě pražském etc.*“⁴⁷⁹

⁴⁷⁴ K částem listiny obecně zejména J. ŠEBÁNEK a kol., *Česká diplomatika*, s. 32 – 33. Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002, s. 206 – 209 (dále jen I. HLAVÁČEK – J. KAŠPAR – R. NOVÝ, *Vademecum*). K diplomatickému rozboru misivů pro městské prostředí zejména J. VOJTÍŠKOVÁ, *Komunikace mezi městy*, s. 117 – 125. Stručnému diplomatickému rozboru misivů odeslaných z Rakovníka se věnuje také J. ČERNÝ, *Službu svů*, s. 168. Pro jihlavská registra zase V. KŘESADLO, *Jihlavská registra*, s. 90. K diplomatické charakteristice misivů vznikajících v jiných kancelářích např. Zdeněk Kristen, který se věnoval misivům a registrům panovnické kanceláře. Z. KRISTEN, *Listy poselací*, s. 1 – 109, k misivům doby Habsburské zejména s. 22 – 40.

⁴⁷⁵ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 10r.

⁴⁷⁶ Tamtéž, inv. č. 170, f. 245r.

⁴⁷⁷ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 64v.

⁴⁷⁸ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 22v.

⁴⁷⁹ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 113r.

Salutace je další část protokolu, která se objevuje ve většině dochovaných misivů. I její rozsah je poměrně proměnlivý od velmi stručných až po obsažné – „*Službu etc.*“⁴⁸⁰, „*Službu svou etc.*“⁴⁸¹, „*Službu etc. Zdraví vaší milosti etc.*“⁴⁸², „*Vysoce urození pani páni, urození a stateční páni z rytířstva etc. Službu etc.*“⁴⁸³, „*Vaše milosti vysoce urození pani páni nám laskavě a milostivě příznivý služby naše i všecko jiné povolení vašim milostem vzkazujeme.*“⁴⁸⁴ Přičemž nejčastěji salutace zněla „*Službu etc. Zdraví etc.*“⁴⁸⁵ Další části již náležejí do textové části a ve sledovaných misivech jsou jimi narace a dispozice. Narace obsahuje především zdůvodnění, proč byl misiv odeslán. Často se v ní také objevuje informace pro příjemce misivu - v tomto případě apelační soud, že odesílatel – tedy kouřimská rada, obdržela předchozí zprávu od apelačního soudu, že jejímu obsahu porozuměla a případně s ní seznámila další osoby, kterých se dotýkala a na jejím základě odesílá svou nynější zprávu. V případě, že byly spolu s misivem odesílány nějaké přílohy (suplikace osob, výpisy z městských knih apod.) byla tato skutečnost uváděna právě v naraci. V dispozici pak byla zachycována podstata celé záležitosti. Podle povahy řešené záležitosti mohla být dispozice poměrně stručná nebo naopak obsáhlá. S obsáhlými dispozicemi se setkáme především v misivech, kterými kouřimská rada odpovídala na předešlou žádost apelačního soudu a sdělovala jimi své stanovisko k nastalé situaci, případně jimi danou situaci zevrubně popisovala. Zároveň je možné říci, že ve většině misivů byla dispozice formulována jako žádost, případně jako oznámení. Na závěr textové části se u některých misivů můžeme setkat s žádostí o odpověď. Ta je nejčastěji formulována následovně „*Odpovědi žádáme*“⁴⁸⁶, „*Odpovědi brzké od vašich milostí žádáme.*“⁴⁸⁷ případně „*Odpovědi od vaší milosti, kterouž bychom se i též ouředníky v tom zpraviti mohli psaním vaší milosti žádáme.*“⁴⁸⁸ Před datační formulí, která již náleží do závěrečného protokolu, neboli eschatokolu, se v několika misivech setkáme se zkrácenou formulí „*S tím etc.*“, která je pouze v jednom případě rozepsána a zní „*S tím [se - H. Č.] vašim milostem dobře a šťastně míti vinšujeme.*“⁴⁸⁹ Zda se ve všech případech jednalo o zkrácení formule přející opakovaně vše dobré, nemůžeme říci s jistotou. U jiných misivů, které zachycují kouřimská registra a které byly určeny jiným adresátům, se

⁴⁸⁰ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 64v.

⁴⁸¹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 79v.

⁴⁸² Tamtéž, inv. č. 170, f. 189v.

⁴⁸³ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 61v.

⁴⁸⁴ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 74v.

⁴⁸⁵ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 129r.

⁴⁸⁶ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 78r.

⁴⁸⁷ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 129r.

⁴⁸⁸ Například tamtéž, inv. č. 170, f. 22v.

⁴⁸⁹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 260v.

totiž setkáme i s formulí „*S tím pánu Bohu.*“⁴⁹⁰ Samotná datační formule ve většině sledovaných misivů neobsahuje místo vydání a omezuje se pouze na vlastní datum. Datováno bylo pomocí dnů v týdnu a církevních svátků. Rok je pak ve všech misivech vyjádřen prostřednictvím římských číslic, které byly zkráceny pouze na dané desetiletí. V některých případech písař využíval možnosti odkázat na výše uvedené datum formulí „*ut supra*“.⁴⁹¹ Pouze několik misivů je v registrech zachyceno i s podpisem vydavatele, které ale s velkou pravděpodobností obsahovaly všechny vydávané misivy, písař je do register jen neopisoval. V případě, že byly podpisy u misivů zachyceny, zněly následovně: „*Purkmistr a konšelé města Kouřima.*“⁴⁹², „*Ve službách hotoví purkmistr a konšelé m. K.*“⁴⁹³, „*Vaším milostem ve službách povolní purkmistr a konšelé města Kouřima.*“⁴⁹⁴, „*Vaším milostem ve službách volní purkmistr a konšelé města Kouřima.*“⁴⁹⁵. Přičemž se písař snažil zachytit v registrech i jejich prostorové umístění, které měly na originále misivu. Pouze u jednoho misivu se setkáme s postskriptem, jehož znění je následující: „*Byla-li která apelaci ku právu našemu vyřízena vás [žádáme, že – H.Č.] je po tomto poslu odešlete.*“⁴⁹⁶

Zde je ještě nutno uvést, že v případě dvou misivů není text v registrech zachycen doslovně, jelikož tyto dva misivy byly odeslány spolu s dalšími větší skupině adresátů a protože znění misivů bylo téměř totožné, omezil se písař při jejich opisování do register pouze na odkaz „*V táž slova psáno [...]*“⁴⁹⁷

Druhá skupina misivů je rovněž zachycena pouze ve formě opisů, tentokrát v **Pamětní knize**, která je stejně jako výše uvedená registra uložena ve fondu Archiv města Kouřim. Na rozdíl od register obsahuje Pamětní kniha (samozřejmě vedle jiných a pro město Kouřim důležitějších zápisů) opisy misivů, které byly do Kouřimi doručeny. Jedná se celkem o tři misivy, dva jsou sice až z roku 1572 a tedy za hranicí sledovaného období, ale vzhledem k jejich obsahu a také k minimálnímu počtu existujících misivů odeslaných apelačním soudem jsem se je rozhodla do zkoumané skupiny zařadit. I tyto misivy zachovávají stanovenou vnitřní strukturu, ale uspořádání jejich částí je od výše uvedených misivů mírně odlišné, což je dáno především tím, že misivy byly koncipovány v jiné kanceláři (vydavatelem byl apelační soud). Díky snaze kouřimského písaře zachytit přesně, a to i

---

⁴⁹⁰ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 23v.

⁴⁹¹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 24v.

⁴⁹² Tamtéž, inv. č. 170, f. 10r.

⁴⁹³ Tamtéž, inv. č. 170, f. 22v.

⁴⁹⁴ Tamtéž, inv. č. 170, f. 64v.

⁴⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 170, f. 116rv.

⁴⁹⁶ Tamtéž, inv. č. 170, f. 254r.

⁴⁹⁷ Oba se nacházejí na jednom foliu. Tamtéž, inv. č. 170, f. 189r.

vizuálně, podobu doručených písemností, můžeme si o těchto misivech odeslaných z kanceláře apelačního soudu udělat přibližnou představu.

Za úvodním nadpisem, kterým je opatřena většina zápisů v pamětní knize a který přináší stručnou informaci o obsahu následujícího zápisu, je zachyceno již vlastní znění misivu. Ten je uvozen intitulací a díky snaze kouřimského písaře zachytit i vizuální podobu o ní můžeme říci, že byla psána odděleně od zbylého textu a ve dvou řádcích. Ve všech třech misivech zněla stejně: „*Císaře jeho milosti zřízené rady nad apelacími na hradě pražském.*“⁴⁹⁸ Poté již následovala salutace, jejíž formulace není ničím překvapivá - „*Moudří a opatrní přátelé milí.*“⁴⁹⁹ případně „*Moudří a opatrní přátelé nám milí.*“⁵⁰⁰ Textovou část pak tvořily narrace a dispozice. Na rozdíl od dispozic misivů zachycených v kouřimských registrech byly dispozice misivů odeslaných apelačním soudem formulovány důrazněji – jako rozkaz nebo poručení. V dataci je vedle vlastního data důsledně zachyceno i místo vydání, tedy Pražský hrad. K datování bylo i zde užíváno dní v týdnu a svátků křesťanského kalendáře. Rok vydání je vyjádřen římskými číslicemi, i když pouze ve zkrácené podobě zachycující desetiletí. Ať už úmyslně či opomenutím písař u všech misivů neopsal podpisy. Naproti tomu u všech poznamenal adresu, která by se na originálech nacházela na zadní straně. U jednoho misivu ji písař zařadil hned za intitulaci, tedy na místo, kam by adresa náležela v případě, kdyby se jednalo o listinu, nikoliv misiv.⁵⁰¹ U zbylých dvou ji opsal na samý závěr textu. U všech třech misivů zněla stejně: „*Moudrým a opatrným purkmistru a konšelům města Kouřima přátelům nám milým.*“⁵⁰²

Třetí a poslední skupina misivů se nachází v **Topografické sbírce F – Kouřim**, která je uložena v Archivu Národního muzea. Na rozdíl od předešlých dvou skupin je tato tvořena originály misivů, kdy odesílatelem byl apelační soud. Bohužel jejich počet je velmi nízký, neboť se pro sledované období dochovaly pouze dva misivy, přičemž jeden z nich je doplněn o přiloženou suplikaci kouřimského souseda. Vzhledem ke skutečnosti, že ve vlastním fondu Apelační soud se nedochovaly pro sledované období žádné prameny dokládající jeho korespondenční činnost s městskými soudy, jsou tyto originální misivy o to cennější. Jejich diplomatický rozbor přinesl zajímavá zjištění. První list, který byl vydán jménem panovníka, je uvozen intitulací, která je oddělena od zbylého textu mezerou a je napsána ve dvou řádcích. Tedy přesně podle zvyklostí užívaných pro tuto diplomatickou kategorii. Druhý misiv byl

⁴⁹⁸ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 6, f. 105r, 122v.

⁴⁹⁹ Tamtéž, inv. č. 6, f. 105r.

⁵⁰⁰ Tamtéž, inv. č. 6, f. 105r, 122v.

⁵⁰¹ J. ŠEBÁNEK a kol., *Česká diplomatika*, s. 32 – 33. I HLAVÁČEK – J. KAŠPAR – R. NOVÝ, *Vademecum*, s. 206 – 209.

⁵⁰² SOKA Kolín, AMK, inv. č. 6, f. 105r, 122v.

vydán jménem apelačních radů. Intitulace se ale nenachází na začátku písemnosti, jak bylo obvyklé, ale na samém jejím závěru, oddělena od zbylého textu mezerou a napsaná ve dvou řádcích. Další částí, v případě druhého misivu první částí, je salutace, která je ve sledovaných misivech formulována odlišně. V prvním zní „*Opatrní věrní naši milí.*“⁵⁰³ zatímco v druhém „*Moudří a opatrní přátelé nám milí.*“⁵⁰⁴ U obou misivů je pak další částí narrace následovaná dispozicí, která je stejně jako u předcházejících opisů misivů zachycených v pamětní knize stylizována jako příkaz nebo lépe řečeno poručení. Datace v obou případech obsahuje kromě vlastního data, které je opět vyjádřeno pomocí dne v týdnu a církevního svátku, i místo vydání, jímž byl Pražský hrad. V případě prvního misivu je datace ještě doplněna o počet let vlády panovníka a na samém jeho závěru jsou uvedeny podpisy panovníka a nejvyššího kancléře království českého Jindřicha z Plavna. Adresa je u obou misivů napsána na reverzní straně a u každého z nich je stylizována odlišně. U prvního misivu zní „*Opatrným rychtáři našemu, purkmistru a konšelům města našeho Kouřima, věrným našim milým.*“⁵⁰⁵ U druhého pak „*Moudrým a opatrným purkmistru a konšelům města Kouřima přátelům našim milým.*“⁵⁰⁶ Zatímco u prvního misivu jsou po uzavírající pečeti pouze nepatrné známky, druhý misiv uzavíralo pět sekretních pečeti nikoliv, jak je možné předpokládat, zvláštní pečeť apelačního soudu.⁵⁰⁷

8. 2 Rozbor misivů z hlediska iniciátora

8. 2. 1 Misivy odeslané

Odeslaných 22 misivů, kterým v kouřimských registrech odpovídá 26 vkladů, je možné rozdělit na dvě hlavní skupiny podle toho, zda jimi městská rada v Kouřimi apelačnímu soudu odpovídala, nebo zda jimi apelační soud oslovovala z vlastní iniciativy.

Skupina sedmi misivů,⁵⁰⁸ jejichž odeslání iniciovala sama městská rada, je sice méně početná, ale obsahově zajímavější. Kouřimští se totiž na apelační soud obraceli jak v souvislosti s některou z projednávaných kauz, tak i ve zcela neúředních záležitostech. Celkem tři misivy odeslala kouřimská městská rada jako tzv. původní iniciátor,⁵⁰⁹ týkaly se neúředních záležitostí a podrobněji o nich bude pojednáno níže v samostatné

⁵⁰³ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 74, sign. F 90, korespondence obecní i právní (1520 – 1549), 3. dubna 1549.

⁵⁰⁴ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1670), 25. června 1568.

⁵⁰⁵ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 74, sign. F 90, korespondence obecní i právní (1520 – 1549), 3. dubna 1549.

⁵⁰⁶ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1670), 25. června 1568.

⁵⁰⁷ K podobě pečeti apelačního soudu viz výše podkapitola č. 3. 1. 4, s. 29 – 30.

⁵⁰⁸ Těchto sedm misivů odpovídá osmi zápisům v městských registrech, protože jeden zápis městský písař mřežoval.

⁵⁰⁹ K teorii komunikace a používané terminologii podrobněji viz kapitola č. 6, s. 71n.

podkapitole č. 8.3. Zde jen uvedu, že dva byly adresovány jednotlivým apelačním radům, kterým oznamovaly, že jim Kouřimští zasílají beránka k velikonočním svátkům.⁵¹⁰ Třetí pak obsahoval žádost kouřimské rady o naučení, jak má dále postupovat v záležitosti uvězněné „vovčáčky“, která byla podezřelá ze žhářství.⁵¹¹

Zbylými čtyřmi misivy odeslanými z vlastní iniciativy již kouřimská městská rada žádala o naučení, případně o radu v konkrétních soudních záležitostech, a to jednak sama za sebe (opět jako tzv. původní iniciátor), tak i jako prostředník sporných stran, tedy jako iniciátor. Tak například sama za sebe se kouřimská rada obrátila na apelační soud s žádostí o radu v okamžiku, kdy byla na vážkách, zda je v dané situaci vůbec oprávněna rozhodovat spor mezi Jiříkem Diblíkem a císařským rychtářem Václavem Zlonickým ze Zlonic. „*V kterýžto při my ouřad všečen své svědomí jim stranám k témuž soudu komornímu listovní pod přísahami našimi [jsme – H. Č.] vydali [...] a nenadáli jsme se, aby táž svědomí již publikovaná při soudu komorním při právě našem zase od stran vedena býti měla.*“⁵¹² Jak z uvedeného vyplývá, důvodem k jejich pochybnostem byla skutečnost, že v době, kdy byl spor Václava Zlonického s Jiříkem Diblíkem posuzován před komorním soudem, vyžádaly si sporné strany pro své jednání svědectví od purkmistra a konšelů. V pozici iniciátora (prostředníka) kouřimští radní vystupovali častěji. V těchto případech odesílali misiv k apelačnímu soudu na základě žádosti – „suplikace“ třetí strany (původní iniciátor), která pak byla k odesílanému misivu připojována. Tak tomu bylo i v případě žádosti „o opatření“ ze strany kouřimských úředníků nad důchody, kteří se soudili s Annou Haškovou. „*Za to vaší milosti poníženě žádáme, že takovou věc milostivě rozvážíce k jistému opatření brzkému přivéstí vaše milosti ráčíte.*“⁵¹³ Konšelé v odesílaném misivu pouze vyjádřili svou přímělu za brzkou odpověď. Obdobně vyzněl i misiv, kterým kouřimská rada zprostředkovávala žádost Voldřicha Trčky a Jakuba Bukače, což byli poručníci sirotků po Zikmundovi Tobiášovi řezníku, o vysvětlení ortele apelačního soudu. „*Jakého vysvětlení Voldřich Trčka a Jakub Bukač [...] Vašich milostí ortele [...] žádají z příležitosti suplikaci vašim milostem odeslané vyrozuměti tomu ráčíte.*“⁵¹⁴

Druhou skupinu tvoří 15 misivů,⁵¹⁵ kterými kouřimská městská rada apelačnímu soudu odpovídala. Ve většině případů tak kouřimský soud informuje apelační rady o vývoji některého soudního sporu nebo o důvodech svého postupu v určité soudní kauze, protože si

⁵¹⁰ Viz níže podkapitola č. 8. 3.

⁵¹¹ Viz níže podkapitola č. 8. 3.

⁵¹² SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 78r. Průběh celé kauzy viz kapitola č. 10.

⁵¹³ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 22v.

⁵¹⁴ Tamtéž, inv. č. 170, f. 78r.

⁵¹⁵ V kouřimské knize register těmto misivům odpovídá 17 zápisů.

tuto zprávu apelační radové vyžádali. Zde je nutno upozornit, že požadavek apelačního soudu na objasnění konkrétních kroků kouřimského soudu nebo jiného objasnění situace byl zpravidla vyvolán žádostí respektive stížností („suplikací“), kterou k němu odeslala jedna ze sporných stran. Jak o tom ostatně svědčí formulace narrace většiny misivů např. „*Psaní vašich milostí, kteréž ste nám s odesláním suplikací Jana Černíka na místě manželky jeho vašim milostem podané učiniti ráčili.*“⁵¹⁶ U některých misivů se dokonce můžeme dozvědět, kdo misiv apelačních radů do Kouřimi doručil – například: „*Vášich milostí psaní jest nám od Václava Diblíka z Votína souseda našeho s suplikací jeho, že by jemu s Havlem Kocourkem sousedem našim předměstským v té při mezi nimi před právem našim o škody outratní a nákladní vzešlé zbytečné odklady a nějaké překážky činili etc. dodáno.*“⁵¹⁷ Nebo dokonce kdy byl sepsán a do Kouřimi doručen: „*Psaní vašich milostí, kteréhož jest datum v pátek po rozeslání apoštolů Božích léta tohoto 1568 [16. července 1568 – H. Č.] nám o Matěje Svinku s jeho suplikací dnešního dne dodané [30. července 1568 – H. Č.].*“⁵¹⁸

K objasnění svých kroků byli kouřimští konšelé vyzváni například v poměrně komplikovaném sporu mezi Matějem Svinkou a Zdeňkem Kostelákem. V jednom z odeslaných misivů⁵¹⁹ proto informují apelační soud, proč nevydali Matějovi Svinkovi peníze, které pro něj na radnici složil Zdeněk Kostelák. Kouřimští konšelé obhajovali svůj krok vlastním rozhodnutím z 8. března 1566, které jim dokonce apelační radové potvrdili,⁵²⁰ že peníze složené „*na právě*“ od Zdeňka Kosteláka, nemají být Matějovi Svinkovi vyplaceny, dokud týž nenaplní ubrmanskou smlouvu uzavřenou kvůli spolku na kupování vepřů.⁵²¹ O což je Zdeněk Kostelák také opětovně požádal, když stanovenou částku složil u kouřimského práva.

Apelační soud si také mohl vyžádat odeslání některých dokumentů, které potřeboval k posouzení dané věci, tak jak se to stalo kvůli sporu mezi poručníky sirotků pozůstalých po Zikmundovi Tobiášovi s Janem Černíkem. V tomto případě apelační radové požadovali odeslání originálního kšaftu.⁵²² V již několikrát zmiňovaném sporu mezi Jiříkem Diblíkem a

⁵¹⁶ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f.113r.

⁵¹⁷ Tamtéž, inv. č. 170, f. 260v.

⁵¹⁸ Tamtéž, inv. č. 170, f. 218r.

⁵¹⁹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 137r. Misiv byl odeslán 27. června 1567

⁵²⁰ V tom, zda byl rozsudek městského soudu potvrzen, či napraven, se prameny neshodují. Podle sledovaného misivu měl apelační soud jejich rozhodnutí z 8. března 1566 potvrdit. Nicméně v ortelních manuálech je doloženo pouze rozhodnutí, které ortel městského soudu z 8. března 1566 napravuje. NA, AS, inv. č. 99, f. 696r – 697r.

⁵²¹ „[...] že Matěj Svinka takové sumy peněz z práva prve vyzdvihovati nemá až suma podle smlouvy ubrmanské mezi nimi po stavuňku o týž spolek kupován vepřů učiněné od Matěje Svinky na právě vyupomínaná složena bude.“ NA, AS, inv. č. 99, f. 696r – 697r. Obecně k ubrmanským smlouvám J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 97 – 99.

⁵²² SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 113rv.

Václavem Zlonickým ze Zlonic odeslali kouřimští radní k apelačnímu soudu 13. září 1566⁵²³ misiv s opisem svých svědomí, která byla spornými stranami uplatněna u komorního soudu. Zároveň apelační rady informují podle jejich předešlého nařízení, že sporné strany vyslechli a pře je uzavřena „*k tajnému potazu*“. O něco později 22. ledna 1567⁵²⁴ dokonce kouřimská rada v témže sporu, na žádost apelačního soudu, odeslala zpět jeho rozhodnutí, tak jak jim bylo před tím doručeno Václavem Diblíkem. Jindy apelační soud na základě stížnosti požádal kouřimské radní, aby k němu odeslali výpis zápisu, který jedna ze stran potřebovala pro svou apelaci, tak jako se to stalo kvůli sporu Martina krejčího, který byl konšelem. Kouřimští radní této žádosti apelačního soudu nevyhověli s odůvodněním, že jednak Martin tento výpis už má z dřívějšího a jednak, že o něj požádal až po uzavření pře a vyhlášení rozsudku.⁵²⁵

V několika případech si apelační radové ověřovali, zda je suplikace založená na pravdě, a vyzvali proto kouřimskou radu, aby je seznámila se svým stanoviskem k danému problému – „[...] *abychom vašim milostem bylo-li by co jiného než on* [Šimon Kouřimský – H. Č.] *suplikuje, zprávu o tom dali* [...]“,⁵²⁶ a proto se v případě sporu Šimona Kouřimského s Tomášem Sirotčím kouřimská rada uchýlila k poměrně zevrubnému popisu situace. Považuje stížnost Šimona za neopodstatněnou, protože proti vyslyšení apelace plnomocníkem pana Šimona vystoupila protistrana – Tomáš Sirotčí, nikoliv kouřimská rada. A i ten se jen držel platného práva a formulace uvedené v adrese misivu, když požadoval, aby rozhodnutí apelačních radů bylo přečteno v přítomnosti obou stran.⁵²⁷ Kouřimská rada si ani tak neodpustila stížnost právě na adresu Šimona Kouřimského, který „*z jedné pře do druhé jde* [...] *a na předkládání našem v těch svých přech spletenejch pro dobré spokojení přestati nechce*.“⁵²⁸

Ač je většina odeslaných misivů stylizována přesně podle vzájemného postavení obou soudních institucí, kdy kouřimská městská rada byla vlastně podřízená apelačnímu soudu, v jednom dopise kouřimští radní sice odesílají požadovanou zprávu, ale uchýlili se i k poměrně důraznějšímu upozornění, že v dané záležitosti již poslali několik zpráv, které zůstaly bez odpovědi – „*I vašim milostem oznamujem, že sme o té věci předešle vaší milosti*

⁵²³ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 79v.

⁵²⁴ Tamtéž, inv. č. 170, f. 103r.

⁵²⁵ Tamtéž, inv. č. 170, f. 245r.

⁵²⁶ Tamtéž, inv. č. 170, f. 205v. K tomuto misivu se v registrech dochovala i zamřežovaná verze viz tamtéž, f. 203v.

⁵²⁷ Nařízení, „[...] *aby takový ortel v přítomnosti obojí strany a nejináč otevřeli* [rozuměj soudci nižší instance – H. Č.] [...]“ bylo zahrnuto již do zakládací instrukce apelačního soudu z 20. ledna 1548. *Sněmy české*, sv. II, s. 547. Srovn. výše podkapitola č. 3. 1. 4, s. 28.

⁵²⁸ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 205v – 206r.

dvojím naším psaním dost obšírně zprávu učinili, jakž tomu z přípisů příležitých vaše milosti tomu vyrozuměti ráčíte a posavad na to od vašich milostí žádné odpovědi nemáme.“⁵²⁹

Odpověď apelačnímu soudu se mohla omezit i na pouhé sdělení, že se strany o vzniklou při podle přímlyvy městských radních nedomluvíly.⁵³⁰

Stejně jako u misivů odeslaných z vlastní iniciativy kouřimských radních, i v této skupině misivů se setkáme s takovým, který nebyl určen celému apelačnímu soudu, ale jednomu z úředníků, konkrétně sekretáři Janovi Bezděckému z Bezděčí Hory.⁵³¹ Ten je jím informován o složení důkladných peněz. Misiv byl z Kouřimi odeslán 5. ledna roku 1569.⁵³²

Pouze jediný zápis nebylo možné zařadit ani do jedné ze skupin, a to ze zcela pochopitelného důvodu, jedná se pouze o adresu, ke které jsou doplněny dvě písarovy poznámky „*O poručníky sirotků někdy Thobiáše*“ a „*nesešli příčinu*“, z čehož je zřejmé, že žádný misiv sepsán ani odeslán nebyl.⁵³³

8. 2. 2 Misivy doručené

Pět misivů, které byly do Kouřimi doručeny, je možné rozdělit podle téhož měřítka, jako ty z Kouřimi odeslané. Tedy zda apelační soud oslovil kouřimskou městskou radu z vlastního popudu nebo na základě impulzu (podnětu), který přišel zvenčí a kterým zpravidla bývala suplikace.

U čtyř misivů je podnět zvenčí jasně patrný, protože je zachycen ve znění narace těchto misivů – „*Co sobě do vás Mikuláš Slivka stěžuje, tomu z příležitosti jeho suplikaci, kterouž vám odsíláme, porozuměti moci budete.*“⁵³⁴ „*Co na nás Václav Svatošův spolusouded váš vznáší a jakého opatření žádá, tomu všemu z příležitosti jeho suplikaci porozumíte.*“⁵³⁵ „*Zprávě vaší, kterou ste nám z strany vykonání exequií [...] učinili [...] sme porozuměli.*“⁵³⁶

U tohoto misivu lze oprávněně předpokládat, že apelační soud reagoval nikoliv na suplikaci jedné ze stran, ale na žádost o naučení odeslanou kouřimskou městskou radou. V posledním

⁵²⁹ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 50v. Část textu „*a posavad na to od vašich milostí žádné odpovědi nemáme*“ byla písarem přeškrtnuta.

⁵³⁰ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 224v.

⁵³¹ Jaroslava Hausenblasová ho řadí mezi kancelisty. Jan Bezděcký (Bezdieczky) svůj úřad v kanceláři apelačního soudu zastával od 13. června 1566. Zemřel někdy v roce 1582. Erb, jehož blasonování uvádí August Sedláček, mu byl udělen majestátem z 17. ledna 1558 a bylo mu povoleno, aby se psal z Bezděčí Hory. J. HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu*, s. 19. August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*, Praha 1925, s. 368 (dále jen A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*).

⁵³² SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 254r.

⁵³³ Tamtéž, inv. č. 170, f. 76v.

⁵³⁴ Tamtéž, inv. č. 6, f. 105r.

⁵³⁵ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 25. června 1568. K tomuto misivu byla přiložena i vlastní suplikace Václava Svatoše.

⁵³⁶ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 6, f. 122v.

misivu je podnět vyjádřen ještě neutrálněji: „*Z mnohých akt nám od práva vašeho podle odvolání stran odeslaných [...] se vyhledalo a našlo.*“⁵³⁷

Pouze jeden misiv byl odeslán apelačním soudem z jeho vlastní iniciativy. Jeho obsahem byla instrukce císaře Ferdinanda I. z 3. dubna 1549, která byla kromě Kouřimi poslána i do dalších královských měst a o které bude podrobněji pojednáno vzápětí.

8. 3 Výběr misivů zajímavých z hlediska obsahu

Z hlediska věcného obsahu nebylo možné využít žádné z typologií, které jsou uvedené v dostupné literatuře, jež se věnuje komunikaci mezi městy. Důvod je jednoduchý. Zachycená korespondence, až na ojedinělé výjimky, probíhala kvůli soudním záležitostem, které zmíněná literatura zpravidla neuvádí jako samostatnou skupinu.⁵³⁸ Proto bych se chtěla na některé z hlediska obsahu zajímavé misivy zaměřit podrobněji. Dalším důvodem je také skutečnost, že většina z nich, právě díky svému obsahu, nebude předmětem srovnání se zjištěnými odvoláními, kterým je věnována podkapitola následující.

Dva misivy do Kouřimi přijaté, mezi jejichž sepsáním uplynulo třiaadvacet let, se dotýkají téměř shodného problému – liknavosti městského soudu v soudním řízení a k vyřizování odvolání. První z nich je datován k 3. dubnu roku 1549.⁵³⁹ Jedná se o instrukci vydanou Ferdinandem I., která byla odeslána nejen do Kouřimi, ale do většiny královských měst.⁵⁴⁰ Ferdinand jejím prostřednictvím Kouřimským nařizuje, aby pomáhali stranám, v jejichž prospěch apelační soud rozhodl, s prosazením tohoto rozhodnutí. Dále je v instrukci věnována pozornost soudním sporům, které spadaly do kompetence městského rychtáře. Nově tato instrukce zpoplatňovala odvolání k apelačnímu soudu dvěma kopami grošů českých. Zároveň je městská rada upozorněna, aby k apelačnímu soudu odesílala písemnosti vzniklé v průběhu soudního řízení až po té, co s nimi seznámí sporné strany, aby se tak zabránilo zbytečným postranním přím. U druhého misivu, který je až z roku 1572,⁵⁴¹ byli již odesílatelem sami apelační radové a je určen pouze kouřimské městské radě. Té je nařízeno, aby neprodlužovala soudní řízení zbytečnými odklady, jak je patrné „*[...] z mnohých akt, nám od práva vašeho podle odvolání stran, odeslaných [...]*“.⁵⁴² Zmíněné dva misivy jsou ve

⁵³⁷ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 6, f. 105r.

⁵³⁸ Viz kapitola č. 6, zejména s. 78n.

⁵³⁹ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 74, sign. F 90, korespondence obecní i právní (1520 – 1549), 3. dubna 1549.

⁵⁴⁰ Seznam měst, do kterých byla tato instrukce odeslána, i její znění zachycují Sněmy české. *Sněmy české*, sv. II., s. 548. Také viz kapitola č. 5.

⁵⁴¹ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 6, f. 105r.

⁵⁴² Tamtéž, inv. č. 6, f. 105r.

zkoumaném souboru písemností jediné, kterými se apelační soud snažil upravit činnost městského soudu v Kouřimi jako celku.

Dále bych chtěla upozornit zejména na misiv z 25. června 1568,⁵⁴³ který je zajímavý hned ze dvou důvodů. Jedná se o jeden ze tří misivů v celém sledovaném souboru, který se týká trestněprávního sporu. Zároveň se k němu jako k jedinému dochovala i připojená příloha, kterou byla původní suplikace jistého Václava Svatošů.⁵⁴⁴ Právě na jejím základě odeslali apelační radové zmíněný misiv, jímž poroučejí městské radě v Kouřimi, aby mu „*až do času svatého Václava*“ odložili nástup do vězení, kam jej svým rozhodnutím poslali 18. května 1568,⁵⁴⁵ když potvrdili a doplnili původní rozhodnutí městského soudu v Kouřimi. Václav se po publikování apelace v Kouřimi obrátil na apelační soud právě zmíněnou žádostí, aby mu byl trest vězení odložen kvůli nastávajícím žnám. Skutečnost, že apelační soud jeho žádosti vyhověl, překvapí o to více, pokud víme, za jaký delikt byl do vězení poslán. Ze znění dochovaného rozhodnutí apelačního soudu totiž vyplývá, že se jednalo o obvinění z velmi závažného trestného činu – mordu matky a dítěte. Ve zmíněném misivu z 25. června nalezneme i odůvodnění tohoto poněkud překvapivého nařízení, a sice „*Neb což se odkládá, toho se neodjímá.*“.

Dne 14. dubna 1568 byly z Kouřimi odeslány dva misivy v souvislosti s blížícími se velikonočními svátky, které toho roku připadly na 18. duben. Tyto misivy nám umožňují ilustrovat snahu kouřimské městské rady o udržování jistých společenských kontaktů s osobami, které pravděpodobně byly pro chod města důležité. Kromě dvou apelačních radů – Václava Kamarýta z Rovin⁵⁴⁶ a mistra Jakuba Srnovce z Varvažova,⁵⁴⁷ byly obdobně

⁵⁴³ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 25. června 1568.

⁵⁴⁴ U této suplikace je nutno upozornit na skutečnost, že v knize kouřimských register se nenachází vklad, který by zněním odpovídal této suplikaci, případně „doprovodnému misivu“, který by kouřimská rada s touto suplikací odeslala k apelačnímu soudu.

⁵⁴⁵ NA, AS, inv. č. 115, f. 27r. Bohužel se jedná o rozhodnutí apelačního soudu, které je zachyceno v tzv. registrech sekretáře, a proto je velmi stručné. Není proto možné říci, zda byl Václav Svatoš pachatelem tohoto činu. Žalující stranou byli plnomocníci Albrechta z Šelmberka, z Kosti a na Bartohousově, Mikuláš Podhorský z Podhoře a Samuel Metčanský z Metčan.

⁵⁴⁶ Václav mladší Kamarýt z Rovin byl mistrem svobodných umění a doktorem práv. Od 17. července 1562 do roku 1593, kdy 17. ledna zemřel, zastával úřad rady apelačního soudu za rytířský stav. Kromě této významné činnosti je jeho osoba spojena s finanční dotací stavby školy u sv. Jindřicha v Praze. Jeho manželkou byla od r. 1592 Ludmila Čečatka z Poříčí. Náhrobek jeho tří dětí (Floriána, Anny a Pavla) je umístěn na venkovní zdi severní lodi kostela sv. Petra na Poříčí v Praze. Právo užívat erb a predikát „z Rovin“ získal již jeho příbuzný (snad děd), též Václav, od císaře Ferdinanda I. dne 24. dubna 1557, který zastával úřad císařského rychtáře v Novém Městě pražském. Rodina Kamarýtů z Rovin vlastnila na Novém Městě dva domy, jeden na dnešním Václavském náměstí, druhý přibližně na místě dnešního paláce Koruna v ulici Na Příkopech. Blason erbu této rodiny uvádí jak August Sedláček tak i Ottův slovník naučný. J. HAUSENBLASOVÁ, Počátky apelačního soudu, s. 15. A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*, s. 463 – 464. *Ottův slovník naučný*, sv. XIII, Praha 1898, s. 831. Fr. ROUBÍK, *Královští rychtáři* s. 350. Jan LOCH, *Heraldické památky kostela sv. Petra na Poříčí v Praze, Heraldická ročenka* 2006, s. 31 – 32 a obrazová příloha s. 5 – 6. Týž, *Heraldické památky v kostele sv. Jinřicha a Kunhuty v Praze, Heraldická ročenka* 2005, s. 15 – 16 a 61

⁵⁴⁷ Jakub Srnovec (též Srnec) se narodil v Rokycanech. Působil ve škole sv. Štěpána na Novém Městě pražském. Po té co se stal mistrem založil si vlastní školu, kam chodili především děti šlechticů. Věnoval se i literátské

stylizované dopisy odeslány i jiným osobám, především úředníkům z Českého království.⁵⁴⁸ Obsah misivů byl téměř totožný a týkal se poslaného beránka případně beránků.⁵⁴⁹ „*Majíce vaší milost k sobě pána laskavě příznivého. Na vděčnosti naší dokázání nemajíce jiné zvěřiny vaší milosti ač skrovně však z dobré lásky beránka posíláme a žádáme, že jej od nás vděčně ráčíc přijíti.*“⁵⁵⁰ Tyto dva misivy nám také dokládají, že adresátem mohli být v některých případech i jednotliví apelační radové, nikoliv pouze celá královská rada nad apelacemi, a že obsahem misivů nemusely být pouze záležitosti úředního charakteru. Důvod, proč byl jako jeden z adresátů vybrán právě Václav Kamarýt, není zcela jasný. Naproti tomu u Jakuba Srnovce je tento důvod zcela zřejmý. V letech 1567 a 1568 byl kouřimským primasem právě Jan Lán, kterého Jakub Srnovec přijal ke svému erbů.

Další misiv, na který bych chtěla upozornit, byl z Kouřimi odeslán 23. května 1567⁵⁵¹ a rada se jím obrátila na apelační soud ve velmi závažné věci. Dne 21. května 1567 někdy po poledni⁵⁵² vyhořel v Kouřimi špitál a s ním lehl popelem i „[...] *dvůr jedné sousedy vdovy a jedna stodola sirotší* [...]“ Zmíněným misivem požádala městská rada apelační soud o naučení, jak se mají zachovat k „*vovčáče*“, která byla uvězněna, protože na ní padlo podezření ze žhářství. Tato „*vovčáčka*“, jejíž jméno bohužel prameny neuvádějí, byla po požáru předvolána do městské rady, protože se vyšetřováním prokázalo, že oheň byl založen úmyslně a ona se nechala před několika kouřimskými „*hodnověrnými sousedami*“ slyšet, že jí nějaká jiná žena řekla, že celé město Kouřim vyhoří do čtrnácti dnů stejně jako špitál.

činnosti. Psal latinské básně. Sbíral česká přísloví jež překládal do latiny. Radou apelačního soudu se stal v červenci roku 1562 a zůstal jím až do své smrti v lednu roku 1586. Predikát „z Varvažova“ a erb získal spolu se svým bratrem 23. února 1549. K polepšení erbu došlo 28. září 1580. Blason získaného erbu je uveden v především Sedláčkově Českomoravské heraldice, dále pak v Ottově slovníku naučném. Vyobrazení erbu je zachyceno například v Sedláčkových Hradech a zámcích. K tomuto erbů byli přijati Linhart Toušovský, Vavřínc Slánský a především pro nás zajímavý Jan Lán Kouřimský, který byl po mnoho let kouřimským primasem a je pohřben v chrámu sv. Štěpána (viz výše podkapitola č. 4. 2, zejména s. 51). *Ottův slovník naučný*, sv. XXIII, Praha 1905, s. 1002 – 1003. A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*, s. 611. Týž, *Hrady, zámky a tvrze království českého*, sv. 10, Praha 1997, [příloha F bez stránkování]. V práci J. Hausenblasové jsou k 17. červenci 1562 uváděni tři nově jmenovaní apelační radové. Pouze jeden z nich nese jméno Jakub – Jacob von Waxwaczlar, kterého je možné s největší pravděpodobností ztotožnit s Jakubem z Varvažova. J. HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu*, s. 15.

⁵⁴⁸ Janovi Šlovskému z Šlovic a na Vokšíně, komornímu radovi v komoře království Českého, Adamovi Švarnovi z Hranic, místosekretáři v komoře Království českého, Mikulášovi Kocourovi na Novém Městě pražském, Janovi Poliusovi komornímu písaři v komoře království Českého a hofrychtěři. Více informací se podařilo zjistit pouze k Mikulášovi Kocourovi a Janovi Šlovskému. Prvně jmenovaný zastával v roce 1565 úřad císařského rychtáře na Novém Městě pražském. Fr. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 350. Jan Šlovský pocházel ze staré vladické rodiny původem ze Šlovic u Rakovníka. Od r. 1543 držel Olešnou a od r. 1549 také část Chrástán. Jak již bylo poznamenáno výše, byl radou české komory. Zemřel 24. srpna 1573. *Ottův slovník naučný*, sv. XXIV, Praha 1906, s. 680. Blason erbu opět uvádí A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*, s. 238.

⁵⁴⁹ Zde je třeba upozornit, že znění odesílaného misivu je v registrech zachyceno pouze jednou (bylo adresováno Janovi Šlovskému ze Šlovic). U ostatních si písař šetřil práci a pouze na předešlý zápis odkazoval „*V táz slova psáno pokudž náleží*“ případně jen „*V táz slova psáno*“.

⁵⁵⁰ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 189v.

⁵⁵¹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 129r

⁵⁵² Tamtéž, inv. č. 170, f. 130II r.

„Vovčáčka“ se sice nejdřív snažila celé tvrzení popřít, nakonec se ale přiznala a uvedla i jméno ženy, od které tuto pohružku vypálením slyšela. Byla jí jakási Markyta podruhně, za kterou se ale zaručili její hospodář a hospodyně, takže celé podezření spadlo opět na „vovčáčku“. O jejím dalším osudu se z pramenů bohužel více nedozvíme. Kvůli obvinění ze žhářství byl nakonec 5. srpna 1567 uvězněn jistý Simeon Žid z Kolína, jak to dokládá další dochovaná korespondence kouřimské městské rady s Václavem Holickým ze Šternberka a na Českém Šternberce, který byl hejtmanem kouřimského kraje, s úředníky z Kolína a s místodržícími Českého království. Nakonec byl i on, po složení velmi vysoké částky – 1000 kop grošů českých, 13. srpna 1567 z vězení propuštěn.

8. 4 Vztah dochované korespondence ke zjištěným odvoláním

Pokusme se nyní srovnat dochovanou korespondenci se zjištěnými odvoláními k apelačnímu soudu, jejichž rozboru byla věnována předešlá kapitola.

Předně je nutno upozornit, že zjištění získaná vzájemným porovnáním zachycené korespondence se známými odvoláními budou do určité míry zkreslená. Toto zkreslení je zapříčiněno dvěma faktory. Prvním z nich je, že formulace misivů a velmi stručné zápisy v registrech sekretáře zejména u potvrzujících rozsudků znemožňují přiřazení jednotlivých dopisů ke konkrétní soudní kauze, zejména v případech, kdy se sporné strany „soudily rády“ a ve sledovaném období je pro ně v knihách apelačního soudu možné zaznamenat několik rozhodnutí. Druhým faktorem je, že kouřimská registra byla vedena i pro rok 1567, v kterém již nebyla vedena tzv. registra prezidenta a ani se nedochoval svazek tzv. register sekretáře a rozhodnutí bylo možné doplnit pouze na základě studia pramenů v Topografické sbírce F – Kouřim.⁵⁵³ Takže je možné, že některé zachycené misivy se můžou vztahovat k odvoláním, která nemáme vůbec doložena, ale z jejich formulace to dost jednoznačně nevyplývá. Kvůli těmto dvěma faktorům jsem nakonec zvolila postup, při kterém dochovanou korespondenci přiřazuji k tzv. „sporným stranám“⁵⁵⁴ nikoliv ke konkrétním sporům, protože se mi to, jak jsem před chvílí uvedla, jeví jako nemožné.

Dále bylo nutné vytyčit si časové období, ve kterém bude zjištěná korespondence s odvoláními porovnávána. To je vymezeno především dobou, po kterou bylo zapisováno do knihy kouřimských register. Nejstarší spolehlivě datovatelný zápis je k 10. listopadu 1565,

---

⁵⁵³ K tomu viz výše kapitola č. 7.

⁵⁵⁴ Pod termínem „sporné strany“ je třeba chápat vždy dvojici stran (původ, obžalovaný), které může pochopitelně tvořit více osob, které se spolu soudily. A kvůli jejich vzájemným sporům byla odesílána zjištěná korespondence, a protože kvůli svým sporům podávaly i odvolání, je možné je zachytit i ve zjištěných odvoláních.

nejmladší pak k 11. únoru 1569.⁵⁵⁵ První opis misivu, který byl odeslán k apelačnímu soudu je datován k 10. prosinci 1565.⁵⁵⁶ Toto datum jsem si zvolila jako počáteční pro výběr ze zjištěných odvolání. Konečné datum pak odpovídá datu posledního zápisu v registrech. Některé jednotlivé misivy zachycené ve zbylých pramenných zdrojích tento časový rámec překračují. V Pamětní knize jsou opisy misivů z roku 1559 a 1572, v Topografické sbírce F pak misiv z roku 1549.

Vztáhneme-li vytyčené časové období (od 10. prosince 1565 do 11. února 1569) na ortely vynesené apelačním soudem, které jsou zachyceny v pramenech,⁵⁵⁷ získáme skupinu 29 rozhodnutí. K těm je třeba přiřadit ještě jedno rozhodnutí apelačního soudu z roku 1554, ke kterému se vztahuje misiv z roku 1559 opsaný do Pamětní knihy. Celkově tedy máme skupinu 30 rozsudků, které byly vyneseny ve vymezeném období i s rokem 1559.

Ještě je nutno zrekapitulovat počet misivů. Jak již bylo uvedeno výše, ve třech pramenných zdrojích pro korespondenci – tedy kouřimských registrech, Pamětní knize a Topografické sbírce F – Kouřim existuje celkem 27 misivů, které byly s největší pravděpodobností vyměněny mezi městským soudem v Kouřimi a apelačním soudem. Předmětem našeho zájmu je porovnání korespondence s dochovanými nálezy apelačního soudu, tudíž je nutno od těchto 27 misivů oddělit jednak ty, které se netýkají soudních sporů a tudíž se nemohou vztahovat k zachyceným rozhodnutím, jednak ty, které se vzhledem k době svého sepsání nemohou vztahovat k rozhodnutím zachyceným v pramenech vzniklých z činnosti apelačního soudu (zejména rok 1572). Celkem bylo vyřazeno 7 misivů.⁵⁵⁸ Zbývajících 20 misivů bude předmětem následujícího srovnání.

Korespondence reprezentovaná zmíněnými dvaceti misivy probíhala kvůli devíti tzv. sporným stranám. K nim je možno přiřadit pouze třináct ze zjištěného počtu třiceti rozsudků vynesných ve sledovaném období. Ke zbývajícím 17 rozhodnutím nejsou v kouřimských registrech dochovány žádné opisy misivů, z čehož nelze usuzovat, že kvůli nim žádná korespondence neproběhla, pouze se nedochovala. Již toto krátké srovnání nám tak odpovědělo na otázku, zda se dochovaná korespondence vztahuje ke všem sporům, od kterých bylo ve sledovaném období podáno odvolání. Odpověď zní, že nikoliv.

⁵⁵⁵ K tomu viz podkapitola č. 3. 1. 2.

⁵⁵⁶ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 10r.

⁵⁵⁷ K pramenům, ve kterých je možno zaznamenat odvolání k apelačnímu soudu, podrobněji viz výše kapitola 7. Jedná se především o tzv. ortelní manuály apelačního soudu a Topografickou sbírku F – Kouřim.

⁵⁵⁸ 1. nařízení z 3. dubna 1549 (ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 74, sign. F 90, korespondence obecní i právní (1520 – 1549), 3. dubna 1549); 2. nařízení z 28. ledna 1572 (SOkA Kolín, AMK, inv. č. 106, f. 105r); 3. misiv ohledně odeslání beránka z 14. dubna 1568 (SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 189v); 4. misiv ohledně odeslání beránka z 14. dubna 1568 (SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 189v); 5. misiv ohledně požáru špitálu z 23. května 1567 (SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 129r); 6. misiv ohledně důkladu z 5. ledna 1569 (SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 254r); 7. misiv ohledně sporu mezi Zdeňkem Kostelákem a Havlem sladovníkem z 29. ledna 1572 (SOkA Kolín, AMK, inv. č. 106, f. 122v).

Zaměřme nyní svoji pozornost na to, v jakých typech sporů podaly tzv. sporné strany odvolání, a tedy kvůli jakým typům sporů byla dochovaná korespondence vedena. Nejvíce odvolání je možné vztáhnout ke sporům, které spolu vedli Matěj Svinka a Zdeňek Kostelák.⁵⁵⁹ Ve sledovaném období se kvůli svým sporům odvolali k apelačnímu soudu celkem třikrát⁵⁶⁰ a městská rada kvůli jejich sporům odeslala celkem tři misivy⁵⁶¹. Hlavní příčinou jejich vzájemných konfliktů, jak vyplývá z pramenů, byly peníze složené do spolku o kupování vepřů, který mezi sebou uzavřeli. Jedná se tedy o spor závazkový, kvůli kterému se pak rozhořely i další spory (jeden procesní a jeden trestní o nářek cti). Porovnáním misivů s rozhodnutími apelačního soudu vyšlo najevo, že dochované prameny vzniklé z činnosti apelačního soudu zachycující jeho rozhodnutí jedno odvolání mezi nimi nezaznamenaly. O chybějícím odvolání je učiněna zmínka v misivu z 30. července 1568,⁵⁶² kterým kouřimská městská rada odpovídá apelačnímu soudu a shrnuje dosavadní vývoj celé kauzy. Díky jeho stručnosti nezískáme o tomto odvolání mnoho informací. Městský soud svým rozhodnutím 4. prosince 1566 přisoudil Matějovi Svinkovi stanné právo proti Zdeňkovi Kostelákovi do výše 82 kop gr. míš. Toto rozhodnutí apelační soud potvrdil 20. března 1567. Jedná se tedy o případ, kdy je z dochované korespondence možno získat informace o dalším odvolání, které bylo vyneseno právě v problematickém roce 1567.

Nejvíce misivů bylo odesláno kvůli sporu o Kruthovský statek, který v tomto období probíhal mezi císařským rychtářem Václavem Zlonickým ze Zlonic a Jiříkem Diblíkem z Votína. Kouřimská městská rada odeslala celkem šest misivů, ke kterým se vztahují dvě rozhodnutí, jež je možné zachytit v pramenech vztahujících se k činnosti apelačního soudu. Hlavní příčinou sporu byl dědický spor o zmíněný statek, kvůli kterému se rozhořely i různé postranní pře. Na tomto místě není třeba blížeji objasňovat celý spor, protože jeho průběhu je věnována pozornost v závěrečném exkurzu.

Poměrně čilá korespondence proběhla i kvůli dědickému sporu poručníků sirotek po Zikmundovi Tobiášovi kožišníku s jejich matkou Lidmilou, která již byla manželkou Jana Černíka. Městská rada v Kouřimi psala k apelačnímu soudu celkem třikrát.⁵⁶³ I kvůli tomuto sporu se rozběhl postranní spor týkající se vysvětlení ortele.⁵⁶⁴

⁵⁵⁹ Z celkového počtu zjištěných odvolání pro celé sledované období tedy pro léta 1548 – 1568 je možné k jejich vzájemným sporům přiřadit celkem sedm odvolání.

⁵⁶⁰ 1) NA, AS, inv. č. 99, f. 696r – 697r. 2) ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 25. září 1567. 3) NA, AS, inv. č. 115, f. 40r. Toto odvolání se již týkalo nářku cti.

⁵⁶¹ 1) SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 137r. 2) SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 218r. K tomuto misivu se dochovala i nedoručovaná zaměřovaná verze. Tamtéž, f. 217v. 3) SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 224v.

⁵⁶² SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 218r.

⁵⁶³ V kouřimských registrech jsou zachyceny celkem čtyři misivy, přičemž u prvního z nich je učiněna poznámka, že neodešel a zápis je mřežován - SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 76v. Zbylé tři misivy již byly

Stejný počet misivů⁵⁶⁵ odeslali z Kouřimi i kvůli vlastnickému sporu Anny Haškové s úředníky nad důchody.⁵⁶⁶

Kvůli soudním sporům zbylých pěti tzv. sporných stran se dochovalo vždy po jednom misivu, ať už z Kouřimi odeslaného nebo do tohoto města doručeného. Zde bych chtěla upozornit na dva do Kouřimi doručené misivy a to proto, že se dotýkají sporů trestněprávní povahy. První je z r. 1559 a byl doručen kvůli sporu Mikuláše Slivky, který byl veden v trestněprávní záležitosti, ale sledovaný misiv se dotýká spíše stránky procesní. Apelační soud jím nařizuje městské radě v Kouřimi, aby Mikulášovi vyplatila složený důklad.⁵⁶⁷ Druhý, z r. 1568, se již dotýká skutečně trestněprávního případu Václava Svatošů. Ten byl odsouzen k vězení kvůli mordu matky a dítěte a zmíněným misivem apelační soud nařizuje, aby mu byl nástup do vězení odložen.⁵⁶⁸

Z uvedeného stručného přehledu vyplývá, že dochovaná korespondence se převážně týkala sporů civilní a procesní povahy (4). Mezi spory civilněprávními pak mírně převažují spory o dědictví (3), které jsou následované vlastnickými spory (2) a spory závazkovými (1). Případům trestní povahy byly věnovány tři misivy, z nichž dva byly do Kouřimi doručeny a pouze jeden odeslán.

Pokud obdobným způsobem zhodnotíme i skupinu zbývajících sedmnácti sporů, kvůli kterým se žádná korespondence nedochovala, zjistíme, že její složení je následující – 8 sporů civilněprávních, 6 sporů procesních a 3 spory trestněprávní, přičemž mezi civilněprávními mírně převažují spory dědické. A pokud tento výsledek porovnáme s rozbořem sporů, kvůli kterým se korespondence zachovala, zjistíme, že složení typů sporů, kvůli kterým se korespondence dochovala i nedochovala je přibližně stejná. A tudíž není možné říci, že městská rada psala převážně kvůli určitému typu sporů.

8. 5 Shrnutí rozboru dochované korespondence

Dochované originální misivy i opisy zachycené ve sledovaných pramenech splňují až na drobné odchylky náležitosti platné pro tuto diplomatickou kategorii.

---

odeslány bez komplikací. 1) SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 78r. 2) SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 113rv. 3) SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 161rv.

⁵⁶⁴ Relevantní jsou pro tyto tzv. sporné strany dvě rozhodnutí. 1) NA, AS, inv. č. 99, f. 699r – 700v. 2) NA, AS, inv. č. 99, f. 713v – 714v.

⁵⁶⁵ 1) SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 10r. 2) SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 22v. 3) SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 50v.

⁵⁶⁶ Rozhodnutí viz NA, AS, inv. č. 101, f. 81v. Tamtéž, f. 390r.

⁵⁶⁷ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 6, fol. 105r.

⁵⁶⁸ ANM, Sbírka F – Kouřim, kč 77, sign. 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 25. června 1568. Ke kauze Václava Svatoše podrobněji viz výše, s. 107.

Vzhledem k typům pramenů, ve kterých byla korespondence zaznamenána, je pochopitelné, že ve zkoumaném vzorku převažují misivy z Kouřimi odeslané, respektive jejich opisy v knize kouřimských register. Mezi nimi jsou pak početnější misivy, kterými kouřimská městská rada apelačnímu soudu odpovídala. V případech, kdy oslovovala apelační soud z vlastní iniciativy, se tak dělo častěji kvůli záležitostem, které souvisely s jednotlivými soudními spory, kvůli kterým bylo podáno odvolání. Nicméně misivy odeslané kouřimskou radou z vlastní iniciativy, které se netýkaly jednotlivých projednávaných soudních sporů, jsou asi tou nejzajímavější skupinou misivů, která se ve zkoumaném materiálu dochovala. Zde je třeba připomenou obzvláště dva misivy, které kouřimští odeslali jmenovitě některým radům kvůli zaslání beránka, na kterých je možno ilustrovat snahu o udržení určitých společenských kontaktů.

Díky srovnání korespondence s odvoláními je možné vyslovit dva závěry. Jednak že je v dochované korespondenci možné podchytit informace o soudním sporu a odvolání od něj, které nezachytily prameny vzniklé z činnosti apelačního soudu. Jednak že dochovaná korespondence se netýkala ani poloviny odvolání, která za sledované období byla podána k apelačnímu soudu.

Pokud se na provedené srovnání misivů a odvolání podíváme z obsahového hlediska, tedy jakých typů sporů se dochovaná korespondence týkala, zjistíme, že převažují civilněprávní spory, ze kterých převažují kauzy týkající se majetkových záležitostí jednotlivců. Takže je možné říci, že i v korespondenci vyměňované s apelačním soudem, která představuje jen úzký výsek z veškeré kouřimské korespondence, převažovaly majetkové záležitosti jednotlivců. Odpovídá to zjištěním popsáním v dostupné literatuře, která se korespondenci věnovala z širšího hlediska a nejen z hlediska úzké oblasti, kterou korespondence týkající se soudnictví jistě představovala.⁵⁶⁹

Ještě je závěrem této kapitoly nutné upozornit, že v kouřimských registrech nebyly zaznamenány žádné vklady, které by se týkaly odeslání rozhodnutí městského soudu spolu s připojenými akty k vyšší instanci. Znění doprovodných dopisů, pokud byly vůbec vyhotovovány, nám tak zůstává skryto.

---

⁵⁶⁹ Shrnutí závěrů z dostupné literatury viz kapitola č. 6, především s. 78n.

9. Úřední lhůty stanovené pro odvolání k apelačnímu soudu a jejich dodržování

V následující kapitole bude věnována pozornost rychlosti vyměňování korespondence mezi apelačním soudem a městským soudem a osobám, které se na předávání této korespondence podílely. Pramenem k tomuto přehledu nebudou vlastní misivy, kterým byla věnována pozornost v kapitole předchozí, ale především originály rozhodnutí apelačního soudu a také knihy vzniklé z činnosti této soudní instituce, zejména tzv. registra sekretáře. Oba dva tyto pramenné zdroje jsou totiž opatřeny kancelářskými poznámkami. Je tedy zřejmé, že se jedná o další skupinu písemností, která byla mezi oběma subjekty předávána, ač o tom nejsou v kouřimských registrech učiněny žádné zmínky, jak bylo poznamenáno v závěru předešlé kapitoly.

Podle městského práva⁵⁷⁰ měly sporné strany po vynesení rozsudku nižší instancí, v našem případě městským soudem v Kouřimi, čtrnáctidenní lhůtu na rozmyšlenou, zda chtějí proti vynesenému rozsudku podat odvolání. Pokud se k tomuto kroku jedna ze stran rozhodla, byla povinna svůj úmysl oznámit městskému soudu a složit u něj tzv. důklad neboli důkladní peníze, což byl poplatek za odvolání. V případě, že tento nezasedal, stačilo učinit oznámení pouze purkmistru.⁵⁷¹ V Kouřimi tuto skutečnost městský písař poznamenal do knihy při pod vynesený rozsudek.⁵⁷² Po oznámení úmyslu podat odvolání před soudní instancí začínala běžet další, tentokrát šestitýdenní lhůta. V té byla odvolávající se strana povinna učinit několik kroků. Jednak seznámit se svým úmyslem protistranu. Dále měla sepsat důvody, proč se odvolává. Tyto důvody, spolu se všemi dokumenty, které byly stranami předloženy v průběhu předchozího soudního řízení, byly oběma stranám přečteny a zapečetěny do spisu, který byl odeslán do Prahy k apelačnímu soudu.⁵⁷³ Podle zakládací instrukce měl apelační soud o doručených odvoláních rozhodnout do jednoho měsíce.⁵⁷⁴ Tedy v optimálním případě měla být doba mezi vynesením rozsudku u nižší instance a doručením „spisu“ k apelačnímu soudu dlouhá osm týdnů a další čtyři týdny pak měl apelační soud na vynesení rozsudku.

⁵⁷⁰ V následující kapitole jsem se, i s vědomím určité nepřesnosti, opírala o tzv. Koldínův zákoník, ve kterém již je zapracován apelační soud, jakožto odvolací instance. J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 87 – 91. Artikule věnované způsobu podání odvolání k vyššímu právu jsou i v předcházejícím zákoníku Mistra Brikciho z Licka. J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *M. Brikciho z Licka práva městská*, s. 58 – 61.

⁵⁷¹ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 88.

⁵⁷² Tak jak tomu bylo např. ve sporu o Kruthovský statek, o kterém bude pojednávat závěrečný exkurz. „*Pan rychtář na místě jeho milosti císařské tuto vejpověď přijal. Jiřík Diblík hned tu oznámil, že té vejpovědi nepřijímá a před rady jeho milosti císařské se odvolává, složivše peníze k právu. I odloženo k vyzdvižení apelaci do čtyř [ne]děl. Actum ferio 6 ut supra.*“ [31. května 1566 – H. Č.] SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 232r.

⁵⁷³ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 88 – 89.

⁵⁷⁴ *Sněmy české*, sv. II, s. 547.

Teoreticky tak měla být doba mezi vynesemím rozsudku u městského soudu a rozhodnutím apelačního soudu dlouhá přibližně tři měsíce. Následující přehled by nám měl objasnit, zda někdy až překvapující prodleva mezi datem rozhodnutí městského soudu a datem rozsudku vynesného apelačním soudem byla způsobena liknavostí městského soudu při odesílání „akt pře“ či liknavostí odvolací instance.

Díky kancelářským poznámkám zachyceným v tzv. registrech sekretáře⁵⁷⁵ se pro léta 1561 – 1565, 1568, 1569 dochovaly informace o datu doručení písemností k apelačnímu soudu, i když ne pro všechna odvolání projednáváná v těchto letech. I tak vznikla poměrně početná skupina odvolání (celkem 31),⁵⁷⁶ pro která je možné dohledat tři klíčová data – datum rozhodnutí městského soudu (na rozsudku vydaném apelačním soudem, ať už se dochoval v originále, či v opise v registrech), datum doručení písemností do kanceláře soudu apelačního (v registrech sekretáře), datum vynesení ortele apelačním soudem (opět na vlastním rozhodnutí apelačního soudu). Ta nám tak umožní objasnit, zda ke zdržení a prodloužení lhůty došlo u městského soudu v Kouřimi, či u soudu apelačního.

Začneme poněkud neobvykle – od konce celého procesu, protože se nejdříve budeme věnovat dodržování lhůt ze strany apelačního soudu, který měl termín vyřízení odvolání pevně stanoven. Apelační soud měl o odvolání rozhodnout do jednoho měsíce, tedy přibližně do 30 dnů, což se mu podařilo ze zjištěných třiceti jednoho odvolání pouze ve dvanácti případech. Ve většině z nich apelační soud potvrdil rozhodnutí nižší instance, případně ho potvrdil s doložením. Nejrychleji mohl apelační soud rozhodnout do druhého dne. V případě kouřimských odvolání se tak stalo ve dvou kauzách. První spor se týkal nároku cti mezi Vavřincem Bílkem a Janem Štosem,⁵⁷⁷ jehož akta byla k apelačnímu soudu doručena 29. července 1562⁵⁷⁸ a hned následujícího dne týž soud vynesl svůj potvrzující rozsudek. Druhé takto rychle vyřízené odvolání je až z roku 1568.⁵⁷⁹ Akta z přelíčení byla k apelačnímu soudu doručena 13. května⁵⁸⁰ a ten o nich rozhodl hned následujícího dne. Tentokrát se jednalo o spor procesní povahy, který se rozhořel kvůli bránění publikování svědků mezi Václavem Diblíkem z Votína a Havlem sladovníkem. Na rozdíl od předchozího případu, nyní apelační

---

⁵⁷⁵ K charakteristice tohoto pramene podrobněji výše podkapitola č. 3. 1. 1. 2.

⁵⁷⁶ Z počtu 111 odvolání, která byla zjištěna z pramenů vzniklých z činnosti apelačního soudu, mezi která není zahrnuto odvolání zjištěné v knize kouřimských register. Důvodem jeho nezařazení do zkoumaného vzorku byla skutečnost, že k němu není dostatek dalších údajů.

⁵⁷⁷ NA, AS, inv. č. 99, f. 623v. Tamtéž, inv. č. 111, s. 150. ANM, Sbíрка F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 30. července 1562.

⁵⁷⁸ Rok v citovaném rukopise s inv. č. 111 uveden není, podle ostatních dat je ale možné usuzovat, že šlo právě o rok 1562.

⁵⁷⁹ NA, AS, inv. č. 115, f. 26r,v. ANM, Sbíрка F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 14. května 1568.

⁵⁸⁰ Ani v tomto případě nezachycují registra s inv. č. 115 rok. Opět jej lze odvodit z ostatních dat.

radové původní rozhodnutí napravili a rozhodli že, „[...] *Havel sladovník jemu Václavovi Diblíkovi pruvoduv jeho u práva čísti zhájiti* [tj. brániti – H. Č.] *nemůže* [...]“⁵⁸¹

Zaměřme nyní svoji pozornost druhým směrem, tedy na odvolání, ve kterých apelační soud rozhodoval až neúměrně dlouho. Jedná se celkem o sedmnáct odvolání a předem je nutno říci, že doba, po kterou o nich apelační soud rozhodoval, někdy jen mírně překročila stanovených 30 dní, jindy si dali apelační radové na čas. Nejdéle apelační soud rozhodoval o odvolání, které bylo do jeho kanceláře doručeno 18. ledna 1562. Týkalo se sporu, který spolu vedli Tomáš a Daniel, bratři z Bezdědic a Markéta Vosovská z Adlaru⁵⁸² o odhad neboli „šacuňk“ statku a jeho rozdělení na díly. Apelační soud vynesl svůj potvrzující rozsudek až 3. září 1563. Na rozdíl od níže popsaných sporů, pro tento nalezneme v pramenech vysvětlení pro tak dlouhou lhůtu mezi doručením písemností do kanceláře soudu a jeho rozhodnutím. Důvodem k takovému průtahu bylo převedení celé kauzy před zemský soud, protože se jednalo o spor, kde obě strany byly rytířského stavu.

Další odvolání, které apelační soud vyřizoval dlouho, bylo do jeho kanceláře doručeno 9. října 1561.⁵⁸³ Týkalo se sporu, který mezi sebou vedli Voldřich Myška ze Žlunic a Václav Vrtel o dvacet tři kop grošů českých za koupený korec pšenice.⁵⁸⁴ Své rozhodnutí, kterým původní rozsudek městského soudu potvrdil, vynesl apelační soud za více než devět měsíců, 16. července 1562. Tentokrát není z pramenů možné zjistit, čím byla takto dlouhá lhůta způsobena. Podle mého názoru se jednalo o zcela běžný závazkový spor, ve kterém požadovaná suma nebyla nijak závratná a ani sporné strany nezastávaly v Kouřimi nějaké zvláštní postavení. Je proto možné uvažovat o nějakém vnějším faktoru. Tuto teorii by mohla potvrzovat i skutečnost, že akta třetího nejdéle projednávaného odvolání byla k apelačnímu soudu doručena o necelé tři měsíce později, 20. prosince 1561.⁵⁸⁵ Tentokrát kvůli sporu trestněprávní povahy týkajícího se obvinění z cizoložství.⁵⁸⁶ Spornými stranami byli Ondřej Nykl, císařský rychtář v Kouřimi jako žalobce, a obžalovaný byl Vojtěch Faber. Apelační

⁵⁸¹ NA, AS, inv. č. 115, f. 26r,v.

⁵⁸² NA, AS, inv. č. 112, s. 142. Tamtéž, inv. č. 100 f. 26r. Tamtéž, inv. č. 99, f. 627r – 628r.

⁵⁸³ Registra sekretáře opět neuvádějí rok, ale bylo možné jej odvodit z ostatních dat. Určité pochybnosti, zda skutečně odvolání trvalo tak dlouho, jak z pramenů vyplývá, rozptyluje množství zdrojů, ve kterých byly údaje zachyceny. Jedná se totiž právě o to odvolání, které bylo chybou písaře zaznamenáno do dvojích register sekretáře a v obojích uvádí totožné datum doručení akt k apelačnímu soudu, tedy „9 octobris“. NA, AS, inv. č. 111, s. 147. Tamtéž, inv. č. 112, s. 34, zde je zápis mřežován s odkazem na předcházející rukopis.

⁵⁸⁴ NA, AS, inv. č. 99, f. 621v – 622r. Tamtéž, inv. č. 111, s. 147. Tamtéž, inv. č. 112, s. 34. ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F 91, korespondence obecní i právní (1550 – 1569), 16. července 1562.

⁵⁸⁵ NA, AS, inv. č. 111, s. 157. Uvedená kniha register sekretáře opět neuvádí rok a tenje pouze odvozen podle dalších zjištěných dat.

⁵⁸⁶ NA, AS, inv. č. 99, f. 624v – 625v. Tamtéž, inv. č. 111, s. 157. ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 19. srpna 1562.

soud o tomto odvolání rozhodl až 19. srpna 1562, což odpovídá necelým osmi měsícům, a vynesl napravující rozsudek.⁵⁸⁷

Dvě odvolání, ke kterým se v pramenech dochovaly údaje o doručení spisu k apelačnímu soudu, jsem nepřiradila ani do jedné ze zmíněných skupin. U prvního z nich mě k tomuto kroku vedla očividná chyba písaře při zapisování do register sekretáře. Jedná se o dovolání kvůli „*zhajování čtení průvodů*“ tedy o procesní spor, který se rozhořel mezi čtyřmi stranami – Barborou Jarošovou z Kostelce nad Labem, Václavem Zlonickým ze Zlonic, císařským rychtářem v Kouřimi, Annou Černou a Štěpánem Bakalářem.⁵⁸⁸ Městský soud vynesl své rozhodnutí 25. srpna 1568 a rozhodnutí apelačního soudu bylo vyneseno o dva měsíce později 25. října. Chyb se dopustil písař při zapisování dat doručení písemností k apelačnímu soudu a jejich vyzvednutí, které nezapadají do časového rámce mezi uvedenými dvěma rozsudky. Podle poznámek zachycených v registrech sekretáře měla být akta k soudu doručena 21. října, což by ještě do časové osy zapadalo. Problém nastává s datem vyzvednutí odvolání, ke kterému podle poznámky písaře mělo dojít 3. října, tedy zcela mimo časovou posloupnost. Bohužel ani možnost, že by se písař spletl a zapsal poznámky v obráceném pořadí,⁵⁸⁹ nepřichází vzhledem k uvedeným datům v úvahu.

Druhé nezařazené odvolání bylo městským soudem rozhodnuto 28. února 1561.⁵⁹⁰ Další časový údaj nám poskytují registra sekretáře. Písemnosti pře byly k apelačnímu soudu dodány 29. března. Nicméně v tomto případě obvyklé neuvedení roku představuje problém. Apelační soud o tomto odvolání rozhodl až 23. června 1562, tudíž k doručení žádosti o posouzení rozhodnutí nižší instance mohlo dojít jak 29. března roku 1561, tak i roku následujícího. Proto nelze s jistotou určit, zda k prodlevě došlo u soudu městského či apelačního.

Na zachycených odvoláních tak bylo možné ilustrovat, že v sedmnácti případech apelační soud někdy více, jindy méně překročil instrukci stanovenou lhůtu, ve které měl o podaném odvolání rozhodnout.

⁵⁸⁷ Apelační soud svým rozhodnutím napravil původní ortel městského soudu, který vyzněl ve prospěch Ondřeje Nykla. Ten podle kouřimského soudu svými svědky dostatečně prokázal, že se Vojtěch Faber cizoložství dopustil. Apelační soud ale usoudil, že důkazy nebyly dostatečně průkazné. I tak propouští Vojtěcha Fabera na „rukojemství“, pro případ, že by se proti němu našly nové důkazy.

⁵⁸⁸ NA, AS, inv. č. 115, s. 62r.

⁵⁸⁹ Zde je třeba pouze připomenout, že umístění poznámek s datem doručení písemností a datem vyzvednutí rozhodnutí apelačního soudu mělo svá pravidla. Datum přijetí písemného materiálu bývalo umístěno vlevo nahoře téměř na úrovni nadpisu označujícího název města, ze kterého apelace přišla. Pod ním byla umístěna zkratka označující, že rozhodnutí bylo expedováno. A pod ní se nacházela poznámka o datu vyzvednutí rozhodnutí, případně i se jménem osoby, která je vyzvedla.

⁵⁹⁰ Jednalo se o soudní spor, který spolu vedli představitelé cechu novětnického a Martin Licsko. Předmětem jejich sváru byl prodej nových bot výše jmenovaným Martinem. Městský soud rozhodl v jeho prospěch s tím, že není povinen na žalobu odpovídat. Apelační soud rozhodnutí kouřimského soudu potvrdil. NA, AS, inv. č. 99, f. 608rv. Tamtéž, inv. č. 111, s. 132.

Přístupme nyní na základě zjištěných časových údajů k posouzení druhého uvedeného hlediska a sice, jak dodržoval stanovené termíny městský soud v Kouřimi. U většiny odvolání byla akta případu odeslána ve stanovené zákonné lhůtě osmi týdnů.⁵⁹¹ Pouze u čtyř odvolání byla tato lhůta výrazněji překročena. Nejdéle trvalo odeslání písemností ve sporu, který spolu vedli již výše jmenovaní Vavřinec Bílek a Jan Štos, o jejichž odvolání apelační soud rozhodl za jeden den.⁵⁹² Městský soud v Kouřimi v jejich sporu vynesl rozhodnutí 8. října 1561, ale veškerá dokumentace byla podle poznámek v registrech sekretáře dodána až 29. července nepochybně následujícího roku. Doba mezi oběma daty přesahuje devět měsíců. U zbývajících tří odvolání se doba doručení akt k apelačnímu soudu pohybuje od čtyř do čtyř a půl měsíce.⁵⁹³ Naopak nejkratší doba mezi vlastním rozhodnutím městského soudu v Kouřimi a doručením požadovaných písemností k apelačnímu soudu byla dvanáct dní. Městský soud rozhodl spor o posekání dříví mezi Kryzoslavem Haškem a Matoušem Vodňanským 22. října 1568 a již 3. listopadu byly materiály předány k apelačnímu soudu.⁵⁹⁴ I v tomto případě si musíme vystačit pouze s domněnkami, co bylo v pozadí tak rychlého doručení odvolání k apelačnímu soudu. Jednu z důležitých rolí mohla hrát skutečnost, že strana, která hodlala podat odvolání, tak musela učinit do čtrnácti dnů, jinak o tuto možnost přišla, což jistě nechtěla riskovat. Následující šestitýdenní lhůta na sepsání důvodů odvolání a obeslání druhé strany k přečtení akt byla asi dostatečně dlouhá.

I když sledovaná skupina třiceti jednoho odvolání tvoří přibližně čtvrtinu ze všech zjištěných odvolání, i tak bylo na základě jejího rozboru možné vyslovit dílčí závěr, a to, že u většiny sporů, ve kterých nebyla dodržena stanovená lhůta, byl na vině apelační soud, který v kauzách rozhodoval pomaleji, než měl. Dokumentace byla městským soudem předávána řádně a včas, v některých případech dokonce překvapivě rychle.

Kromě peněz důkladných byly v souvislosti s odvoláním hrazeny i další poplatky. Při doručení procesních písemností k apelačnímu soudu, kde proběhlo jejich zapsání do register, vybral pověřený sekretář i určitý stanovený finanční obnos, tzv. peníze ortelní.⁵⁹⁵ Za expedování rozsudku byl stranou, která podala odvolání, placen další poplatek.⁵⁹⁶

---

⁵⁹¹ Sporné strany mohly podat žádost o dovolání ve čtrnácti dnech. Pokud se tak stalo, začínala běžet další šestitýdenní lhůta. Tudiž přibližně osm týdnů. J JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 88.

⁵⁹² Viz výše, s. 115 pozn. č. 577 a 578

⁵⁹³ 1) Rozhodnutí v Kouřimi 5. listopadu 1561, doručení k apelačnímu soudu 21. března 1562. NA, AS, inv. č. 99, f. 631rv; Tamtéž, inv. č. 112, s. 66; ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 18. září 1562. 2) Rozhodnutí v Kouřimi 7. května 1563, doručení k apelačnímu soudu 30. srpna 1563. NA, AS, inv. č. 99, f. 656r – 658v; Tamtéž, inv. č. 113, s. 165 – 166; 3) Rozhodnutí v Kouřimi 11. února 1568, doručení k apelačnímu soudu 18. června 1568. NA, AS, inv. č. 115, f. 40r.

⁵⁹⁴ NA, AS, inv. č. 115, f. 72r.

⁵⁹⁵ *Sněmy české*, sv. II, s. 546.

⁵⁹⁶ Na tuto praxi upozorňuje Jiří Klabouch, který dále poznamenává, že pokud chtěla odvolávající se strana exekuci oddálit, poplatek prostě nezaplatila. J. KLABOUC, *Staré české soudnictví*, s. 229. Od něj tento závěr

Ve většině literatury věnované apelačnímu soudu se setkáme s obecnou formulací, že rozsudek apelačního soudu byl odeslán zpět do města nebo k instituci, která o sporu rozhodla v nižší instanci.⁵⁹⁷ Zaměřme se nyní na tuto fázi odvolání, které byla v literatuře věnována jen minimální pozornost a pokusme se na příkladu kouřimských odvolání blížeji ilustrovat, jak vlastně probíhala expedice rozhodnutí apelačního soudu k první instanci.

Cenné informace nám opět poskytují tzv. registra sekretáře, ve kterých se mimo dat o doručení písemností k apelačnímu soudu dochovaly i kancelářské poznámky o tom, kdy a kým bylo rozhodnutí apelačního soudu vyzvednuto. Ze všech 111 zaznamenaných odvolání jsou poznámky o vyzvednutí zachyceny asi u 50 sporů, které byly apelačním soudem rozhodnuty v letech 1553 až 1559. Zpravidla jsou velmi stručné: „*Vavřinec Bílek 25 Augusti anno 59 vzal.*“⁵⁹⁸, „*Vzal ji posel Jan Poláček 18 Novembris anno 59.*“⁵⁹⁹ nebo „*Kočka posel ji vzal 7 Januarii anno 1556.*“⁶⁰⁰ Z ukázky formulace poznámek jednoznačně vyplývá, že apelační soud neodesílal svá vynesená rozhodnutí z vlastní iniciativy nebo dokonce na vlastní náklad. Pouze ve dvou případech je v poznámce o vyzvednutí rozsudku uvedeno jméno apelačního rady. V prvním případě se jednalo o doktora Gabriela: „*26 Marcii [1558 – H. Č.] pan doctor Gabriel poslal ji do Kouřima.*“⁶⁰¹ Toho bylo možné blížeji identifikovat i určit dobu jeho působení u apelačního soud. Jednalo se o Gabriela Swiechinuse, který byl apelačním radou od 7. května 1557 do roku 1587 (zemřel 25. května téhož roku).⁶⁰² K témuž doktorovi Gabrielovi je pak možné teoreticky vztáhnout i druhou, u téhož odvolání uvedenou poznámku, která se týká doručení písemností k apelačnímu soudu a která je bohužel bez data: „*Accepta p[er] D. G.*“⁶⁰³ Ve druhém případě vyzvedl rozhodnutí Václav Kamarýt, kterého je snad možné ztotožnit, ač v poznámce není uvedeno přízvisko, s Václavem Kamarýtem z Rovin, o kterém již byla řeč.⁶⁰⁴

Mezi osobami, které v kanceláři apelačního soudu vyzvedávaly rozhodnutí o podaných odvoláních, se setkáme jak s lidmi, kteří měli s projednávanou kauzou souvislost

---

přebírá i M. RYANTOVÁ, Ladislav II. Popel z Lobkovic, s. 195. Nicméně ve vlastní zakládací instrukci žádný takový poplatek zmíněn není. *Sněmy české*, sv. II, s. 545 - 548. Ze zkoumaných pramenů se povinnost platit takovýto poplatek nepotvrzuje, ale ani nevyvrací.

⁵⁹⁷ R. RŮŽIČKOVÁ – T. SIGLOVÁ, Apelační soud, s. 29. J. HAUSENBLASOVÁ, Počátky apelačního soudu, s. 8. M. RYANTOVÁ, Ladislav II. Popel z Lobkovic, s. 195. Pouze I. Plecháček upozorňuje, že rozsudky byly odesílány po poslu apelující strany nebo po důvěryhodné osobě, která byla apelačnímu soudu známa. I. PLECHÁČEK, Apelační soud, s. 80.

⁵⁹⁸ NA, AS, inv. č. 109, s. 19.

⁵⁹⁹ Tamtéž, inv. č. 109, s. 65.

⁶⁰⁰ Tamtéž, inv. č. 105, s. 138.

⁶⁰¹ Tamtéž, inv. č. 108, s. 81. Toto rozhodnutí apelačního soudu je zaznamenáno i v registrech prezidenta. NA, AS, inv. č. 99, f. 498v – 499v.

⁶⁰² J. HAUSENBLASOVÁ, Počátky apelačního soudu, s. 15. Autorka uvádí i druhou variantu jeho příjmení Schwichinus.

⁶⁰³ NA, AS, inv. č. 108, s. 81.

⁶⁰⁴ Viz výše s. 107.

(původ, obžalovaný, posel jedné ze stran), tak i s lidmi, jejichž souvislost s případem není možné ze stručných poznámek prokázat. Z těch jsou pro nás nejzajímavější především poslové, protože ti u apelačního soudu často přebírali více odvolání najednou. Pro větší přehlednost je postupné vyzvedávání rozhodnutí zachyceno na časové ose, která tvoří Přílohu č. 1. Doplňující tabulka s informacemi k jednotlivým stranám i osobám, které rozhodnutí u apelačního soudu vyzvedly je v Příloze č. 2.

Tak například Matěj Souček, který byl poslem města Čáslavi, vyzvedl 10. února 1563 u apelačního soudu celkem tři odvolání,⁶⁰⁵ přičemž o nejstarším z nich rozhodl apelační soud již 18. září 1562. Rozsudek tak ležel u apelačního soudu skoro pět měsíců. O zbylých dvou odvoláních rozhodl apelační soud 15. a 16. ledna 1563. Stejně tak posel Jan Poláček vyzvedl 18. listopadu 1559 dvě odvolání, o kterých soud rozhodl v předcházejících dnech 26. října a 10. listopadu.⁶⁰⁶

Daleko zajímavější je ale situace, za které vyzvedl odvolání posel Jan Kočka. Ten se k apelačnímu soudu dostavil 7. ledna 1556 a byla mu předána dvě rozhodnutí,⁶⁰⁷ přičemž mladší z nich bylo datováno k 30. září 1555, starší už k 6. květnu 1555 (takže u soudu čekalo na vyzvednutí 8 měsíců). Potud je překvapivá pouze doba, po kterou starší rozhodnutí leželo u apelačního soudu. Jenže po 6. květnu 1555 vynesl apelační soud rozsudek ještě o dalších dvou kouřimských odvoláních (5. července 1555⁶⁰⁸ a 30. srpna 1555⁶⁰⁹), která byla vyzvednuta poměrně nedlouho po jejich rozsouzení, první jakýmsi Pavlem Heřmanem, druhé Jakubem Mautnerem. Oba vyzvedli pouze po jednom odvolání, bez ohledu na skutečnost, že u apelačního soudu bylo i rozhodnutí starší. To pak vyzvedl až výše zmiňovaný posel Jan Kočka. V době, kdy Jan Kočka u apelačního soudu vyzvedával zmíněná dvě odvolání, bylo vyneseno rozhodnutí ještě o jedné, třetí kauze (20. prosince 1555), která jím však byla vyzvednuta až koncem února roku 1556.⁶¹⁰ Zde můžeme pouze spekulovat, proč nevyzvedl toto odvolání spolu s ostatními, když byl 7. ledna 1556 v Praze. Jednou z možností je, že rozhodnutí apelačního soudu ještě nebylo vyhotoveno v písemné podobě. Apelační radové o

---

⁶⁰⁵ Údaj o vyzvednutí odvolání od apelačního soudu viz NA, AS, inv. č. 112, s. 66; Tamtéž, s. 88 – 89, Tamtéž, s. 89. Znění vynesených rozsudků je také zachyceno v NA, AS, inv. č. 99, f. 631rv; Tamtéž, f. 636v – 637v; Tamtéž, s. 637v – 638v.

⁶⁰⁶ První odvolání viz NA, AS, inv. č. 99, f. 533r – 534r. Tamtéž, inv. č. 109, s. 65 – zde je uvedeno jméno Jana Poláčka. Druhé odvolání NA, AS, inv. č. 99, f. 534r – 535r. Tamtéž, inv. č. 109, s. 72 – zde je uvedeno jméno Jana Poláčka.

⁶⁰⁷ Údaje o vyzvednutí odvolání od apelačního soudu viz NA, AS, inv. č. 105, s. 138; Tamtéž, s. 138. Znění vyneseného rozsudku je zachyceno také v dalších pramenech. Pro první odvolání – NA, AS, inv. č. 99, f. 451v – 453r; Tamtéž, inv. č. 100, f. 17v, pro druhé odvolání – NA, AS, inv. č. 99, f. 453r – 454r, Tamtéž, inv. č. 100, f. 17v – 18r.

⁶⁰⁸ NA, AS, inv. č. 99, f. 456rv. Tamtéž, inv. č. 106, s. 14 – zde je uvedeno i jméno Pavla Heřmana

⁶⁰⁹ NA, AS, inv. č. 99, f. 460v – 461r. Tamtéž, inv. č. 106, s. 51 – 52 – zde je uvedeno i jméno Jakuba Mautnera. Tamtéž, inv. č. 100, s. 19r. Tamtéž, inv. č. 101, f. 246rv.

⁶¹⁰ NA, AS, inv. č. 99, f. 464v – 466r. Tamtéž, inv. č. 106, s. 103 – 104 – zde je uvedeno i jméno Jana Kočky.

tomto odvolání rozhodli nedlouho před vánočními svátky a Jan Kočka se k apelačnímu soudu dostavil hned po Třech kráľích.⁶¹¹

Obdobná situace se zopakovala nedlouho poté. Jen osobou, která vyzvedávala odvolání, nebyl posel, ale císařský rychtář Ondřej Nykl.⁶¹² I on přebíral 21. května 1556⁶¹³ dva ortely apelačního soudu, z nichž první byl vyneseno 16. dubna 1556, druhý pak 5. května 1556. V době mezi tím apelační soud 22. dubna rozhodl ještě o jednom odvolání. Rozhodnutí apelačního soudu si ještě též den převzal obžalovaný, jímž byl Jiřík Bureš.⁶¹⁴

Za podobných okolností 27. června 1562 vyzvedl u apelačního soudu rozhodnutí z 23. února téhož roku i kouřimský primas Jiřík Kácovský,⁶¹⁵ který s podaným odvoláním neměl žádnou souvislost. Přičemž již 10. března 1562 vážil cestu do Prahy Zdeněk Kostelák, který si zde jako původ vyzvedl rozhodnutí vyneseno 6. března 1562, ale výše uvedené, které bylo rozhodnuto již koncem února, s sebou do Kouřimi neodvezl.⁶¹⁶

Na základě uvedených příkladů je možné vyslovit hypotézu, že poslové, kteří byli k apelačnímu soudu posláni, aby zde vyzvedli určité odvolání, převzali rovnou všechna, která v té době již byla apelačním soudem rozhodnuta a čekala na vyzvednutí. Stejně tak se mohli zachovat i představitelé městské samosprávy (primas, konšelé, císařský rychtář), kteří mohli u apelačního soudu vyzvednout příslušné rozsudky, pokud je jejich povinnosti zavedly do Prahy. Tuto nastíněnou teorii trochu zkreslují dva případy, kdy u apelačního soudu vyzvedla více odvolání osoba, která v sekretářových registrech nemá uvedené povolání (není označena jako posel). Jedná se o jakéhosi Vodvářku, o kterém se nám nedochovalo více informací, tedy ani čím se živil, ani kde žil, a Melichara kožišníka z Nového Města pražského.

Nastíněný princip jednak ukazuje, jakým způsobem byla rozhodnutí apelačního soudu vyzvedávána, jednak pomáhá osvětlit, proč jsou lhůty vyzvednutí tak proměnlivé. Ve výrazně kratších lhůtách si u apelačního soudu přejímaly své rozsudky jednotlivé strany, ať už původ nebo obžalovaný. Tak například výše zmíněný Jiřík Bureš, který byl v daném sporu v pozici obžalovaného, si rozhodnutí apelačního soudu vyzvedl ještě též den, kdy je apelační soud vynesl.⁶¹⁷ Stejně tak, též den, kdy apelační soud rozhodl o odvolání, vyzvedla rozsudek i

⁶¹¹ Podle zakládací instrukce apelační soud nezasedal ve středu, v sobotu, v neděli a o svátcích. *Sněmy české*, sv. II, s. 546.

⁶¹² Jeho jméno v registrech sekretáře uvedeno není, ale je možné je doplnit na základě Roubíkovy práce. Fr. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 345.

⁶¹³ První rozhodnutí viz NA, AS, inv. č. 469rv. Tamtéž, inv. č. 107, s. 5 – zde je uvedeno, že rozhodnutí vyzvedl královský rychtář. Tamtéž, inv. č. 100, f. 18r. Druhé rozhodnutí viz NA, AS, inv. č. 99, f. 472v – 473r. Tamtéž, inv. č. 107, s. 6 – zde je uvedeno, že rozhodnutí vyzvedl královský rychtář.

⁶¹⁴ NA, AS, inv. č. 99, f. 475rv. Tamtéž, inv. č. 107, s. 3 – zde je uvedeno jméno Jiříka Bureše.

⁶¹⁵ Jeho jméno v registrech sekretáře uvedeno není, bylo možné je dohledat v Racionále purkmistrů z let 1560 – 1565, uloženém v Kolínském archivu. SOka Kolín, AMK, inv. č. 728, f. 72.

⁶¹⁶ NA, AS, inv. č. 112, s. 5.

⁶¹⁷ NA, AS, inv. č. 99, f. 475rv. Tamtéž, inv. č. 107, s. 3

Markéta Vosovská, která byla v dané při také obžalovanou.⁶¹⁸ Obecně se dá říci, že pokud odvolání vyzvedla jedna ze stran sporu, stalo se tak průměrně do týdne. Pouze jedno odvolání vyzvedl původ – Voldřich Myška ze Žlunic výrazně později, po padesáti šesti dnech. Zde je však nutno upozornit, že i apelační soud tuto kauzu posuzoval poměrně dlouho. Rozhodnutí vynesl až po devíti měsících.⁶¹⁹ Případy, kdy rozhodnutí vyzvedl obžalovaný, které se ve zkoumaném materiálu nacházejí, trochu odporují závěru, ke kterému došel Jiří Klabouch, že původ mohl nevyzvednutím rozhodnutí oddalovat exekuci.

Poté, co bylo rozhodnutí u apelačního soudu vyzvednuto, mělo být co nejrychleji dopraveno k soudu nižší instance, v našem případě tedy k městskému soudu v Kouřimi, kde měly být s jeho zněním seznámeny sporné strany. O tzv. „publikování“ nálezů pojednává Koldínův zákoník, stanovuje jeho pravidla a především námi sledované lhůty. V případě, že rozhodnutí přijala u apelačního soudu jedna ze stran, byla povinna je předat purkmistrovi. Pokud by se prokázalo, že je u sebe zadržela déle jak čtrnáct dní, hrozila jí pokuta 10 kop grošů českých.⁶²⁰ Zákoník tedy přesně nedefinoval, v jaké době od převzetí má být ortel vyhlášen, je ale možné předpokládat, že se tak mělo stát v pokud možno nejkratší době. K publikování nálezu mělo dojít v přítomnosti obou stran.⁶²¹ S jakou rychlostí byla rozhodnutí publikována v Kouřimi, nám umožňují sledovat již výše zmiňovaná data vyzvednutí uvedená v registrech sekretáře, ale především kancelářské poznámky na originálech rozhodnutí, která jsou uložena v Archivu Národního muzea.⁶²² Poznámkami tohoto typu je opatřeno pouze 17 z uložených 25 rozhodnutí. A pouze 7 z nich je možné přiřadit k odvoláním zaznamenaným v registrech sekretáře, pro která se dochovaly poznámky o datu vyzvednutí. Zkoumaný vzorek 7 případů je z tohoto důvodu spíše ilustrativní. I přesto je z něj možné postřehnout, že rozhodnutí byla do Kouřimi doručována velmi rychle. Pět z nich bylo u kouřimského městského soudu zveřejněno do pěti dnů od jejich převzetí u apelačního soudu. Naproti tomu například rozhodnutí apelačního soudu ve sporu mezi Zdenkem Kostelákem a Matějem Svinkou kvůli nářku cti, které v Praze vyzvedl 10. února 1563 Matěj Souček, posel z Čáslavi, bylo v Kouřimi publikováno až 26. dubna, tedy za 75 dní. Na poslední, sedmé rozhodnutí, bych ráda upozornila především. Apelační soud je vynesl 30. ledna 1562 a již 5. února bylo od apelačního soudu vyzvednuto původem – Danielem

---

⁶¹⁸ NA, AS, inv. č. 112, s. 142. Tamtéž inv. č. 100, f. 26r.

⁶¹⁹ Viz výše pozn. č. 583 a 584.

⁶²⁰ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 90 – 91.

⁶²¹ Povinnost publikovat rozsudky apelačního soudu v přítomnosti obou stran byla dána již zakládací instrukcí. *Sněmy české*, sv. II, s. 547.

⁶²² Jedná se celkem o 25 misivů, které se dochovaly v originále. Více viz podkapitola 3. 1. 4.

z Bezdědic.⁶²³ Kdy přesně bylo toto rozhodnutí, kterým apelační soud napravoval původní rozhodnutí kouřimského městského soudu, do Kouřimi doručeno, z kancelářských poznámek sice nevyplývá, jsou z nich ale patrné jiné a daleko zajímavější skutečnosti. Apelační soud nejen že zakázal vyhotovovat opis tohoto nálezu, ale dokonce jej zakázal užívat.⁶²⁴ Bohužel další informace k tomuto sporu v pramenech nejsou, a tak zůstává otázkou, co apelační rady k tomuto překvapivému kroku vedlo.

Závěrem bych chtěla zmínit čtyři spory. Tři z nich z toho důvodu, že se pro ně ve zkoumaných pramenech zachovaly všechny časové údaje, a je proto možné sledovat celý průběh sporu z hlediska zkoumaných lhůt. Poslední pak proto, že pro něj známe většinu sledovaných lhůt, ale některé je možné získat z korespondence, která kvůli tomuto sporu proběhla.

Vzhledem k faktorům, které ovlivňovaly jejich výběr, si myslím, že nebylo příliš rozhodující, o jaký typ sporu šlo. Faktory ovlivňující, zda sekretář u apelačního soudu do svých register poznamenal, kdy mu byla akta předána a kdo je vyzvedl, jistě nesouvisely s typem projednávané kauzy. Stejně tak kancelářská poznámka učiněná kouřimským písařem na originále rozhodnutí asi nemohla být výrazně ovlivněna typem sporu.

V prvním sporu, který můžeme takto sledovat, byly spornými stranami Voldřich Myška ze Zlunic a Václav Vrtal, kteří se soudili kvůli dluhu 23 kop grošů českých za kopu korců pšenice. Městský soud v Kouřimi rozhodl 10. září 1561 a jeho ortel vyzněl ve prospěch Voldřicha Myšky, kterému měl Václav zaplatit zmíněnou částku do 14 dnů. Z pramenů sice nevyplývá, která ze stran se proti rozsudku odvolala, ale z logiky věci je možné předpokládat, že to byl Václav Vrtal. K apelačnímu soudu bylo odvolání doručeno za 29 dní, 9. října 1561, tedy za polovinu doby, kterou strana na odvolání a náležitosti s ním spojené měla. Apelační soud se svým rozhodnutím v této kauze příliš nespíchal, protože jeho potvrzující ortel nese datum 16. července 1562. Odvolání tedy čekalo na rozhodnutí apelačním soudem více než devět měsíců. Zdá se, že poté ani původ Voldřich Myška příliš nespěchal, protože to byl on, kdo rozhodnutí v Praze vyzvedl, ale až po padesáti šesti dnech, 10. září 1562. K publikování rozhodnutí apelačního soudu v Kouřimi došlo pak jen o čtyři dny později, 14. září. Tedy celý průběh trval skoro přesně rok.

Druhý spor nám ukáže, obrazně řečeno, že ani rok nebyl pro odvolání žádná dlouhá doba. Jedná se o kauzu trestněprávní povahy, ve které šlo o „*nářek lotrovstvím, zlodějstvím,*

---

⁶²³ NA, AS, inv. č. 99, f. 627r – 628r. Tamtéž, inv. č. 112, s. 1 – zde uvedeno jména Daniela z Bezdědic. Tamtéž, inv. č. 100, f. 25v – 26r.

⁶²⁴ „*Tohoto nálezu jich milostí se žádnému vejpis vyd[áva]ti [škrtnuto – H. Č.] čten nemá býti, neb tak jest poručení se stalo jich milostí p[ánů] rad nad apelacími zřízených. A žádný ho nemá užívatí.*“ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. 91, korespondence obecní i právní (1550 – 1569), 30. ledna 1562.

zrádcovstvím a psanstvím“.⁶²⁵ Spornými stranami byli Zdeněk Kostelák a Matěj Svinka. Kouřimský městský soud rozhodl 5. listopadu 1561 v tom smyslu, že Zdenek Kostelák svými svědky dostatečně prokázal, že mu Matěj Svinka přes nějaké lidi a manželku vzkázal a nařkl ho, že „*jest lotr, zloděj a hoden voběšení, zrádce a psanec nevyvedený*“, a protože Matěj Svinka toto svědectví nebyl schopen ničím vyvrátit, „*[...] je mu trestáním a nápravau zřízením zemským litera E XXVII vyměřenau podle práva povinen*“.⁶²⁶ I v tomto případě nevíme, která strana podala odvolání k apelačnímu soudu, nicméně víme, že aktový materiál se k apelačnímu soudu dostal až 21. března 1562, tedy po velmi dlouhé době, jež je mimochodem druhou nejdelší ve sledovaném materiálu. Mezi rozhodnutím městského soudu a doručením písemností do Prahy uplynulo celých 136 dní. I apelační soud s rozhodnutím sledované kauzy, zdá se, nespěchal, protože svůj napravující rozsudek vynesl až 18. září 1562, tedy za 181 dní.⁶²⁷ Ani při vyzvedávání rozsudku apelačního soudu se nijak zvlášť nespěchalo. Rozhodnutí přijal až 10. února 1563 Matěj Souček, posel z Čáslavi, spolu s jinými rozhodnutími (viz výše). A dokonce i k publikování ortele apelačního soudu v Kouřimi došlo se značným odstupem 75 dní, 26. dubna 1563. Celá kauza tak trvala skoro rok a půl.

Třetí spor nám ale ukáže, že odvolání mohlo být vyřízeno i velmi rychle. Ve sporu o „*zhajování vydání svědomí*“, který mezi sebou vedli Jiřík Voděradský z Hrušova a na Dobřeni, hejtman Kouřimského kraje, a Lidmila, dcera Barbory mlynářky pod Sionem, byla příčinou sporu dílnost či nedílnost matky s dcerou, tedy, zda byla dcera ze statku vybyta či nikoliv a na základě toho, jestli může být připuštěno svědectví matky – Barbory.⁶²⁸ Kouřimský městský soud o sporu rozhodl 15. října 1568 a již 10. listopadu byl procesní materiál doručen k apelačnímu soudu. Ten vynesl své napravující rozhodnutí hned přespršití den, tedy 12. listopadu. Podle jeho znění měla být především vyřešena otázka dílnosti či nedílnosti a podle toho, k jakému závěru se dospěje, má být postupováno dál.⁶²⁹ O tři dny později převzal rozhodnutí u apelačního soudu jakýsi Martin Hradecký z Kutné Hory, který je

⁶²⁵ NA, AS, inv. č. 99, 631rv. Tamtéž, inv. č. 112, s. 66. ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 18. září 1562.

⁶²⁶ Podle příslušného artikulu Zřízení zemského z roku 1549 byla tato pokuta stanovena na 20 kop grošů českých ke které se měli připošit „škody útratní a nákladní“. J. JIREČEK – H. JIREČEK (edd.), *Zřízení zemská*, s. 208 – 209.

⁶²⁷ Podle rozhodnutí apelačního soudu nebyl Matěj Svinka Zdenkovi Kostelákovi touto žalobou povinen, protože postavil tzv. soukupa – Václava Šlechtu ze Všehrd. Podle Koldínova zákoníku bylo možné v případě obvinění z nářku cti uvést soukupa, tedy osobu, která dané nařčení vyslovila dříve a obžalovaný (v našem případě Matěj Svinka) je po něm pouze zopakoval. V takovémto případě pak obžalovaný nebyl žalobou povinen. J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 363.

⁶²⁸ K vybytí dětí ze statku viz J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 107 – 8 a 142.

⁶²⁹ „*Z těch příči[n]y povin[n]y sou nadepsané strany buďto dílnost nebo nedílnost podle práva provésti. A což tak jedna i druhá strana pokáže půjde na to dále což za právo jest*.“ NA, AS, inv. č. 115, f. 68v. ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F91, korespondence obecní i právní (1550 – 1569), 12. listopadu 1568.

doručil do Kouřimi, kde bylo 19. listopadu publikováno. Tedy celkově toto odvolání trvalo něco málo přes měsíc.

Předmětem posledního, čtvrtého sporu, bylo obvinění z mordu matky a dítěte, kterého se měl dopustit jistý Václav Svatošů. Žalující stranou byli plnomocníci Albrechta ze Šelmberka z Kosti a na Barthousově – Mikuláš Podhorský z Podhoře a Samuel Metčanský z Metčan. Městský soud v Kouřimi vynesl své rozhodnutí 4. února 1568.⁶³⁰ Až 1. dubna byl spis pře předán k apelačnímu soudu, který svůj ortel vynesl 18. května a potvrdil jím původní rozhodnutí městského soudu ovšem s tím dodatkem, že Václav má „[...] *pro velikost skutku toho za dva měsíce pořád sběhlé ztrestán ...*“ Na rozdíl od výše popsanych sporů neznáme přesně termín vyzvednutí rozhodnutí z kanceláře apelačního soudu (tzv. registra sekretáře jej nezachycují). Je ale možné si jej přibližně odvodit právě z dochované korespondence, kterou představuje již několikrát zmiňovaný misiv odeslaný apelačním soudem do Kouřimi, pro který se dochovala i původní příloha.⁶³¹ A právě z ní je možné vyčíst, že ortel apelačních radů byl u městského soudu v Kouřimi publikován 16. června 1568. Václav Svatošů vyjadřuje ve své suplikaci smíření s uvedeným rozsudkem, žádá jen o odklad nástupu do vězení kvůli žním. Tato suplikace musela být sepsána někdy po 16. červnu a již 25. června, tedy za devět dní, přichází do Kouřimi odpověď apelačních radů, že se jeho žádosti vyhovuje.

---

⁶³⁰ NA, AS, inv. č. 115, f. 27r.

⁶³¹ ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. 93, záležitosti soukromníků (1567 – 1570), 25. června 1568.

10. Exkurz do průběhu sporu o Kruthovský statek

Spor o vlastnictví Kruthovského statku v Kouřimi probíhal v letech 1563 až 1567. V průběhu těchto čtyř let bylo do jeho řešení ať už přímo nebo nepřímo zapojeno několik soudních institucí působících v této době v Českém království.

Obrátíme však svou pozornost na počátek. Původními majiteli statku byli Kateřina Kruthová a její manžel Jan Krutha.⁶³² Prvním Kateřininým manželem byl jakýsi Urban sladovník,⁶³³ po kterém, protože přežila jeho i jejich společné děti, zdědila poměrně rozsáhlý majetek.⁶³⁴ Ten si pak přinesla do druhého manželství a s Janem jej nechali společně zapsat do městských knih, tak došlo k tzv. „vzdání statku“.⁶³⁵ Dne 19. prosince 1551 sepsal Jan Krutha svoji poslední vůli a tři dny nato 21. prosince zemřel.⁶³⁶ K vyhlášení jeho kšaftu došlo 28. prosince.⁶³⁷ Velmi záhy po jeho smrti učinila své poslední pořízení i Kateřina (17. ledna 1552).⁶³⁸ Také ona odkázala veškerý svůj majetek dětem s převodem z mrtvého na živého. V případě, že by děti zemřely ještě před dosažením dospělosti, má majetek připadnout jejímu bratru Šimonu Diblíkovi, který byl už Janem ustanoven jako poručník dětí i jejich matky. O tom, kdy přesně Kateřina Kruthová zemřela, prameny mlčí,⁶³⁹ vyplývá z nich pouze, že ji děti přežily, ale zemřely, aniž by dosáhly plnoletosti, snad někdy v roce 1563.

Za počátek několik let trvajících soudních tahanic můžeme považovat dvě rozhodnutí kouřimského městského soudu z roku 1563, první ze 7. května,⁶⁴⁰ druhé z 30. června.⁶⁴¹ Z obou shodně vyplývá, že Šimon Diblík má právo užívat celý statek pozůstalý po Kateřině Kruthové. Proti oběma ortelům podaly pravděpodobně poražené strany odvolání k apelačnímu soudu. Rozhodnutí apelačních radů ve zmíněných kauzách má shodné datum – 19. prosince 1563⁶⁴² a jejich obsah mluví jasně - potvrzují oprávněnost dědických nároků

⁶³² V textu užívám podoby jména s „th“ tak jak se objevuje ve většině pramenů.

⁶³³ U „příjmení“, která vycházejí z názvu řemesla, se příkláním k úzu psát je s malým písmenem.

⁶³⁴ NA, AS, inv. č. 99, f. 656r – 658r. Tamtéž, inv. č. 113, s. 165 – 166.

⁶³⁵ K instituci tzv. „vzdání statku“ více J. JIREČEK (ed.), *Práva městská Království českého*, s. 108.

⁶³⁶ Z jeho kšaftu vyplývá, že odkázal veškerý majetek své manželce a třem dětem s převodem z mrtvého na živého. NA, SM, f. 319rv.

⁶³⁷ Znění datace je následující „*Vyhlášen kšaft feria 4 Innocentium 1551.*“ a tedy nepřesné. Správně má být Innocentium neboli Mládátek. V dataci také chybí „ante“ nebo „post“, ale vzhledem k blízkosti vánočních svátků, je pravděpodobnější, že vypadlo „post“.

⁶³⁸ NA, SM, f. 319rv.

⁶³⁹ Ze zprávy o pozůstalém statku Kruthovském vyplývá, že Kateřina mohla zemřít někdy v roce 1552. Od toho roku byla vedena sirotčí registra. NA, SM, f. 389r – 394r.

⁶⁴⁰ Stranami byli Martin krejčí na místě své manželky Marty proti Šimonovi Diblíkovi s Jakubem Bukačem, který zastupoval svoji manželku Reginu. Předmětem jejich sporu byla přípověď na statek po Urbanovi sladovníkovi. NA, AS, inv. č. 99, fol. 656r – 658r. Tamtéž, inv. č. 113, s. 165 – 166.

⁶⁴¹ Stranami byli Vavřinec, Kateřina a Magdalena, sourozenci z Bratronic proti Šimonovi Diblíkovi, kteří se soudili o nápad kšaftu. Jaký byl jejich vztah k manželům Kruthovským se z pramenů nedozvíme. NA, AS, inv. č. 99, f. 651r – 652v.

⁶⁴² NA, AS, inv. č. 99, f. 651r – 652v.

Šimona Diblíka, ale nikoliv k celému statku, ale jen k dílu, který náležel Kateřině. Díly pozůstalé po sirotcích jsou označeny jako „nepořízené“. A právě označení sirotčích dílů statku za nepořízené se následně stalo hlavním předmětem sporu o Kruthovský statek.

Nyní je nutno odpovědět si na otázku, kolik těchto „nepořízených“ dílů bylo, protože prameny se v tomto údaji rozcházejí. Dobrozdání apelačního soudu české komory se zmiňují o dvou.⁶⁴³ Naproti tomu Jiřík Diblík ve svých suplikacích mluví o dílech třech.⁶⁴⁴ Se třemi díly náležejícími císaři se setkáme i ve vyúčtování s poručníky.⁶⁴⁵ Proto je pravděpodobné, že skutečně šlo o tři sporné díly statku, jejichž počet také přesně odpovídá počtu dětí Kateřiny a Jana - Pavlovi, Regině a Dorotě.

Také je nutné osvětlit příbuzenské vztahy mezi jednotlivými protagonisty. Bohužel hned u klíčové osoby Jiříka Diblíka z Votína⁶⁴⁶ se nedozvíme, v jakém byl příbuzenském vztahu k manželům Kruthovským a jejich dětem. Synem Jiříka Diblíka byl Václav Diblík.⁶⁴⁷ O Václavovi prameny uvádějí, že byl „strýcem“ Šimona Diblíka.⁶⁴⁸ V soudobé terminologii mohl být za „strýce“ označen jak otcův bratr, tak i bratrův syn. Z kontextu spíše vyplývá, že Václav Diblík byl synovcem Šimona. Z toho je možné usuzovat, a příbuzenský kruh by se tak krásně uzavřel, že Jiřík a Šimon byli bratři.

Ještě než byla rozhodnutí apelačního soudu odeslána zpět do Kouřimi,⁶⁴⁹ byli Šimon a Václav Diblíkové vyzváni městskou radou, aby na radnici uložili do úschovy truhlu, která obsahovala vedle sirotčích peněz i různé písemné dokumenty, především vyúčtování. Ti tak neučinili a po té co se za ni zaručili vlastními statky, ji uložili ve sklepě Václava Diblíka, což jak uvidíme později, jim způsobilo nemalé komplikace.⁶⁵⁰

Na základě zmíněných rozhodnutí apelačního soudu uplatňoval císař Ferdinand svůj nárok na nepořízené díly statku, protože je považoval za odúmrtí. Ve svém listu z 20. ledna 1564⁶⁵¹ nařídil arciknížeti Ferdinandovi, aby statek prodal a zisk odvedl k rentmistrovskému

---

⁶⁴³ NA, SM, f. 325rv.

⁶⁴⁴ Například suplikace z 23. ledna 1565. NA, SM, f. 321r – 322v.

⁶⁴⁵ NA, SM, f. 331rv.

⁶⁴⁶ Diblíkové z Otína, případně z Votína byl rod, který pocházel z kouřimských měšťanů. Právě námi sledovaný Jiřík Diblík získal majestátem ze 4. května 1556 erb a právo psát se „z Votína“. Do stavu vladického byl Jiřík přijat v roce 1561. Jeho syn Václav, který ve sledovaném sporu též vystupuje daroval kouřimskému literátskému bratrstvu adventní kancionál (okolo r. 1581). V souvislosti se sledovaným tématem je nutné uvést, že stejného erbu užíval i Blažej Nožička, který jej získal již 18. dubna 1541 a také se psal „z Otína“. Blažej Nožička působil jako apelační rada od r. 1548. Možnou souvislost mezi těmito dvěma rody se mi bohužel z dostupné literatury nepodařilo prokázat. A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*, s. 394. *Ottův slovník naučný*, sv. XIV, Praha 1899, s. 481. *Ottův slovník naučný*, sv. XXVI, Praha 1907, s. 985. J. HAUSENBLASOVÁ, Počátky apelačního soudu, s. 14

⁶⁴⁷ NA, SM, f. 381rv, 385v.

⁶⁴⁸ Tamtéž, f. 270rv.

⁶⁴⁹ K expedování spisů došlo 15. prosince 1563 a 20. ledna 1564. NA, AS, inv. č. 113, s. 151 – 152, 165 – 166.

⁶⁵⁰ Viz opis zápisu z městských knih, NA, SM, f. 329r – 330v.

⁶⁵¹ NA, SM, f. 11r – 12v.

úřadu. Nedlouho po zveřejnění nálezu apelačního soudu v Kouřimi vystoupil se svými dědickými nároky Jiřík Diblík z Votína.⁶⁵² Od té doby se začíná řada jeho suplikací adresovaných především české komoře nebo přímo arciknížeti. V nich opakovaně upozorňoval, že je nejbližším přítelem zesnulých sirotek „trpícím s městem“⁶⁵³ a požadoval, aby mohl své nároky prokázat před soudem.⁶⁵⁴ Zmínku o první suplikaci máme doloženou pouze nepřímo v dobrozdání apelačního soudu určeném české komoře, ze 7. března 1564.⁶⁵⁵

O úspěšnosti této strategie „zanepřádňování“ svědčí nařízení arc. Ferdinanda z 19. června 1564,⁶⁵⁶ aby kouřimská rada určila Jiříkovi termín stání před kouřimským právem s podmínkou, že se soudní jednání nedotkne nároků panovníka „*pokudž by [sročení] proti jeho milosti císařské spravedlnosti, kteráž z toho statku jeho milosti vrchním právem prisouzena jest a náleží nebylo*“⁶⁵⁷. Jméno protistrany v nařízení uvedeno není, ale z uvedené podmínky i pozdějšího vývoje událostí vyplývá, že jí byl Šimon Diblík. Jiříkovi tak byla dána možnost soudit se pouze o tu část statku, která připadla Šimonovi. První stání se konalo o devět dní později, 28. června.⁶⁵⁸

Mezitím již 2. března 1564 proběhla v Kouřimi inventarizace nemovitého majetku pozůstalého po sirotcích Kruthovských, kterou nařídil arcikníže. Z kouřimské rady se jí zúčastnili Jan Lán, David krejčí, Petr kolář, Martin krejčí a poručník Šimon Diblík. Jeden exemplář inventáře zůstal v Kouřimi a druhý si vzal Jan Chotounský, který se sepisování majetku taktéž účastnil. Stručnost inventáře bohužel neumožňuje přesnější lokalizaci tohoto poměrně rozsáhlého majetku. Nicméně i tak se z něj můžeme dozvědět, že k statku náležel „*v městě dům výstavnej, v němž jest pivovar s pávní a káděmi*“, domek za Malotickou bránou,⁶⁵⁹ sladovna u fortny, městiště. Dále pak rozsáhlé polnosti, chmelnice a štěpnice.⁶⁶⁰

Dne 14. srpna 1564 odeslala česká komora misiv adresovaný císařskému rychtáři v Kouřimi Václavu Zlonickému ze Zlonic, ve kterém je mu sděleno nařízení císaře, aby byl co nejdříve proveden finanční odhad statku a tento co nejrychleji prodán. Získané finanční

---

⁶⁵² Že tak Jiřík Diblík učinil, nám dokládá zmínka v jeho suplikaci přiložené k misivu kouřimské rady české komoře z 18. srpna 1564. NA, SM, f. 336rv.

⁶⁵³ Antonín HAAS, Omezení odúmrtí a vdovská třetina ve starém českém městském právu, *Právněhistorické studie* 17, 1973, s. 199 – 218.

⁶⁵⁴ NA, SM, f. 336rv.

⁶⁵⁵ Tamtéž, f. 325rv.

⁶⁵⁶ Tamtéž, f. 338r – 339r.

⁶⁵⁷ Tato podmínka je zopakována i v misivu odeslaném kouřimským o tři dny později z české komory. NA, SM, f. 338r – 339r.

⁶⁵⁸ NA, SM, f. 338r – 339r.

⁶⁵⁹ Jedna ze čtyř městských bran, která byla součástí městského opevnění. Nacházela se na cestě, která směřovala z Kouřimi do Kutné Hory, tedy směrem na jih. Byla zbourána až v roce 1876. Bedřich SVOBODA, *Třetí Kouřim - královské krajské město*, nevydáno, s. 1, 5 (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody).

⁶⁶⁰ NA, SM, f. 317r – 318v.

prostředky z prodeje spolu se zjištěnou sirotčí hotovostí mají být odevzdány do rentmistrovského úřadu.⁶⁶¹ Kouřimští odpovídají již 18. srpna⁶⁶² v tom smyslu, že se budou snažit vyplnit císařovu vůli, ale upozorňují, že Kouřim je chudé město a nalézt v něm kupce schopného zaplatit v hotovosti bude obtížné. Zároveň k listu přikládají suplikaci Jiříka Diblíka určenou české komoře.⁶⁶³ V ní Jiřík vyjadřuje své podivení nad uvedeným nařízením pro Václava Zlonického, zejména proto, že neví nic o tom, že by měl být statek prisouzen panovníkovi. Dále upozorňuje, že v Kouřimi o statek právě probíhá soudní spor. V závěru ale zdůrazňuje, že nebrání tomu, aby do sporu vstoupila strana hájící zájmy panovníka.

Začátkem září (8. 9.) kouřimská rada sděluje arciknížeti, že jednak stále nenalezla kupce, jednak že požadované vyhledání a vydání hotových peněz je větším problémem, než se předpokládalo. Truhla se sirotčími penězi a registry, za kterou se v září roku 1563 zaručili Šimon a Václav Diblíkové a uložili ji do Václavova sklepa, byla vykradena,⁶⁶⁴ o čemž se nám zachoval poměrně detailní popis: „*Jevši [Václav – H. Č.] s otcem do Prahy, nějaká podruhyň jeho Vodvářková pokřik jest učinila, že by takové peníze se ztratily a nočně pobrány byly. O čemž pan purkmistr, páni kouřimští uslyševši hned tu věc opatřiti chtěli, do domu Diblíkova všedši našli komoru otevřenou, při kteréž ani dveře ani zámkové porušení byli též truhlici pečeti městskou zapečetěnou bez porušení pečeti otevřenou našli a registra z ni vyhozena.*“⁶⁶⁵ Což nás dnes i tenkrát místní mohlo vést k úvaze, že zlodějem musel být někdo domácí, ne-li samotný Václav nebo Jiřík Diblíkové.⁶⁶⁶

Jak se k nastalé situaci postavili Václav a Šimon, vyplývá z jejich suplikací přiložených k listu z 8. září 1564. Šimon Diblík se ve své suplikaci zcela zříká jakékoliv odpovědnosti za hotovost „[...] *poněvadž jest on [Václav Diblík – H. Č.] to k sobě přijal, sám schovával jak jest to opatřil a kam jest to poděl on věz.*“⁶⁶⁷ Václav nepopírá, že se spolu s Šimonem zaručili za sirotčí peníze a on je k sobě přijal do úschovy, ale neví, jak velký finanční obnos to byl. Rád by se tedy zachoval podle nařízení a složil peníze na radnici, ale udělat to nemůže, protože je nemá a ani se jich nemůže dopátrat.⁶⁶⁸

---

⁶⁶¹ NA, SM, f. 338r – 339v.

⁶⁶² Tamtéž, f. 335rv.

⁶⁶³ Tamtéž, f. 336rv.

⁶⁶⁴ Z pramenů vyplývá, že tato skutečnost byla v Kouřimi známa již v březnu 1564. NA, SM, f. 317r – 318v.

⁶⁶⁵ Tento popis je ze suplikace Šimona Diblíka, kterou přiložil k misivu městské rady z 6. října, když už byl uvězněn, což může trochu snižovat jeho důvěryhodnost. NA, SM, f. 270rv.

⁶⁶⁶ Dokladem dobových úvah tímto směrem je zápis v kouřimských registrech z 5. března 1566 adresovaný podkomořímu. Václav Diblík v něm obvinil Jana Lána z nářku cti. Podle Václava měl Jan Lán, který byl kouřimským primátorem, o Václavovi a jeho otci mluvit v tom smyslu, že ty peníze měli ukrást právě oni. SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, č. knihy 165, f. 33v.

⁶⁶⁷ NA, SM, f. 327rv.

⁶⁶⁸ Tamtéž, f. 326rv.

Arcikníže zřejmě vyhodnotil jejich vysvětlení jako nedostatečné a celou situaci jako nepřijatelnou, protože již 6. října 1564 ho kouřimští informují, že vyplnili jeho nařízení a oba Diblíky uvěznili.⁶⁶⁹ Z připojených suplikací vězňů vyplývá, že Šimon stále svaluje odpovědnost za ukradení peněz na Václava a žádá o propuštění z vězení „*na rukojmí*“. Míni Václava žalovat, protože z těch ukradených peněz mu jako držiteli jedné čtvrtiny statku náležela odpovídající část.⁶⁷⁰ Václav Diblík opět žádá, protože ty peníze nemá, aby je nemusel předložit u kouřimského práva.⁶⁷¹

Vraťme se nyní k soudnímu jednání Jiříka Diblíka. Další termín stání byl určen na 1. září 1564,⁶⁷² které bylo pravděpodobně odročeno, protože 15. září Jiřík požádal kouřimskou radu o „*stanné právo*“ na Šimona Diblíka, který se již třikrát nedostavil k soudnímu líčení. Odpověď kouřimské rady na tuto žádost a její zdůvodnění je důležité pro další vývoj sporu. Rada totiž odmítla vyhlásit stanné právo s tím, že „*již z té pře sešlo za příčinou komissi jeho milosti arciknížete nám učiněné*“. Protože Jiřík s tímto způsobem ukončení pře nesouhlasil, požádal o výpis z dokumentů doposud konaných jednání, aby mohl zvážit své odvolání k apelačnímu soudu, v čemž mu kouřimská rada také nevyhověla.⁶⁷³

Jiřík se s postupem kouřimské rady odmítl smířit a obrátil se přímo na císaře Maxmiliána II.⁶⁷⁴ Stěžoval si na postup kouřimského soudu, který mu podle jeho mínění na základě nařízení arciknížete bránil v zákonném právu na odvolání k vyšší instanci a požádal panovníka o nápravu. Jeho stížnost byla očividně vyslyšena, protože Maxmilián II. Ferdinandovi nařídil, aby se Jiřímu nečinily žádné překážky v jeho právech. Ten i přes toto panovníkovo poručení ve svůj prospěch žádá, aby arcikníže celou záležitost posoudil i s radami apelačního soudu a aby pře nebyla ukončena bez řádného vyslyšení stran – tedy Jiříka a Šimona. Pokud by se u soudu ukázalo, že si statek nárokoval neoprávněně, byl připraven podrobit se trestu. Apelační soud 5. prosince⁶⁷⁵ vydal doporučení, aby arcikníže nařídil kouřimské radě sporné strany předvolat před soud. Zároveň radí, aby byl jmenován zástupce panovníka, který bude hájit jeho zájmy. Tímto zástupcem se stal cí. rychtář Václav

---

⁶⁶⁹ NA, SM, f. 269rv.

⁶⁷⁰ Tamtéž, f. 270rv, také f. 303r – 304v.

⁶⁷¹ Tamtéž, f. 271rv.

⁶⁷² Tamtéž, f. 337r – 341v.

⁶⁷³ Průběh událostí z 15. září popisuje řezaná cedula, kterou zástupci Jiříka Diblíka předali kouřimské radě 20. října 1564 s otázkou, zda se k vyličené situaci znají. O týden později se kouřimská rada obrátila na českou komoru s dotazem, jak má nastalý problém řešit, protože se ve sporu zachovala přesně podle „*komissi*“ arciknížete Ferdinanda. NA, SM, f. 268rv a 267rv.

⁶⁷⁴ O obsahu suplikace se dozvídáme z jiných pramenů, jednak z osobního misivu Maxmiliána II. Ferdinandovi (odeslán před 21. 11. 1564), jednak ze suplikace, kterou Ferdinandovi poslal Jiřík. Obojí NA, SM, f. 383r – 384v a 333r – 334v.

⁶⁷⁵ NA, SM, f. 324rv.

Zlonický ze Zlonic. Tím se dostáváme k dalšímu důležitému momentu, kdy do soudního sporu vstupuje třetí strana – panovník.

Za této poměrně nepřehledné situace byl již 11. listopadu 1564 prodán Kruthovský statek.⁶⁷⁶ Podle zprávy z 24. listopadu,⁶⁷⁷ kterou do české komory odeslal Jan Chotounský, hejtman na Lysé, byl statek prodán hotově za 1100 kop grošů míšeňských. Kupcem byl Jan Pech z Uhlířských Janovic a prodej se týkal pouze nemovitostí. Jan Chotounský konstatuje, že statek mohl být prodán draž, ale v tom případě ne za hotovost, ale na splátky s poměrně dlouhou dobou splatnosti. V další části se věnuje popisu situace okolo Kruthovského statku, zejména co se týče hotovosti a vyúčtování s poručníky, kteří statek spravovali v letech 1552 až 1563. Upozorňuje, že zejména Václav Diblík se vyúčtování brání a žádá, aby bylo rozhodnuto soudně, zda musí vyúčtování učinit či nikoliv.⁶⁷⁸ K čemuž Chotounský připojuje svoje stanovisko, že se Šimon i Václav zápisem do městských knih zaručili za převzatou truhlu a souhlasili i s vyúčtováním, tudíž případná ztráta by měla být uhrazena z jejich majetku.

K vyúčtování se přistoupilo 13. prosince 1564. Informuje nás o něm zpráva Jana Chotounského a Václava Zlonického, kterou odeslali do české komory někdy začátkem roku 1565.⁶⁷⁹ Předně se z ní dozvídáme, že Jan Pech požaduje urychlené zapsání koupeného statku do městských knih, vzhledem k nevyjasněným dědickým nárokům Jiříka a Šimona. Dále, že vyúčtování bylo vyhotoveno podle register, která se i přes vykradení truhlice zachovala a která dokládají hospodaření se statkem v letech 1552 až 1563, kdy jej spravovali poručníci. Za jedenáct let byl výnos statku vyčíslen na 1826 kop 8 gr. 6 den. míšeňských. Proti tomu náklady na 1105 kop 2 gr. 3 den míšeňské. V sirotčí truhle tedy bylo před jejím vykradením 721 kop 2 gr. 3 den míšeňské. K tomu je třeba připočíst dluh ve výši 200 kop, který sirotkům náležel v Jihlavě. Celková částka, za kterou se zaručili Václav a Šimon, byla tedy 921 kop 2 gr. 3 den. míšeňské. Šimon je k tomu ještě povinen vyúčtovat tři roky, kdy statek spravoval sám. A protože si v té době žádná registra nevedl, bude třeba nastalou situaci řešit smluvně. Poté jsou ve zprávě zachyceny další pohledávky, které byly vyčísleny na 1014 kop 54 gr. 5 den. míšeňských.

K vyúčtování Kruthovského statku se dochovala ještě jedna zpráva, která bohužel není datována. Celková částka za movitý i nemovitý statek je vyčíslena na 2981 kop 2 gr. 3 den.

---

⁶⁷⁶ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 236r – 238v.

⁶⁷⁷ NA, SM, f. 381rv a 385v.

⁶⁷⁸ Na to poukazuje ve své suplikaci arciknížeti i Šimon Diblík, který by naopak vyúčtování učinil rád, aby měl jistotu, kolik bylo v truhlici peněz. NA, SM, f. 303r – 304v.

⁶⁷⁹ NA, SM, f. 389r – 394v.

míšeňské, která se pak dělí mezi držitele. Tři čtvrtiny připadají císaři (2235 kop 46 gr. 5 den. míš.) a jedna čtvrtina Šimonovi Diblíkovi (745 kop 15 gr. 4 den. míš.).⁶⁸⁰

Dne 24. ledna 1565 arcikníže Ferdinand nařizuje Janovi Chotounskému a císařskému rychtáři, aby byl Janovi Pechovi koupený statek zapsán do městských knih. Dále přikazuje, aby ze zaplacené sumy byla čtvrtina odvedena „komu spravedlivě náleží“, tedy zatím Šimonovi Diblíkovi.⁶⁸¹ O čtrnáct dní později jim přichází další Ferdinandovo nařízení, aby „[...] peníze hotové, kteréž býti praví ztracené hned složiti poručili. Pak-li by jich složiti nechtěli, tolik statku týchž Diblíků prodati.“⁶⁸² Po tomto nařízení se problematika ukradených sirotčích peněz již neobjevuje. Proto je možno předpokládat, že požadované peníze byly na právo složeny ať už dobrovolně, nebo po prodeji části majetku Václava a Šimona. Dne 12. února 1565 bylo vlastnictví Kruthovského statku Janovi Pechovi potvrzeno zápisem do městských knih.⁶⁸³ Až 1. května téhož roku nařizuje arc. Ferdinand Václavu Zlonickému, aby stržené peníze za Kruthovský statek (1500 kop⁶⁸⁴) odevzdal do rentmistrovského úřadu.⁶⁸⁵ O týden později je Václav Zlonický napomenut, že stržené peníze neodevzdal, když byl v Praze, a proto z nich má 1000 kop gr. míš. odevzdat Adamovi Budovcovi z Budova, celmistru českého království a má také dohlédnout, aby Janovi Pechovi nebylo žádným způsobem bráněno v užívání Kruthovského statku.⁶⁸⁶ Dne 10. května 1565 složili Václav Zlonický a Jan Pech do české komory peníze za Kruthovský statek. Koncept kvitance, který se nám zachoval, obsahuje zároveň oznámení rychtáři, že se může stát, že složené peníze budou vráceny do Kouřimi, a to v případě, pokud Jiřík Diblík obhájí své nároky na Kruthovský statek a bude mu prisouzen celý nebo jeho část.⁶⁸⁷ Nicméně ještě 29. května 1565 je do Kouřimi odesláno nařízení, aby Jiřík Diblík odevzdal Janovi Pechovi klíče od Kruthovského statku. Z toho je patrné, že ač arcikníže opakovaně nařizoval, aby Janovi v užívání majetku nikdo nebránil, Jiřík se podle toho nechoval.⁶⁸⁸

Tudíž vraťme se zpět k Jiříkovi Diblíkovi. Dne 23. ledna 1565⁶⁸⁹ předložil Jiřík do komory svoji stížnost, že kouřimská městská rada odmítá rozhodnout o jeho nároku ke zbylým třem čtvrtinám Kruthovského statku. Začátkem roku 1565 si tedy Jiřík poprvé

---

⁶⁸⁰ NA, SM, f. 331rv.

⁶⁸¹ Tamtéž, f. 378rv.

⁶⁸² Tamtéž, f. 380rv.

⁶⁸³ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 236r – 238v.

⁶⁸⁴ Došlo k navýšení stržené částky, kterou prameny nikde nevysvětlují. Můžeme se jen dohadovat, zda nedošlo k prodeji nějakého dalšího majetku, který prameny nezaznamenaly.

⁶⁸⁵ NA, SM, f. 388r.

⁶⁸⁶ Tamtéž, f. 379rv.

⁶⁸⁷ Tamtéž, f. 305rv.

⁶⁸⁸ Tamtéž, f. 303r.

⁶⁸⁹ O vývoji situace z 23. ledna 1565 se dozvídáme až z pozdější suplikace Jiříka Diblíka z 12. února 1565. NA, SM, f. 321rv.

prokazatelně nárokuje i zbylé „*tři díly*“, se kterými panovník doposud nakládal jako s vlastním majetkem. Ještě ten den mu byla dána odpověď, že mu nemá být bráněno v soudním řízení. S ní se urychleně vrátil do Kouřimi, obeslal Šimona Diblíka a požadoval od něj odpověď na žalobu, kterou učinil již dříve. Proti tomu vystoupil císařský rychtář a žádal, aby kouřimská rada tento spor nesoudila, protože o něm bylo rozhodnuto již dříve a to tak, že tři díly statku připadly císaři. Proti tomu sice Jiřík položil „*odpor*“, nicméně k rychtářovu názoru, že tato pře již rozsouzena byla, se přiklonila i rada. Jiřík požádal o „*vydání akt*“, protože s touto výpovědí nesouhlasil, v čemž mu radní nevyhověli s odůvodněním, že neučinili výpověď, ale pouze oznámení.

Proto Jiřík odeslal 12. února⁶⁹⁰ suplikaci arciknížeti Ferdinandovi, ve které ho žádal, aby kouřimské radě nařídil nebránit mu v odvolání a vydat požadované spisy ze soudních jednání s Šimonem i císařským rychtářem. Pokud by i nadále kouřimský soud nechtěl v této při rozhodovat, žádá „*že mne s ním [s císařským rychtářem – H. Č.] před vaší arciknížecí milost nebo před rady vaší arciknížecí milosti sročiti ráčíte*“. Závěrem arciknížete požádal, aby tuto suplikaci uvážil se svými rady, nebo ji předal k uvážení apelačním radům. Tomu arcikníže evidentně vyhověl, jak o tom svědčí kancelářská poznámka na zadní straně listu „*Pánům radám nad apelacemi podati 19 febr[uaris] anno 1565*“ i dobrozdání apelačního soudu (až z 9. dubna), aby arcikníže nařídil sročení Jiříka s císařským rychtářem.⁶⁹¹

Bohužel až po značné časové prodlevě se z pramenů dozvídáme, že Jiřík se svými stížnostmi uspěl, protože mu misivem z 13. srpna 1565⁶⁹² arcikníže oznamuje, že na 12. září je stanoveno stání před komorním soudem.⁶⁹³ Ve stejný den byly odeslány ještě dva misivy. Jeden radům a soudcům komorního soudu, ve kterém je arcikníže žádá, aby mu podali zprávu, než vynesou rozhodnutí.⁶⁹⁴ Druhý Václavovi Zlonickému ze Zlonic, aby se 12. září dostavil ke komornímu soudu a na jednání se řádně připravil.⁶⁹⁵ O rychtářových přípravách na soudní jednání svědčí jeho zpráva české komoře o nevyřešených dědických záležitostech

⁶⁹⁰ NA, SM, f. 321rv.

⁶⁹¹ Tamtéž, f. 325rv.

⁶⁹² Od tohoto misivu se nám zachoval koncept (NA, SM, f. 213rv) i originál ANM, Sbirka F – Kouřim, k. č. 77, sign. 93, záležitosti soukromníků (1560 – 1566), 13. srpna 1565.

⁶⁹³ Základní literatura věnovaná komornímu soudu: Petr KREUZ, *Postavení a působnost*. M. DRAGON – P. MAŤA, Komorní soud. PEŠÁK Václav: Dějiny královské české komory do roku 1527. Začátky organizace české komory za Ferdinanda I, in: *Sborník archivu ministerstva vnitra Republiky československé* 3, 1930. Ze starších prací zejména: Jaromír ČELAKOVSKÝ, *Soud komorní za krále Vladislava II.*, Praha 1895. Václav SCHULZ, Příspěvky k dějinám soudu komorního království českého z let 1526 – 1627, in: *Historický archiv české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění* č. 24, Praha 1904. Z prací věnovaných dějinám soudnictví zejména Josef KALOUSEK, *České státní právo*, Praha 1902, zvláště s. 114 – 119. Ve vztahu ke správnímu vývoji českých zemí: J. JANÁK, *Dějiny správy*, zvláště s. 66, 105 – 107, 110, 115, 117, 122.

⁶⁹⁴ NA, SM, f. 212rv.

⁶⁹⁵ Tamtéž, f. 224rv.

v Kouřimi. V té mimo jiné žádá o co nejrychlejší konzultaci s prokurátorem, dokud je v Praze, a o vydání svědectví, které ke sporu předložil Jiřík Diblík.⁶⁹⁶

O průběhu jednání před komorním soudem se ve sledovaných pramenech bohužel neobjevují žádné zmínky, kromě nařízení Jakubu Bukačovi, aby do komory předložil smlouvu uzavřenou s Šimonem Diblíkem.⁶⁹⁷ Jak probíhalo jednání před komorním soudem a jak dlouho trvalo, se z pramenů bohužel nedozvíme. I vynesené rozhodnutí můžeme pouze odvodit z dalších dochovaných zmínek. Komorní soud celou kauzu vrátil k projednání městské radě v Kouřimi s tím, že spor se týká městského majetku.⁶⁹⁸

První zápis o probíhající jednání v Kouřimi máme až z 3. května 1566,⁶⁹⁹ v jehož závěru přijala městská rada „*dictum*“, že slyšení má probíhat podle práva, tedy že Jiřík Diblík má učinit řádnou žalobu, po které má následovat odpor. Co se týče přípovědi⁷⁰⁰ Zikmunda Diblíka, ta má být rozsouzena až po uzavření pře Jiříka s Václavem Zlonickým. Jiřík tedy přednesl svoji žalobu, načež Václav Zlonický požádal o odklad, aby se mohl poradit s českou komorou. Další stání se konalo za čtrnáct dní 17. května. Při něm Václav Zlonický napadl žalobu, kterou označil pouze za jakési připomenutí přípovědi. A přípověď označil za zmatečnou. Městský soud vyhověl Jiříkově žádosti o čas na rozmyšlenou a stání o čtrnáct dní odložil.⁷⁰¹ Další stání proběhlo 31. května 1566. Při něm předně Jiřík zdůvodnil, proč není jeho přípověď zmatečná a žádal, aby mohl přistoupit k průvodům. Václav Zlonický se chtěl k uvedenému Jiříkovu zdůvodnění vyjádřit, a proto nesouhlasil, aby Jiřík přistoupil k průvodům. Kouřimská rada dala Václavovi za pravdu a v tomto duchu vynesla i mezitímní rozsudek.⁷⁰² Proti němu se Jiřík odvolal k apelačnímu soudu, který svým ortelem z 18. července 1566 původní rozhodnutí napravil a nařídil, aby strany byly připuštěny k průvodům.⁷⁰³ Po publikování nálezů u kouřimského práva 31. července⁷⁰⁴ byl další termín

⁶⁹⁶ Zpráva není přesně datována, ale z kancelářské poznámky o odeslání odpovědi 4. října 1565 ji můžeme alespoň přibližně časově zařadit. V závěru Václav Zlonický žádá, aby mu finanční náklady spojené s řízením o Kruthovský statek byly uhrazeny z posudného. NA, SM, f. 249rv.

⁶⁹⁷ Nařízení je datováno k 26. listopadu 1565. NA, SM, f. 401r.

⁶⁹⁸ Viz výše kapitola IV. SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 227r.

⁶⁹⁹ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 226v – 229v.

⁷⁰⁰ Zikmund byl synem Šimona Diblíka a podal svou přípověď i na místě svých sourozenců 1. února 1566. SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 226v.

⁷⁰¹ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 230r – 231r.

⁷⁰² V ortelních manuálech je rozhodnutí kouřimského soudu datováno chybně k 25. květnu 1566 viz NA, AS, inv. č. 99, f. 700v – 701v. Průběh sporu viz SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, č. knihy 245, f. 231r – 232r. O tom, že odvolání neproběhlo hladce, svědčí odpověď kouřimské rady apelačnímu soudu z 19. června 1566, ve které sděluje, že Jiříkovi se žádná právní újma nestala. Jeho žádosti na vydání dokumentů celého sporu nebylo vyhověno, protože odvolání se týkalo pouze mezitímního rozsudku. Odklad o čtyři neděle se stal na základě žádosti císařského rychtáře a také kvůli nepřítomnosti písaře. SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 61v.

⁷⁰³ NA, AS, inv. č. 99, f. 700v – 701v.

⁷⁰⁴ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 74v.

státní stanoven na 28. srpna, kdy ale Václav Zlonický požádal o odklad,⁷⁰⁵ takže k jednání o průvody se strany sešly až 4. září 1566. Záznam o jeho průběhu se bohužel nezachoval celý, nicméně hlavní sporné body mezi Jiřikem Diblíkem a Václavem Zlonickým jsou z něj zřejmé. Prvním bylo prokázání příbuzenského vztahu Jiřika se sirotky po Janovi Kruthovi. Druhým, zda Jiřík přišel o svůj nárok na statek, když se nepřihlásil k nápadu kšaftu Kateřiny Kruthové. Třetím, jestli Jiřík učinil či neučinil odpor prodeji statku Janu Pechovi a zda od tohoto trhu arcikníže později ustoupil. Po uzavření prokazování kouřimská rada rozhodla, že ortel vynese za čtrnáct dní, tedy 18. září 1566.⁷⁰⁶ Mezitím se purkmistr a rada dvakrát (6. září a 13. září) obrátili na apelační soud o naučení, zda jim vůbec přísluší danou při řešit, protože jejich svědectví, původně publikovaná u komorního soudu, užily sporné strany i teď, když se spor soudí v Kouřimi.⁷⁰⁷ S naučením apelačních radů byly strany seznámeny 18. září 1566,⁷⁰⁸ a protože se neshodly, požádala kouřimská rada o další naučení,⁷⁰⁹ které do Kouřimi přišlo 23. září,⁷¹⁰ po kterém již sporné strany s kouřimskou radou jakožto soudcem souhlasili.

Konečně 2. října 1566 vynesla městská rada v Kouřimi rozhodnutí a to ve prospěch Jiřika „[...] *jemu Jiříkovi Diblíkovi proti jeho milosti císařské panu rychtáři Václavovi ze Zlonic na místě jeho milosti císařské etc. za právo se dává, že on Jiřík v těch třech dílech po týchž sirotcích Kruthovských v statku jako šosovním a městským, pozůstalém na čemžkoliv náležitým právo a spravedlnost má podle práva.*“⁷¹¹ Na základě tohoto rozhodnutí se Václav Zlonický obrátil na českou komoru s dotazem, jak má dále postupovat, protože podle dřívějších nařízení prodal Kruthovský statek Janovi Pechovi, a zda se má proti rozsudku odvolat.⁷¹² To také na základě poručení č. komory učinil 14. října 1566 a ve stanoveném termínu šesti neděl 27. listopadu „vyzdvihl“ apelaci.⁷¹³ Královská rada nad apelacemi o ní rozhodla 10. ledna 1567 a potvrdila předchozí nález z Kouřimi.⁷¹⁴ K publikování nálezu apelačního soudu došlo v Kouřimi až o čtyři měsíce později, 9. května 1567.⁷¹⁵ Přesto už v dubnu (24. 4.) přichází do Kouřimi nařízení jménem císaře Maxmiliána II., aby Janovi Pechovi nebyly činěny žádné překážky v užívání majetku, i kdyby rozhodnutí vyznělo ve prospěch Jiřika. Ten se má případně dostavit do české komory, kde bude seznámen s další

⁷⁰⁵ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 233r.

⁷⁰⁶ Tamtéž, inv. č. 250, f. 233r, 236r – 238v.

⁷⁰⁷ Tamtéž, inv. č. 170, f. 78r a 79v.

⁷⁰⁸ Tamtéž, inv. č. 250, f. 239r.

⁷⁰⁹ Tamtéž, inv. č. 170, f. 64v.

⁷¹⁰ Tamtéž, inv. č. 250, f. 239v.

⁷¹¹ Tamtéž, inv. č. 250, f. 239v – 240r. NA, AS, inv. č. 99, f. 708v – 709r.

⁷¹² NA, SM, f. 220rv.

⁷¹³ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 240r.

⁷¹⁴ NA, AS, inv. č. 99, f. 708v – 709r.

⁷¹⁵ SOKA Kolín, AMK, inv. č. 250, f. 240v.

panovníkovou vůlí.⁷¹⁶ V podobném duchu vyznělo i nařízení pro císařského rychtáře ze 6. května, ve kterém je mu navíc poručeno, aby do komory odeslal výpis apelace hned po jejím publikování.⁷¹⁷

Na závěr už je třeba uvést jen zmínku o financování výloh císařského rychtáře, které s touto při měl. Část nákladů měla být uhrazena finančními prostředky získanými z prodeje polovice tzv. Hrubšovského statku, který odúmrtí spadl na panovníka.⁷¹⁸

Zda se jedná o definitivní konec sporů o Kruthovský statek si netroufám s jistotou říci. Rozhodně zůstala otevřená otázka přípovědi Zikmunda Diblíka. Nicméně žádné další zmínky se v pramenech ve sledovaném období neobjevily. Mohu tedy závěrem konstatovat, že sledovaný spor o Kruthovský statek je jedním uceleným celkem, jehož hlavním protagonistou byl Jiřík Diblík a jeho dědické nároky.

10. 1 Shrnutí

Závěrem považuji za účelné krátké shrnutí. **Jiřík Diblík z Votína**, který je klíčovou postavou celého sledovaného sporu, z něj vytěžil nejvíce. V první fázi sporu (r. 1564) se na základě své přípovědi soudil s Šimonem Diblíkem jen o část statku. V druhé fázi (1565) rozšířil své nároky i na zbytek, s kterým do té doby disponoval panovník. Opakovanými stížnostmi a výbornou prací u soudu v Kouřimi nakonec Jiřík prosadil svůj nárok i v neprospěch panovníka. **Šimon Diblík** získal koncem roku 1563 jednu čtvrtinu statku, o kterou se pak soudil s Jiříkem. Po náhlém ukončení sporu pak z celé kauzy poněkud ustupuje do pozadí, zejména poté, co do sporu vstoupil císařský rychtář. Jeho situaci zkomplikovalo ukradení sirotčí hotovosti, takže část získaného dědictví padla na úhradu této ztráty, protože za peníze ručil svým majetkem. Největší ztrátu utrpěl překvapivě **panovník**. Ten na základě rozhodnutí apelačních radů (1563) nakládal s větší částí statku jako s odúmrtí. Přikázal inventarizaci a rychle majetek prodal. V následně probíhajícím soudním sporu se prostřednictvím císařského rychtáře (s instrukcemi z komory) snažil hájit své nároky až do konce i prostřednictvím mezitímních rozsudků. Nicméně apelační soud v roce 1567 rozhodl v jeho neprospěch. A nesmíme zapomenout na **Jana Pecha z Uhlířských Janovic**, který díky své možnosti zaplatit v hotovosti a v poměrně krátké lhůtě vysokou finanční částku získal v Kouřimi nemalý nemovitý majetek – především práвовárečný dům.

---

⁷¹⁶ NA, SM, f. 205rv.

⁷¹⁷ Tamtéž, f. 223rv.

⁷¹⁸ SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, f. 119rv.

Apelační soud vystupuje ve sledované kauze ve třech rovinách. Tak především jako odvolací instance od rozhodnutí kouřimského městského soudu (v letech 1563 a 1567). V druhé rovině vystupuje jako instituce, u které mohla kouřimská rada žádat o naučení v případě pochybností v právních otázkách (oprávněnost kouřimských radních soudit spor). V poslední rovině figuruje tento soud v roli jakéhosi „konzultanta“ pro centrální úřady – např. českou komoru, kterým na vyžádání vydával svá dobrozdání, případně opisy ze svých knih či jiných písemností. První dvě činnosti vykonával apelační soud přesně v rozsahu kompetencí stanovených zakládací instrukcí. V případě vydávání naučení komoře se o instrukci opřít nemůžeme, nicméně si myslím, že ani zde zásadně nevybočil nebo nepřekročil svoji kompetenci.

Komorní soud do sporu o Kruthovský statek vstupuje až v roce 1565, kdy před něj arcikníže Ferdinand předvolal Jiříka Diblíka a Václava Zlonického kvůli prokazování dědických nároků na statek. Tudíž i komorní soud se ve sledovaném sporu angažuje zcela v rámci své kompetence rozhodovat spory o dědické nároky, ale protože se spor dotýkal majetku městského nikoliv zemského, předal celou kauzu k rozsouzení kouřimskému soudu.

Případ Jiříka Diblíka nám ukazuje, že domoci se svého práva bylo možné, ale vyžadovalo to už v době předbělohorské (stejně jako dnes) vytrvalost a poměrně slušné finanční zázemí. Ne každý si mohl dovolit vynaložit finance na čtyři roky trvající soudní spor. Také orientace v právním systému jistě nebyla jednoduchá. Kompetence jednotlivých soudů se měnily nebo překrývaly. Městské právo doposud nebylo sjednoceno – Koldínův zákoník byl vydán až za několik let (r. 1579). V této oblasti prokázali Jiřík a jeho právní zástupci velkou zdatnost a využili asi všech možných prostředků – např. i přímé vznesení žádosti na panovníka. Jiřík svou vytrvalou snahou a opakovaným odesíláním žádostí a stížností dokázal změnit původní rozhodnutí apelačního soudu z roku 1563, které označilo tři čtvrtiny statku jako „nepořízené“, ve svůj prospěch, když stejný soud o čtyři roky později potvrdil nález z Kouřimi, že tyto tři čtvrtiny náležejí právě jemu a to i v neprospěch panovníka. Což dokazuje, že apelační soud rozhodoval o stranách jako rovnocenných. Je pochopitelné, že majitelem nemovitostí zůstal i nadále Jan Pech. Rozhodnutím apelačního soudu byl dán podnět k převodu finančních prostředků získaných z prodeje z české komory na Jiříka Diblíka. Zde je možno jen litovat mlčenlivosti pramenů, protože vymáhání finančních prostředků z české komory by mohlo být dalším zajímavým příběhem.

11. Závěr

Předkládaná diplomová práce si položila za cíl sledovat vzájemnou komunikaci královského města Kouřimi s apelačním soudem v prvních dvaceti letech existence této nově zřízené odvolací instance. Královské město Kouřim bylo spolu s ostatními královskými městy tvrdě stíženo sankcemi po neúspěšném stavovském povstání. V případě Kouřimi tak započal postupný úpadek, kdy se z královského města s dlouhou tradicí, které ve starších dobách zastávalo důležité postavení a několikrát se stalo dějištěm významných událostí, stávalo královské město postupně upadající a ztrácející své postavení mezi ostatními královskými městy.

Vznik apelačního soudu představoval zásadní změnu pro organizaci soudnictví především v královských městech Českých zemí. Ta byla zvyklá do doby jeho vzniku (20. leden 1548) posílat svá odvolání a případně i žádosti o naučení k vrchním stolicím toho právního okruhu městského práva, kterým se řídila. V případě Kouřimi, která se v 16. století již řídila tzv. právem staroměstským, představovalo tuto vrchní stolicí Staré Město pražské.

Z rozboru pramenů vyplynulo, že na rozdíl od jiných, především vzdálenějších měst – např. moravských nebo města Chebu, které mělo v rámci Českého království zvláštní postavení, přijalo královské město Kouřim novou situaci a existenci apelačního soudu poměrně rychle. První odvolání z Kouřimi bylo před apelačním soudem posuzováno a rozhodnuto 11. dubna 1549. Počet podávaných odvolání v jednotlivých letech pomalu, ale jistě stoupal. Zatímco v prvním desetiletí bylo podáváno průměrně 3 až 6 odvolání za rok, v druhé dekádě to byl skoro dvojnásobek. Výrazný pokles podaných odvolání nastal ve dvou letech, v roce 1565 a 1567. Zatímco u druhého z uvedených let bylo možné pokles vysvětlit „výpadkem“ ve vedení knih apelačního soudu – tzv. registra prezidenta byla vedena pouze do roku 1566 a svazek tzv. register sekretáře se pro tento rok nezachoval, u prvního roku není možné tento pokles zdůvodňovat nedostatkem pramenů, protože se sice také nedochovala tzv. registra sekretáře pro tento rok, ale stále byla vedena tzv. registra prezidenta. Je možné se pouze domnívat, že tento pokles byl zaviněn nějakým vnějším faktorem, protože obdobný pokles byl zaznamenán i v jiných městech (Český Brod, Poděbrady).

Z Kouřimi bylo za celé sledované období podáno k apelačnímu soudu celkem 112 odvolání. Sto jedenáct odvolání je zachyceno v pramenech vzniklých z činnosti apelačního soudu, tj. v tzv. registrech prezidenta, tzv. registrech sekretáře, tzv. právních příručkách a v originálech vynesenech rozhodnutí. Pouze jedno bylo zjištěno při rozboru misivů odeslaných k této soudní instanci a je opět z problematického roku 1567. Po vzájemném

srovnání jednotlivých knih apelačního soudu je tedy možné vyslovit závěr, že tyto knihy je možné v případě Kouřimi chápat jako poměrně spolehlivý zdroj pro zjištění počtu podaných odvolání. Za celých dvacet sledovaných let nebylo do knih apelačního soudu zapsáno pouze pět odvolání, čtyři, která byla zjištěna ze souboru dvaceti pěti dochovaných originálních rozsudků a výše zmíněné jedno, které bylo zjištěno při rozboru opisů misivů zachycených v kouřimských registrech.

Více jak polovina odvolání podaných z Kouřimi se týkala civilněprávních sporů, v jejichž rámci pak výrazně převažovaly spory dědické, následované spory vlastnickými a závazkovými, tj. spory, které byly vedeny především kvůli majetkovým zájmům jednotlivce. Zbylou necelou polovinu zjištěných odvolání pak tvořily spory trestněprávní povahy spolu se spory procesněprávními. I v případě trestněprávních sporů bylo podáno nejvíce odvolání kvůli majetkovým deliktům, i když jejich převaha oproti jiným typům sporů nebyla tak markantní.

Opisy misivů, zaznamenané zejména ve zlomku knihy kouřimských register a dále pak v kouřimské pamětní knize (v originále se dochovaly pouze dva misivy odeslané od apelačního soudu do Kouřimi), představují vedle zjištěných odvolání druhou, důležitější, skupinu dokladů písemné komunikace mezi Kouřimi a apelačním soudem. Celkem bylo pro období let 1559, 1565 – 1569 a 1572 doloženo 27 vzájemných písemných kontaktů, ve kterých (především díky povaze pramenného materiálu) převážily misivy z Kouřimi odeslané. Kouřimská městská rada jimi častěji odpovídala na předchozí misiv doručený od apelačního soudu, než aby tuto soudní instituci oslovovala z vlastní iniciativy. Misivy, kterými tak přece jen učinila a které se nevztahovaly k soudním sporům projednávaným před městským soudem nebo k podaným odvoláním, představují asi to nejzajímavější z dochované korespondence mezi těmito dvěma subjekty. Především misivy odeslané v souvislosti s velikonočními svátky, oznamující vybraným apelačním radům zaslání beránka jakožto pozornosti ze strany města, jsou zajímavým dokladem toho, jak se město snažilo udržet společenské kontakty. Význam jednoho z těchto dvou misivů ještě stoupl v okamžiku, kdy se objasnila vazba mezi adresátem – Jakubem Srnovcem z Varvažova a kouřimským primasem toho roku Janem Lánem z Varvažova, který byl k jeho erbů přijat společně s dalšími osobami.

Z celkového počtu misivů se soudních sporů dotýkalo pouze dvacet. Ve stejné době, kdy byly tyto misivy odeslány, tj. v letech 1559 a 1565 – 1569 bylo před apelačním soudem posuzováno celkem třicet odvolání, která byla odeslána kvůli rozhodnutí městského soudu v Kouřimi. Už z pouhého srovnání počtu misivů a odvolání je zřejmé, že dochovaná korespondence nebyla vedena kvůli všem podaným odvoláním. Zjištěnou korespondenci je možné přiřadit pouze ke třinácti odvoláním, kvůli zbylým sedmnácti se žádné korespondenční

doklady nedochovaly. Jednotlivé misivy však nebylo možné přiřadit ke konkrétnímu soudnímu sporu, nýbrž k tzv. „sporným stranám“, tj. dvojici stran, o kterých bylo známo, že spolu vedly jeden, někdy i více soudních sporů. Také předpoklad, že korespondence byla vedena převážně kvůli určitému typu sporů, se nepotvrdil. Rozložení typů sporů, kvůli kterým se korespondence dochovala i nedochovala, je v obou skupinách přibližně stejné, převažovaly spory civilněprávní povahy a z nich pak především spory dědické.

Sledování dodržování úředních lhůt přineslo zajímavá, ale nikoliv překvapivá zjištění. Apelační soud měl lhůty především pro vyřízení odvolání stanovené zakládací instrukcí. Pro města byly lhůty týkající se odvolání kodifikovány až v Koldínově zákoníku (vydáno 1579). Ačkoliv měl apelační soud na vyřízení odvolání měsíc, v případě kouřimských sporů tuto lhůtu často nedodržel. Ze třiceti jedna odvolání, pro která bylo možné nashromáždit všechny důležité údaje, tj. datum rozhodnutí městského soudu, datum doručení spisu k apelačnímu soudu a datum vynesení ortele touto instancí, překročil tuto lhůtu v sedmnácti případech a v některých z nich velmi výrazně. Nejdéle posuzovaný spor „čekal“ na rozhodnutí apelačního soudu skoro rok a devět měsíců, přičemž je ale nutno upozornit, že za tuto dobu přešla celá kauza i před zemský soud. Naproti tomu městský soud v Kouřimi, respektive sporné strany, se opozdily s dodáním spisů k apelačnímu soudu pouze ve čtyřech případech ze třiceti jedna sledovaných. Již tento výrazný nepoměr ukazuje, že k případným průtahům a nerespektování stanovených lhůt docházelo častěji na straně apelačního soudu, městský soud zpravidla dodával požadovanou dokumentaci včas, v některých případech až překvapivě rychle.

Obdobně zajímavá zjištění, i když možná o něco více překvapující, přineslo sledování způsobu, jakým byla již rozhodnutá odvolání vyzvedávána z kanceláře apelačního soudu. Díky tomu bylo možné zpřesnit ve většině literatury uváděnou obecnou formulaci o odeslání rozsudku zpět k nižší instanci. Apelační soud zpravidla vynesené rozsudky z vlastní iniciativy neodesílal, naopak byla u apelačního soudu vyzvedávána různými osobami. Poměrně často se mezi nimi objevují osoby, kterých se vedený soudní spor týkal – tedy původ nebo obžalovaný. Ti pak obvykle vyzvedávali u soudu pouze rozhodnutí ve svém sporu. V případech, kdy byl pro rozhodnutí apelačního soudu vyslán posel, bylo téměř pravidlem, že v kanceláři soudu vyzvedl všechna rozhodnutí města (v našem případě Kouřimi), která již v tu dobu byla rozhodnuta. S obdobnou praxí se setkáme i v případech, kdy rozhodnutí u apelačního soudu vyzvedával některý z představitelů městské správy – poměrně často primas nebo císařský rychtář. Tento způsob vyzvedávání rozhodnutí také objasnil, proč byla v některých případech taková časová proluka mezi termínem rozhodnutí apelačního soudu a

publikováním jeho rozsudku v Kouřimi. Na rozdíl od nedodržování lhůt v době posuzování odvolání, tato zdržení již není možné přičíst na vrub královské radě nad apelacemi.

Závěrečný exkurz je věnovaný rekonstrukci průběhu dědického sporu o Kruthovský statek, který probíhal v 60. letech 16. století. Kvůli dědickým sporům, jak již bylo uvedeno výše, byla nejčastěji podávána odvolání k apelačnímu soudu. Spor o Kruthovský statek měl svá jistá specifika. Tím nejvýraznějším byla skutečnost, že jednou ze sporných stran byl císařský rychtář v Kouřimi – Václav Zlonický ze Zlonic, který zastupoval zájmy panovníka. Kauza byla za dobu svého průběhu posuzována před městským soudem kouřimským, soudem apelačním i soudem komorním, aby byla nakonec vrácena zpět před městský soud v Kouřimi. Závěrečné rozhodnutí apelačního soudu, které potvrdilo rozhodnutí soudu městského, se staví na stranu jednoho z hlavních protagonistů, kterým byl Jiřík Diblík a to i proti zájmům panovníka.

Sledování korespondence a vzájemné komunikace mezi královským městem Kouřim a apelačním soudem umožnilo objasnit další část kouřimských dějin v období raného novověku, kterým v dosavadní literatuře nebyla příliš věnována pozornost. Sledovaná komunikace věnovaná především soudním záležitostem sice představuje pouhý zlomek té, kterou kouřimští měšťané a obyvatelé prostřednictvím své rady vedli, ale i tak umožnila nahlédnout do vazeb tohoto královského města s jeho okolím, především s významnou centrální institucí, kterou nově zřízený apelační soud nepochybně představoval. Rozbor zjištěných odvolání pak pomohl objasnit, kvůli jakým sporům byli kouřimští ochotní podávat odvolání k apelačnímu soudu a vynakládat tak další finanční prostředky, které byly s tímto aktem nepochybně spojeny. Sledování úředních lhůt, pro apelační soud ve sledovaném období již závazných, pro městský soud v Kouřimi kodifikovaných až o desetiletí později, přineslo mnohá zjištění a umožnilo také rekonstruovat průběh, jakým byla odvolání od apelačního soudu vyzvedávána a které osoby tak nejčastěji činily.

Přehled použitých pramenů a literatury

Prameny

1) Prameny uložené v Národním archivu (NA), fond Apelační soud (AS)

- NA, AS, inv. č. 99, sign. 20/260 – Nálezy a ortely městských soudů a jejich napravení, příp. ponechání, apelačním soudem pro kraje Kouřimský a Čáslavský (1548 – 1566)
- NA, AS, inv. č. 100, sign. XV. F. 10, ruk. č. 886 – Nálezy a ortely různých městských soudů a jejich napravení, příp. ponechání, apelačním soudem zejména Praha a okolní města, ale i jiná (1548 – 1566)
- NA, AS, inv. č. 101, sign. XV. F. 11, ruk. č. 887 - Nálezy a ortely různých městských soudů a jejich napravení, příp. ponechání, apelačním soudem různá města i Praha (1549 – 1605)
- NA, AS, inv. č. 102, sign. 23/161/3 – Kniha českých ortelů (1548 – 1550)
- NA, AS, inv. č. 103, sign. 43/379 – Kniha českých ortelů (1550 – 1551)
- NA, AS, inv. č. 104, sign. 21/269 – Kniha českých ortelů (1553 – 1554)
- NA, AS, inv. č. 105, sign. 21/270 – Kniha českých ortelů (1554)
- NA, AS, inv. č. 106, sign. 21/271 – Kniha českých ortelů (1555)
- NA, AS, inv. č. 107, sign. 21/272 – Kniha českých ortelů (1556)
- NA, AS, inv. č. 108, sign. 21/273 – Kniha českých ortelů (1557)
- NA, AS, inv. č. 109, sign. 21/274 – Kniha českých ortelů (1559)
- NA, AS, inv. č. 110, sign. 21/275 – Kniha českých ortelů (1560)
- NA, AS, inv. č. 111, sign. 21/276 – Kniha českých ortelů (1561)
- NA, AS, inv. č. 112, sign. 21/277 – Kniha českých ortelů (1562)
- NA, AS, inv. č. 113, sign. 21/278 – Kniha českých ortelů (1563)
- NA, AS, inv. č. 114, sign. 21/279 – Kniha českých ortelů (1564 – 1565)
- NA, AS, inv. č. 115, sign. 22/289 – Kniha českých ortelů (1568)
- NA, AS, inv. č. 116, bez signatury – Kniha českých ortelů (1569)

2) Prameny uložené v Národním archivu (NA), fond Stará manipulace (SM)

- NA, SM, inv. č. 1586, karton č. 1086, sign. K7/18 – Měšťané a jejich pozůstalosti (1552 – 1695)

3) Prameny uložené ve Státním okresním archivu Kolín (SOkA Kolín), fond Archiv města Kouřim (AMK)

- SOkA Kolín, AMK, inv. č. 6, kniha č. 1 – Kniha pamětní (1400, 1405 – 1710)

SOkA Kolín, AMK, inv. č. 170, kniha č. 165 – Kopiař listů radou odeslaných (1565 – 1569)
SOkA Kolín, AMK, inv. č. 250, kniha č. 245 – Kniha pří (1565 – 1567)
SOkA Kolín, AMK, inv. č. 727, kniha č. 565 – Racionál kouřimských purkmistrů (1556 – 1558)
SOkA Kolín, AMK, inv. č. 728, kniha č. 566 – Racionál purkmistrů (1560 – 1566)
SOkA Kolín, AMK, inv. č. 729, kniha č. 567 – Racionál purkmistrů (1566 – 1573)

4) Prameny uložené v Archivu Národního muzea v Praze (ANM), fond Topografická sbírka F – Kouřim (Sbírka F – Kouřim)

ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 73, sign. F89
ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 74, sign. F90
ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 75, sign. F91
ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 77, sign. F93
ANM, Sbírka F – Kouřim, karton č. 79, sign. F93

Edičně vydané prameny

Akta všech těch věcí (1547), Historický spolek v Praze (vyd.), [Praha před r. 1948].

ČELAKOVSKÝ Jaromír (ed.): *Codex iuris municipalis regni Bohemiae I. Privilegia civitatum Pragensium*, Praha 1886.

ERBEN Karel Jaromír: *Výbor z literatury české*, díl 2., Praha 1868, sloupec 1217 – 1244.

GRADL Heinrich (ed.): *Monumenta Egrana. Denkmäler des Egerlandes als Quellen für dessen Geschichte*, band I. (805 – 1322), Eger 1886.

JANÁČEK Josef (ed.): *Sixt z Ottersdorfu, O pokoření stavu městského léta 1547*, Praha 1950.

JIREČEK Josef (ed.): *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jejich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, Praha 1876.

JIREČEK Josef – JIREČEK Hermenegild (edd.): *M. Brikcího z Licska práva městská*, Praha 1880.

JIREČEK Josef – JIREČEK Hermenegild (edd.): *Zřízení zemská Království českého XVI. věku*, Praha 1882.

KREUZ Petr – MARTINOVSKÝ Ivan (edd.): *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*, Praha 2007.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, sv. II. 1546 – 1557, Praha 1880.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, sv. III. 1558 – 1573, Praha 1884.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, sv. IV. 1574 – 1576, Praha 1886.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, sv. VI. 1581 – 1585, Praha 1890.

TEIGE Josef (ed.): *Sixta z Ottersdorfu Knihy památné o nepokojných letech 1546 a 1547*, díl II., Praha 1920.

Použitá literatura

ADAMOVÁ Karolína: Apelační soud v Českém království v letech 1548 – 1651, in: Karel MALÝ (ed.), *Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*, Praha 1975, s. 101 – 112.

AUERSPERG Joseph Carl von: *Geschichte des königlichen böhmischen Appellationsgerichtes*, Bd. I., Prag 1805.

BERÁNEK Karol – BERÁNKOVÁ Věra: *Stará manipulace 14. st. – 1805*, inventář, sv. 1, č. inv. 667, Praha 1973.

BIENENBERG Karl Josef: *Versuch einer kurzgefassten Geschichte der Stadt Königin Hof. Worinnen XXX Urkunden enthalten*, Prag 1782, s. 38 – 73 (přílohy).

BLÁHOVÁ Marie: *Historická chronologie*, Praha 2001.

BOHÁČ Zdeněk: Patrocinia kostelů českých královských měst z období vrcholné kolonizace, in: František ROUBÍK – Jiří ŠPĚT (edd.), *Acta Regionalia. Sborník vlastivědných prací společnosti přátel starožitností, 1970 – 1971*, s. 16 – 22.

ČADOVÁ Hana: *Soudnictví města Český Brod ve světle ortelních manuálů apelačního soudu v době předbělohorské*, Bakalářská práce, Fakulta humanitních studií – Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2006.

ČAREK Jiří: *Městské znaky českých zemí*, Praha 1985.

ČELAKOVSKÝ Jaromír: *O právech městských M. Brikcího z Licska a o poměru jich k starším sbírkám právním. Příspěvek k dějinám právních poměrů v zemích Českých*, Praha 1880.

ČELAKOVSKÝ Jaromír: O soudní pravomoci panovníka a jeho úředníků nad církevními korporacemi a královskými městy v Čechách, *Právník* 17, 1878, s. 42 – 50, 82 – 87, 109 – 122, 153 – 156, 181 – 192, 225 – 229, 300 – 303, 325 – 332, 441 – 451, 693 – 699, 735 – 740, 775 – 778.

ČELAKOVSKÝ Jaromír: Pohnutky m. Brikcího při vydávání „Práv Městských“ r. 1536 tiskem, *Právník* 20, 1881, s. 145 – 153, 181 – 188.

ČELAKOVSKÝ Jaromír: Příspěvky k životopisu mistra Brikcího z Licska, *Časopis musea království Českého* 54, 1880, s. 489 – 502.

- ČERNÝ Jan: Korespondence mezi městy Rakovníkem a Slaným v 16. století, in: Jan ČERNÝ – Božena FRANKOVÁ – Renata MAYEROVÁ (edd.) *Slánské rozhovory 2007. Rakovník – Slaný. Historie. Literatura. Osobnosti. Památky. Sborník příspěvků z kolokvia. Rakovník – Slaný, které proběhlo 9. října 2007 v bývalé kolejni kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie*, Slaný, Královské město Slaný 2008, 19 – 22.
- ČERNÝ Jan: Nové Strašecí v korespondenci se Slaným a Rakovníkem v 16. a 17. století, *Středočeský sborník historický* 35, 2009, s. 130 – 184.
- ČERNÝ Jan: Službu svú vzkazujem slovutné opatrnosti páni sousedé a přátelé naši milí. Registra odeslaných listů města Rakovníka z let 1534 – 1544 (1545), *Rakovnický historický sborník* 6, 2006, s. 163 – 228.
- ČTVRTNÍK Pavel - GALUŠKA Jan – HÁNĽ Jiří – TOŠNEROVÁ Patricia – ŠAMONIL Václav, *Dějiny pošty v českých zemích*, Praha 2000.
- ČTVRTNÍK Pavel – GALUŠKA Jan– TOŠNEROVÁ Patricie: *Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Liberec 2008.
- DRAGOUN Michal – MAŤA Petr: Komorní soud za Vladislava Jagellonského, *Sborník archivních prací* 47, 1997, s. 255 – 292.
- ĐURČANSKÝ Marek: Nymburk v letech 1629 – 1634 ve světle městských register a jiných pramenů 2. (Městská kancelář a obsahový rozbor register), *Středočeský sborník historický* 26 – 27, 2000 – 2001, s. 15 – 43.
- ĐURČANSKÝ Marek: *Nymburská registra z let 1629 – 1634*, Diplomová práce, Filozofická fakulta – Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1998.
- EBELOVÁ Ivana a kol.: *Libri civitatis I. Pamětní kniha města České Lípy 1461 – 1722*, Ústí nad Labem 2005.
- FRANCEK Jindřich: *24. 10. 1517 Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození*, Praha 2006.
- HAAS Antonín: Omezení odúmrti a vdovská třetina ve starém českém městském právu, *Právněhistorické studie* 17, 1973, s. 199 – 218.
- HAAS Antonín: Právní oblasti českých měst, *Časopis společnosti přátel starožitností* 60, 1952, s. 15 – 24.
- HAAS Antonín a kol.: Soupis privilegií měst a městeček Jihočeského kraje od r. 1526, *Archivum Trebonense* 2. *Sborník studií pracovníků archivu a jeho badatelů*, 1973, s. 89 – 216.

- HAAS Antonín: Soupis privilegií měst a městeček ve Středočeském kraji od roku 1526, *Středočeský sborník historický* 6, 1971, s. 125 – 161.
- HAAS Antonín: Soupis privilegií měst a městeček ve Východočeském kraji (české části) do roku 1526, *Sborník prací východočeských archivů* 2, 1972, s. 127 – 220.
- HAAS Antonín: Soupis privilegií měst a městeček v Západočeském kraji od r. 1526, *Minulostí Západočeského kraje* 6, 1968, s. 306 – 336.
- HALADA Jan: *Lexikon české šlechty*, díl 2, Praha 1993.
- HALLA Karel – DITTMAR Volker (edd.): *Po stopách šlechtického rodu Notthafftů – Notthaffti v Čechách a v Bavorsku. Auf den Spuren eines Adelsgeschlechts – Die Notthaffte in Böhmen und Bayern*. Katalog ke stejnojmenné výstavě v Krajském muzeu Cheb a v Muzeu Chebska v Marktredwitz. Katalog zur gleichnamigen Ausstellung im Regionalmuseum Eger und im Egerland-Museum Marktredwitz, Cheb 2006.
- HAUBERTOVÁ Květoslava: Loketsko v ortelních manuálech apelačního soudu v letech 1548 – 1740. K zániku chebské oblasti městského práva po roce 1548, in. *Sborník Chebského muzea*, Cheb 2005 [vyd. 2006], s. 8 – 22.
- HAUSENBLASOVÁ Jaroslava: Počátky apelačního soudu v Čechách a jeho personální obsazení, *Paginae historiae* 13, 2005, s. 5 – 31.
- HLAVÁČEK Ivan – KAŠPAR Jaroslav – NOVÝ Rostislav: *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002.
- HOFFMANN František: *České město ve středověku*, Praha 1992.
- HOFFMANN František: K oblastem českých práv městských, *Studie o rukopisech* 14, 1975, s. 27 – 67.
- HRÁCHOVÁ Hana: *Nejstarší městská kniha kouřimská 1404 – 1592 (1710). Rozbor pramene*, Diplomová práce, Filozofická fakulta – Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1983.
- HUDEC Antonín: *Spoje slovem i obrazem. Kapitoly z historie pošty a telekomunikací*, Praha 1973.
- HŮRSKÝ Josef: Vývoj dopravního a poštovního spojení Prahy s českými městy do začátku 19. století, *Historická geografie* 14 – 15, 1967, s. 619 – 641.
- JANÁČEK Josef: *České dějiny. Doba předbělohorská 1526 – 1547*, díl I/2, Praha 1984.
- JANÁK Jan - HLEDÍKOVÁ Zdeňka: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.
- JIREČEK Hermenegild: *Právníký život v Čechách a na Moravě v tisícileté době od konce IX. do konce XIX. století*, Praha – Brno 1903.

- JIREČEK Josef: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku ve způsobě slovníka životopisného a knihslovného*, sv. 1, Praha 1875.
- KALOUSEK Josef: *České státní právo*, Praha 1902.
- KEJŘ Jirí: *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998.
- KLABOUC Jirí: *Staré české soudnictví. Jak se dříve soudívalo*, Praha 1967.
- KNAPP Antonín: *Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem*, Jaroměř 1887.
- KNOLL Vilém: Vývoj chebské a městské správy do počátku 15. století, *Právník* 141, 2002, č. 2, s. 207 – 246.
- KREJČÍKOVÁ Jarmila – KREJČÍK Tomáš: *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*, Praha 1987.
- KREUZ Petr: K charakteristice procesního projednávání trestních případů v českých městech doby předbělohorské, in: Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdelní soudnictví českých zemí 16. – 18. století. Sborník příspěvků z konference, konané v Pardubicích 21. – 22. 9. 1995*, Pardubice 1996, s. 63 – 100.
- KREUZ Petr: K projednávání deliktu pohlavního zneužití a znásilnění dítěte před městským soudem v předbělohorských Čechách (zároveň příspěvek k životopisu Mistra Brikcího Kouřimského z Licska), in: Kristina KAISEROVÁ (ed.), *Nardi aristae. Sborník k sedmdesátým narozeninám Ivana Martinovského*, Ústí nad Labem 2007, s. 33 – 58.
- KREUZ Petr: Několik poznámek k otázce odrazu kriminality v písemnostech soudů předbělohorských Čech. Příspěvek k metodice studia sociálních dějin kriminality v Českých zemích v raném novověku, *Documenta Pragensia* 23, 2004, s. 123 – 161.
- KREUZ Petr: *Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526 – 1547*, Praha 2000.
- KREUZOVÁ Lenka: *Agenda městského soudu v Poděbradech ve světle knih čistopisů a ortelních manuálů apelačního soudu v Praze (1548 – 1618)*, Diplomová práce, Filozofická fakulta - Ústav českých dějin, Univerzita Karlova, Praha 2005.
- KRISTEN Zdeněk: Listy poselací a jejich registra v královské kanceláři české až do Bílé Hory. Příspěvek k novější české diplomatice, *Časopis archivní školy* 5, 1927, s. 1 – 109.
- KRUMPHOLCOVÁ Jana: Písemná komunikace královských měst v době předbělohorské korespondence z Nymburka do Českého Brodu, in: *Celostátní studentská vědecká konference - Historie 1998. Sborník prací*. Praha 2000, s. 73 – 109.
- KRUMPHOLCOVÁ Jana: Komunikace nymburské a kolínské městské rady ve světle úřední korespondence, *Vlastivědný zpravodaj Polabí* 34, 2000, s. 42 – 62.

- KRUMPHOLCOVÁ Jana: Komunikace českých královských měst v době předbělohorské (Úřední korespondence mezi Českým Brodem, Kolínem a Nymburkem), *Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny* 4, 2002, č. 1, s. 20 – 33.
- KŘEPELKOVÁ Anita: *Apelační soud 1548 – 1783 (1788)*, inventář, Praha 1964.
- KŘESADLO Vít: Jihlavská česká městská registra v letech 1573 – 1574, *Západní Morava* 1, 1997, s. 88 – 93.
- KUBEŠ Jiří: Rosenbergica 2. Rožmberští poslové. (Příspěvek ke komunikační praxi ve středoevropském prostoru na počátku 17. století), *Sborník vědeckých prací univerzity Pardubice 7 – Serie C*, 2001, s. 25 – 38.
- KUBŮ František: Renesanční Cheb v jedenácti obrazech, *Minulostí západočeského kraje* 25, 1989, s. 91 – 109.
- LÁBLER Karel: *Listář královského věnného města Chrudimi I. Privilegia městská a listy králů českých*, Chrudim 1900.
- LÍBAL Dobroslav – LÍBALOVÁ Veronika: *Gotická architektura středních Čech*, Praha 1983.
- LÍBAL Dobroslav: *Kouřim*, Praha 1943, bez paginace.
- LOCH, Jan: Heraldické památky v kostele sv. Jindřicha a Kunhuty v Praze, *Heraldická ročenka* 2005, s. 3 – 90.
- LOCH Jan: Heraldické památky kostela sv. Petra na Poříčí v Praze, *Heraldická ročenka* 2006, s. 7 – 43.
- MALÝ Karel a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 1999.
- MALÝ Karel (ed.): *Městské právo v 16. – 18. století v Evropě. Sborník příspěvků z mezinárodní konference uspořádané právníkou fakultou Univerzity Karlovy ve dnech 25. – 27. září 1979 v Praze*, Praha 1982.
- MALÝ Karel: *Trestní právo v Čechách v 15. a 16. století*, Praha 1979.
- MAREŠ Jan: Vztahy mezi městy Slaným a Louny v polovině 15. století ve světle slánského kopiáře, in: Dana PŘIBYLOVÁ – Vladimír PŘIBYL (edd.), *Slánské rozhovory 2006. Louny – Slaný. Sborník příspěvků z kolokvia Slánské rozhovory 2006 - Louny - Slaný, které proběhlo 10. října 2006 v bývalé kolejní kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie, Slaný 2007*, s. 14 – 17.
- MENDL Bedřich: *Tak řečené právo norimberské*, Praha 1938.
- NEŠPOR Václav: *Dějiny města Olomouce*, Olomouc 1998.
- NEUDERTOVÁ Michaela – KUTHANOVÁ Lenka: Ke komunikaci apelačního soudu a městských hrdelních soudů v době pobělohorské, in: Jindřich FRANCEK (ed.), *Hrdelní*

- soudnictví českých zemí v 16. – 18. století. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích 21. – 22. 9. 1995*, Pradubice 1996, s. 119 – 132.
- NUHLÍČEK Josef: Sedlecký klášter a jeho statky od válek husitských do zrušení r. 1783. I. část: 1420 – 1564, *Středočeský sborník historický* 9, 1974, s. 163 – 182.
- OEHM Vincenc: *Paměti královského města Kouřimě. Od založení župního hradu až do začátku válek husitských (r. 1419)*, 1. díl, Praha 1894.
- OTT Emil: *Beiträge zur Receptions-geschichte des Römisch-canonischen Processes in den Böhmischen Ländern*, Leipzig 1879.
- PÁNEK Jaroslav: Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. Výsledky, problémy a perspektivy studia, *Československý časopis historický* 32, 1984, s. 693 – 728.
- PALACKÝ František: *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království českém, od nejstarších časů až do nynějška*, Praha 1832.
- PELIKÁN Čestmír: Registra městské korespondence města Chlumce nad Cidlinou z let (1610) 1614-1649, *Sborník prací východočeských archivů* 13, 2009, s. 131 – 162.
- PEŠÁK Václav: Dějiny královské české komory do roku 1527. Začátky organizace české komory za Ferdinanda I, in: *Sborník archivu ministerstva vnitra Republiky československé* 3, 1930.
- PLECHÁČEK Ivo: *Apelační soud v Čechách do r. 1644*, Diplomová práce, Filozoficko-historická fakulta – Katedra československých dějin a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 1956.
- PODLAHA Antonín: *Posvátná místa království českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. Řada první, Arcidieceze Pražská, díl IV.*, Praha 1910.
- POSSE Otto: *Die Siegel der Deutschen Kaiser und Könige von 751 bis 1806*, band III., Dresden 1912.
- PŘIBYL Alois – LIŠKA Karel: *Znaky a pečete středočeských měst*, Praha 1976.
- RADOVÁ – ŠTIKOVÁ Milada: Příspěvek architekta k dějinám Kouřimi, *Archeologické rozhledy* 27, 1975, č. 3, s. 281 – 282.
- RAZÍM Vladislav: K přemyslovskému opevnění města Kouřimi, *Archaeologia historica* 11, 1986, s. 255 – 265.
- RIŠLINK Vladimír – KŘEČEK Josef: *Kouřimská kaple sv. Kateřiny a její andělský chór*, Kouřim 2009.
- ROEDL Bohumír: Ke komunikaci městských rad ve Slaném a v Lounech v předbělohorském století, in: Dana PŘIBYLOVÁ – Vladimír PŘIBYL (edd.), *Slánské rozhovory 2006*.

- Louny – Slaný. *Sborník příspěvků z kolokvia Slánské rozhovory 2006 - Louny - Slaný, které proběhlo 10. října 2006 v bývalé kolejní kapli piaristů Zasnoubení Panny Marie*, Slaný 2007, s. 18 – 21.
- ROEDL Bohumír: Knihy svědomí Žatce a Loun jako pramen k dějinám městského soudnictví před Bílou Horou, *Folia historica bohemica* 7, 1984, s. 251 – 270.
- ROUBÍK František: Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547 až 1783, in: *Sborník příspěvků k dějinám Hlavního města Prahy*, díl 6, Praha 1930, s. 265 – 356.
- ROUBÍK František: K vývoji poštovníctví v Čechách v 16. až 18. století, *Sborník archivu ministerstva vnitra Republiky Československé* 10, 1937, s. 167 – 305.
- RŮŽEK Vladimír: *Chebská radnice a její středověké fresky*, Cheb 1994.
- RŮŽIČKOVÁ Renáta – SIGLOVÁ Tereza: Apelační soud a odvolání proti rozhodnutím nižších soudů pardubického panství (Případy řešené v civilním soudním řízení v 16. – 18. století), *Sborník prací východočeských archivů* 13, 2009, s. 13 – 130.
- RYANTOVÁ Marie: Ladislav II. Popel z Lobkovic jako první prezident apelačního soudu, in: Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547, první krize Habsburské monarchie. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích ve dnech 29. a 30. září 1997*. Pardubice - Praha 1999, s. 185 – 204.
- RYBA Bohumil: K pramenům Práv městských mistra Brikcího z Licska, *Strahovská knihovna* 8, 1973, s. 5 - 18
- SEDLÁČEK August: *Českomoravská heraldika. Část zvláštní*, Praha 1925.
- SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého*, sv. 10, Praha 1997.
- SEDLÁČEK August: *Hrady, zámky a tvrze království českého*, sv. 15, Praha 1998.
- SCHMIDT Johann Ferdinand: *Monographie des kaiserl. königl. Böhm. Appellations-Gerichtes seit dessen Errochtung als Appellationskammer in dem Jahre 1548 bis zu dem dessem im Jahre 1850 erfolgter Umwandlung in das k.k. Oberlandesgericht des zu dem constitutionellen Keiserthume Oesterreich gehörigen Kronlandes Böhmen*, Prag 1850.
- SCHULZ Antonín: *Archivní prameny ku poznání života i strážně na širém královédvorskú od smrti Husovy až do doby Koniášovy*, Dvůr Králové 1913.
- SCHULZ Václav: Příspěvky k dějinám soudu komorního království českého z let 1526 – 1627, in: *Historický archiv české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění č. 24*, Praha 1904.
- SPÁČIL Vladimír: *Sbírka listin archivu města Olomouce 1261 – 1793, inventář*, Olomouc 1998.

- SPÁČIL Vladimír – TICHÁK Milan: *V čele města Olomouce. Správa města a její představitelé v průběhu staletí*, Olomouc 2002.
- STERNECK Tomáš: Z korespondence mezi Českými Budějovicemi a Brnem v polovině 16. století, *Brno v minulosti a dnes. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna* 18, Brno 2005, s. 557 – 587.
- SVOBODA Bedřich: Dějiny opevnění královského krajského města Kouřimě, in: *Ročenka města Kolína a okresu*, Kolín 1941, s. 45 – 59.
- SVOBODA Bedřich: Historie královského krajského města Kouřimě, in: Miloš ŠOLLE – Bedřich SVOBODA – Alena POSPÍŠILOVÁ (edd.), *Kouřim (Katalog ke stálé expozici)*, Muzeum v Kouřimi, nedatováno, bez paginace.
- SVOBODA Bedřich: *Kouřim a Kouřimsko III – Třetí Kouřim, město dříve královské krajské*, nevydáno (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody).
- SVOBODA Bedřich: *Obrázek z doby rudolfínské*, bez paginace, nevydáno (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody).
- SVOBODA Bedřich: *Třetí Kouřim - královské krajské město*, nevydáno (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody).
- SVOBODA Bedřich: *Ztracené statky města Kouřimě*, nevydáno, bez paginace (strojopis uložený v SOKA Kolín v osobní pozůstalosti B. Svobody).
- ŠEBÁNEK Jindřich – FIALA Zdeněk – HLEDÍKOVÁ Zdeňka: *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984.
- ŠTĚPÁN Jaromír: *Studie o kompilační povaze Koldínových Práv městských*, Praha 1940.
- ŠTINDL Martin: Velké Meziříčí a Velká Bíteš ve svazku sousedství (Každodenní komunikace poddanských měst v 17. století), *Západní Morava* 1, 1997, s. 3 – 19.
- TIEFTRUNK Karel: *Odpor stavů českých proti Ferdinandovi I. léta 1547*, Praha 1872.
- TOMEK Václav Vladivoj: *Dějepis města Prahy*, díl XI, Praha 1897.
- VANČURA Jindřich: *Dějiny někdejšího královského města Klatov*, díl. I., svazek II., Klatovy 1927.
- VESELÝ Jiří: Obnova zahraničních lén české koruny za Jiříka z Poděbrad, *Právněhistorické studie* 8, 1962, s. 261 – 279.
- VESELÝ Jiří: O přenesení působnosti Hejtmanství německých lén na apelační soud na hradě Pražském, *Právněhistorické studie* 26, 1984, s. 73 – 89.
- VESELÝ Jiří: O soudu hejtmanství německých lén. Příspěvek ke kapitole o soudnictví ve starém českém státě, *Právněhistorické studie* 16, 1971, s. 113 – 124.

- VITÁK Antonín Konstantin: *Dějiny královského věnného města Dvora Králové nad Labem*, Praha 1867.
- VOJTÍŠKOVÁ Jana: Instituce městských poslů v českých zemích v době předbělohorské, *Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost* 4, 2007, s. 485 – 493.
- VOJTÍŠKOVÁ Jana: *Ke komunikaci měst v době předbělohorské (Korespondence mezi Novým Městem pražským a královskými městy středního Polabí)*, Disertační práce, Filozofická fakulta - Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Univerzita Karlova, Praha 2007.
- VOJTÍŠKOVÁ Jana: *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětiměstí*, Praha 2011.
- VOLF Miloslav: *Popis městských archivů v Čechách*, Praha 1947.
- VOREL Petr (ed.): *Stavovský odboj roku 1547. První krize Habsburské monarchie. Sborník příspěvků z konference konané v Pardubicích ve dnech 29. a 30. září 1997*, Pardubice – Praha 1999.
- VŠETEČKOVÁ Zuzana: Gotické nástěnné malby v kryptě sv. Kateřiny v kostele sv. Štěpána v Kouřimi, *Umění* 56, 2008, s. 483 – 503.
- WINTER Zikmund: *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku*, díl 2., Praha 1892.
- ZÁBĚHLICKÝ Václav: *Dějiny pošty, telegrafu a telefonu v československých zemích (od nejstarších dob až do převratu)*, nákladem vlastním, Praha [1928].
- ZILYNSKYJ Bohdan: Soubor listů rakovnické městské rady z května až července 1620 (Nad zápisy jednoho svazku rakovnických městských register), *Rakovnický historický sborník* 3, 2002, s. 5 – 20.
- ZDĚNEK Václav: *Dějiny královského appellačního soudu na Hradě pražském nyní vrchního soudu v Praze od roku 1548 – 1933*, Praha 1933.

Literatura slovníkového charakteru

- Ottův slovník naučný*, sv. IV, Praha 1891.
- Ottův slovník naučný*, sv. XIII, Praha 1898.
- Ottův slovník naučný*, sv. XIV, Praha 1899.
- Ottův slovník naučný*, sv. XXIII, Praha 1905.
- Ottův slovník naučný*, sv. XXIV, Praha 1906.
- Ottův slovník naučný*, sv. XXVI, Praha 1907.

Internetové zdroje

Žaloba na vydání věci. In: Sagit, nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava [online]. Poslední revize 01.05.2004. [cit. 2011-02-27]. Dostupné z WWW: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&refresh=yes&levelid=OC_607.
[.HTM](#)

Zápůrčí žaloba. In: Sagit, nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava [online]. Poslední revize 01.05.2004. [cit. 2011-02-27]. Dostupné z: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&refresh=yes&levelid=OC_565.
[.HTM](#)

Určovací žaloba. In: Kovář & Šalamoun advokátní kancelář [online]. [cit. 2011-05-12]. Dostupné z: http://www.pravnipraxe.com/index.php?file=soudy_urcovaci_zaloby

Přílohy

Příloha č. 1: Časová osa znázorňující postupné vyzvedávání rozhodnutí od AS

(datum rozhodnutí apelačního soudu nad osou, datum vyzvednutí pod osou)

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

Příloha č. 3: Ukázka podoby zápisu v tzv. registrech prezidenta

(*NA, AS, inv. č. 99, fol. 441v*)

Příloha č. 4: Ukázka podoby zápisu v tzv. registrech sekretáře

(*NA, AS, inv. č. 102, f. 119v*)

Příloha č. 5: Ukázka podoby zápisu v tzv. registrech sekretáře

(*NA, AS, inv. č. 109, s. 65*)

Příloha č. 6: Ukázka podoby zápisu v tzv. registrech sekretáře

(*NA, AS, inv. č. 112, s. 34*)

Příloha č. 7: Ukázka podoby zápisu v tzv. právní příručce

(*NA, AS, inv. č. 100, f. 18r*)

Příloha č. 8: Ukázka podoby zápisu v tzv. právní příručce

(*NA, AS, inv. č. 101, f. 57r*)

Příloha č. 9: Ukázka podoby zápisu v knize kouřimských register (1565 – 1569)

(*SOka Kolín, AMK, inv. č. 170, kniha č. 165, f. 50v*)

Příloha č. 10: Ukázka podoby zápisu v knize kouřimských register (1565 – 1569)

(*SOka Kolín, AMK, inv. č. 170, kniha č. 165, f. 78r*)

Příloha č. 11: Ukázka podoby zápisu v kouřimské Pamětní knize

(*SOka Kolín, AMK, inv. č. 6, kniha č. 1, f. 105r*)

Příloha č. 12: Ukázka podoby zápisu v kouřimské Pamětní knize

(*SOka Kolín, AMK, inv. č. 6, kniha č. 1, f. 122v*)

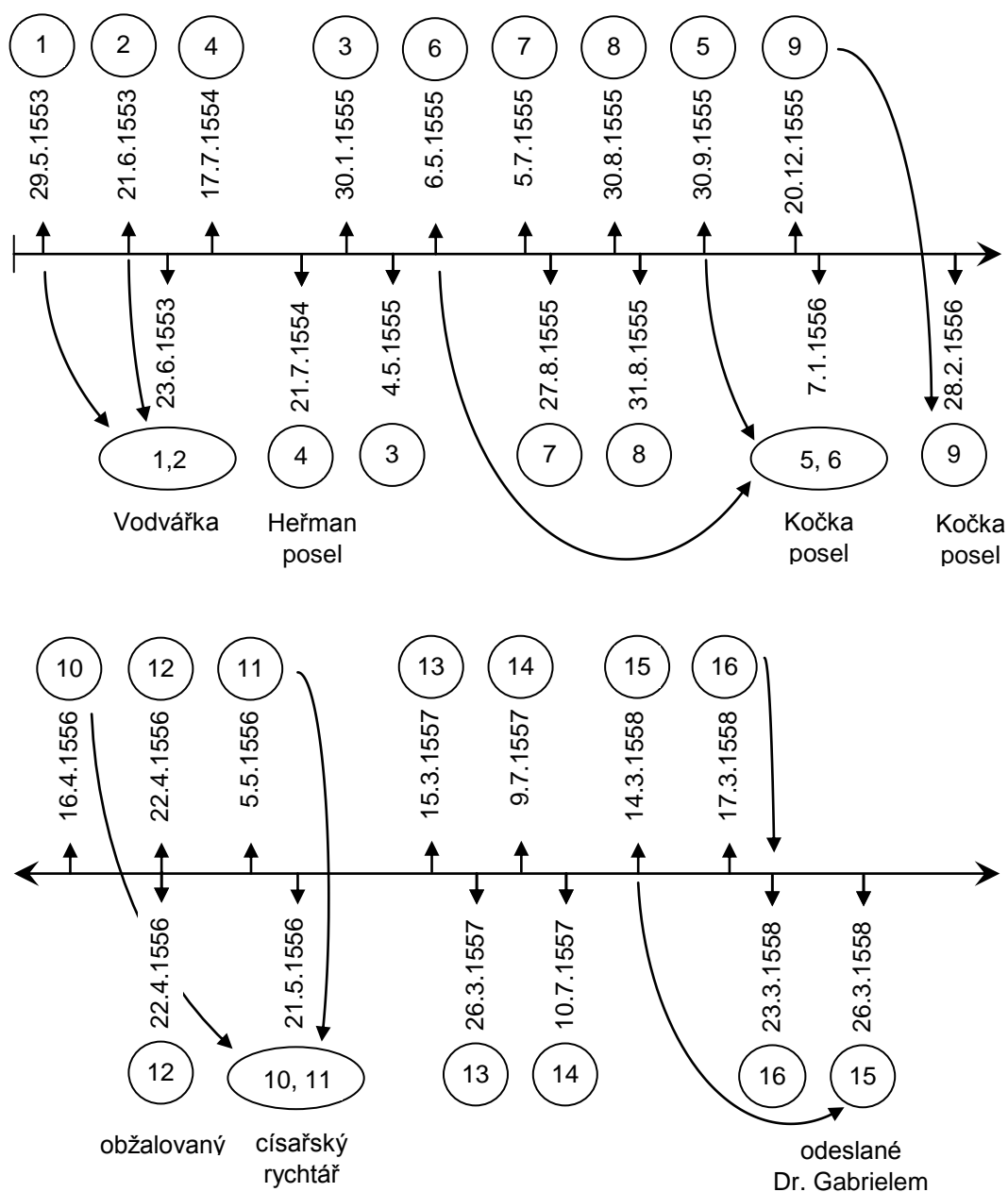
Příloha č. 13: Ukázka originálu rozhodnutí apelačního soudu

(*ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, záležitostí soukromníků (1513 – 1559), 30. ledna 1555*)

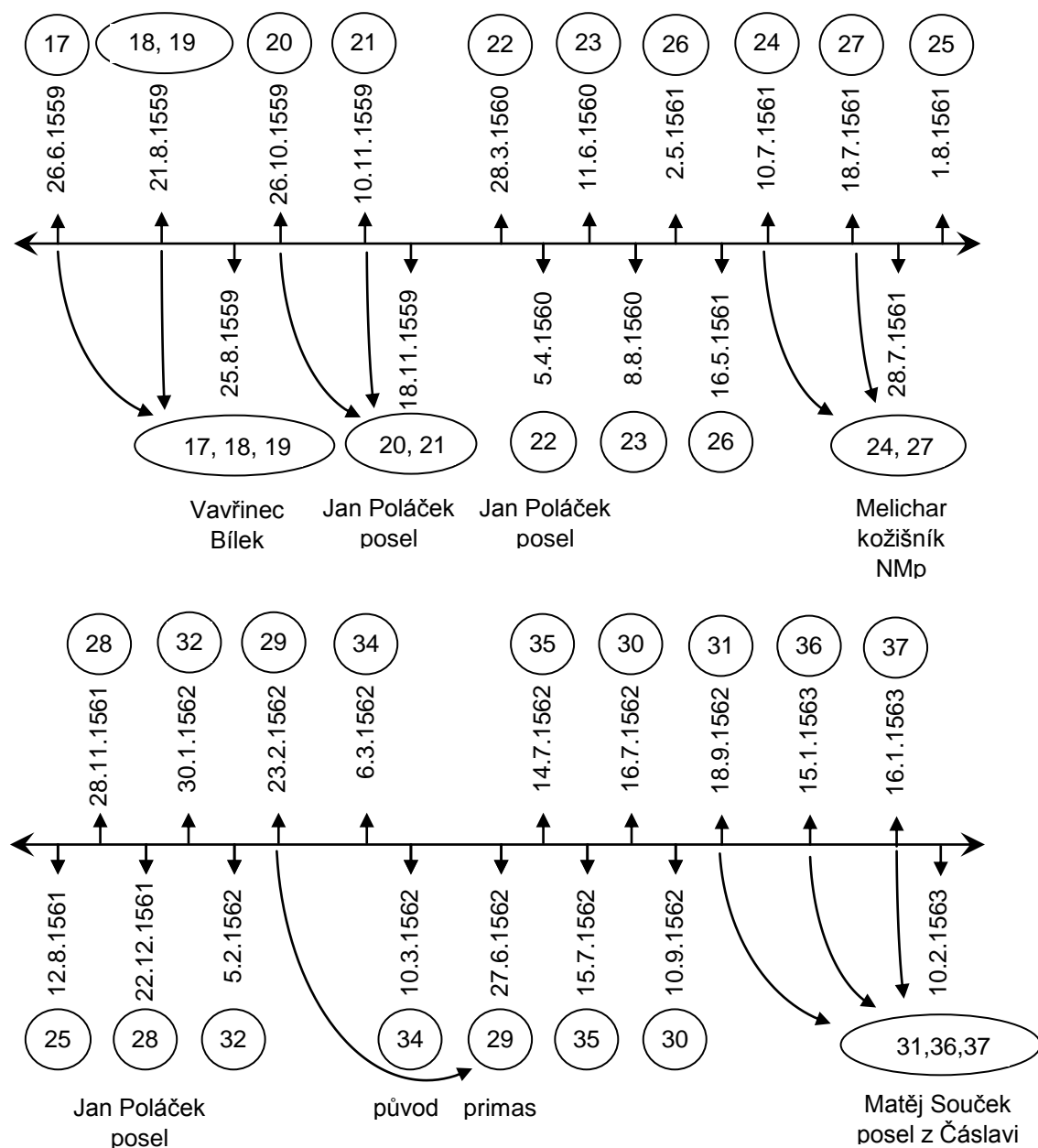
Příloha č. 14: Ukázka podoby misivu odeslaného od apelačního soudu

(*ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 74, sign. F 90, korespondence obecní i právní (1520 – 1549), 3. dubna 1549*)

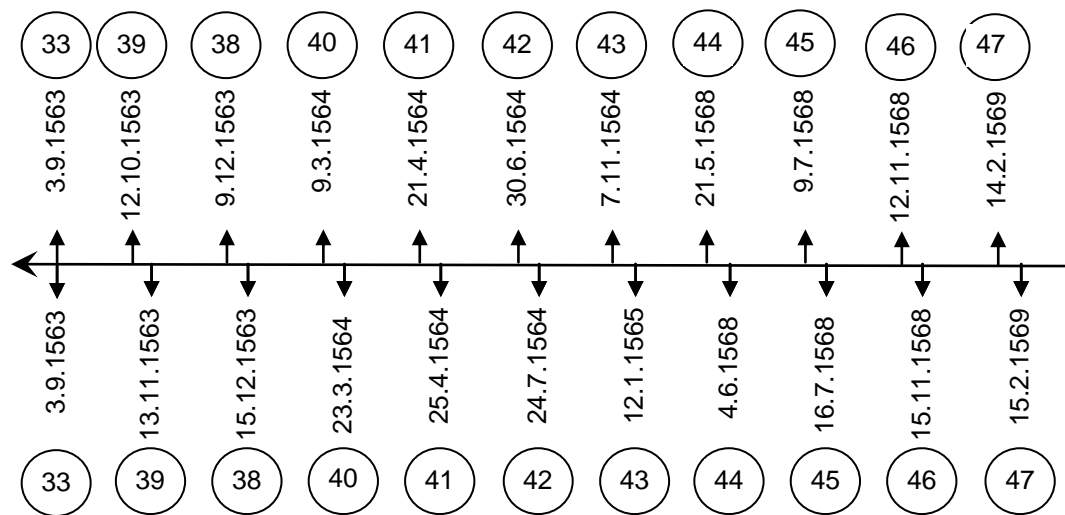
Příloha č. 1: Časová osa znázorňující postupné vyzvedávání rozhodnutí od AS

Příloha č. 1: Časová osa znázorňující postupné vyzvedávání rozhodnutí od AS

Příloha č. 1: Časová osa znázorňující postupné vyzvedávání rozhodnutí od AS

Václav Kamarýt

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

	sporné strany, předmět sporu	datum rozhodnutí AS	datum vyzvednutí rozhodnutí u AS	kým vyzvednuto u AS	prameny
1	1. Magdalena koželužková 2. Václav Zárybnický spor: o neodpovídání na žalobu	1553, 29. 5.	1553, 23. 6.	Vodvářka	NA, AS, inv. č. 99, f. 423v - 424r NA, AS, inv. č. 104, s. 36
2	1. Vavřinec Švábek 2. Vavřinec Bílek spor: o obvinění ze sekání a zranění	1553, 21. 6.	1553, 23. 6.	Vodvářka	NA, AS, inv. č. 99, f. 425r - 426v NA, AS, inv. č. 104, s. 38 NA, AS, inv. č. 100, f. 17rv
3	1. Magdalena koželužková 2. Václav Zárybnický spor: o vydání poloviny zárybnického statku	1555, 30. 1.	1555, 4. 5.	Jan Ledecký, úředník pana Zvířetického	NA, AS, inv. č. 99, f. 431r - 432r NA, AS, inv. č. 105, s. 81 ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, zál. soukr. (1513 - 1558), 30. 1. 1555
4	1. Kašpar, úředník Jana Čejky z Olbramovic 2. Matěj šenkýř spor: o útrpné právo	1554, 17. 7.	1554, 21. 7.	Heřman, posel	NA, AS, inv. č. 99, f. 441v - 442r NA, AS, inv. č. 105, s. 47 - 48 ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, zál. soukr. (1513 - 1558), 17. 7.1554
5	1. plnomocníci Kryštofa Skuhrovského ze Skuhrova 2. Oldřich Trčka spor: o pokutu 300 kop gr. č. kvůli neujištění mordýře	1555, 30. 9.	1556, 7. 1.	Kočka, posel	NA, AS, inv. č. 99, f. 451v - 453r NA, AS, inv. č. 105, s. 138 NA, AS, inv. č. 100, f. 17v

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

6	1. plnomocníci Kryštofa Skuhrovského ze Skuhrova 2. Mikuláš Slivka spor: o pokutu 300 kop r. č. kvůli neujistění mordýřem a o povinnost jej hledat	1555, 6. 5.	1556, 7. 1.	Kočka, posel	NA, AS, inv. č. 99, f. 453r - 454r NA, AS, inv. č. 105, s. 138 NA, AS, inv. č. 100, f. 17v - 18r
7	1. Regina perníkářka, vdova po Janovi perníkáři 2. Mikuláš, syn Jana perníkáře spor: o peníze složené podle kšaftu	1555, 5. 7.	1555, 27. 8.	Pavel Heřman	NA, AS, inv. č. 99, f. 456rv NA, AS, inv. č. 106, s. 14
8	1. Zikmund Přebořský ze Zásmuk 2. Jiřík Pastucha spor: o vypálení stodoly	1555, 30. 8.	1555, 31. 8.	Jakub Mautner	NA, AS, inv. č. 99, f. 460v - 461r NA, AS, inv. č. 106, s. 51 - 52 NA, AS, inv. č. 100, f. 19r NA, AS, inv. č. 101, f. 246rv
9	1. Anna Janůvková 2. Jakub Žid z Kolína spor: o kamen se zlatým kroužkem, který byl dán k ohledání	1555, 20. 12.	1556, 28. 2.	Jan Kočka, posel	NA, AS, inv. č. 99, f. 464v - 466r NA, AS, inv. č. 106, s. 103 - 104
10	1. Lidmila schovanka Adama Břízského 2. Adam Břízský spor: o věci odkázané kšaftem	1556, 16. 4.	1556, 21. 5.	Ondřej Nykl, císařský rychtář	NA, AS, inv. č. 99, f. 469rv NA, AS, inv. č. 107, s. 5 NA, AS, inv. č. 100, f. 18r
11	1. Ondřejem Grisenger 2. Markéta Řebčínka spor: o nezaplacení dluhu podle smlouvy a o škody	1556, 5. 5.	1556, 21. 5.	Ondřej Nykl, císařský rychtář	NA, AS, inv. č. 99, f. 472v - 473r NA, AS, inv. č. 107, s. 6
12	1. Adam Břízský 2. Jiřík Bureš, Uršula manželka spor: o odsvědčení cedula	1556, 22. 4.	1556, 22. 4.	Jiřík Bureš, obžalovaný	NA, AS, inv. č. 99, f. 475rv NA, AS, inv. č. 107, s. 3

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

13	1. Šimon Prchal 2. Anna, vdova po Adamovi z Bezdědic spor: o dluh 16 kop míš. za dvě libry šafránu	1557, 15. 3.	1557, 26. 3.	konšelé	NA, AS, inv. č. 99, f. 483v - 484r NA, AS, inv. č. 107, s. 128 - 129 NA, AS, inv. č. 101, f. 263v - 264r ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, zál. soukr. (1513 - 1558), 15. 3. 1577
14	1. Ondřej Nykl, cís. rychtář v Kouřimi 2. Anna, vdova po Matoušovi Černém 3. Barbora Jarošová 4. Havel mlynář z Jevan spor: o kšaft Doroty Runákové	1557, 9. 7.	1557, 10. 7.	Barbora Jarošová	NA, AS, inv. č. 99, f. 485r - 486r NA, AS, inv. č. 108, s. 8 NA, AS, inv. č. 100, f. 19v
15	1. Anna, vdova po Matějovi Haškovi a sirotci 2. poručníci sirotek po Regině mydlářce spor: o obvinění z 90 kop míš. za rukojemství	1558, 14. 3.	1558, 26. 3.	pan doktor Gabriel ji poslal do Kouřima	NA, AS, inv. č. 99, f. 498v - 499v NA, AS, inv. č. 108, s. 81 ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, zál. soukr. (1513 - 1558), 14. 3. 1558
16	1. Vavřinec z Chotěboře 2. úředníci nad váhou v Kouřimi spor: o zanechaný pytel vlny od formanů	1558, 17. 3.	1558, 23. 3.	vzal ji Tomáš panu Trčku	NA, AS, inv. č. 99, f. 500r - 501v NA, AS, inv. č. 108, s. 84 - 85
17	1. Jan Zlonický 2. poručníci sirotek Matěje Dvořáka ze dvora Rubínova spor: o osívání úžitků	1559, 26. 6.	1559, 25. 8.	Vavřinec Bílek	NA, AS, inv. č. 99, f. 541rv NA, AS, inv. č. 109, s. 19
18	1. David mincíř z Kutné Hory na místě dcery Salomeny 2. Markéta Vojtěškaspor: o hanlivá slova	1559, 21. 8.	1559, 25. 8.	Vavřinec Bílek	NA, AS, inv. č. 99, f. 531rv NA, AS, inv. č. 109, s. 19

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

19	1. Jiřík Horňátek z Dobrovic na místě Jana Duškova 2. Eva Penízková spor: o koupení ukradených blan	1559, 21. 8.	1559, 25. 8.	Vavřinec Bílek	NA, AS, inv. č. 99, f. 542v - 543r NA, AS, inv. č. 109, s. 23 – 24 ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, zál. soukr. (1513 - 1558), 21. 8. 1559
20	1. Jindřich z Petrovic plnomocník Kateřiny Říčanské z Dubínek 2. Jan Říčanský z Říčan spor: o obvinění z polovice domu	1559, 26. 10.	1559, 18. 11.	Jan Poláček, posel	NA, AS, inv. č. 99, f. 533r - 534r NA, AS, inv. č. 109, s. 65
21	1. Jan podruh 2. Toman ze Ždánic spor: o nápad k polovici statku Duchka Bohůnkova	1559, 10. 11.	1559, 18. 11.	Jan Poláček, posel	NA, AS, inv. č. 99, f. 534r - 535r NA, AS, inv. č. 109, s. 72
22	1. starší řemesla vetešnického 2. Jan Hruška spor: o prodání škorní proti zápisu	1560, 28. 3.	1560, 5. 4.	Poláček, posel od desek přísežný	NA, AS, inv. č. 99, f. 547v - 548r NA, AS, inv. č. 109, s. 97 - 98
23	1. starší řemesla novětnického 2. Dušek vetešník spor: o pokutu podle učiněné smlouvy	1560, 11. 6.	1560, 8. 8.	Hruška z Kouřima	NA, AS, inv. č. 99, f. 550rv NA, AS, inv. č. 109, s. 111
24	1. Jan Kolář z Českého Brodu 2. Jan Vyskočil a Šimon Srb, pekaři spor: o obvinění ze škod kvůli neodpovídání na žalobu	1561, 10. 7.	1561, 28. 7.	Melichar kožišník z Nového Města pražského	NA, AS, inv. č. 99, f. 585rv NA, AS, inv. č. 110, s. 150
25	1. Jan Zlonický 2. Jan Vok Říčanský z Říčan spor: o přípověď na gruntovní peníze	1561, 1. 8.	1561, 12. 8.	Jan Zlonický	NA, AS, inv. č. 99, f. 586r - 587r NA, AS, inv. č. 110, s. 164

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

26	1. Zdenek Kostelák 2. Matěj Svinka spor: o neodpovídání na žalobu z nářku poctivosti	1561, 2. 5.	1561, 16. 5.	deklamator desek zemských	NA, AS, inv. č. 99, f. 589rv NA, AS, inv. č. 110, s. 122
27	1. Matěj pekař jinak řezník 2. Anna vdova po Matějovi Haškovi spor: o obvinění z nedoplatení 140 kop za grunty	1561, 18. 7.	1561, 28. 7.	Melichar kožišník z Nového Města pražského	NA, AS, inv. č. 99, f. 616v - 617v NA, AS, inv. č. 111, s. 17
28	1. Jan Molenda z Dobřichovic 2. Jan Vodička jinak Franta spor: o obvinění ze zbití a okrvavení ve vlastním domě	1561, 28. 11.	1561, 22. 12.	Jan Poláček posel	NA, AS, inv. č. 99, f. 613v NA, AS, inv. č. 111, s. 79
29	1. Anna Zahradka, Markéta Borůvková, dcery Jana Zuba 2. Mikuláš kantor na místě manželky Anny spor: o obvinění z dluhu 55 kop 29 grošů míš.	1562, 23. 2.	1562, 27. 6.	Jan Kácovský, primas	NA, AS, inv. č. 99, f. 615v - 616v NA, AS, inv. č. 111, s. 131
30	1. Voldřich Myška ze Zlunic 2. Václav Vrtal spor: o dluh 23 kop gr. č. za kopu korců pšenice	1562, 16. 7.	1562, 10. 9.	pan Myška	NA, AS, inv. č. 99, f. 621v - 622r NA, AS, inv. č. 111, s. 147 NA, AS, inv. č. 112, s. 34 ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F91, koresp ob. i práv. (1550 - 1569), 16. 7. 1562

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

31	1. Zdenek Kostelák 2. Matěj Svinka spor: o obvinění z nářku lotrovstvím, zlodějstvím, zrádcovstvím a psanstvím	1562, 18. 9.	1563, 10. 2.	Matěj Souček, posel z Čáslavi	NA, AS, inv. č. 99, f. 631rv NA, AS, inv. č. 112, s. 66 ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F93, zál. soukr. (1560 - 1566), 18. 9. 1562
32	1. Tomáš a Daniel, bratři z Bezdědic 2. Markéta Vosovská z Adlaru spor: o šacuňk statku a jeho ujetí se mladšími sourozenci původů	1562, 30. 1.	1562, 5. 2.	Daniel původ	NA, AS, inv. č. 99, f. 627r - 628r NA, AS, inv. č. 112, s. 1 NA, AS, inv. č. 100, f. 25v - 26r ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F91, koresp ob. i práv. (1550 - 1569), 30. 1. 1562
33	1. Tomáš a Daniel, bratři z Bezdědic 2. Markéta Vosovská z Adlaru spor o: šacuňk statku a přijetí dílů	1563, 3. 9.	1563, 3. 9.	paní Vosovka	NA, AS, inv. č. 112, s. 142 NA, AS, inv. č. 100, f. 26r
34	1. Zdenek Kostelák 2. Šimon Srb, Jan Čížek rukojmí za Matěje Svinku spor: o nedání odpovědi v času právním	1562, 6. 3.	1562, 10. 3.	Zdenek Kostelák, původ	NA, AS, inv. č. 99, f. 628v - 629v NA, AS, inv. č. 112, s. 5
35	1. Jan Chotounský z Chotouně, hejtman na Lysé, na místě Havla syna Jana z Vlkančic 2. Jan Potůček, rychtář ve vsi Maloticích a Ondřej šafář, poddaný Evy Říčanské spor: o obvinění z mordu	1562, 14. 7.	1562, 15. 7.	Jan Chotounský z Chotouně	NA, AS, inv. č. 99, f. 629v - 630v NA, AS, inv. č. 112, s. 32 - 33
36	1. Václav Doubrava jinak Rathauz 2. Šimon jirchář z Kolína spor: o stavuňk pro nevrácení laní kůže	1563, 15. 1.	1563, 10. 2.	Matěj Souček, posel z Čáslavi	NA, AS, inv. č. 99, f. 636v - 637v NA, AS, inv. č. 112, s. 88 - 89

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

37	1. Václav Zlonický na místě poddané Kateřiny 2. Jan Zámečník spor: o snížení a o poctivost připravení	1563, 16. 1.	1563, 10. 2.	Matěj Souček, posel z Čáslavi	NA, AS, inv. č. 99, f. 637v - 638v NA, AS, inv. č. 112, s. 89
38	1. Vavřinec z Bratrovic, Kateřina a Magdalena, jeho sestry 2. Šimon Diblík spor: nápad kšaftu a statku	1563, 9. 12.	1563, 15. 12.	panu Šintlovi dodána skrže Absolona	NA, AS, inv. č. 99, f. 651r - 652v NA, AS, inv. č. 113, s. 151 - 152
39	1. starší mistři pořádku sladovnického 2. Marta Niklová spor: o pokutu kvůli frajmarčení sladu	1563, 12. 10.	1563, 13. 11.	Václav ze Zlonic	NA, AS, inv. č. 99, f. 653r - 654r NA, AS, inv. č. 113, s. 116 - 117
40	1. Anna Branná, bába Matěje syna Martina Geboseka 2. Pavel Slanina; Václav Zlonický ze Zlonic na místě císaře; mistři a direktoři koleje královny Hedviky spor: o nápad k nepořízenému statku	1564, 9. 3.	1564, 23. 3.	Václav Magrle	NA, AS, inv. č. 99, f. 660r - 661v NA, AS, inv. č. 114, s. 9 - 10
41	1. Dorota z Povek 2. Václav Kyndlík z Oksenštejna a na Votelezi spor: o koupení domu a o jiné odkazy podle kšaftu Jana Kyndlíka	1564, 21. 4.	1564, 25. 4.	Tobiáš Nejedlý, úředník ze mlýna jeho milosti arciknížecí	NA, AS, inv. č. 99, f. 667r - 668r NA, AS, inv. č. 114, s. 21
42	1. Jaroslav ze Smiřic a na Kostelci na místě svého poddaného Jana Kolářova z Kostelce 2. Jiřík Podyas, městský rychtář v Kouřimi spor: o zbití a zranění	1564, 30. 6.	1564, 24. 7.	Martin bakalář	NA, AS, inv. č. 99, f. 669rv NA, AS, inv. č. 114, s. 82

Příloha č. 2: Tabulka doplňující informace zachycené v Příloze č. 1

43	1. Bartoš Dvořák 2. Jiřík a Václav Diblíkové spor: o zatopení grutnů	1564, 7. 11.	1565, 12. 1.	Václav ze Zlonic	NA, AS, inv. č. 99, f. 674r - 675r NA, AS, inv. č. 114, s. 158
44	1. Ondřej jinak Laurin Ledecký z Českého Brodu na místě manželky Magdaleny 2. Jiřík Dačický spor: o učinění počtu za zabítý dobytek a prodaného koně	1568, 21. 5.	1568, 4. 6.	Jakub posel	NA, AS, inv. č. 115, f. 28r
45	1. Zdenek Kostelák 2. Matěj Svinka spor: o nářek cti	1568, 9. 7.	1568, 16. 7.	Václav Kamarýt	NA, AS, inv. č. 115, f. 40r
46	1. Jiřík Voděradský z Hrušova a na Dobřeni, hejtman kouřimského kraje 2. Lidmila, dcera Barbory mlynářky někdy pod Sionem spor: o zhajování vydání svědomí	1568, 12. 11.	1568, 15. 11.	Martin Hradecký od Hory Kutný	NA, AS, inv. č. 115, f. 68v ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 75, sign. F91, koresp ob. i práv. (1520 - 1549), 12. 11. 1569
47	1. Václav Diblík z Votína 2. Havel sladovník od brány spor: o netrpění vřečování proti sobě důtek od nadepsaného Havla	1569, 14.2.	1569, 15. 2.	posel pana Václava Diblíka	NA, AS, inv. č. 116, f. 7v

Příloha č. 3: Ukázka zápisu v tzv. register sekretáře
(NA, AS, inv. č. 9, fol. 441v)

z Kauzyna puzynsina appellany mozy
kassarem dnyrdmtem v rozeného Jana Ezery z Olbramovic
o godur. a Mahagym osenkyzem z strany druhé. Ego
se autpneho prava dohyzie. Ne

Urtel na temz pravie

U my Burgmistr a Radda Mesta Kauzyna. Vazize bypff
lotru popravenych zase od por osenkyze y mlucemij goho
Nato veyporied o prava vyzmili gme. Vssak o veyhradau
na mi shi goho mlo si kralovstio. vasspog mlo si takto
Dmtradz se to z kassafuo z lozmnycy Zigmunda dyagla. a
kubinka Nepomuzkeho obau popravenych vchledalo. Zie
kyz od Jana Woysska gym y giny m lotruom konijze vey
zradil. a to goz nan vyznali. obodrau smau smrti. Zie go
tak. strordili. a aby kdo gmy hich ziafuo vimeho Jana Woysska
osenkyzem byti mirl. nezli on sam kery se Mahagym gmenue.
nenachaz se. a pravo y byzzenij demste vltazuge. o psany
yat kralovemu kazdemu zachovano byti ma. Zstich pzy
zm podle tohoz prava a byzzenij demste byz osenkyz pra
nassem nalezu vo vkrpne. podstupili se povinnen a nerridulo liby se
gemu natom pze stali. Wzssy pravo zie se gemu vyznazuje

Příloha č. 4: Ukázka zápisu v tzv. registrech sekretáře
(NA, AS, inv. č. 102, f. 119v)

zkauzynie *Przinessena*
Appellacy o zramieny mezy Janem pjsarzem
dniednym kosteleckym sgedne, a Matiegem
szemitem z Brodn Cieskeho s strany dniedne
Ortel natem prarvie /

Tomiewadz se toho od pana Jana pjsarze koste-
leckeho podle porzadni prarwa nenkaznige, aby
wykeznie neszkergetnie lokrowsky bez prarwiny
geho Matiege szemita z Brodn Cieskeho rodomie
Mitnlasze Wrasztika gezwamil, Nybz zie se
to z dniednym od wobogin strany rodenym
nachazze. Zie szilek pjsarz kostelecky przyszed
do domu Mitnlasze Wrasztika, neyprerow
mluwnem possepno szym panem Janem
pjsarzem miel, a wotom hned odped odnieho
pogiatok na Matiege szemita, edez on za dni
szym stolem sediel, setany lodem wzzmil, a
pan Jan take wstano z zastoli woto se szsa ro
horowystroj s giltem przimisil, a Matie
gem szkil, qatz sam wgedni wozane swan en
tan psane przimarwa se y geho porazyl qatz
dniedneme wywiedyni, a toho mzzym se
neodwoznige aby dobran miera wzroazynig
to wzzmil, a wote bitwie a swem woto wlla

Příloha č. 5: Ukázka podoby zápisu v tzv. registrech sekretáře
(*NA, AS, inv. č. 109, s. 65*)

[illegible]

Příloha č. 6: Ukázka podoby zápisu v tzv. registrech sekretáře
(*NA, AS, inv. č. 112, s. 34*)

~~Mij Aerdinaet vater gheve onzer Koningin
 Wollijck Wijstken de Ghenade o godin
 a Magland vateren 3 princi douch. Go p
 eenig soet e douch de kopen der ghekenig
 Compagnies vlijenig gansdenig douch onker
 na vander gans fling a fress Nationen
 vander Virginia Marie ~~de~~ Lusa
 ley vander gans Aerd ~~de~~ douch
 Do fradise Aerdelen
 Mij Aerdinaet vater gheve onzer Iamilem de
 Iunij d. onker vateren o godin a Ghenigken~~

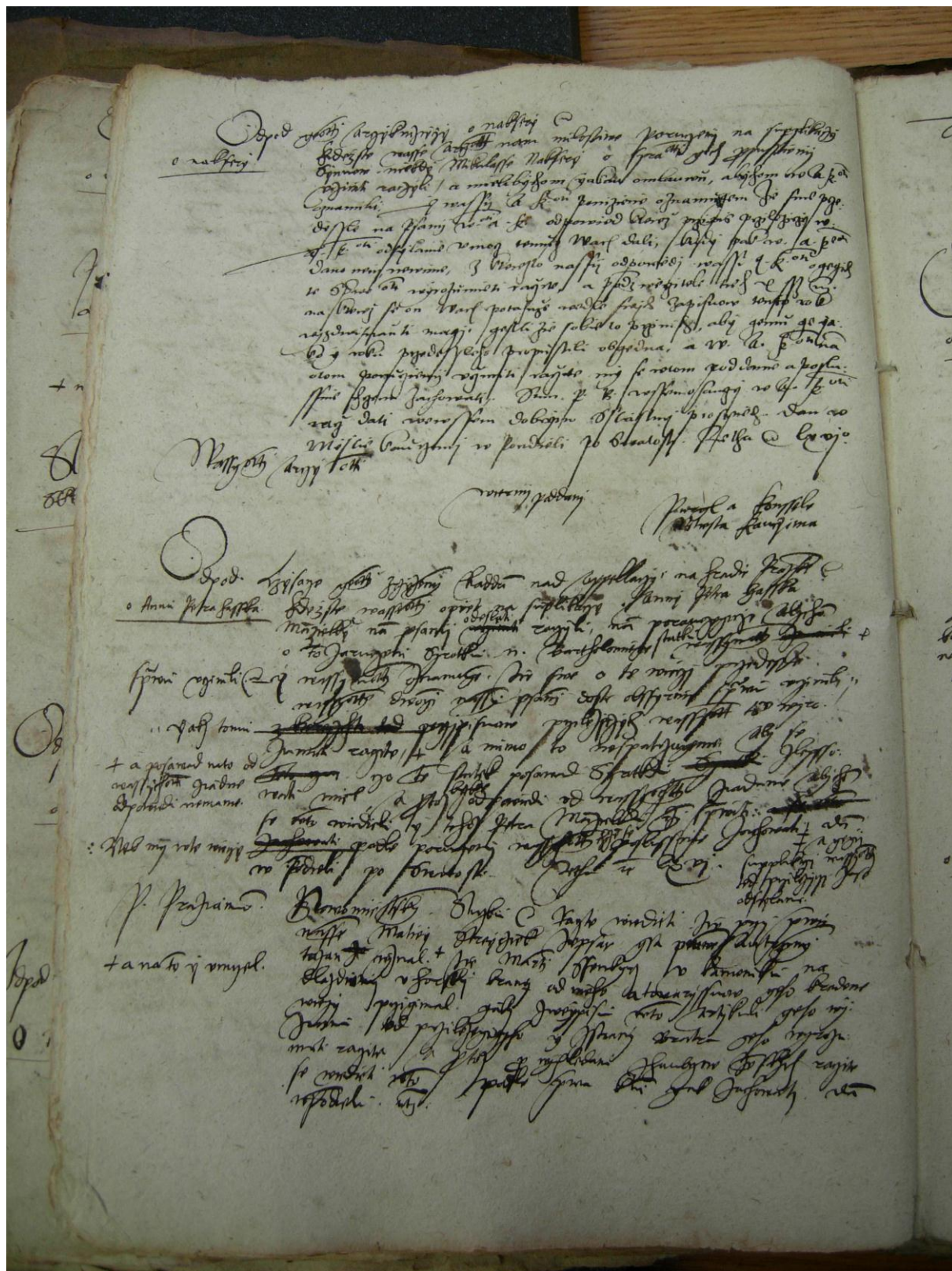
[illegible]

[illegible]

Příloha č. 9: Ukázka podoby zápisu v knize kouřimských register (1565 – 1569)
(SOKA Kolín, AMK, inv. č. 170, kniha č. 165, f. 50v)

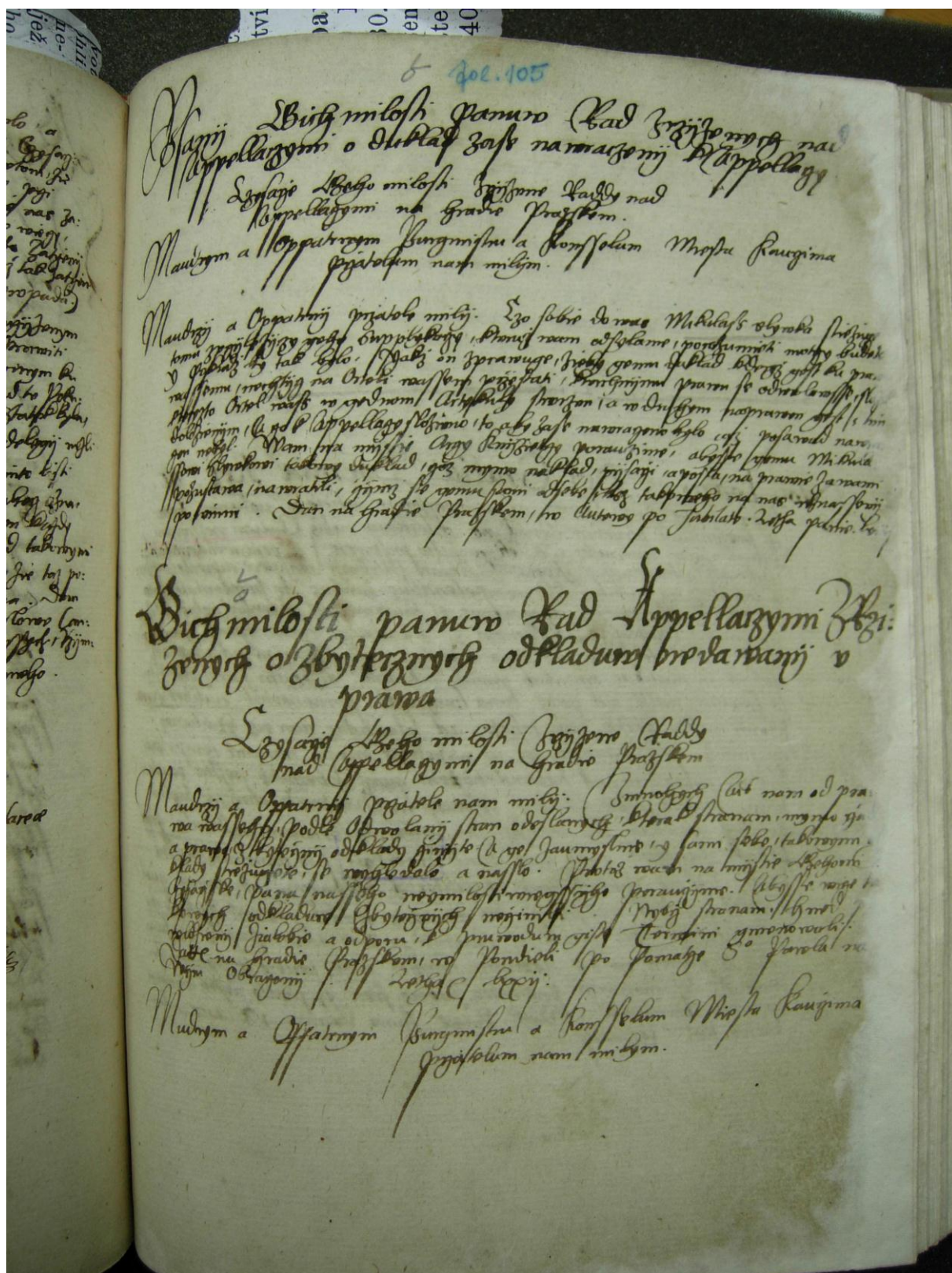

[illegible]

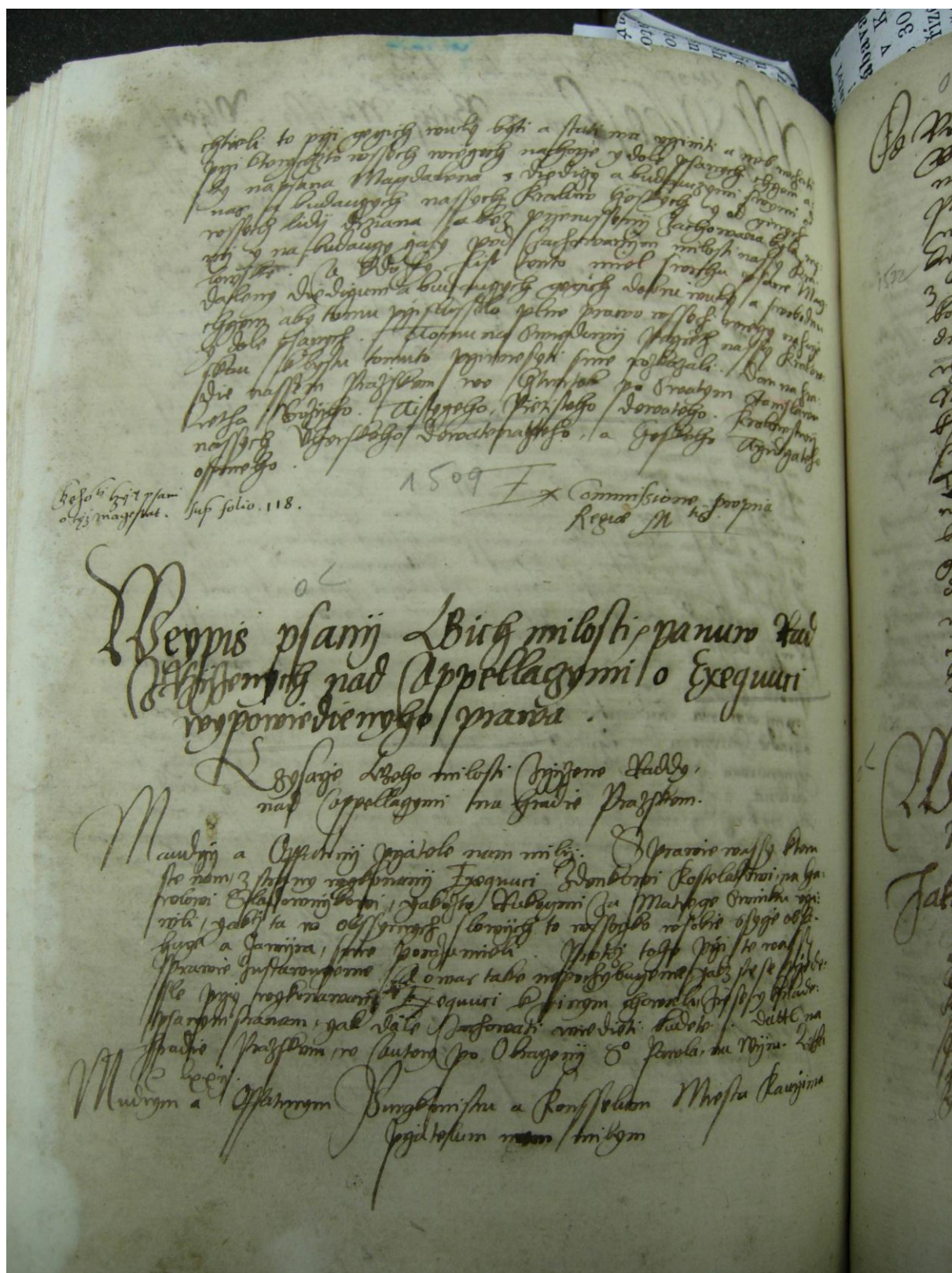

Příloha č. 11: Ukázka podoby zápisu v kouřimské pamětní knize
(SOKA Kolin, AMK, inv. č. 6, knha č. 1, f. 105r)

Příloha č. 12: Ukázka podoby zápisu v kouřimské pamětní knize
(*SOKA Kolín, AMK, inv. č. 6, knha č. 1, f. 122v*)

Příloha č. 13: Ukázka originálu rozhodnutí apelačního soudu
 (ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 77, sign. F 93, záležitosti soukromníků (1513 – 1559), 30. ledna 1555)

(ANM, Sbírka F – Kouřim, k. č. 74, sign. F 90, korespondence obecní i právní (1520 – 1549), 3. dubna 1549)

